

NEW YORK TIMES BESTSELLER

Енн Тайлер

Блакитне

мереживо

долі

ANNE TYLER

A SPOOL OF
BLUE THREAD

ALFRED A. KNOPF · NEW YORK · 2015

ЕНН ТАЙЛЕР

БЛАКИТНЕ
МЕРЕЖИВО ДОЛІ

Переклала з англійської
Анастасія Клімова

«НАШ ФОРМАТ» · Київ · 2016

УДК 821.11(73)'06-31
ББК 84(7Спо=Англ)6-44
Т14

Тайлер, Енн

Т14 Блакитне мереживо долі / Енн Тайлер ; пер. з англ. Анастасії Клімової. — К.: Наш Формат, 2016. — 336 с.
ISBN 978-617-7279-75-3 (паперове видання)
ISBN 978-617-7388-64-6 (електронне видання)

«Блакитне мереживо долі» — розповідь про типову, на перший погляд, американську родину. Ред, Еббі та їхні четверо дітей — дружна й весела сім'я. Вони живуть у великому будинку з красивою верандою. Здавалося б, мрія, а не життя. Але диявол ховається в деталях. Авторка дає зрозуміти: не буває простих пересічних родин, у кожній знайдуться сімейні таємниці і неймовірні історії — лише придивіться до мережива їхньої долі. Ця книжка — історія трьох поколінь сім'ї Вітшенків, розповідь про кумедні моменти, зворушливі сімейні традиції і кохання на все життя. Водночас вона про самотність, швидкоплинність, непорозуміння між близькими, про те, що у будь-якої монети — і справжньої, і фальшивої — є зворотний бік.

УДК 821.11(73)'06-31
ББК 84(7Спо=Англ)6-44

КНИГОЛАЗ

Літред *Ірина Матюшенко*. Коректор *Оксана Расулова*. Верстальник *Денис Піорко*. Техкер *Микола Климчук*. Випусковий редактор *Ілона Буц*. Головний редактор *Катерина Дем'янчук*. Відповідальний за випуск *Антон Мартинов*.

Надруковано в Україні видавництвом «Наш Формат» у типографії «Юнісофт». Тираж 3000 прим. Підписано до друку 19.08.2016. Термін придатності необмежений. Замовлення № 115/08 ТОВ «НФ», пров. Алли Горської, 5, м. Київ, Україна, 01032, pub@nashformat.ua, nashformat.ua, свідоцтво ДК № 4722 від 19.05.2014. Висновок Державної санітарно-епідеміологічної експертизи № 05.03.02-04/51017 від 16.11.2015

Літературно-художнє видання
Серія «Художня література»

ISBN 978-617-7279-75-3 (паперове видання)
ISBN 978-617-7388-64-6 (електронне видання)

Всі права застережено. All rights reserved
© Anne Tyler, 2015 This edition is published by arrangement with Hannigan Salky Getzler (HSG) Agency and The Van Lear Agency
© Анастасія Клімова, пер. з англ., 2016
© ТОВ «НФ», виключна ліцензія на видання, оригінал-макет, 2016

ЗМІСТ

Частина перша

НЕ МОЖЕМО ПІТИ,
ДОКИ ЖИВИЙ НАШ СОБАКА

7

Частина друга

ЩО ЗА СВІТ, ЩО ЗА СВІТ

215

Частина третя

БЛАКИТНА ФАРБА

253

Частина четверта

ШПУЛЬКА БЛАКИТНИХ НИТОК

319

ЧАСТИНА ПЕРША

НЕ МОЖЕМО ПІТИ,
ДОКИ ЖИВИЙ НАШ СОБАКА

ОДНІЄЇ пізньої липневої ночі 1994 року Реду та Еббі Вітшенкам зателефонував син Денні. Вони саме збиралися лягати спати.

Еббі у нічній сорочці стояла біля комоду та повільно виймала одну за одною шпильки зі світлого волосся, зібраного у пучок. Ред, худий чорнявий чоловік у смугастих штанах і білій футболці, присів на край ліжка, щоб зняти шкарпетки.

Тому коли на нічному столику задзвонив телефон, він одразу відповів.

— Будинок Вітшенків, — сказав Ред. — Ну, привіт.

Еббі відвернулася від дзеркала, тримаючи руки вгорі над зачіскою.

— Що ти таке кажеш, — вимовив він без питальної інтонації. — Що-що? — сказав у слухавку. — Та якого дідька, Денні!

Еббі різко опустила руки.

— Алло? — перепитав Ред. — Чекай. Ти чуєш? Алло?

Якийсь час він просто сидів мовчки зі слухавкою у руці, лише потім поклав її на місце.

— Що сталося? — запитала Еббі.

— Сказав, що він гей.

— Що?

— Сказав, що йому треба мені дещо повідомити: він гей.

— І ти поклав слухавку?!

— Ні, Еббі, це він поклав слухавку. Я встиг лише сказати: «Якого дідька», і він кинув слухавку. Усе.

— О, Реде, як ти *міг*? — скрикнула Еббі. Вона рвучко повернулася, наспіх накинула безбарвний халат, що колись був рожевим, і щільно зав'язала пояс.

— Що на тебе найшло? — докірливо запитала вона.

— Але ж я не хотів нікого ображати! Тобі телефонують, повідомляють подібні речі, і все, що ти можеш сказати — це «якого дідька?» Хіба ні?

Еббі прибрала волосся, що неохайно спало на лоб.

— Усе, що я хотів сказати, — продовжував Ред, — це: «Денні, що ти вигадася наступного разу, аби ми почали хвилюватися за тебе?». І він зрозумів, що саме це я мав на увазі. Повір мені, він точно знав. Але тепер він звинуватить мене в обмеженості, синдромі прискіпливого татка чи у чомусь там іще. Про це свідчить і те, як швидко він кинув слухавку, наче лише й очікував, що я скажу щось подібне.

— Гарзд, — сказала Еббі і спробувала поглянути на ситуацію раціонально. — Звідки він телефонував?

— Хіба ж я знаю? У нього немає фіксованої адреси, він не виходив із нами на зв'язок усе літо, встиг двічі змінити роботу, як нам із тобою відомо, а може і більше, про що нам *не* відомо... Дев'ятнадцятирічний хлопчина, а ми навіть не знаємо, у якій частині світу він зараз!

— Може, він телефонував з-за кордону? Ти чув якесь шипіння у слухавці? Подумай. Чи, може, він телефонував звідси, з Балтимора?

— Я не знаю, Еббі.

Жінка сіла поруч із чоловіком. Матрац трохи прогнувся з її сторони.

Еббі була великою, як то кажуть, солідною жінкою.

— Ми мусимо знайти його, — сказала вона і додала: — Нам треба купити цей, як там його?.. Визначник номера.

Вона нахилилася вперед і злісно подивилася на телефон.

— Господи, я хочу визначник номера цієї ж миті!

— Для чого він тобі? Щоб ти мала змогу зателефонувати своєму синові? Відкрию тобі секрет: він може просто не відповісти.

— Він зі мною так не вчинить. Він має здогадатися, що це саме я йому телефоную, я впевнена, що він відповість.

Еббі зіскочила з ліжка і почала ходити туди-сюди персидським килимом, що вже витерся посередині і став геть білим із того часу, як у неї з'явилася така звичка.

Кімната виглядала досить симпатичною, просторою і гарно обставленою, та все навколо — старим і потертим. Це свідчило про те, що мешканці давно перестали звертати на неї увагу.

— А який у нього був голос? — почала розпитувати дружина. — Він був знервований? Чи засмучений?

— Із ним усе добре, не хвилюйся.

— Це *ти* так кажеш... Може, він був п'яний, як думаєш?

— Вибач, але я справді не знаю.

— А з ним поряд був ще хтось?

— Я *не* знаю.

— Може, якийсь чоловік?..

Ред похмуро глянув на дружину і досить різко відповів:

— Ти жартуєш? Тільки не кажи, що ти повірила у цю брехню!

— Звісно, це правда! Він не телефонував би, якби це був жарт.

— Схаменися, Еббі, хлопчина точно не гей.

— Звідки ти знаєш?

— Це... просто неможливо! Послухай, — зітхнув Ред. — Я розумію, що незабаром ти почуватимешся ніяково, казатимеш: «Ой, я трохи погарячкувала».

— Звісно, — перебила його Еббі. — Ти на це і розраховуєш.

— Невже твоя інтуїція зовсім нічого тобі не підказує? Ти пам'ятаєш, що наш син ще до закінчення школи залишив дівчину при надії?!

— Що тут такого? Це ще нічого не доводить! Це міг бути симптом.

— Що-що?!

— Послухай, я лише хочу сказати, що ми не можемо достеменно все знати про статеве життя іншої людини!

— Слава Богу, ні.

Ред, крехтячи, повільно нахилився по свої капці, що стояли під ліжком. Тим часом Еббі зупинилася посеред кімнати і почала свердлити поглядом телефон. Вона підійшла і нерішуче поклала на нього руку. Потім підняла слухавку і притиснула до вуха, проте зрештою поклала її на місце.

— Я вважаю, що визначник номера, — промовив Ред радше до себе, ніж до дружини, — це все одно що обман. Людина

має бути готовою відповісти на будь-який телефонний дзвінок. Це моє загальне уявлення про телефон, звісно.

Він підвівся з ліжка і пішов до вбиральні.

Услід йому Еббі голосно сказала:

— Те, що він сказав, може стільки всього пояснити! Ти так не вважаєш? Я маю на увазі те, що він гей.

Ред уже зачиняв двері, проте зупинився і вирішив відповісти. Він повернувся і злісно подивився на свою дружину. Зазвичай його чорні брови були рівними, ніби лінійка, але зараз вони майже зійшлися на переніссі.

— Іноді, — сказав він, добираючи слова, — я шкодую і каюся, що одружився із соціальним працівником.

Двері безшумно зачинилися, ніби підсумовуючи сказане.

Коли Ред повернувся, Еббі сиділа на ліжку схрестивши руки.

— Ти не маєш права звинувачувати у проблемах Денні мою професію, — заявила вона.

— Я лише хотів сказати, що соціальний працівник — це занадто чуйна і співчутлива людина. І вона нерідко використовує свої навички, щоб залізити у душу дитини.

— Не існує такої риси, як «занадто співчутливий», — сказала Еббі.

— Тоді вважай, що саме це і є особливою рисою соціального працівника.

Еббі роздратовано зітхнула і ще раз поглянула на телефон. Він стояв на нічному столику біля чоловіка. Ред підняв ковдру, затуливши від неї телефон, ліг і без попередження вимкнув лампу.

Темрява заповонила кімнату, лише з вікон, що виходили на подвір'я, лилося світло.

Ред лежав у ліжку, а Еббі все ще сиділа.

— Як думаєш, він нам ще зателефонує? — тихо запитала вона.

— Так, звичайно. Це ж Денні.

— Розумієш, мені здається, що на цей дзвінок він витратив усю свою мужність. Мабуть, більше він не наважиться.

— Мужність! Яка ще мужність? Ми його батьки, Еббі! Людям не потрібно набиратися мужності, щоб зателефонувати батькам!

— Потрібно. Це все через тебе, — відрізала Еббі.

— Сміх та й годі. Я ніколи на нього і руки не підняв.

— Звісно, ні, але ти завжди засуджував його, дорікав. Із дівчатами ти завжди поводився м'яко, Стім теж для тебе «своя людина». А Денні!.. З Денні все набагато складніше. Іноді мені здається, що ти його недолюблюєш.

— Еббі, годі, заспокойся, ти сама знаєш, що все це лише твої вигадки.

— Так, він твій син, але іноді я бачу, як ти дивишся на нього, неначе оцінюючи: «Що це за людина?» — і я можу відразу без вагань сказати, що Денні нерідко помічав цей погляд.

— Гм, добре, якщо ти так вважаєш, — сказав Ред, — тоді скажи мені, чому він намагався уникати у своєму житті саме тебе?

— Що ти верзеш?

— Згадай, ще коли він був малим, у 5–6 років, він не дозволяв тобі заходити до своєї кімнати. Пам'ятаєш: він сам міняв свою постіль, щоб не пускати тебе! Майже ніколи не запрошував додому друзів, більше того, ми навіть не знали їхніх імен. Він ніколи не розповідав тобі про справи у школі. У нього на лобі неначе плакат висів: «Геть із мого життя, мамо!», «Не дихай мені у спину, не лізь у моє життя, не надокучай мені».

Ред говорив це все без зайвих емоцій, просто констатуючи факти.

— Його дитяча книжка, яку він ненавидів настільки, що розірвав на шматки, пригадуєш? Вона про кроленя, яке дуже хотіло перетворитися на рибку або хмаринку, щоб утекти, а мама кроленяти щоразу повторювала, що вона теж зміниться і буде всюди слідувати за дитинчам. Так от, Денні не лише розірвав книгу на шматки, а й не пошкодував часу, щоб порвати кожну сторінку окремо. — Це жодним чином мене не стосується... — почала Еббі.

— Тобі справді цікаво, чому він виявився геєм? — перебив її Ред. — Це не означає, що я справді вважаю його геєм. Але навіть якщо це правда, і він вирішив сказати нам про це, добре подумай: чому? А я відповім, чому: через матір. Завжди все пов'язано з надокучливою матір'ю.

— Ах! — вирвалося в Еббі. — усе, що ти зараз кинув мені в обличчя, це... Просто *обурливо*, нечемно з твого боку і взагалі неправда! Я навіть відповідати на такі закиди не буду.

— Та я вже помітив, що ти завжди багато говориш, коли намагаєшся себе виправдати.

— Добре, якщо ти вже зачепив цю тему, згадаймо і про твою так звану темну сторону. Про батька, який намагається виховати сина під себе і постійно наголошує, що необхідно себе проявити, бути хоробрим, не скиглити через дрібниці, залізти на дах, забити пару-трійку цвяхів.

— Цвяхи не потрібно забивати у дах, Еббі!

— Згадав? — запитала вона.

— Усе правда, я добре пам'ятаю. Я найгірший у світі батько. Крапка.

На якусь мить обоє замовкли. Єдине, що було чутно у цей момент, — це шум машин, що проїжджали повз, лишаючи за собою невелику смугу світла.

— Я не казала, що ти *найгірший* у світі батько, — порушила тишу Еббі.

— Так... — сказав Ред.

Знову тиша.

— Послухай, — знову заговорила Еббі, — можна набрати щось на телефоні, щоб зателефонувати за останнім номером?

— Звичайно: «зірочка» 69, — миттю відповів чоловік, та вже за кілька секунд схаменувся: «Ти, звісно, цього не робитимеш».

— Чому ні?

— Бо це Денні поклав слухавку.

— Через те, що ти його образив, — не задумуючись відказала Еббі.

— Навіть якщо мої слова пролунали настільки образливо, він поклав би слухавку за якийсь час, але він відключився занадто швидко, наче лише цього і чекав. Та він практично потирав руки, повідомляючи мені свою важливу новину. Він просто випалив: «Я хочу тобі дещо повідомити», — сказав Ред.

— Але ж ти говорив «мені *треба* тобі дещо повідомити», — зауважила Еббі.

- Якось так, — відповів Ред.
— І? Як було насправді?
— Невже це має значення, Еббі?
— *Звичайно*, Реде.

Він на хвилину задумався, промовляючи до себе з різною інтонацією: «Мені треба тобі дещо повідомити», «Тату, я хочу тобі сказати».

- Еббі, вибач, але я вже не пам'ятаю.
— У такому разі, будь ласка, натисни «зірочку» 69.

— Чесно кажучи, я не розумію його мотивів. Він же знає, що я не противник секс-меншин. У мене на роботі маляр гей, і що з того? Денні це відомо. Чому він подумав, що зачепить мене цим? Звісно, я не те щоб у захваті, але тим не менше. Еббі, чуеш, ти завжди хотіла, щоб у твого сина було легке життя. Але у такий спосіб...

- Із мене досить. Швидко дай сюди телефон, — сказала Еббі.
У цей момент телефон неочікувано задзвонив.

Еббі миттю перекинула своє важке тіло через чоловіка, однак Ред схопив слухавку першим. У секундній шттовханині впевнену перемогу здобула Еббі, і слухавка перейшла до неї.

— Денні, — з надією промовила вона. Через мить: — А, так, Дженні, привіт, люба.

Ред спокійно відкинувся назад.

— Ні, що ти, ми не спали, — продовжувала Еббі. — Звичайно, люба. Щось сталося?

На іншому кінці дроту їхня донька пояснювала причину дзвінка.

— Так, добре, не хвилюйся. Усе гаразд, побачимося завтра о восьмій. Бувай.

Еббі не задумуючись передала слухавку чоловіку, і той поклав її на місце.

— Дженні хоче завтра взяти нашу машину, — переказала Еббі і повільно відкотилася на свою сторону ліжка. А потім пошепки запитала: — Здається, «зірочка» 69 тепер уже не спрацює, так?

- Так, люба. Усе буде добре, ось побачиш!

— Реде, — насилу вимовила Еббі зі сльозами на очах. — Він нам не залишив вибору, мабуть, ми ніколи більше його не почуємо.

— Люба, будь ласка, не плач, усе буде добре. Обіцяю, він незабаром нам зателефонує.

Ред обійняв дружину та поклав її голову собі на плече, щоб заспокоїти.

Притиснувшись одне до одного, вони лежали так деякий час, поки Еббі не втихомирилася, а її дихання не стало рівним. Ред, одначе, продовжував вдивлятися у темряву. Він тихенько промовляв собі кожну фразу. «...Мені потрібно тобі дещо сказати», «Я хотів би дещо тобі сказати», «Тату, я хочу...», «Тату я повинен тобі сказати». Ред крутився на подушці і знову повторював: «...сказати тобі дещо: я гей», «...сказати тобі дещо: я думаю, що я гей», «думую, що я гей», «думую, я, можливо, гей», «я гей».

Зрештою, виснажений власними думками, Ред заснув.

Звісно, Денні зателефонував. Сім'я Вітшенків не була *мелодраматичною*. Навіть Денні не був такою людиною, яка могла б зникнути з лиця землі, розірвати всі зв'язки, припинити спілкуватися — принаймні, точно не назавжди. Так, того літа Денні не поїхав із сім'єю до моря, проте він все одно не зробив би цього, оскільки йому треба було заробити кишенькові гроші на майбутній навчальний рік. Як було відомо родині, Денні навчався в коледжі св. Ескіла у Міннесоті.

Однак він зателефонував у вересні, на початку навчального року, і сказав, що йому потрібні гроші на підручники.

На превеликий жаль, удома на той момент був лише Ред, тому їхня розмова не вдалася.

— Що він сказав? — запитала Еббі. Ред відповів, що їхній син просив гроші на підручники.

— Але я сказав йому, — розповідав чоловік, — щоб він купував підручники за власні кошти.

— Я про вашу попередню розмову, — сказала Еббі. — Ти вибачився? Пояснив, що мав на увазі? Спитав його що-небудь?

— А... Ми навіть не говорили про це, — повідомив Ред, опустивши голову.

— Знову? Реде! Це... це твоя класична поведінка! Син повідомляє, що він гей, а сім'я поводить ся так, неначе їй байдуже.

— Що ти від мене хочеш, Еббі? Якщо тебе це непокоїть, перетелефонуй йому. Поговори із сусідом по кімнаті.

Еббі завагалася.

— І яку причину свого дзвінка мені вигадати?

— Що тобі кортить його допитати, — усміхнувся Ред.

— Почекаю, поки Денні сам мені зателефонує, — вирішила вона.

Але коли він знову зателефонував — а це сталося десь через місяць чи навіть більше — вони говорили про його приїзд на різдвяні канікули. Він сказав, що приїде в інший день, ніж обіцяв, оскільки спочатку йому треба поїхати у Гіббінг, де живе його дівчина. Дівчина!

— Що я мала сказати? — розвела руками Еббі. — Лише «добре, побачимося».

— Справді, люба, що ти могла сказати? — погодився Ред.

Він не згадував більше про Денні, але Еббі ледь стримувала емоції всі ці тижні перед Різдом. Їй просто уривався терпець нарешті про все дізнатися. Інші члени родини обходили її з побоюванням. Хоча нікому не було відомо про заяву Денні, що він гей — Еббі та Ред вирішили не розповідати про це без його дозволу — усі розуміли, що щось сталося.

Для себе Еббі вирішила, що обов'язково відверто поговорить із сином віч-на-віч.

Уранці, у день приїзду Денні, батьки отримали лист з університету Ескіла, у якому їм нагадували умови контракту: Вітшенки зобов'язані сплатити кошти за наступний семестр, незважаючи на те, що Денні відрахований.

— Відрахований, — повторила Еббі. Саме вона відкрила лист, хоча його уважно читали обоє.

Еббі вчитувалася у кожне слово. Денні відрахувався з університету! Він *був відрахований*. Він відрахувався навіть із власної сім'ї, уже багато років тому. Який ще підліток із родини

середнього класу жив так, як Денні, — переїжджаючи з місця на місце, неначе волоцюга, не повідомляючи про це батькам і зв'язуючись із ними лише тоді, коли він того захоче, при цьому не даючи їм можливості самим вийти на зв'язок? Як так сталося? Усім своїм іншим дітям вони не дозволяли так поводитися. Ред та Еббі у відчаї глянули одне на одного.

Цілком зрозуміло, що головною темою усіх різдвяних свят стало відрахування Денні з університету. Він вирішив, що університет — це марнування грошей. Це і було все його пояснення, і він гадки не мав, чим хоче займатися у житті. «Можливо, відновлюся через рік чи два», — сказав він. Тож його заява про гомосексуальність просто забулася.

— Тепер я розумію, — сказала Еббі після свят, — чому більшість сімей робить вигляд, що не помічає заяв своїх дітей.

— Угу, — байдуже відповів Ред.

Серед чотирьох дітей Реда та Еббі Денні вирізнявся особливою вродою. Шкода, що така зовнішність не дісталася дівчатам.

Денні мав пряме чорняве волосся, як у всіх Вітшенків, вузькі блакитні очі, проникливий погляд та витончені риси обличчя. Шкіра була трохи темнішою, ніж у інших, тому все це естетично гармонувало. Але було у його обличчі щось таке — якісь неправильні лінії чи асиметрія — що заважало йому бути посправжньому привабливим. Люди, які відмічали його красу, робили це із запізненням, дивуючись власному відкриттю і пишавшись своєю проникливістю.

Денні з'явився на світ третім. На той час Аманді виповнилося дев'ять років, а Дженні — п'ять. Можливо, хлопцю було складно мати двох старших сестер? Принизливо? Чи страшно? Дівчата були дуже самовпевненими, особливо Аманда, яка любила командувати.

Але від уваги Аманди Денні вдалося легко відкараскатися, а з шибайголовою Дженні він завжди був лагідний. Тому тут не було жодних тривожних дзвіночків. Але Стім!.. Він з'явився, коли Денні виповнилося чотири роки. Можливо, у цьому криється причина. Стім був дуже хорошою дитиною.

Таких дітей можна часто помітити на вулиці чи дитячому майданчику: слухняний, із м'яким характером — йому навіть не треба було старатися.

І не те щоб Денні був поганим хлопчиком. Зовсім ні! Часом він був щедрішим від усіх трьох. Якось він обміняв свій новий велосипед на кошения, намагаючись втішити Дженні після смерті її улюбленої кішки. Денні ніколи не дражнив інших дітей і не влаштовував істерик.

Проте він був занадто стриманим і мовчазним. Інколи він настільки заглиблювався у себе, що його обличчя завмирало і ніхто не міг достукатися до нього. Здавалося, Денні переживав внутрішній спалах гніву, злість вирувала всередині, заморожуючи його. Ред у таких випадках зазвичай просто махав на нього рукою і йшов геть, хоч Еббі не дозволяла йому цього. Вона просто повинна була допомогти. Вона завжди хотіла, щоб її близькі були щасливими.

Одного разу у продуктовому магазині, коли Денні невідомо чому був сумний, із магнітофону залунала улюблена пісня Еббі «Гарні вібрації». Вона почала підспівувати, схопила Денні за руку і почала танцювати навколо нього. Син відреагував неочікувано: він розвернувся і мовчки пішов до відділу супів, засунувши руки до кишень і не озираючись на матір. Вона просто хотіла пожартувати, а Денні зробив із неї дурепу, дивився на неї, наче на божевільну!

Йому було лише дев'ять чи десять років — у такому віці син зазвичай не соромиться своєї матері. А Денні соромився із самого дитинства. Еббі казала, що він поводився так, не наче вважав, що йому дісталася неправильна мама, і вона не може бути йому рівнею.

Ред намагався її втішити, і його улюбленою фразою була: «Не вигадуй дурниць, кохана». Так-так, Еббі знала, що це дурниці. Вона мала на увазі інше, не те, як це прозвучало.

Еббі періодично телефонували вчителі і просили прийти у школу, щоб поговорити про сина. Темою розмов завжди була неухажність, лінь або легковажність Денні, але аж ніяк не відсутність здібностей.

Насправді, після третього року навчання Денні перевели на один клас вперед, вважаючи, що йому під силу виконувати більш складні завдання. Але це виявилось великою помилкою, оскільки так він став ще більш замкнутим. Кілька друзів, яких він мав, справляли сумнівне враження — це були хлопці не з його школи і щоразу, коли вони з'являлися у їхньому домі, усі почувалися незручно.

Часом бували моменти просвітлення. Якимось він переміг у науковій олімпіаді: розробив упаковку для курячих яєць. Упаковку з яйцями можна було кидати як завгодно далеко, і яйця не розбивалися.

А одного літа він дістав валторну, яку не чіпав ще з часів початкової школи, і почав завзято грати на ній протягом декількох тижнів. Із-за зачинених дверей кімнати годинами звучало сичання, дудіння, перекручування версії першого концерту Моцарта. Він грав то запинаючись, то без упину, аж поки Ред не починав тихенько собі під ніс проклинати все на світі. Еббі лише гладила руку чоловіка, намагаючись заспокоїти: «О, усе могло бути набагато гірше. Могли бути „Дупло-серфери“» (улюблений гурт Дженні на той час).

— Мені здається, що це чудово, коли у дитини є захоплення, — продовжувала Еббі, і коли Денні робив паузу, щоб підібрати правильну ноту, вона мугикала у такт музики, підтримуючи його у такий спосіб.

Уся сім'я встигла вивчити концерт напам'ять, оскільки коли Денні не грав, він обов'язково вмикав оригінал і слухав його впродовж кількох годин. Однак щойно він вивчив першу частину твору, відразу ж втратив до нього інтерес. Згодом він розповідав усім, що валторна — це дуже нудно.

Слово «нудно» стало його улюбленим: нудний табір для футболістів (до речі, він кинув це заняття через три дні після того, як почав), потім теніс і команда з плавання.

— Можливо, нам не треба втручатися, — казав Ред, — і не радіти надміру щоразу, коли він виявляє інтерес до чого-небудь.

— Ми його батьки! А батьки повинні радіти, — завжди відповідала Еббі.

Денні намагався пильно охороняти особисте життя — інколи поведився так, наче йому є що приховувати. При цьому сам він був завзятим пронозою, від якого нічого не можна було приховати. Він читав особистий щоденник сестри і приватні робочі файли матері. На столі він тримав підозріло ідеальний порядок, а всередині шухляд творився безлад.

У підлітковому віці у Денні почалися проблеми з алкоголем, прогули школи, куріння марихуани, а може, і ще чогось, — на жаль, батьки про це не знали.

Майже щодня біля їхнього будинку зупинялися старі побиті автомобілі з сумнівними хлопцями за кермом. Вони сигналізували під будинком і кричали: «Гей, чуваче, виходь, поїхали!». Двічі Денні потрапляв у неприємності з поліцією — через керування авто у нетверезому стані без посвідчення водія або з підробленим посвідченням особи. Стиль його одягу був зовсім не підлітковий: старі плащі з блошиного ринку, брудні мішкуваті твідові штани, склеєні скотчем кросівки. Волосся завжди було масним, а ще його постійно супроводжував затхлий запах від ношеного одягу. Він нагадував безхатка. «У цьому була іронія, — казала Еббі Реду, — такий вигляд мав кровний член сім'ї Вітшенків, що пишалася своєю клановістю, однорідністю й особливістю».

Пізніше обидва сини почали працювати неповний день у родинному підряді Вітшенків — будівельній фірмі. У Денні справи йшли непогано, але були проблеми з клієнтами. Жінці, яка кокетливо сказала: «Мені здається, що я перестану вам подобатися, коли скажу, що знову передумала стосовно кольору фарби», він відповів: «Із чого ви взяли, що взагалі мені подобалися?»

Натомість Стім завжди був уважним до клієнтів, повністю віддавався роботі, часто працював допізна, цікавився новим і виявляв інтерес до наступного проекту.

— Щось пов'язане з деревом, — благав він. Йому подобалося працювати з деревом.

Денні виробив власну манеру спілкування — зверхню та глузливо. Коли Стім просив спортивні журнали, Денні відповідав:

«Звичайно, приятелю, тримай» або «Як скажеш, Ебігейле». Під час вечері на честь дітей-сиріт, на яку приходили самотні та просто нещасливі люди, спочатку чемна поведінка Денні переходила в образливу.

— Будь ласка, я наполягаю, — сказав він чемно місіс Меллон, — візьміть мій стілець, він краще витримає *вашу* вагу.

Місіс Меллон, розлучена стильна жінка, яка надзвичайно пишалася своєю вродженою худобою, скрикнула:

— Перепрошую, що ви сказали?

Він тут же відповів:

— Ваш стілець дуже хиткий.

І батьки не могли нічого вдіяти, щоб не привернути уваги до цієї ситуації.

Або ситуація з Б. Дж. Отрі, фарбованою блондинкою, сміх якої нагадував різке каркання і змушував усіх здригатися. Денні всю великодню неділю робив компліменти її сміху, що «звучить, неначе дзвіночок».

Нарешті Отрі випалила: «Відвали, пацан».

Ред відразу ж витягнув Денні у коридор, щоб дати йому прочухана.

— У нашому будинку не звикли ображати гостей. Ти повинен вибачитися перед пані Отрі, вперед!

— Упс, я й не знав, що вона така вразлива квіточка, — відкараскався Денні.

— Усі люди такі, якщо зачепити їх за живе, сину.

— Серйозно? — хмикнув Денні. — Але не я.

Після кількох подібних ситуацій батьки, точніше Еббі, вирішили звернутися до психолога. Але Денні відмовився.

Тому одного разу Еббі попросила Денні допомогти їй відвезти собаку до ветеринара (звичайно, одній із цим не впоратися), і після того як вони силою запхали тварину на заднє сидіння авто, Денні сів у машину попереду, схрестивши руки на животі.

Собака Кларенс скавучав на задньому сидінні і шкрябав оббивку. Потім скавчання переросло у виття. Проте коли Еббі проїхала повз ветеринарну клініку, він заспокоївся. Еббі підїхала до охайної будівлі, зупинилася, заглушила мотор,

швидко обійшла машину, відчинила біля Денні дверцята і наказала: «Виходь».

Спочатку Денні і не поворухнувся, проте зрештою вирішив підкоритися волі матері і дуже повільно, підкреслюючи своє небажання, вийшов із машини. Вони піднялися на перші дві сходинки, і Еббі впевнено натиснула на дзвінок, розміщений поряд із вивіскою «РІЧАРД ГЕНКОК, ДОКТОР МЕДИЦИНИ».

— Я приїду по тебе через 50 хвилин, — сказала вона синові.

Денні в'яло подивився на матір, а коли двері відчинилися, зайшов у будівлю. Еббі повернулася у машину і мовчки поїхала додому.

Ред не міг повірити у правдивість цієї історії і постійно перепитував:

— І що, він справді зайшов усередину? Ти впевнена?

— Звичайно, Реде, — але материнські очі враз наповнилися слізьми. — Мені так його шкода, у нього, мабуть, важкий період, якщо він все-таки пішов до лікаря.

Протягом двох-трьох місяців Денні щотижня відвідував психолога. Генкі, як він його називав: «На жаль, у мене немає часу прибрати у підвалі. Сьогодні ж день Генкі».

Звичайно, Денні ніколи не розповідав, про що вони спілкувалися з лікарем. Та і сам лікар не розголошував таємницю пацієнта, як не намагалася його розпитати Еббі. Вона навіть пропонувала сімейну конференцію, але лікар відмовився.

Це був 1990 рік, а у 1991-му Денні втік із дому.

Дівчину звали Емі Лін, вона була страшенно худою і носила коротку стрижку — костюмоване дівчисько-гот з американсько-китайської сім'ї ортопедів. І вона була на шостому тижні вагітності.

Але Вітшенки нічого про це не знали. Вони ніколи не чули про Емі Лін. Уперше вони дізналися про неї, коли її батько зателефонував і запитав, чи не знають вони, де може бути Емі.

— Хто? — здивовано запитала Еббі. Спочатку вона подумала, що чоловік помилився номером.

— Емі Лін, моя дочка. Вона втекла з вашим сином, і, якщо вірити залишеній записці, вони збираються одружитися.

— Вибачте, *що* вони збираються зробити? — перепитала Еббі. — Йому всього 16 років!

— Стільки ж, скільки і моєї дочці, — сказав Лін. — У неї позавчора був день народження. Вона вирішила, що 16 років — це той вік, коли тобі дозволяється одружуватися.

— Ага, якщо ти живеш у Мозамбіку, — відповіла Еббі.

— Ви не могли б перевірити, чи залишив Денні у своїй кімнаті записку? Будь ласка, я почекаю.

— Ну добре, зараз, — відказала Еббі. — Але я впевнена, що ви помиляєтеся.

Вона поклала слухавку на стіл і покликала Дженні, яка краще знала Денні. Разом вони обстежили його кімнату у пошуках чого-небудь, схожого на записку. Дженні так само не вірила у сказане, як і Еббі.

— Денні? Одружується? — сказала вона, підіймаючись разом із матір'ю сходами. — Та у нього навіть дівчини немає!

— Цей чоловік несповна розуму. Ще й командує! Представився доктором Ліном. Це так типово для лікарів — наказувати людям, що робити.

Звичайно, вони не знайшли ніякої записки. Більше того — навіть жодного натяку на існування самої дівчини: бодай якесь її фото чи лист. Дженні навіть перевірила таємну коробку Денні, про яку не знала мати, але там вона знайшла лише пачку цигарок і сірники.

— От бачиш, я ж казала, — переможно заявила Еббі.

Але Дженні не була впевнена, що все гаразд. Тому коли вони спустилися сходами, вона зауважила:

— Але ж хіба Денні хоч раз лишав нам записку?

— Мені здається, доктор Лін щось переплутав, — підсумувала Еббі й узяла до рук слухавку. — Докторе Лін, ви ще тут? Здається, ви все-таки помилилися, ми нічого не знайшли!

Тож шукати молоду пару довелося Лінам. Незабаром дочка зателефонувала їм і повідомила, що з нею все добре, хоч вона і сумує трохи за домом. Вони з Денні зараз у motelі за містом Еклтон, у штаті Меріленд, і у них виникли труднощі з отриманням дозволу на шлюб. На той час їх не було вдома вже три дні,

тому Вітшенки змушені були визнати, що Лін, зрештою, не такий уже й божевільний, хоча все одно вони не могли повірити, що Денні був здатен таке утнути.

Ліни поїхали до Еклтона забрати дітей і відразу ж привезли їх до будинку Вітшенків на спільну розмову. Це був перший і останній раз, коли Еббі та Ред бачили Емі. Вони зійшлися на тому, що у дівчини жовтувата шкіра, нездоровий вигляд, а також вона слабкодуха.

Пізніше Еббі зізналася, що для неї це був тяжкий удар — бачити, як добре знають Денні чужі люди. Батько Емі, низенький чоловік у спортивному костюмі, спілкувався із Денні чемно і приязно, а мати дівчини тримала його за руку, поки усі не погодилися, що аборт буде найбільш правильним рішенням.

— Денні, напевно, багато разів був у них вдома, — сказала Еббі Реду. — Тоді як ми з тобою навіть не знали про існування самої Емі.

— Але з дочками все інакше, — відказував Ред. — Ми з тобою знайомі з хлопцями Аманди і Дженні, однак я не впевнений, що батьки цих хлопців знайомі з нашими дочками.

— Ні, я говорю зовсім про інше, Реде. Це набагато більше, ніж просто знайомство з батьками дівчини. Таке враження, ніби він став членом *їхньої* родини.

— Це не так, — усе, що зміг відповісти Ред. Але це навряд чи переконало Еббі.

Коли Ліни поїхали, Вітшенки спробували сісти і спокійно поговорити із сином про втечу з дому. Але Денні їм лише відповів, що з нетерпінням чекав на дитину і збирався піклуватися про неї. Зауваження батьків, що йому ще рано мати свою дитину, Денні пропустив повз вуха. Коли Стім незграбно запитав, чи вони з Емі й досі заручені, той відповів: «Що? Я не знаю. Напевно».

Після того Вітшенки більше ніколи не бачили Емі, і, як вони помітили, Денні теж. Завдяки доктору Генкоку до кінця тижня Денні був зарахований до закритої школи-інтернату для проблемних підлітків. Там він закінчив останні два роки школи, і, оскільки він не виявляв інтересу до будівельних робіт, два літа

поспіль він провів у місті Оушен, працюючи офіціантом. Відтоді Денні приїжджав додому лише на якісь важливі події, як то смерть бабусі чи весілля Дженні. А потім він зник.

Еббі казала, що це неправильно. Вони дуже давно не бачили власного сина. Діти мають жити з батьками хоча б до 18 років, а то й довше (дівчата жили з батьками аж до закінчення університету).

— Таке враження, ніби у нас вкрали сина, — говорила вона чоловікові.

— Ти так кажеш, наче він помер, Еббі, — відповідав той.

— Але таке *відчуття*, ніби для нас він помер, — казала Еббі.

Навіть коли Денні приїжджав додому, він здавався чужим у власній родині. Він мав інший запах, уже не такий затхлий, як раніше, а радше якийсь хімічний, як у нового килимового покриття. Він носив капелюх моряка, який Еббі (як продукт 60-х років) пов'язувала з Бобом Діланом. Він спілкувався з батьками ввічливо, проте відчужено. Мстився за те, що вони відправили його до інтернату? Але ж у них не було вибору! Ні, напевне, його образа криється десь далеко у минулому.

— Це, мабуть, тому, що я недостатньо його захищала, — казала Еббі.

— Від чого чи від кого його потрібно було захищати? — питав Ред.

— Усе, забудь, — говорила Еббі.

— Часом не від мене? — знову запитував Ред.

— Ну, якщо ти так кажеш.

— Я не збираюся брати усю провину на себе, Еббі.

— Добре.

У такі моменти вони ненавиділи одне одного.

* * *

Потім Денні вступив до коледжу св. Ескіла — диво для всієї сім'ї, враховуючи ті попередні історії, а також його середній бал: трійку з мінусом. Хоча навряд чи університет змінив щось у його стосунках із родиною. Хлопець так і залишався загадковою дитиною Вітшенків.

Навіть той сумнозв'язний дзвінок нічого не змінив, оскільки вони так і не спробували поговорити про нього з сином. Вони так і не сіли поряд із ним і не запитали: «То скажи, ти гей чи ні? Просто *поясни*, це все, що нам треба». Занадто швидко траплялося щось інше. Хлопець ніколи подовгу не затримувався на одному місці. Після Різдва він повернувся до Міннесоти, напевно, через дівчину, і місяць чи два поспіль займався чимось, пов'язаним із сантехнікою. Так зрозуміли самі батьки, оскільки на день народження Дженні він надіслав їй у подарунок капелюх із написом «Томпсон: установка і труби». Пізніше вони дізналися, що Денні у штаті Мен. Він займався ремонтом човнів, але потім його звільнили. Він запевняв, що планує повернутися до навчання, але з того, вочевидь, нічого не вийшло.

Денні почав так інтенсивно та жваво спілкуватися з батьками телефоном, що їм здавалося, ніби він відчуває гостру необхідність підтримувати з ними зв'язок. Упродовж певного часу він телефонував їм щонеділі, і вони вже звикли до цих регулярних дзвінків, але потім із невідомих причин він зник на декілька місяців, а зв'язатися з ним не було можливості. Дивно, що у такої мобільної людини не було мобільного телефону. На той час Еббі вже придбала визначник номера, але користі з нього було небагато. Денні був «ПОЗА ЗОНОЮ ДОСЯЖНОСТІ» або «НЕВІДОМИМ НОМЕРОМ». Для нього треба було мати спеціальний дисплей: «СПІЙМАЙ МЕНЕ, ЯКЩО ЗМОЖЕШ».

Деякий час він жив у Вермонті, а згодом надіслав листівку із Денвера. Якось він працював із хлопчиною, який винайшов багатообіцяльний програмний продукт, але їхня співпраця тривала недовго. Здавалося, будь-яка робота, ділові партнери, географічні регіони Америки і дівчата постійно його розчаровували.

А у 1997 році він запросив родину на своє весілля. Воно мало відбутися у маленькому ресторані Нью-Йорка, де його майбутня дружина працювала офіціанткою, а він був шеф-кухарем.

«*Ким* був? Як це могло статися? Він ніколи нічого не готував удома, а його фірмовою стравою були консерви». Але нічого і думати, поїхали всі — Ред, Еббі, Стім та дівчата зі своїми

чоловіками. Так, їх було забагато, але ж їх запросили! Денні сказав, що хоче бачити всіх, причому таким тоном, що свідчив про *необхідність* їхнього перебування там.

Тому вони орендували мінівен і поїхали на Північ у маленьке кафе, що насправді було більше схоже на бар: із дерев'яною стійкою, чотирма маленькими круглими столами та шістьма стільцями.

На весіллі ще були господар кафе, інші офіціантки та мати нареченої. Наречена, яку звали Карла, була одягнена у підперезану сукню для вагітних, що ледь прикривала її білизну. Вона була старшою за Денні (якому на той момент виповнилося 22 роки, досить небагато як для одруження). Її волосся насиченого каштанового відтінку мало виглядали неприродно, а блакитно-скляні очі — суворо.

Зрештою, вона виглядала старшою навіть за власну матір — пухленьку фарбовану білявку у сарафані.

Однак Вітшенки старалися як могли: розпитували Карлу, де вони познайомилися із Денні, цікавилися у офіціанток, чи буде подружка нареченої. Відповіді були очевидними і короткими: Карла і Денні познайомилися на роботі, подружки у нареченої не буде.

Увесь час Денні поводився доволі доброзичливо як на себе самого. Одягнений у пристойний темний костюм і червону краватку, він люб'язно розмовляв із кожним гостем, але увесь час повертався до Карли і турботливо клав руку їй на спину. Карла мала щасливий вигляд, але була дуже розгубленою, і поведилася так, наче забула вдома вимкнути газ. Говорила вона з нью-йоркським акцентом.

Для себе Еббі вирішила, що повинна дізнатися про життя Денні якомога більше, тому обрала матір Карли як прекрасний об'єкт для опитування. На весіллі під час церемонії Еббі сіла біля неї і вони перешіптувалися, нахиливши одна до одної голови і час від часу підводячи погляд на молодят.

Інші члени сім'ї сподівалися, що у такий спосіб вони нарешті дізнаються, що тут відбувається. Шлюб через кохання? Серйозно? І коли ж пологи?

Проповідник, якщо його можна було так назвати, був велосипедним кур'єром, який отримав ліцензію в універсальній церкві життя. Карла кілька разів відзначила, що він «має вишуканий вигляд». Якщо це справді так, то Вітшенки могли лише уявити, який вигляд він мав до церемонії. Він був одягнений у чорну шкіряну куртку (і це у серпні), неголений, із чорною борідкою. На його черевиках були навішені такі важкі ланцюги, що вони брязкали, замість того, щоб дзвеніти.

Проте до своїх обов'язків проповідник поставився відповідально: спитав нареченого і наречену, чи обіцяють вони кохати та оберігати одне одного, і після того як обоє сказали: «Так», він поклав руки їм на плечі і промовив: «Ідіть із миром, діти мої».

Офіціантки голосно закричали: «Ура!», поцілунок Денні з Карлою був довгим і щирим, тож Вітшенки полегшено зітхнули, сповнені надій на краще. А потім власник бару приніс декілька пляшок шампанського. Вітшенки святкували разом зі всіма, та оскільки вони все одно не мали змоги поговорити з Денні, бо він був зайнятий іншими гостями, вирішили їхати додому.

Вони ще раз привітали молоду пару і пішли.

Дорогою до машини всі почали розпитувати Еббі, що їй вдалося дізнатися від матері Карли.

— Насправді, небагато, — розповідала Еббі. — Мати Карли працювала у косметичному магазині, про її батька нічого не чути. Карла вже була заміжня, але дуже недовго.

Еббі зізналася, що вона все чекала, коли у розмові впливе згадка про вагітність, але цього так і не сталося, а питати прямо вона не захотіла. Натомість Єлена (так звать матір Карли) скаржилася на раптовість весілля. Вона говорила, що могла б підготувати їм щось приємне, якби її завчасно попередили, але їй повідомили про подію лише за тиждень. Це порадувало Еббі, оскільки Вітшенки теж дізналися про весілля за тиждень, а вона ж хвилювалася, що вони повністю викреслені із життя свого сина. Але потім Єлена почала говорити про Денні: Денні купив костюм у комісійному магазині, Денні позичив краватку у начальника, Денні знайшов прекрасну однокімнатну квартиру над корейським магазином студії звукозапису.

Вона справді знала Денні краще, ніж Вітшенки знали Карлу. І чому він завжди так легко віддає перевагу комусь іншому, а не власній родині?

Усю дорогу додому Еббі була дуже пригнічена.

Майже три місяці після весілля від Денні не було жодної звістки. А потім він зателефонував їм посеред ночі і повідомив, що Карла щойно народила дівчинку вагою з кілограми 100 грамів і що вони назвали її Сьюзан.

— Коли ми зможемо побачити її? — схвильовано запитала Еббі, а Денні відповів, що «трохи пізніше». Звісно, це було передбачувано, але з Денні це «пізніше» було дуже невизначеним. Це була перша онучка Вітшенків, і Еббі хвилювалася, що їх може не бути у її житті. Але на них чекав сюрприз на День подяки. Уранці зателефонував Денні, хоча він зазвичай ігнорував це свято, і повідомивши, що сідає на потяг разом із дочкою, запитав, чи може хтось зустріти їх у Балтиморі.

Дитина, якій було всього три тижні, а то й менше, була примотана до батька слінгом¹. Вона була занадто маленькою, аби оцінити її зовнішність, але це не завадило всій родині обговорити, яка вона гарненька і на кого більше схожа. усі погодилися, що її чорняве волоссячко — точно, як у Вітшенків. Оскільки оченята були заплющені, про це вони вирішили посперечатися пізніше, а поки що спробували випростати пальчики, щоб з'ясувати, чи довгі вони, як у всіх Вітшенків.

Еббі дістала Сьюзан зі слінгу, але вона не прокинулася.

— Денні, а чому ти один? — обережно запитала Еббі.

— Я не один, мамо, я зі Сьюзан, — сказав Денні.

Еббі закотила очі, і Денні пом'якшав.

— Єлена зламала руку, тому Карла повезла її до травмпункту.

— О, як шкода, — відповіла Еббі, і всі інші теж почали висловлювати співчуття.

— А як бути з годуванням, вона зцідила молоко на день? — запитала Еббі.

¹ Слінг — пристосування з тканини, що дозволяє носити дитину у фізіологічній позі. — *Прим. ред.*

— Ні, мамо, я привіз суміш, — показав він на рожевий вініловий наплічник.

— Суміш? Але ж у неї «перегорить» грудне молоко, — сказала Еббі.

— Перегорить? Не хвилюйся, Сьюзан звикла їсти з пляшечки, — відказав Денні.

На той момент Еббі перечитала безліч книжок про те, як бути найкращою бабусею, і головною порадою там було «не втручатися у життя батьків, не критикувати і не нав'язувати свою думку». Тому вона спробувала усміхнутись і лише відповіла: «Добре».

— А чого ти чекала? Карла працює повний робочий день. Не кожен може дозволити собі сидіти вдома і валятися на ліжку з грудним молоком, — сказав Денні.

— Я нічого такого не казала, — швидко відповіла Еббі.

Раніше бувало, що візити Денні тривали всього п'ять хвилин. Однієї фрази могло вистачити, щоб він тут же вийшов за двері і не повернувся.

Пам'ятаючи про це, Еббі притиснула Сьюзан щільніше до себе і сказала:

— Приємно бачити тебе вдома.

— Я теж радий знову бути тут, — відповів Денні, і всі полегшено зітхнули.

Можливо, по дорозі додому Денні дав собі якусь обіцянку, бо повадився він якнайкраще: не критикував гостей Еббі на обіді, а коли Отрі голосно засміялася і розбудила дитину, він сказав:

— Що ж, друзі, нарешті ви зможете подивитися, якого кольору очі у Сьюзан.

Він із розумінням ставився до проблем зі слухом містера Дейла і кожную свою фразу повторював по кілька разів.

Аманда, яка була на сьомому місяці вагітності, набридала йому купою запитань щодо дитини і він на всі відповів! («Коліска непотрібна, можна використовувати шухлядку комода. У дитячому візочку теж немає необхідності. Високий стілець? Та навіщо?»).

Надзвичайно ввічливо він обговорив справи у будівельній компанії Вітшенків, поспілкувавшись не лише з батьком, а й з Дженні, яка працювала там теслею, і навіть зі Стімом. Він уважно вислухав детальні розповіді Стіма про роботу. («Клієнт замовляє шафу від підлоги до стелі, розумієш. Ми прибираємо усі перегородки і тут він кричить: „Почекайте!“»)

Еббі нагодувала дитину, почекала, поки вона відригне, а потім замінила мініатюрний підгузок.

Виявилося, що у Сьюзан пухкеньке підборіддя, акуратні губи та блакитно-сірі оченята. Еббі передала дитину Реду, який спершу був переляканим і спантеличеним, але потім міцно притиснув дитину до грудей і тихенько вдихав запах маленької маківки.

Коли Денні повідомив, що він не може лишитися на ніч, усі сприйняли це з розумінням. Еббі швидко спакувала залишки індички для Карли та її матері, а Ред підвіз сина до станції.

— Не зникай, — сказав Ред йому на прощання.

На що той відповів:

— Не буду, скоро побачимося.

Денні часто так говорив, але ці слова нічого не означали. Проте цього разу все було по-іншому. Можливо, через те, що він став батьком. Можливо, він почав усвідомлювати важливість родини.

Як би там не було, Денні повернувся до них на Різдво — лише на день, але все-таки! — і привіз із собою Сьюзан і Карлу.

Сьюзан уже виповнилося сім тижнів, вона реагувала, коли до неї говорили, повертала маленьку голівку і посміхалася, від чого на щічці з'являлася маленька ямочка.

Карла поводитися чемно, хоча було помітно, що вона зовсім не намагалася справити позитивне враження. Вона була одягнена у джинси і футболку, тому Еббі, яка дуже старалася стриматися, залишилася у джинсовій спідниці і вирішила не переодягатися до вечері.

— Карло, я можу запропонувати тобі келих вина? — запитала у неї Еббі. — Так добре, що ти не на грудному вигодовуванні! Можеш пити все, що хочеш.

Її доньки обмінялися здивованими поглядами: мама переходить межу. Однак і вони намагалися справити гарне враження, тому хвалили все, що змогли помітити у Карлі, навіть її тату з іменем собаки на зап'ясті лівої руки.

Уся сім'я зійшлася на думці, що зустріч пройшла добре. І оскільки Денні почав приїжджати щомісяця, усі вирішили, що він теж так вважає. (Він приїздив без Карли, бо вона працювала — перейшла на нову роботу у мережу фаст-фудів. Вони обоє звільнилися з бару, але його робочий графік був більш гнучкий.) Сьюзан уже навчилася сидіти, їла більш-менш нормальну тверду їжу, уміла повзати. Іноді Денні залишався на ніч. Він спав у своїй кімнаті, а маленька Сьюзан — у манежі, який із давніх часів берегла Еббі.

Аманда на той час уже народила Елізу, і всі мріяли про те, як двоє дівчаток зростатимуть разом і будуть найкращими подругами.

А потім Денні образився на те, що одного разу сказав йому батько. Було літо, усі обговорювали подорож до моря у пляжний будиночок. Денні сказав, що він зможе приїхати разом зі Сьюзан, а у Карли не вийде, бо вона має працювати.

І тут Ред зауважив:

— Як так виходить, що *тобі* ніколи не потрібно працювати?

— Ось так, — відповів Денні.

— А Карлі потрібно?

— Саме так.

— Я не розумію, Карла ж її мати?

— Так. І що?

Еббі та Дженні були присутні при цій розмові, й обидві відразу замовкли. Вони почали мовчки очима показувати Реду, щоб той припинив. Але він продовжував:

— Денні, у тебе є робота?

— А тебе це стосується?

Тут Ред замовк, як це було помітно, через силу. Трохи згодом Еббі запитала, чи потрібна допомога з манежем, але Денні відповів, що не залишиться на ніч. Він поведився дуже люб'язно і поїхав від них без будь-яких натяків на образу.

І після того зник на три роки.

Перші кілька місяців вони нічого не робили, намагаючись не звертати уваги. Але у день народження Сьюзан Еббі зателефонувала Денні на той номер, що останнім висвітився на їхньому визначнику. (Батьки таких людей, як він, можуть працювати секретними агентами).

Ред, удаючи, що він чимось зайнятий, ходив поряд із байдужим виглядом.

У відповідь на дзвінок Еббі почула незнайомий голос, який сповіщав про те, що цей номер вимкнений.

— Здається, вони переїхали, — сказала Еббі Реду, який з'явився у дверях.

— Мабуть, вони переїхали у більшу квартиру, з окремою кімнатою для Сьюзан.

Однак хвилювання лише посилилося, тому через якийсь час Еббі вже телефонувала у довідкову, розшукуючи Денніса Вітшенка. Проте такої людини там не знайшли.

— А пошукайте Карлу Вітшенк, — попросила вона, нервово поглядаючи на Реда.

Не може бути, щоб вони так скоро розлучилися, думала Еббі. Але після багатьох марних спроб, вона поклала слухавку і з сумом вимовила:

— Тепер нам лишається чекати, поки він сам сконтактується з нами.

Ред кивнув у відповідь і вийшов.

Ішли місяці, а потім і роки. Сьюзан, мабуть, уже навчилася ходити і розмовляти. Дивовижний вік, коли мова дитини розвивається у геометричній прогресії, і кожен день вона вивчає щось нове. Вік, коли діти, як губки, вбирають у себе все почуте, і Вітшенки це все пропустили.

Дженні народила первістка — Деббі — ще після останнього візиту Денні. І той факт, що їхні двоє онуків зростають разом, лише нагадував про відсутність Сьюзан.

А потім настало 11 вересня, й Еббі ледь не збожеволіла від хвилювання. Звичайно, уся сім'я переживала, але Еббі, вона ж матір і бабуса, переживала найбільше. Хоч, як їм було відомо,

Денні не працював у Всесвітньому торговому центрі, тому вони переконували себе, що з ним усе добре.

— Так, добре, — погоджувалась Еббі, але легше від цього не ставало. Наступні два дні вона фанатично дивилася телевізор, і вся сім'я вже не могла бачити, як падають ті дві вежі.

Потім Еббі почала вигадувати причини, з яких Денні міг бути там. Адже ніхто не може передбачити поведінку Денні, він так часто змінює роботу!

Або якщо він просто проходив повз і його зачепило? Вона почала вірити, що відчуває, нібито з ним щось не так. Точно щось трапилося.

Мабуть, їм варто зателефонувати Єлені.

— Кому? — запитав Ред.

— Матері Карли, пам'ятаєш? Я забула, яке у неї прізвище?

— Я, чесно кажучи, навіть і не знав!

— Але ти *повинен* згадати, допоможи мені.

— Люба, мені здається, ми навіть не знали її прізвища!

Еббі за звичкою почала швидко ходити витертим персидським килимом.

— Єлена Еббот, ні... Адамс... Армстронг, — бурмотіла вона собі під ніс і знов повторювала: Єлена Беккок... Беннет... Браун (тепер Еббі почала підбирати прізвище за алфавітом).

— Але нас точно представляли одна одній. Денні представив нас, він точно називав її прізвище.

— Необов'язково, наскільки я знаю Денні. Дивно, що він узагалі нас познайомив, але якщо так, то він, швидше за все, сказав: «Єлено, це мої батьки».

Еббі не було що на це відповісти, адже це справді було у стилі Денні, тому вона лише продовжила ходити по кімнаті.

Раптом вона зупинилася і сказала:

— Офіціантки! Так, на весіллі були інші офіціантки.

— Так... — відповів Ред. — Але їхніх імен я також *не* пам'ятаю.

— Ні, вони називали її якимось... я не можу згадати. Місіс Єлена якимось... Я точно пам'ятаю, мені ще здалося, що вона дуже сором'язлива для свого віку, оскільки просила всіх називати її на ім'я.

На якусь мить Еббі здалася, вона стомлено присіла на ліжку і прошепотіла: «Зрештою, колись я згадаю».

Еббі завжди пишалася своєю феноменальною пам'яттю і тому була впевнена, що згадає прізвище.

— Треба просто не зациклюватися — і точно згадаю.

Еббі лягла у ліжку, за звичкою розправила простирадло і повільно заплющила очі. Ред ліг слідом за нею, вимкнув лампу і швидко заснув. Однак посеред ночі він прокинувся від того, що дружина штовхала його ліктем, промовляючи: «Карлучі!».

— Га? Що?

— Я згадала, як офіціантка зверталася до неї! «Місіс Карлучі, я можу принести вам ще випити?» І як я могла це забути? Карла Карлучі: алітерація, чи як там це називається. Я згадала, коли ходила у туалет.

— Ну і добре, — сказав Ред і повернувся на інший бік.

— Я зараз зателефоную у довідку.

— Зараз? — Ред подивився на годинник. — Але зараз пів на третю ночі! Ти не можеш телефонувати людині о такій порі!

— Звісно, ні. Але я можу дізнатися її номер, — відказала Еббі.

Ред щось пробурмотів і знову заснув.

Вранці Еббі повідомила, що знайшла трьох Карлучі на Мангеттені і збирається зателефонувати їм усім. Була сьома година ранку, й Еббі кортіло уже розпочати, але Ред намагався її зупинити.

— Почекай, людина може ще спати о сьомій.

— Може, але сьома година — це вже ранок, — відповіла вона.

Реду залишилося лише погодитися. Він спустився вниз, щоб заварити собі каву, хоча зазвичай він купував її дорогою на роботу.

За п'ять сьома Еббі зробила перший дзвінок.

— Доброго ранку, я можу говорити з Єленою? Ой, вибачте, я мабуть помилилася номером, усього найкращого.

Потім другий.

— Доброго дня, Єлено? — пауза. — Вибачте, я знаю, що зараз дуже рано, але...

Еббі зітхнула і закотила очі, очевидно, відповіли їй нечемно.

Нарешті третій дзвінок.

— Доброго ранку, Єлено?

Раптом Еббі випрямилася.

— Привіт! Ти не впізнала? Це Еббі Вітшенк, я дзвоню з Балтимора. Я тебе не розбудила так рано? — вона помовчала, слухаючи, що казали на іншому кінці проводу, після чого відповіла: — Так, я тебе розумію, інколи я і сама кажу Реду: навіть якщо взагалі лягати спати, якщо на сон лишилося так мало часу? Можливо, це через вік, а ще наші постійні стреси. До речі, Єлено, скажи, чи все гаразд із Сьюзан, Карлою та Денні? Я маю на увазі, з минулого вівторка? (Минулим вівторком люди називали її вересня).

— Ага... Так, я розумію. Це вже щось! Добре. То ти не знаєш... Звісно, логічно, що не знаєш. Дякую тобі, Єлено! Передавай привіт Сьюзан і Карлі. Що?.. А, так, звичайно, з нами теж усе добре. Дякую ще раз, бувай!

І Еббі поклала слухавку.

— Із Карлою і Сьюзан усе добре, — сказала вона. — Стосовно Денні вона лише може припустити, що все добре, але точно не знає, оскільки він переїхав до Нью-Джерсі.

— До Нью-Джерсі? А куди саме до Нью-Джерсі? — одразу ж запитав Ред.

— Вона не сказала, бо не знає його номера телефону.

— Думаю, Карла точно знає, через Сьюзан, звичайно. Якщо Денні підтримує із ними зв'язок, — зазначив Ред. — Ти можеш зателефонувати Карлі і запитати у неї його номер.

— Який у цьому сенс? — зауважила Еббі, її нервовий тон свідчив про нове розчарування. — Ми точно знаємо, що його не було у Нью-Йорку під час трагедії. Невже цього нам не достатньо? І я зовсім не впевнена, що у Карлі є його номер, якщо чесно.

Еббі почала машинально складати посуд у посудомийку, Ред мовчки дивився на неї.

Значить, Нью-Джерсі. Ще одні розірвані стосунки, точніше, два види розірваних стосунків, якщо він, звісно, не підтримує зв'язок зі Сьюзан. Ред переконував, що Денні точно спілкується з

донькою, адже він і до цього брав активну участь у її вихованні, але Еббі зауважила що, мабуть, Сьюзан стала для нього лише черговим напівпроектом.

Це не було схоже на Еббі. Вона свято вірила, що люди здатні змінюватися, інколи такою мірою, що дратувала цим своїх рідних. Але зараз, здавалося, Еббі здалася. Коли вона зателефонувала Аманді та Дженні повідомити новини, то говорила сухо, без емоцій, видавала лише факти, а потім попросила Реда передати це Стіму вже на роботі.

— Я передам, — відповів Ред, намагаючись з усіх сил говорити бадьоро та весело. — Його це заспокоїть.

— Чому? — сказала Еббі. — Насправді взагалі не варто було хвилюватися.

Наступного ранку, у суботу, до батьків без попередження приїхала Аманда. Вона працювала адвокатом. Це була їхня найнаполегливіша, найбільш компетентна і найвідповідальніша дитина. Тому, увійшовши до будинку, вона відразу розпорядилася:

— Дай мені номер Єлени.

Еббі відкрила шухлядку, дістала маленький аркуш та простягнула його Аманді. Та одразу ж схопила телефон, сіла на стілець і набрала номер.

— Алло! Доброго дня, я можу поговорити з Єленою? — сказала вона. — Мене звати Аманда, я сестра Денні. Ви можете дати мені номер Карли, будь ласка?

На іншому кінці проводу, вочевидь, відмовилися, оскільки Аманда пояснила:

— Повірте, я не збираюсь її засмучувати, я просто хочу зв'язатися зі своїм братом-негідником.

Здається, ці слова спрацювали, оскільки Аманда тут же дістала з сумки блокнот і швидко записала номер телефону.

— Дуже вам дякую. До побачення.

Не кладучи слухавки, Аманда почала набирати інший номер.

— Зайнято, — повідомила вона.

Еббі застогнала, але Аманда запевнила:

— Звичайно, зайнято. Це мати телефонує, щоб її попередити.

Аманда постукала пальцями по столу. За кілька хвилин знову набрала номер.

— Карло? Привіт, це Аманда, сестра Денні. Як твої справи?

Відповідь Карли не зайняла би багато часу, але Аманда була нетерпляча.

— Добре, — відповіла вона. — Слухай, ти не можеш дати номер мого брата? Мені треба дещо йому сказати.

Коли вона записувала номер, Ред та Еббі підійшли ближче і мовчки дивилися на блокнот, майже не дихаючи.

— Дякую, бувай, — попрощалась Аманда і поклала слухавку.

Еббі спробувала взяти записник, але Аманда перехопила його і різко сказала:

— Я подзвоню йому, — і знову почала набирати номер.

— Денні, — сказала вона, — це Аманда.

Батьки не почули, що він відповів.

— Одного дня, — почала Аманда, — будучи чоловіком середнього віку, ти згадуватимеш своє життя і подумаєш: а як там моя родина? Ти сядеш на потяг і приїдеш до Балтимора. Буде чудовий літній вечір, і промені сонця пробиватимуться через скляний дах станції Пен. Ти вийдеш на вулицю, де на тебе ніхто не чекатиме. Але це нічого, адже ніхто не знає, що ти приїхав. Ти будеш почуватися самотнім, бо бачитимеш, як інші пасажери обіймають одне одного, а потім сідають у машини та їдуть додому. Ти підійдеш до таксі, назвеш свою адресу і поїдеш містом, у якому колись жив. Побачиш знайомі місця, старі будинки, персикові дерева Бредфордів, жінок, які гуляють зі своїми дітьми на дитячому майданчику, а потім таксі поверне на вулицю Боутон, і раптом тебе охопить тривога. Ти помітиш, що наш будинок занедбаний, чого ніколи в житті не допустив би батько: потріскана фарба на ставнях, неохайно розляпаний вапняний розчин для доріжки, прибиті гумові протектори на сходах, які все своє життя ненавидів батько (пам'ятаєш, із магазину Гаррі?). Ти тихенько підійдеш до дверей, повернеш ручку і потягнеш на себе, але виявиться, що двері замкнені. Ти натиснеш на дзвінок, але ніхто не підійде. Тоді ти крикнеш: «Мамо? Тату? Ви де?». І ніхто тобі не відповість. Тебе

охопить розпач і ти почнеш голосно кричати: «Є хто вдома?», але вже наперед знатимеш, що ніхто не вийде і не відчинить дверей, не скаже: «Привіт, любий, це ти! Заходь! Так добре тебе бачити вдома! А чому ти не попередив, що приїхав, ми б зустріли тебе на станції? Ти втомився, зголоднів? Заходь швидше!». Ти так і будеш стояти на тихій вулиці і не знатимеш, що робити далі. Ти повернешся до будинку і зрозумієш, що нікого немає. Тоді ти подумаєш, можливо, про своїх сестер і брата. Можливо, згадаєш Дженні або Аманду. Але знаєш що, Денні? Ні за що у світі не розраховуй на мене, бо я на тебе зла! Саме так, я зла за кожне твоє зникнення, і не лише за останні три роки, а за все твоє життя, за всі пропущені канікули, за батьківські річниці — 30 років, потім 35, за дитину Дженні, за те, що ти не прийшов на моє весілля і навіть не надіслав маленької листівки з привітанням або побажанням довгого і щасливого шлюбу. Але більше за все, Денні, я ніколи не пробачу тобі витраченої на тебе батьківської уваги, якої на нас, трьох інших дітей, уже просто не лишалося.

На секунду Аманда замовкла, Денні щось їй казав.

— О... — вимовила вона. — У мене все добре, а у тебе як справи?

Так Денні приїхав додому.

Першого разу він приїхав сам. Еббі була розчарована, що він не привіз Сюзан, але Ред зауважив позитивну сторону цього візиту.

— Розумієш, — сказав він, — цей візит відрізняється від усіх інших. Він вирішив спершу налагодити стосунки з нами. Значить, він не сприймає це як саме собою зрозуміле і що він може запросто почати там, де зупинився.

Ред був правий, Денні поводився по-іншому, був більш обережний у висловлюваннях, уважніше ставився до почуттів інших. Він помітив усі зміни, похвалив нову зачіску Еббі (у неї тепер була коротка стрижка).

Сам Денні теж змінився, зникли дитячі риси обличчя, він став більш мужнім, змінилася навіть хода. Коли Еббі його про

щось запитувала (підбираючи кожне слово), він намагався відповісти на все. Не можна було сказати, що він був дуже балакучим, але він відповідав на запитання, а це вже щось!

Зі Сьюзан усе добре, розповідав він, вона ходить до дитячого садочка. Так, він зможе привезти її у гості. З Карлою також усе було добре, але вони більше не разом. Робота? Так, зараз він працює у будівельній фірмі.

— Будівельній? — перепитала Еббі і крикнула до чоловіка: — Чув, Реде? Він працює у будівельній фірмі!

Ред мугикнув, але не відповів. Великої радості він не виказував, думаючи про те, що насправді криється за словами Денні. Наприклад, як часто він відвідує свою дочку? Чи спілкується з нею взагалі? І коли він натякнув, що вони з Карлою більше «не разом», що він мав на увазі: вони розлучилися чи просто роз'їхалися? Де і як він живе? Він вирішив серйозно присвятити себе будівництву чи це ще одне з його тимчасових захоплень? Він планує закінчити університет чи освіта йому не потрібна?

Потім приїхала Дженні з маленькою Деббі. Батьки залишили їх утрюх. Під кінець її візиту вони вже знали набагато більше. Дженні все випитала: Денні бачиться зі Сьюзан і бере активну участь у її житті, часто проводить із нею час. Він не розлучений, оскільки процедура виявилася занадто дорогою для них обох. Тож вони її поки відклали. Живе Денні ще з двома сусідами (хлопцями), і вони вже встигли йому остогиднути. Можливо, колись він і закінчить університет, але не зараз.

Але цієї інформації все одно було замало. Постійно здавалося, що існує щось таке, про що неможливо дізнатися.

Так чи інакше, Денні пробув у батьків півтора дня. Та все-таки щось змінилося: уперше він залишив свій номер мобільного. Номер, за яким вони йому зателефонували, був мобільним! Це все змінювало.

Вони вирішили зробити маленький стратегічний хід і не телефонувати йому декілька тижнів. А потім Еббі зателефонувала (разом із Редом, який стояв позаду). Вона запросила сина разом з онучкою відвідати їх на Різдво. Денні сказав, що

Карла ніколи не відпустить Сьюзан у таке свято, але, можливо, після Різдва він привезе її.

Ред і Еббі були добре знайомі з усіма цими «після», але промовчали.

Проте Денні своєї обіцянки дотримався: вони разом зі Сьюзан приїхали у середу (Різдво було у вівторок) і побули аж до п'ятниці.

Сьюзан була спокійною і врівноваженою чотирирічною дитиною з каштановим волоссям і величезними карими очима. Це всіх вразило, адже таких очей не було ні у кого з Вітшенків. Власне, як і такого пошарпаного одягу. Дівчинка приїхала в оксамитовій сукні, білих колготках і червоних черевичках, мабуть, із нагоди свята.

Однак наступного ранку вона спустилася у білій гофрованої блузці і червоному картатовому сарафані, що навряд чи можна було назвати вишуканим.

Дженні лише зауважила, що їй складно уявляти, як Денні застібає всі ті дрібні гудзики на сарафані.

— Ти пам'ятаєш нас? — запитали вони у Сьюзан. — Коли ти була маленька, ти часто приїздила до нас у гості.

Сьюзан тихо відповіла: «Здається, пам'ятаю», що, звичайно, було неправдою, адже вона була замалою. Та це було дуже мило з її боку, так відповісти. Вона запитала: «Здається, у вас був інший собака?»

— Ні, люба, це той самий.

— А мені чомусь здавалося, що він у вас був жовтим, — сказала Сьюзан, і всі здивовано переглянулися. Про якого жовтого собаку вона думала і у кого він був? Кларенс, бідолаха, був уже дуже старим, слинявим, ще й з артритом.

Сьюзан подружилася зі своїми кузинами. (Ось вона, приманка Вітшенків: прекрасна Еліза і маленька шибайголова Деббі.)

Виявилося, що Сьюзан ніколи не грала у карткові ігри, і їй сподобалася гра «Вперед, рибко».

Також з'ясувалося, що у свої чотири роки Сьюзан уміє читати. Усі були здивовані, що Карла виховала таку розвинену дитину, а, можливо, це була заслуга Денні. Дівчинці подобалося

притулитися до Еббі і говорити: «Плескай!» щоразу, як вона закінчувала сторінку.

У день від'їзду, на станції, вона активно махала усім маленькою ручкою і кричала: «Бувайте! До побачення! Скоро побачимося!».

Тому Денні привіз її ще раз, а потім ще раз, і ще раз. Тепер у Сьюзан була власна кімната (одна з дівчачих спалень). Дівчинка пила какао з власної іменної чашки, а під час вечері брала тарілку з алфавітом, якою раніше користувався Денні. А він як люблячий батько тихо сидів на стільці і спостерігав за дочкою. Здається, дитина все-таки зробила Денні більш м'яким.

У 2002 році, після народження Александера, другої дитини Дженні, Денні приїхав, щоб допомогти їй доглядати малого.

По-перше, сама ситуація була дивною. По-друге, Еббі, як бабуся, вважала, що допомагати має вона. Так, вона забирала Деббі після роботи, коли Дженні була у лікарні і допомагала з хатніми справами, пранням тощо. Але через певний час з'явився Денні. І пробув у Дженні і Г'ю цілих три тижні. Щовечора він гуляв із Деббі на дитячому майданчику, готував вечерю і зустрічав Еббі біля дверей із Деббі у руках й підгузками, що висіли на плечах... Пізніше з'ясувалося, що Дженні переживає постнатальну депресію. То вона сама зателефонувала Денні і попросила допомогти? Попросила Денні, а не Еббі? Еббі якомога обережніше намагалася довідатися правду. Вона ставила нейтральні запитання, без тиску, і Дженні не витримала і розповіла, що вона зателефонувала Денні просто поговорити, а він почув з її голосу, що щось не так (звісно, у той момент вона ледь не плакала), але їй було соромно зізнатися, тоді Денні перебив її і сказав, що приїде найближчим потягом.

Ця історія була водночас і зворушливою, і сумною. Для Еббі, звісно. Дженні не подумала зателефонувати своїй рідній матері? Так, вона казала, що мати працює і щодня на роботі. Але хіба Денні не працює? Хоча хто знає? Може, і не працює. Ред казав, що треба бути вдячним, що Денні приїхав допомогти своїй сестрі.

— Так, так, дуже гарно з його боку, — відповідала Еббі.

Із часом усе більш-менш налагодилося, хоча Денні так і не став людиною, з якою завжди можна зв'язатися — зрештою, так відбувається із багатьма синами. Але ж він підтримував зв'язок. У всіх був його номер телефону, хоч адреси вони не знали.

— *Неймовірно*, — часто казала Еббі Реду, — виявляється, як мало нам було потрібно! Уявляєш, інколи я не згадую про нього по кілька днів. Це так неправильно з мого боку!

Але Ред переконував, що це цілком нормально, адже діти виросли, й Еббі все одно залишається гарною матір'ю.

— Але так не має бути, — відповідала вона.

Принаймні вони були впевнені, що Денні не поїде далеко від Нью-Йорка, бо там живе Сьюзан. Хоча він почав багато подорожувати. Якось хлопець надіслав Александеру листівку із Сан-Франциско, а напередодні Різдва попередив, що затримається із візитом, оскільки летить у Канаду зі своєю дівчиною.

Це був перший і останній раз, коли вони чули про «дівчину». Отже, той Новий рік Сьюзан зустрічала у них без батька. Їй було вже сім років — доросла дівчинка, та і зовні вона здавалася старшою, ніж на свій вік. Її голова була трохи завеликою порівняно з тілом, а обличчя — неймовірно красивим (причому це була жіноча врода). У неї були великі виразні очі та повні чутливі губи. Дівчинка не показувала, що сумує за домом, і коли Денні приїхав по неї, вона спокійно його привітала.

— Як усе пройшло у Канаді? — обережно запитала Еббі.

— Дуже добре, дякую, — відповів він.

Дуже складно було уявити особисте життя Денні і його кар'єрні успіхи. Він так і залишився загадкою для родини. Якийсь час він працював у компанії з інсталяції звукових систем, і тому допоміг Г'ю, чоловіку Дженні, провести кабель до їхнього маленького робочого кабінету. Якось він приїхав до них у реглані із написом «Комп'ютерна клініка» на кишені, і на прохання Еббі полагодив її ноутбук, що працював занадто повільно. Денні завжди приходив, коли хотів і залишався на стільки, на скільки йому було зручно. Як таке можливо з повним робочим днем — загадка. Коли Стім одружувався і Денні

був йому за дружбу, він пробув у них цілий тиждень. І хоча Еббі була у захваті (адже завжди хвилювалася, що її хлопчики не дуже близькі), вона часто перепитувала у Денні, чи не вплине його відсутність на його роботу.

— Роботу? — здивовано питав він. — Ні, не вплине.

Одного разу Денні залишився на цілий місяць без жодних пояснень. Усі підозрювали, що у нього виникли проблеми в особистому житті, оскільки він приїхав втомленим і мав нездоровий вигляд. Уперше були помітні невеликі зморшки у куточках очей, а його волосся нерівно стирчало з-під коміра. Проте Денні так і не розповів про свої проблеми, навіть Дженні не набралася сміливості його про це запитати. Сім'я була вже вишколена.

Періодично це викликало у них обурення: чому вони повинні ходити навколо нього навшпиньках? Чому щоразу на питання сусідів про те, як справи у Денні, їм доводиться вигадувати якісь історії, бо вони самі не знають, як його справи? «О, — могла сказати Еббі. — Із Денні все добре, дякую. Справді добре... Саме зараз він працює... Якщо чесно, я не знаю, де він працює, та *де б* не працював, із ним все добре».

Так чи інакше, Денні запевняв, що у будь-якій ситуації на нього можна покластися. Але без нього завжди було порожньо. Як тоді, коли він уперше не поїхав з ними до моря, того літа, коли заявив, що він гей. Тоді ніхто не знав, що він не приїде. Усі постійно чекали повідомлення про його приїзд, а коли вони зрозуміли, що він точно не приїде, на душі стало сумно. І навіть уже приїхавши до моря, у той самий будинок, який вони винаймали щоліта, розпакувавши речі, виклавши продукти і застеливши ліжка, вони продовжували сподіватися, що він з'явиться. Вони з надією оберталися на звук вхідних дверей, зупинялися під час розмови, коли бачили у далечині когось, схожого на Денні, а через дні три після їхнього приїзду стався дивний інцидент.

Еббі та дівчата сиділи на подвір'ї і чистили кукурудзу на вечерю, як раптом почули концерт Моцарта № 1 (із валторною) на задньому дворі. Спочатку вони переглянулися, потім

підскочили і, перебігши через будинок, вибігли на вулицю. Напроти стояла машина із зачиненими вікнами, водій у білій майці (яку ніколи в житті не носив Денні) слухав музику із заплющеними очима. Він був товстішим за Денні, судячи з його ліктя, що лежав на склі. Настільки товстішим, що Денні міг би їсти цілими днями з того часу, як вони востаннє бачилися, і все одно був би худішим.

Та ви й самі знаєте, як воно — сумувати за тим, кого любиш. У кожній незнайомій людині вам ввижається саме він. Чуєте якусь музику, бачите зачіску або схожий одяг — і сприймаєте людину за нього. «Це він», — кажете ви. — «Він приїхав! Ми знали, що він повернеться!..», а потім усвідомлюєте, який жалюгідний має вигляд, слова губляться у тиші, а серце лишається розбитим.

У СІМ'ї Вітшенків були дві легендарні історії, що передавалися з покоління у покоління, і кожен член родини, включно з трирічним Стімом, нескінченну кількість разів чув ці історії, прикрашені та домислені.

Перша була про їхнього родоначальника — Джуніора Вітшенка — тесляра, який славився на весь Балтимор своєю майстерністю та смаком у дизайні.

Дивно називати родоначальника сім'ї Джуніором (тобто «Молодший»), але цьому є логічне пояснення. Насправді Джуніора звали Джарвіс Рой, але так вийшло, що його ім'я у якийсь момент почали скорочувати до Дж. Р., а згодом знову розширили, але вже як «Джуніор». Цей факт був настільки маловідомим, що навіть його власна невістка змушена була перепитувати ім'я, оскільки хотіла назвати свого первістка на його честь, якщо народиться хлопчик. Ще більш дивним було те, що цей предок був не таким уже і прапра-, це був батько Реда Вітшенка. Свідчень про його життя не було до 1926 року, а це не такий уже й давній рік для початку сімейного дерева.

Звідки він приїхав, не було відомо чи задокументовано, однак вважалося, що він був родом із гір Аппалачі. Подібне припущення було зроблено багато років тому: можливо, сам Джуніор розповідав про це, можливо, до такого висновку прийшли через його акцент.

За словами Еббі, яка знала його ще з дівочтва, у Джуніора був тонкий металевий голос і виразний південний акцент. Проте у якийсь момент він вирішив підвищити свій соціальний статус і почав вимовляти своє «і» із північним акцентом. Різке і гостре «і» вилазило у його тягучій сільській мові, неначе шипи. І Еббі, схоже, така особливість не подобалася.

На фотографіях у Джуніора було худе обличчя і він мав вигляд людини, яку у ті часи багатії називали «білим непотребом». Як і в усіх Вітшенків, у нього було чорне волосся, навіть у 60 років, дуже світла шкіра, примружені блакитні очі і струнке худорляве тіло. Зазвичай він носив строгий темний костюм — так розповідала Еббі, але Ред на цьому місці завжди її перебивав і казав, що костюм він почав носити пізніше, адже спочатку Джуніор працював на будівництві та їздив на різні робочі об'єкти. Тому Ред пам'ятав його у спецодязі.

У будь-якому випадку, першою офіційно зафіксованою появою у Балтиморі Джуніора була робота у будівельного підрядника Клайда Л. Ворда. Ця інформація підтверджувалася листом, знайденим в особистих речах Джуніора після його смерті. Лист підтверджував, що Дж. Р. Вітшенк працював на містера Ворда із червня 1926 року до січня 1930-го, причому працював добре і мав гарну репутацію.

Мабуть, він був не просто хорошим робітником, оскільки у 1934 році у газеті Балтимора з'явилось оголошення про послуги будівельної фірми Вітшенка «Якість і чесність».

Бачить Бог, це був не найкращий час для початку власного бізнесу, проте справи Джуніора йшли вгору: спочатку він ремонтував старі будинки, згодом будував нові великі маєтки на околицях Гілфорда, парку Роланд та Гоумленда. Із часом Джуніор придбав пікап Ford із намальованими ініціалами фірми «WCS» на обох дверцятах і з номером телефону згори, без уточнення повної назви фірми чи того, чим вона займається, наче кожен у місті знав цю компанію. У 1934 році у нього було восьмеро робітників, у 1935-му — уже двадцять.

А у 1936 році Джуніор закохався у будинок.

Ні, спершу, вочевидь, він закохався у свою дружину, тому що на той час він уже був одружений, його жінку звали Лінні Май Інман. Але він ніколи не розповідав багато про неї, тоді як про будинок на вулиці Боутон міг говорити годинами без упину.

Спочатку це був лише дизайнерський проект. Виробник текстилю у Балтиморі — містер Ернест Брілл — домовився

зустрітися із Джуніором на земельній ділянці, де і показав йому попередній план будинку. Вітшенк подивився спочатку на ділянку (там було повно птахів і тюльпанів, а ще ріс білий кизил), а потім на креслення, де був зображений дощатий будинок із величезною терасою. У цю ж мить він зрозумів: «Це мій будинок!».

Звісно, уголос він цього не сказав. Уголос він лише мугикнув і промовив: «Добре, ясно».

— То що ви думаєте? — запитав містер Брілл.

— Непогано... — відповів Джуніор.

Це не був якийсь розкішний величезний будинок, як того можна було очікувати від такої людини, як Джуніор. Це був більше сімейний будинок. Такі будинки зображені на пазлах: простий, затишний, із державним прапором угорі та зі стійкою для приготування лимонаду на ганку. Великі вікна, камін із декоративного каменю та віконечко над входними дверима. Але найбільше враження справляла велика тераса навколо дому.

— Мене наче блискавкою вразило, — розповідав потім Джуніор. — Тієї миті я знав, що цей будинок — мій.

— Думаю, я зможу побудувати вам дім, — відповів він упевнено містеру Бріллу.

«Чому він не збудував ідентичний будинок собі?» — часто запитували діти. Скопіювати план та й усе. Ред не знав. Можливо, через місце розташування. Земельні ділянки на вулиці Боутон у ті часи вважалися першокласними, і вже до 1936 року більшість із них було викуплено. У ті часи, коли не існувало кондиціонерів, будинки у Балтиморі у період із травня по жовтень обтягували тентом, що закривав вікна майже до самої стелі, але на цій ділянці ріс кизил, тому подібне укриття цьому будинку було непотрібне. До того ж, будинок мав стояти на вершині пологого схилу, і звідти відкривався чудовий краєвид.

Тому Джуніор збудував дім своєї мрії для містера Брілла.

Будував так старанно, як ніколи у житті. Він ретельно працював над кожною дрібницею: від буфетної полицки до ручки шафи. Сварив робітників, якщо ті халтурили, змушував перероблювати, якщо щось було зроблено не так або без смаку.

Секретом успіху Джуніора був саме вишуканий смак, на що всі інші здебільшого не звертали уваги у своїй роботі. Звідки цей його хист, ніхто не знав. Він не визнавав претензійності типу двоярусних колон чи розкішних воріт для під'їзду лімузинів під будинок.

А коли містер Брілл спробував підняти питання щодо U-подібної під'їзної дороги до будинку, Джуніор страшенно обурився.

— Під'їзна дорога? — кричав він. — Якого дідька? Трясця, ви їдете не на конях, а на Крайслері! (Звичайно, так переказував ту історію Джуніор, на жаль, свідків її не було, тому він міг дещо перегнути палицю зі своєю красномовністю).

Потім Джуніор вигадав, як гості під'їжджатимуть до будинку.

Під'їзна дорога, вважав він, повинна відходити у бік, і використовувати її мають лише члени родини, а самі гості будуть паркувати свої авто далі по дорозі. Він розповідав, як гості під'їжджатимуть, виходитимуть зі своїх розкішних автівок, їхній погляд одразу ж зупинятиметься на будинку, а на великій терасі біля дому стоятимуть містер та місіс Брілл і шанобливо вітатимуть прибулих. До речі, сходи повинні бути дерев'яними, шкода, що більшість людей відмовлялися від такої розкоші (чомусь вважалося, що дерев'яні сходи стають кривими і тріскаються, але при ретельному догляді немає нічого гарнішого, ніж широкі лаковані сходи). Такі сходи потребували уваги, але вони були того варті.

Містер Брілл без вагань погодився на пропозицію Джуніора.

Будівництво зайняло майже рік, Вітшенк задіяв усіх своїх робітників, а також усіх тих, кого знайшов у інших фірмах. Потім Брілл заселився у будинок, а Джуніор упав у депресію.

Зазвичай він був балакучим, і клієнти часто тікали від нього, бо мали важливіші справи. Однак після будинку на вулиці Боутон Джуніор занурився у себе і майже не розмовляв. Наступні замовлення не викликали у нього такого інтересу. Минуло багато років, перш ніж Джуніор розповів цю таємницю родині. А його дружина не була такою компанійською, щоб комусь вдалося розпитати її раніше.

— Я просто не міг повірити, — розповідав він, — що ці люди оселились у моєму будинку.

На щастя, виявилось, що містер Брілл не був надто умілим господарем. Тому коли прийшли перші холоди, він одразу зателефонував Джуніору і сказав, що у них не працює опалення. Джуніор мусив їхати та власноруч спускати воду з кожної батареї, у кожній кімнаті. Звичайно, він міг показати Бріллам, як це робити, але не захотів. Завершивши роботу, він поклав ключ від батареї собі до кишені та сказав містеру Бріллу телефонувати йому, якщо ще щось станеться, а потім сів у машину і поїхав.

Скоро Джуніор почав приїжджати до них щотижня.

Навесні і восени він особисто контролював встановлення віконних сіток і рам, оскільки вікна були нестандартних розмірів. Зі сторони він мав вигляд по вуха закоханого дружби, який кружляє навколо нареченої після весілля. Він постійно вигадував приводи для відвідин будинку. Спочатку він привіз банку фарби для вирівнювання тону, потім залишки кахлю для підлоги у кухні.

Двічі перевірів замок, який змастив усього тиждень тому. Він міг приїхати на кілька годин, відмикаючи двері власним ключем, коли нікого не було вдома. Будь-яке занедбання у будинку викликало у ньому шквал емоцій: малесенька тріщина на рукомийнику у ванній кімнаті або штукатурка, що відколослася. Він поводився так, неначе він здає цей будинок, а орендарі його псують.

Один із перших спогадів Реда — йому тоді було два чи три роки — про те, як він хотів вилізти з батькового автомобіля, у той час як місіс Брілл перелякано стояла на задньому подвір'ї, накинувши на плечі кардиган.

— Коли ви знайдете, то нічого не почувете, — тонким голо-
сом кричала вона, — але не сумнівайтеся, воно точно там!

Виявилось, що «воно» — це білка на горищі, згадував Ред.
Удома Джуніор розповів цю історію дружині.

— Вона була такою наляканою, Неллі, уявляєш? — казав він. — Вона вважає, що кожна тварина може її з'їсти. А ще їй

завжди тхне газом, і до того ж, вона завжди боїться, що їх обікрадуть. Пограбування! На вулиці Боутон!

Найбільше вбивало те, що місіс Брілл не любила цей будинок. Скаржилася, що він розташований далеко від центру і вона сумує за своєю старою квартирою, від якої було рукою подати до жіночого клубу. І хоча на проспекті Роланд був один жіночий клуб, це зовсім не те.

Погіршувало ситуацію ще й те, що містер Брілл часто був у поїздах через свій «підпільний бізнес» і залишав свою дружину саму разом із двома розбещеними синами. (Джуніор завжди називав синів Брілла розбещеними, але прикладів їхньої поганої поведінки ніколи не наводив). На той момент хлопці уже були підлітками і важили не менше від Джуніора, але при найменшому шурхотінні у підвалі місіс Брілл завжди телефонувала йому.

Ред наголошував, що Джуніору, певна річ, не платили за ці постійні візити. Вони сприймали їх за належне і зверталися до нього на ім'я, тоді як для нього вони були містер і місіс Брілл.

Місіс Брілл ставилася до нього, як до хлопця-садівника чи покоївки. Кожного Різдва вона під'їжджала до дому Джуніора на своєму авто з пакунком продуктів, одягнена у вишукане хутро. Вона ніколи не заходила всередину, хоча її запрошували багато разів.

У той час Джуніор і Лінні орендували будинок із двома спальнями на вулиці Гемпден. Він був побудований нижче рівня вулиці і мав не дуже гарний вигляд. Хоча розташовувався він у декількох кварталах від Бріллів, атмосфера тут була зовсім іншою.

У них було двоє дітей: дівчинка Меррік та хлопчик Редкліф. Отакої! Невже у роду Вітшенків, із його містичним походженням, колись були Мерріки або Редкліфи? Звичайно, ні. Просто саме так Джуніор уявляв собі шляхетні імена. Можливо, це були відомі предки по лінії матері.

Джуніор завжди хотів мати шляхетний вигляд в очах інших людей, проте свою сім'ю він тримав у маленькому будиночку, який він навіть не намагався привести до ладу, хоча міг зробити це краще від усіх.

— Я чекав слушного моменту, — так він пояснював свої дії. А потім продовжував розповідати про свій улюблений дім на вулиці Боутон, про птахів, що там літали, про кажанів, яких треба було вигнати з даху.

Однієї пізньої ночі у лютому 1942 року місіс Брілл приїхала зі своїми синами до будинку Джуніора. Було помітно, що вони збиралися поспіхом, адже на хлопцях не було навіть пальт. Двері відчинила Лінні.

— Що тра...? — вимовила вона, однак місіс Брілл зі сльозами на очах схопила Лінні за рукав і скрикнула:

— А Джуніор вдома?

— Я тут, — відповів той, підійшовши до дверей.

— Біда, — сказала місіс Брілл. — Страшна біда прийшла у наш дім.

Джуніор, помітивши стан жінки і роздягнених дітей, ввічливо запросив їх увійти.

— Я зайшла на веранду, — продовжувала вона, стоячи на місці, — щоб написати декілька листів. Пам'ятаєте, я тримаю кореспонденцію у тому столі? Так от, на підлозі я помітила сумку. Оскільки вона була повністю відкрита, я встигла розгледіти велику кількість інструментів, що їх використовують грабіжники для злому дверей.

— Що? — здивовано запитав Джуніор.

— Так-так, викрутка, лом, а ще, — жінка нахилилась у бік, але один із синів підтримав її, — а ще мотузка.

— Мотузка? — злякано перепитала Лінні.

— Так, знаєте, така, щоб людину зв'язати, — повідомила місіс Брілл.

— Господи Боже! — перехрестилася Лінні.

— Що ж, давайте заспокоїмося, — почав Джуніор, — і з'ясуємо, у чому справа.

— О, справді, Джуніоре? — продовжувала місіс Брілл. — Я розумію, що мала зателефонувати до поліції, але на той момент я дуже хвилювалася за хлопців, тому швидко взяла ключі від машини й одразу поїхала з дому. Я просто не знала, до кого ще звернутися.

— Не хвилюйтеся, ви вчинили правильно. Я поряд, і зараз ми з вами все вирішимо, — запевнив Джуніор. — Хлопці, ви залишитеся тут із моєю дружиною Лінні, а ми з місіс Брілл зателефонуємо у поліцію та почекаємо, поки вони перевірять дім. Потім ви переконаєтеся, що все безпечно і повернетеся додому.

Однак місіс Брілл рішуче замахала руками:

— Ні, я туди не поїду, я не повернуся до цього будинку!

— Ну чого ти, мамо? — зауважив один із синів (до речі, це була єдина фраза, яку Джуніор почув за все знайомство з ними).

Але жінка у відповідь лише прошепотіла: «Цей дім для мене більше не існує, досить».

— Що ж, будемо вирішувати, — сказав Джуніор, узяв свій жакет і вийшов.

Про що спілкувалися дві жінки, поки Джуніора не було, ніхто не знав.

Якось Дженні запитувала, але ніхто не відповів, навіть сама Ленні, а її діти Меррік (їй тоді було п'ять років) та Ред (чотири роки) були занадто малими, щоб пам'ятати таке.

Із розповідей складалося враження, що коли Джуніор пішов, сцена у його будинку завмерла і ожила лише тоді, коли він повернувся.

Своїм тоненьким голосом він розповідав цю історію.

У будинку біля сумки стояла поліція. Офіцер, розвівши руки, промовив:

— Здається, це звичайна сумка, у якій майстри зберігають свої інструменти.

— Так і є, я думаю, — відказав Джуніор і запитав: — Хоча як пояснити мотузку?

— Але ж майстрам потрібна мотузка, щоб піднятися, наприклад, на дах, — відповів офіцер.

— Так, це слушно, — погодився Джуніор.

Усі стояли і мовчки дивилися на сумку з інструментами.

— Річ у тім, — почав згодом Джуніор, — що зазвичай я тут виконую роботу майстра.

— Он воно що, — сказав офіцер поліції.

— Але хто ж розбереться! — відповів він.

Джуніор підняв руки, наче перевіряв, чи не йде дощ, глянув на поліцейських і стенив плечима. Поліція вирішила не порушувати справу.

Коли містер Брілл повернувся з подорожі, у них із Джуніором відбулася розмова.

— *Ти хочеш купити дім?* — запитав містер Брілл. — Що ти з ним робитимеш?

— *Як що? Житиму там!* — відповів Ред.

— *Жити там... Що ж, Джуніоре, а ти впевнений, що будеш щасливим у ньому?* — обережно запитав Брілл.

«Як у ньому можна бути нещасливим?» — часто повторював цю фразу своїм дітям Джуніор. Але містеру Бріллу він відповів: «Принаймні, я впевнений, що він добре побудований».

Містер Брілл вирішив не пояснювати, що він мав на увазі зовсім інше.

Ред згадував, що жилося в цьому будинку, як в раю. На вулиці Боутон жило достатньо людей, щоб створити дві команди з бейсболу. Увесь свій вільний час вони проводили за грою: дорослі і малі, хлопці і дівчата. Вечері були короткими, скоріше, це були перерви, які вони змушені були робити, бо на цьому наполягали матері. А після — знову зникали і поверталися додому пізно ввечері, коли мамам доводилося кричати на всю вулицю, кличучи дітей спати. Ті йшли неохоче, благаючи дозволити пограти ще півгодини, хоча їхній вигляд, — втомлені, брудні, з листям на лобі — свідчив про те, що вони точно нагулялися.

— Я досі можу назвати кожного з тих дітей на ім'я, — розповідав Ред. Хоча це і не було таким уже дивовижним, оскільки всі діти його віку продовжували жити у цьому районі, а ті, хто кудись поїхав, врешті-решт поверталися.

Ред і Меррік чудово влилися у колектив сусідів, а от Лінні та Джуніор — не дуже. Можливо, це провина Лінні, адже вона була занадто сором'язливою і тихою. Помітно молодша від Джуніора, худа, бліда, з тонким волоссям та безбарвними очима, вона завжди знічувалася, не знала, куди подітися, коли хтось

до неї звертався. Вини Джуніора тут точно не було. Він був дуже балакучим і міг заговорити з будь-ким, будь-коли і на будь-яку тему. Хоча, може, саме це було проблемою? Адже люди намагалися не починати з ним розмов. Вони були ввічливими, але нікому не хотілося відповідати на таку кількість запитань.

Проте все це було зовсім неважливо, адже Джуніор нарешті отримав свій будинок. Щодня він із задоволенням працював у ньому. Спочатку він обладнав ще один туалет на першому поверсі під сходами, адже одного, як він вирішив, було замало. Потім він об'єднав кімнату для гостей із кабінетом Лінні, у якому вона тримала приладдя для шиття, оскільки гостей у них усе одно ніколи не було. Довгий час вони жили без меблів, оскільки кожен зароблений пенні вони віддавали за кредит на дім, а щось дешеве у дім Джуніор купувати відмовлявся.

— Ні, ні і ще раз ні! — казав він. — У цьому будинку головне — якість.

Це було дуже смішно, ця величезна кількість речень, що починалися зі слів: «У цьому будинку...».

У цьому будинку вони ніколи не ходили босоніж, у цьому будинку вони одягали найкращий одяг, щоб поїхати трамваєм у центр міста, у цьому будинку вони щонеділі відвідували протестантську церкву св. Давида, за будь-якої погоди. «Цей будинок» означало «ця сім'я» — ці два поняття були тотожними.

Проте одна річ залишалася загадкою: навіть за балакучості свого діда, онуки так і не знали про нього нічого. *Ким* він був? Звідки прийшов? Звідки взялася Лінні?

Ред повинен був мати якісь здогадки. Або принаймні його сестра, адже жінки завжди більше цікавляться таким, ніж чоловіки. Але ж ні: ні Ред, ні Меррік нічого не знали (якщо, звісно, їм вірити). Тож онуки так і не могли дізнатися правду, оскільки Джуніор і Лінні померли ще до того, як першому з них виповнилося два роки.

Також онуків цікавило: Джуніор був нестерпним чи симпатичним, хорошим чи поганим? Відповідали по-різному.

З одного боку, його честолюбство завжди бентежило всю родину. Вони здригалися, коли чули про те, як він намагався

наслідувати людей, вищих за соціальним статусом. Проте якщо враховувати його скрутне становище і те, що він усього досягнув сам, залишалося лише розвести руками і сказати: «Ну гаразд...».

— Не існувало жодної людини схожої на нього, — розповідав дітям Ред. — Він був нестерпним і гарним, хорошим, і поганим.

Звісно, така відповідь їх не задовольняла.

* * *

Отже, це була перша сімейна історія — про Джуніора і про те, як Вітшенки опинилися на вулиці Боутон. Друга історія була про Меррік.

Меррік, без сумніву, була «дочкою свого батька». У дев'ять років вона винайшла власний спосіб перейти з простої школи до приватної.

Пізніше, коли Ред навчався у Мерілендському університеті, намагаючись реалізувати своє покликання і працювати згодом у будівельній фірмі свого батька, Меррік у коледжі Брін Мор училася, як піднятися над своїм походженням. Під час зимових канікул вона каталася на лижах із друзями, улітку — ходила під вітрилами. У своїх розмовах вона використовувала слова «божественний» і «смачний» (коли йшлося не про їжу). Ви можете уявити, щоб її батьки так розмовляли?! До того часу вона встигла значно від них віддалитися.

Найкращою подругою Меррік на той час (десь із 4 класу) була Пукі Вандерлін, яка також навчалася у коледжі Брін Мор. Навесні 1958 року, коли обое дівчат закінчували школу, Пукі заручилася з Вальтером Баррістером III, відомим як Трей.

Трей також був із Балтимора, випускник Гілмана та Принстона, і тоді він працював на сімейній фірмі, де займався фінансами. Тож на літніх канікулах, коли Меррік і Пукі приїздили додому і сиділи зі своїми друзями на терасі біля будинку Вітшенків, курячи сигарети Pall Mall і говорячи про те, як їм нудно, Трей зазвичай також був із ними. Напевно, він мав гнучкий графік роботи.

На той час Ред працював у підрядника і коли він повертався додому о четвертій годині, завжди бачив Трея (з білим піджаком на плечі та у туплях на босу ногу; уперше Ред помітив таку моду, шкода, що не востаннє) і всіх інших друзів на подвір'ї. Потім вони йшли гуляти невідомо куди і робили незрозуміло що. Оскільки цю історію розповідав дітям Ред, ніхто й справді не знав, що робили друзі Меррік. Можливо, йшли у кіно, а потім у кафе чи на танці, а потім пізно ввечері знову поверталися на терасу Вітшенків.

Оскільки це була велика тераса, усі сиділи там, навіть коли йшов дощ. Вони говорили не дуже голосно, проте їх було чудово чути у двох кімнатах: у спальнях батьків і Реда. Частенько Ред відчиняв вікно і кричав униз: «Гей, хлопці, декому завтра дуже рано вставати!».

А батьки ніколи не мали нічого проти. Джуніор, мабуть, світився від щастя: усі ці вишукані хлопці та дівчата сидять на його терасі, тоді як їхні батьки ніколи не запрошували їх з Лінні до себе.

Саме того літа, наприкінці навчання в університетах, молоді мали одружуватися. Меррік у той час зустрічалася з двома хлопцями одночасно, але жодного з них Ред добре не знав. Вони були старшими на кілька років і постійно змінювали один одного, тому Ред їх плував. До того ж, він не вірив, що Меррік справді подобалася цим хлопцям. Вона була незграбною, занадто худю, зі щелепою, що краще личила б чоловікові, а не жінці. А ще того літа у неї була нова модна зачіска, що зовсім їй не пасувала: з одного боку волосся стирчало, наче на нього постійно дув сильний вітер, а з іншого — було занадто притиснуте до голови. Але Тінк, чи Бінк, як там тих хлопців звали, справді були у захваті від цієї дівчини. І якщо вони і називали її жердиною, то лише для того, щоб привернути її увагу.

Якось Джуніор запитав Меррік:

— А хто цей білявий хлопчина з короткою зачіскою?

— Це ти про кого?

— Про того, хто скаржився на свою невдачу вчорашню гру у гольф!

— Тату, про кого *саме* ти кажеш?

Із цієї розмови Ред зрозумів, що жоден із цих хлопців не подобався його сестрі. І що батьки, а саме тато, з інтересом підслуховували розмови на терасі.

У той час Пукі почала ретельно готуватися до свого весілля. До нього лишалося менше року, і подія такого масштабу вимагала серйозного планування. Була визначена дата та обрано місце для самої церемонії. Наразі йшли суперечки щодо кольорової гами суконь для подружок нареченої. Меррік була головною подружкою, тому активно брала участь у підготовці.

Коли вона жалілася батькам, що така роль передбачала багато нудних обов'язків, її матір зауважувала: «Це дуже мило з боку Пукі, обрати на таку роль саме тебе, моя люба!», а батько додавав: «Не забувай, Волтер Баррістер першим заснував банківську систему у Балтиморі!».

Ред помітив, що на дівчачих посиденьках Пукі почала припинювати Трея. Вона висміювала його звичку ретельно стежити за своєю зачіскою, коли світле волосся спадало на чоло, і називала його принц парку Роланд.

— Дівчата, я не можу з вами піти завтра на закупи, — казала вона, — бо принц парку Роланд змушує мене йти на ланч із його мамою.

Частково це пояснювалося тим, що дівчата про все говорили з іронією, не залежно від теми. Але звісно, Трей заслуговував на таке прізвисько, яке отримав позаочі. Ще у випускних класах школи він почав їздити на спортивному автомобілі, а великий дім у Балтиморі був лише одним із трьох, що належали його сім'ї. Інші були розташовані на далеких курортах, як про те писали у *The New York Times*. Пукі також розповідала, що сам Трей дуже зіпсований хлопець, і у цьому повністю була винна його мама, «королева Еула».

Еула Баррістер була стрункою, вишукано одягненою та завжди чимось незадоволеною особою. Щоразу зустрічаючи її у церкві, Ред згадував місіс Брілл. Однак місіс Баррістер, окрім усього іншого, керувала церквою, жіночим клубом і своєю сім'єю, до якої входили троє осіб. Трей був її єдиною

дитиною, улюбленим хлопчиком, «щєнятком» як вона любила його називати. Зрозуміло, що Пукі Вандерлін не була йому до пари.

Усе літо Ред слухав про поневіряння Пукі із «королевою Булою». Дівчина щодня розповідала нові історії. Це були нестерпні сімейні вечєри, чаювання зі старими дамами або ж майбутня свєкруха заставляла бідолашну йти до її косметолога, щоб вирівняти брови. А ще вона критикувала її манєру писати листи з вдячністю за гостинність, мовляв, її подяка звучала нудно. Вибране дівчиною срібло замінили, навіть не спитавши. І примусили змінити весільну сукню на таку, яка приховувала б її пухкі плєчі.

І щоразу після чергової жахливої історії Меррік манірно ахала і охала:

— Ні, я просто не можу повірити! Нєймовірно! Чому ж Трей не вступиться за тебе? — питала вона.

— Ох, *Трей*, — з огидою промовляла Пукі, — він вважає, що його мати — це яснє сонєчко у небі.

Трей був не лише неухажним, а ще й егоїстом й іпохондриком. Крім того, зустрічаючи своїх друзів, він завжди забував про існування Пукі. Тож хоча б раз за всі роки Пукі хотіла бачити свого нареченого ввечєрі тверезим.

— Йому потрібно змінитися, або він втратить тебе, — завжди говорила у відповідь Меррік. — Ти не повинна виходити за будь-кого! Якщо ти цього не хочєш, ти не повинна терпіти Трея. Згадай Таккі Беннета, він лєдь не застрєлився, коли почув, що ти заручилася.

Часто Пукі розповідала свої історії, навіть коли у кімнаті був Ред (на нього не зважали, бо він не належав до їхньої компанії). Тоді Ред запитував: «Як ти миришся з таким ставленням до себе?» або «І ти *погодилася* одружитися з цим хлопцем?»

— Я знаю, — відповідала Пукі, — я страшенна дурепа!

Хоча така відповідь зовсім не означала, що вона справді так думає.

Восени всі повернулися до університетів, ішов останній рік навчання, але Меррік чомусь взяла за звичку приїжджати

додому кожні вихідні. Це було несхоже на неї. Ред також часто відвідував батьків, але його університет був близько від дому. Згодом він помітив, що Меррік стала бувати вдома ще частіше. Вона ходила до церкви з родиною щонеділі, а після служби підходила вітатися до Еули Баррістер, навіть коли Трея не було поруч (хоча він частенько стояв біля матері).

Вона погоджувалася з кожним її зауваженням, киваючи своєю голівкою у новому капелюшку та фальшиво сміялася (адже Ред добре знав, коли його сестра грає).

У свою чергу Трей почав з'являтися у них щовечора (хоча це завжди було його звичкою).

Меррік усе заперечувала: він же одружується з моєю найкращою подругою!

Одного вечора обоє сиділи на ганку і курили, надворі було вже занадто холодно, і дим від цигарок ішов у вікна Реда. (Діти Реда запитували, якщо на дворі було так холодно, то чому ж вікно було відчинене?).

— Із мене вже досить, — говорив Трей дівчині. — Що б я не робив, її все не влаштовує.

— Мені здається, вона тебе не цінує так, як ти того заслуговуєш, — відповідала Меррік.

— Це ще нічого, чула б ти, як вона розмовляє з мамою. Заявила, що не може допомогти з вибором меню на заручини, оскільки їй потрібно захищати диплом. Ти уявляєш? Це ж її власне весілля, — скаржився Трей.

— Ох, бідолашна твоя мама, — відповідала Меррік. — Вона просто хоче, щоб Пукі теж брала участь в організації весілля, лише і все.

— От бачиш, навіть ти це розумієш, а чому вона не розуміє?

Ред із грюкотом зачинив вікно у своїй кімнаті.

Уранці Джуніор сказав, що він уже уявляє, як половина Балтимора перестане розмовляти з Меррік і Треєм, але Ред перебив батька.

— Я так і знав! Я знав, що таке трапиться, Меррік вкрала нареченого у Пукі!

— Ну що ти, сину, людина — це не власність, її не можна вкрати без особистої згоди.

— Я тобі кажу, вона все спланувала ще влітку, відкрито фліртувала з Треєм, а Пукі розповідала, який він поганий! Настільки підлизувалася до його матері, що мене аж нудило, — говорив Ред.

— Але ж Трей не власність Пукі, правильно? — запитував Джуніор. — До того ж, він тепер із Меррік, — посміхнувшись, додав він. У куточках губ з'явилися дві маленькі лінії. Це говорило про те, що він уклав вдалу бізнес-угоду.

* * *

Більшість людей, почувши ці історії, скажуть, що не такі вони вже й легендарні, та і взагалі — не історії. Хтось купує будинок, який він обожнює, хтось одружується з нареченим найкращої подруги. Та таке трапляється майже щодня.

Можливо, це через те, що у родини Вітшенків не було давньої історії. Інших розповідей у них просто не було, тому вони витискали все, що могли, із цих двох.

Історія Реда була взагалі нецікава. Він одружився із Еббі Далтон, яку знав ще з дванадцяти років, — дівчина з Гемпдена, колишня сусідка зі старого будинку. Вони навіть після одруження певний час жили у тому районі. («І навіщо ми переїжджали? Якби ми знали, що ти знову захочеш туди повернутися...» — дорікав йому батько).

Потім, коли його батьки загинули в автокатастрофі — у 1967 році їх переїхав вантажний потяг, коли машина застрягла посеред колії — Ред повернувся до будинку на вулиці Боутон. Звичайно, Меррік не потрібен був цей будинок, у них із Треєм був значно більший і розкішніший, не кажучи вже про будинки за кордоном.

До того ж, сестра зізналася, що їй ніколи не подобався цей будинок. У головній спальні ніколи не було окремої вбиральні, а коли Джуніор встановив її у 1950 році замість величезної шафи, Меррік скаржилася на те, що вона уві сні підскакує, бо вода тече надто голосно.

Отож Ред переїхав зі своєю родиною назад до батьківського дому. Ось і вся історія.

Люди з часом почали називати угіддя «будинок Вітшенків». Джуніору було приємно таке чути, бо раніше про нього казали: «Знайомтесь, містер Вітшенк, який живе у будинку Бріллів».

У сім'ї Вітшенків не було нікого знаменитого чи геніально-го. Звичайна собі родина.

Вроджена худоба свідчила про те, що їхні предки колись голодували, — а нащадки тепер можуть їсти спокійно. Із віком у них з'явилися зморшки, зовнішні куточки губ опустилися і надали обличчю сумного вигляду.

Фірма Вітшенків мала хорошу репутацію у місті, як і більшість фірм, що гарно та вміло виконували свою роботу. Ліцензія свідчила про те, що вони працюють якісно, але не більше того. Однак це вважалося за чесноту. А ще — троє з чотирьох дітей Еббі та Реда жили поруч, за 20 хвилин ходи, нічого особливого!

Але, як і більшість сімей, Вітшенки вважали себе особливими. Наприклад, вони пишалися своєю здатністю відремонтувати все, що завгодно. Коли вони викликали у дім ремонтника (свого працівника), це вважалося жакливою поразкою. Усі нащадки успадкували від Джуніора неприязнь до хвалькуватості й усі були переконані, що у них найкращий у світі смак. Інколи траплялися такі собі сімейні цікавинки. Так, Аманда і Дженні вийшли заміж за чоловіків з однаковим іменем — Г'ю, тому аби їх розрізнити, чоловіків називали «Г'ю Аманди» і «Г'ю Дженні». Або ще їхня генетична схильність лежати декілька годин серед ночі із розплющеними очима; або унікальна здатність заводити собак, які живуть дуже довго. Ніхто з них не любив витратити час зранку на вибір одягу (окрім Аманди), однак вони критикувати кожного, хто був одягнений у сині джинси. Під час розмов про релігію вони ковзали на сидінні. Усім розповідали, що не люблять солодоців, хоча насправді це було брехнею. Вони добре ставилися до чоловіків і дружин своїх родичів, але все одно не вважали їх дуже близькими. А ще всі вони манірно спілкувалися з робітниками, хоча більшість із них не працювали уже довгий час. Усе це

свідчило про те, що Вітшенки були милими і терплячими, хоча насправді це було не зовсім так.

Терпіння у сім'ї Вітшенків завжди відіграло вирішальну роль, саме воно стало темою двох визначних історій. Вони терпляче чекали, коли до них прийде те, чого вони хотіли. «Слід дочекатися слушного моменту» — як часто говорили і Джуніор, і Меррік (коли вона хотіла про це говорити). Хтось більш скептичний міг би сказати, що в обох історіях Вітшенками керували заздрощі, але людина, яка б знала цю родину дуже добре (на жаль, такої особи не було) у цих історіях помітила б інший бік. Поглянувши на результат, можна побачити, що насправді ці історії закінчувалися розчаруванням.

Джуніор урешті-решт отримав свій будинок, але це не зробило його таким щасливим, було помітно, що він дивиться на дім спантеличеним і розчарованим поглядом. Решту свого життя він провів постійно модернізуючи будинок, намагаючись таким чином привернути увагу сусідів, які ніколи його не помічали. Сусідів, які, як виявилося згодом, йому навіть не подобалися.

Меррік, своєю чергою, отримала чоловіка, але він був холодним, чужим, а на додачу пив і тоді ставав грубим і балакучим. У них не було дітей, а весь свій час Меррік проводила одна на курорті в Італії, тікаючи від свекрухи, яку не любила.

Однак сім'я вдавала, що не помічає цього розчарування. Ще одна сімейна забаганка — удавати, що все добре. А може зовсім і не забаганка. Може, це ще один доказ того, що Вітшенки таки справді нічим не особливі.

Із першого ж дня 2012 року почалися зникнення Еббі. На Новий рік Стім привіз до них із Редом своїх трьох синів, щоб вони разом із дружиною Норою змогли піти на новорічну вечірку. Стім прийшов по хлопців лише о десятій ранку наступного дня. Як і завжди у їхній сім'ї, перед тим як зайти, він постукав у двері.

— Привіт, — вигукнув Стім і зупинився у вітальні, прислуховуючись до голосів. Усе, що він почув у відповідь — гомін дітей на терасі.

— Привіт, — повторив він цього разу вже дітям.

Хлопці сиділи на килимку навколо настільної гри, троє світловолосих малюків різного віку.

— Тату, — відразу почав жалітися Піт, — скажи Сему, що він не може з нами грати. Він ніколи не ставить фішку на місце!

— Хлопці, а де ваша бабуся? — перебив його Стім.

— Не знаю. Тату, то ти йому скажеш? Він ще й фішку сильно вдарив, так, що вона під диван заскочила.

— Бабуся *казала*, що я теж можу пограти, — відповів Сем.

Стім повернувся у вітальню і голосно покликав батьків: «Тату? Мамо?».

Тиша.

Тоді він зайшов на кухню, де й побачив батька. Той сидів за столом, пив каву і читав газету The Baltimore Sun. Останнім часом Ред недочував, тому він відірвався від газети і помітив Стіма лише тоді, коли той близько підійшов до нього.

— Із Новим роком, сину!

— Із Новим роком.

— Як пройшла вечірка?

— Дуже добре, дякую. А де мама?

— Ох, десь у будинку. Налити тобі кави?

— Ні, спасибі.

— Точно? Я щойно зварив!

— Ні, не хочу.

Стім підійшов до задніх дверей і виглянув надвір. Там самотньо виднілося дерево кизилу і більше нічого. Він повернувся.

— Знаєш, тату, доведеться звільнити Гільермо, — сказав він.

— Що?

— *Гільермо*, — голосно повторив Стім, — ми повинні його звільнити. Де Онтей розповів, що той знову прийшов у п'ятницю на роботу з похмілля.

Ред хмикнув собі під ніс, а потім швидко склав газету.

— Що ж, сину, є багато інших хлопців, яким справді потрібна робота.

— Діти добре поводитися? — запитав Стім.

— Так, добре, — усміхнувся Ред.

— Дякую, що посиділи з ними. Я піду зберу їхні речі.

Стім повернувся до вітальні і піднявся сходами до кімнат, що раніше належали його сестрам.

Тепер тут стояли двоярусні ліжка, а підлога була закидана іграшками та наспіх знятими дитячими піжамами, а ще — коміксами та рюкзаками.

Стім почав пхати одяг до рюкзаків, не розбираючись, де чие. Зібравши речі, він перекинув рюкзаки через плече і вийшов у коридор. Знову гукнув: «Мамо?».

Заглянув до спальні батьків. Жодного натяку на Еббі, ліжко охайно застелене, двері у вбиральню відчинені, як і скрізь на цьому поверсі, U-подібний хол — стара кімната Денні, яка тепер була кабінетом Еббі, дитячі вбиральні, колишня кімната Стіма. Він поправив рюкзаки на плечі і спустився вниз.

— Усе, хлопці, збирайтеся й одягайте куртки. Семе, де твоє взуття? — звернувся він до синів.

— Не знаю, тату.

— То знайди його.

Стім повернувся до кухні. Ред наливав собі ще одну чашку кави.

— Тату, ми вже їдемо, — сказав син, але Ред ніяк не відреагував. — Тату? — повторив Стім, цього разу голосніше.

— Га? А, так-так, переказуй Норі вітання з Новим роком.

— Добре, подякуй мамі від нас, добре? Вона що, поїхала у справах?

— На що вона *не мала права?*..

— У справах! Тату, мама поїхала вирішувати якісь питання?

— А, ну що ти, ні! Вона тепер не водить машину.

— Не водить? — здивувався Стім, — але ж вона їздила машиною минулого тижня!

— Ні, не їздила.

— Тату, згадай, вона возила Піта на виставу до школи.

— Це було місяць тому, відтоді вона й не водить.

— Чому?

Ред лише стенив плечима.

— Щось трапилося, тату?

— Думаю, так.

Стім поставив рюкзаки на стіл.

— Розповідай, — наказав батьку.

— Вона не хоче казати, аварії точно не було, та й машина в порядку, але зайшовши додому, вона повідомила, що більше не хоче водити.

— Приїхала додому звідки? — запитав Стім.

— Із вистави Піта.

— Господи, — злякано сказав Стім.

Син із батьком обмінялися тривожними поглядами.

— Мабуть, треба продати її машину, — почав розмірковувати батько, — але ж тоді залишиться тільки мій пікап. А якщо вона передумає?

— Якщо вона так вирішила, то не треба змінювати думку.

— Сину, але ж твоя мати не така вже й стара. Наступного тижня їй виповниться лише 72 роки!

Стім пройшов через кухню і відчинив двері підвалу, хоч світло внизу було вимкнено.

— Мамо, ти там? — погукав він.

Тиша.

Стім зачинив двері і знову вийшов на веранду разом із Редом.

— Хлопці, — сказав Стім, — я хочу дізнатися, де ваша бабуся.

Діти сиділи на тому самому місці, без курток, Сем усе ще був у шкарпетках. У відповідь вони лише безпорадно глянули на батька.

— Вона була на кухні, коли ви спустилися вниз? — спитав Стім. — Вона готувала для вас сніданок?

— Ми нічого не їли, — повідомив Том.

— Що? Бабуся не приготувала вам сніданок? — здивувався батько.

— Вона запитала, що ми хочемо на сніданок: тости чи пластівці і пішла на кухню готувати.

— Чому завжди Том та Піт їдять на сніданок фруктові снеки? Я теж такі хочу, але їх лише два в упаковці, так нечесно! — пожалівся Сем.

— Усе чесно, ми з Томі старші, тому і їмо їх, — відповів Піт.

Стім повернувся до Реда і побачив його напружений погляд, із виразу обличчя було помітно, що батько не зрозумів жодного слова.

— Її не було тут під час сніданку, — сказав йому Стім.

— Давай перевіримо нагорі, — запропонував Ред.

— Я там уже перевіряв, — відповів Стім.

Проте вони знову піднялися нагору. Як люди, які шукають свої ключі знову і знову на тому ж місці, не вірячи, що їх там немає, вони по кілька разів перевірили всі кімнати. У дитячій вбиральні на них чекали лише розкидані зубні щітки, розбризкана зубна паста та іграшки для ванни.

Потім ще раз зайшли у її кабінет. Еббі тихо сиділа на канапі, повністю вдягнена і у фартуху.

Її не було видно з коридору, але ж вона мала чути, як Стім кликав її. Собака спокійно лежав біля її ніг.

Коли батько з сином зайшли до кімнати, обоє, Еббі і собака, повернулися до них.

— О, привіт, — промовила Еббі.

— Мамо, — здивовано почав говорити Стім, — ми всюди тебе шукали.

— Гм, *вибач*. Як пройшла вечірка?

— Добре, дякую. Ти що, не чула, як ми тебе гукали? — продовжував допит Стім.

— Ні, мабуть, не чула, вибач!

Ред насилу піднявся сходами, тому важко дихав. Стім повернувся і подивився на батька.

— Люба, — вимовив Ред, прибравши руку з обличчя.

— Що трапилося? — запитала Еббі, але її голос був неприродно веселим.

— Ти нас налякала, — відповів він.

— Дурниці! Вигадаєте собі таке, — відказала Еббі й акуратно розправила фартух.

Ця кімната стала її кабінетом, коли Денні поїхав із дому, тут вона зберігала робочі файли, які час від часу переглядала, або телефонувала у справах.

Навіть після виходу на пенсію Еббі поверталася у цю кімнату почитати, чи написати вірш, чи просто побути на самоті. Вбудована шафа, у якій Лінні зберігала приладдя для шиття, тепер була заповнена журналами Еббі, картками та листівками, які робили її діти, коли були маленькими.

Одна стіна була повністю завішана старими фото, рамки так щільно притискалися одна до одної, що на стіні вже не залишилося вільного місця.

— Як ти *дивишся* на ці фото? — запитала якомсь матір Аманда. — Як ти можеш на них дивитися?

— О, та мені й не треба, — відповіла Еббі без будь-якого сенсу.

Зазвичай Еббі сиділа за столом біля вікна, ніхто ніколи не бачив, щоб вона сиділа на канапі, адже її використовували як додаткове місце для гостей, які залишалися на ніч.

Було щось театральне в її поставі, вдавене, неначе вона нишком сіла на це місце, коли почула, як вони підіймаються сходами.

Вона дивилася на них із приязною усмішкою, проте на обличчі не було від тієї усмішки жодної зморшки.

— Ну добре, — промовив Стім і переглянувся з батьком. На цьому інцидент був вичерпаний.

Як зустрінеш Новий рік, так його і проведеш — тож головною подією 2012 року стали зникнення Еббі. Вона зникала, навіть коли сиділа поруч. Здавалося, вона не помічала, що всі навколо щось обговорюють. Аманда казала, що Еббі поводить, як закохана дівчина.

Проте навіть якщо відкинути той факт, що Еббі, наскільки їм відомо, кохала усе життя одного лише Реда, у неї не було того відчуття безтурботного щастя, притаманного всім закоханим. Насправді вона виглядала нещасливою, і це було так не схоже на Еббі. Вона мала знервованій вигляд, а її сиве волосся, що ледь закривало вуха, густе і пухнасте, як у китайської ляльки, створювало змучений вигляд, наче вона щойно вибралася з якоїсь халепи.

Стім і Нора запитували свого сина Піта про те, що сталося під час поїздки із бабусею на авто. Спочатку хлопець не розумів, про яку саме подорож вони питають, а потім сказав, що все було добре.

Аманда вирішила запитати у матері прямо.

— То я чула, що ти більше не хочеш водити машину? — запитала вона.

— Так, — відповіла Еббі. Як вона сказала, це був її подарунок самій собі — ніколи нікуди не їздити, і вона здавлено усміхнулася, неначе промовляючи: «Відчепіться від мене».

— Щось не так?

— Чому ти вирішила, що щось не так? — казала Еббі.

У лютому вона викинула свою «скриньку ідей» — коробку з-під взуття, яку зберігала багато років, — із порваними на шматки аркушами паперу, записи на яких мали стати віршами. Вона винесла коробку на смітник ввечері, надворі був сильний вітер і на ранок шматки паперу заповнили всю вулицю. Сусіди знімали з кушів і килимків під дверима клаптики паперу з написами «місяць, неначе жовток» або «серце, як повітряна кулька з водою».

Жодних питань, звідки ці записи, не виникало, усі знали про вірші Еббі, не кажучи вже про її любов до порівнянь. Частіше за все люди, які знаходили подібні записи, тактично викидали

їх у смітник, але сусідка Мардж Елліс принесла кілька таких Вітшенкам. Ред здивовано взяв клаптики паперу.

— Еббі? — звернувся він до дружини. — Ти навмисне все це викинула?

— Так, я більше ніколи не буду писати, — повідомила вона.

— Але ж мені так подобаються твої вірші, люба!

— Невже? — мовила Еббі без інтересу. — Що ж, дуже мило з твого боку.

Насправді Редові більше подобалася сама ідея — його дружина пише вірші, сидючи перед своїм красиво оздобленим антикварним столом, надсилаючи їх до маленьких журналів, що потім тактовно повертають їх назад.

Хай там як, але Реду не подобався нещасливий вираз обличчя дружини.

У квітні її діти помітили, що вона почала називати собаку Кларенс, хоча Кларенс давно померла, а Бренда була зовсім іншого кольору: золотий ретривер замість чорного лабрадора. Це була не просто плутанина з іменами, як вона плутала Стіма і Менді під час розмови з Дженні. Ні, вона свідомо називала саме це ім'я, ніби намагалася повернути назад собаку зі своїх молодших років. Бідна Бренда нічого не розуміла, лише нервово сіпалася, повертаючись на місце, а Еббі роздратовано фиркала.

Це була не хвороба Альцгеймера (справді ж?). Еббі, очевидно, була нормальною. У неї не було таких характерних симптомів, про які можна було б розповісти лікарю, зокрема судомі чи втрата свідомості. Та і взагалі, не слід було й сподіватися, що вдасться переконати Еббі звернутися до лікаря. У 60 років вона відмовилася від свого терапевта, стверджуючи, що занадто стара для будь-яких «радикальних заходів», та й сам лікар, мабуть, уже вийшов на пенсію. Але навіть якби лікар і був, що він міг би запитати?

— Вона часто забуває про щось? — запитав би він.

— Як і завжди, — відповіли б діти.

— Чи поводитьсь вона нелогічно?

— Не більше, ніж завжди, — знову відповіли б вони.

У цьому і була проблема: «звичайна Еббі» часто була трохи божевільною. Тому хто міг сказати, де межа між звичною поведінкою Еббі і дивною?

Ще дівчам Еббі була не такою, як усі. Узимку вона носила чорні гольфи під горло, а влітку — селянські блузи. Її волосся рівно спадало на плечі, тоді як інші дівчата щовечора крутили бігуді. У ній проявлялася не лише поетичність, а ще й артистизм, вона танцювала модерн і була заядлою активісткою. На неї могли покластися в організації збору консервів для бідних та у прикрашанні ялинки рукавичками. Вона навчалася у приватній школі, як і Меррік, у якій були лише дівчата. І хоча Еббі була на стипендії, у школі серед учениць вона була лідером. У коледжі вона заплітала волосся у коси і пікетувала за громадянські права. Закінчила коледж вона мало не кращою у групі і пішла працювати соціальним працівником. Це стало сюрпризом для однокурсників, які і не здогадувалися про існування у Балтиморі соціальної служби. Навіть після одруження з Редом (якого вона знала так давно, що вже не могла пригадати, коли вони зустрілися) вона не перетворилася на звичайну домогосподарку, ні! Вона наполягала на природних пологах, грудному вигодовуванні (навіть у громадських місцях), годувала родину пшеницею і власноруч зробленим йогуртом, пікетувала проти В'єтнамської війни із немовлям на руках, відправляла всіх своїх дітей до державної школи. Її дім був забитий виробами ручної роботи — макраме з насіння та різнобарвні шалі з вовни. Вона запрошувала людей із вулиці додому, а деякі з них залишалися у них на кілька тижнів, тому було неможливо передбачити, хто з'явиться за столом після обіду.

Старий Джуніор вважав, що Ред одружився з нею, аби дошкулити йому, однак це була неправда. Ред кохав Еббі такою, як вона є, усе просто і ясно. Лінні обожнювала Еббі, і та відповідала їй взаємністю. Меррік же вона шокувала. До речі, Меррік була їй за «старшу сестру», коли Еббі перевели до їхньої школи, але навіть тоді вона вважала, що дівчина дивакувата і нічого хорошого з неї не вийде. На думку Меррік, її передбачення справдилося.

Діти Еббі, звісно, любили. Навіть Денні любив її по-своєму. Але вони часто її соромилися. Коли до них приходили друзі, мати могла увірватися до кімнати і прочитати вірш, який вона щойно написала. Вона могла переконувати поштаря у тому, що реінкарнація існує. (Моцарт тому приклад, як можна не чути у його дитячих композиціях досвід багатьох пережитих життів?). А якщо чула на вулиці людину з акцентом, то зупинялася, хапала незнайомця за руку і питала: «Скажіть, а звідки ви родом?».

— Мамо, як так можна?! — протестували її діти, а Еббі відповідала:

— А що такого?

— Це не твоя справа. Ця людина сподівалася, що ніхто не помітить її акцент, вважала, що ти навіть не здогадаєшся, що вона з іншої країни. Тобі не соромно?

— Дурниці! Людина має *пишатися* тим, що походить з іншої країни. Я би точно пишалася.

Після такої репліки діти стогнали в один голос.

Еббі була занадто нав'язливою, настільки впевненою у собі, що абсолютно не знала, що таке відчуття зніяковілості. Вона вважала, що можна запитати у людини будь-що. Їй здавалося, що коли люди не хочуть ділитися своїми проблемами, їй навпаки необхідно допитатися у них, довести, що після розмови з нею вони почуватимуться краще. (Можливо, це пов'язано тим, що вона працювала у соціальній службі?).

— Давай поміняємося місцями, — казала вона, вмощуючись навпроти дочок, — скажімо, *ти* повинна *мені* щось порадити. Уявімо, у мене є хлопець, який занадто ревнує мене до інших. — Вона тихенько сміялася, а потім театрального вимовила: «Що мені робити? Ти уявляєш? Хоч вішайся! Порадь, що мені робити!».

— Мамо, припини, — просили дівчата.

Діти намагались уникати розмов зі знайомими матері, що потребували соціальної допомоги — старалися якомога рідше перетинатися за вечерею із сиротами, або ветеранами війни (які мали проблеми із поверненням до нормального життя),

або черницями, які покинули свої ордени, а інколи навіть студентами-китайцями, які дуже скучили за своєю батьківщиною (і які ненавиділи День Подяки). Діти нишком приносили додому білий хліб і робили собі шкідливі хот-доги. Вони кривилися, коли дізнавалися, що їхня мати буде відповідальна за шкільний пікнік. Однак більше за все вони ненавиділи її співчуття до кожної людини. «Бідолашний!», — часто казала вона, або «Ти маєш такий втомлений вигляд!», або «Ти, мабуть, почуватимешся так самотньо!». Більшість людей проявляють свою любов, роблячи компліменти; Еббі чомусь завжди використовувала жалість. Це була неприємна риса — так вважали її діти.

Проте коли Еббі повернулася на роботу, після того, як їхня з Редом найменша дитина пішла до школи, Дженні часто говорила Аманді, що не відчуває полегшення.

— Я думала, що почуватимуся краще, — казала Дженні. — Однак інколи я ловлю себе на думці: «А де мама? Чому вона не дивиться за мною?».

— Гм, проте коли ти перестаєш відчувати зубний біль, — відповідала Аманда, — Це не означає, що ти хочеш, щоб він повернувся!

У травні у Реда стався інфаркт.

Без серйозних наслідків. На роботі він відчув певні симптоми, тому де'Онтеї наполіг на тому, щоб його відвезли до пункту швидкої допомоги. Хай там як, але це був шок для усієї родини. Йому було лише 74 роки! Він завжди був напрочуд здоровою людиною: лазив по драбині, підіймав дуже важкі речі, не набрав жодного кілограма після одруження. Тим не менше, Еббі наполягла на тому, щоб він пішов на пенсію, й обоє доньок підтримали матір. А якщо він знепритомніє прямо на даху? Стім же пропонував ходити на роботу, однак більше не вилазити на дахи і не підіймати важкі речі. Денні не було при цій розмові, однак він, очевидно, погодився б зі Стімом.

Що ж, Ред переміг, і вже після виписки з лікарні він був на роботі і мав добрий вигляд. Однак зізнавався, що відчував легку слабкість, а під кінець дня — неабияку втому. Можливо, усе це

було лише у його голові; хоча діти почали помічати, як він інколи міряє собі пульс або кладе руку на груди і прислухається.

— Із тобою все добре? — питала відразу Еббі.

— *Звісно*, зі мною все добре, — дратівливо відповідав Ред, хоча раніше ніколи не розмовляв із дружиною у такому тоні.

На той час він уже носив слухові апарати, але постійно повторював, що від них немає користі, тому часто залишав їх на тумбі (вони лежали, наче два маленьких рожевих курячих серця). Через це його розмови з клієнтами проходили не так гладко, як раніше. Тож більшість його роботи перейшла до Стіма, і було дуже помітно, що Реду було непросто визнавати свою поразку.

Згодом він почав запускати і свій будинок. Першим це помітив Стім. Раніше будинок постійно підтримували у бездоганному стані: кожен цвях був на місці і не хитався, жодної смітинки, а тепер кидалася у вічі занедбаність. Одного дня Аманда приїхала з дочкою у гості до батьків і помітила, як Стім замінює шпон на дверній рамці. Коли вона запитала: «Там щось не так?», Стім вирівнявся і сумно сказав:

— Раніше він ніколи не доводив будинок до такого стану.

— Щось трапилося?

— Розумієш, ця сітка з дверей вже звисала додолу! А у ванній протікає кран, ти не помітила?

— Ой, лишенько, — відповіла Аманда, намагаючись зайти у будинок по дочку, проте Стім продовжував:

— Складається враження, що він втратив інтерес.

Аманда зупинилася і подивилася на брата.

— Йому байдуже. Коли я сказав: «Тату, у тебе сітка на дверях уже відвалюється», він мені відповів: «Трясця, я не можу догодити всім», — сказав Стім.

Це було вже щось: Ред ніколи не гримав, а особливо на Стіма, свого улюбленця.

Аманда уважно подивилася на брата і відповіла:

— Можливо, цей дім став завеликим для нього.

— Не лише це. Днями мама залишила на плиті чайник, а коли Нора підійшла його вимкнути, бо він дуже голосно свистів,

вона побачила як батько сидить поруч і нічого не чує. Він просто сидів і мовчки писав щось у чекову книжку!

— Він не почув *чайник*? — перепитала Аманда.

— Схоже, що ні!

— Але ж той чайник так завиває, що мені здається, ніби мої барабанні перетинки луснуть. Іноді мені здається, що батько втратив слух саме через нього.

— Я починаю думати, що батькам не можна жити тут самим.

— Думаєш? — промовила Аманда і повільно зайшла до будинку, замислившись над словами брата.

Наступного дня у них була сімейна зустріч. Стім, Аманда і Дженні приїхали до батьків самі — без чоловіків і дружин та без дітей.

Стім мав надто врочистий вигляд, Аманда була з гарною зачіскою і нафарбованими губами, одягнена, як завжди, у сірий костюм, у якому вона ходить на роботу. Лише Дженні не старалася, вона була у футболці і пом'ятих штанах кольору хакі, а її довге чорне волосся, зібране у хвіст, стирчало з-під резинки. Еббі сяяла від щастя. Провівши гостей до вітальні, вона з посмішкою вимовила: «Ми усі разом, як у старі добрі часи. Не те щоб я не любила і не хотіла бачити ваші сім'ї, звісно...».

— То що сталося? — перебив її Ред.

— Гаразд, — почала Аманда, — ми тут думали про будинок.

— Що саме? — здивувався Ред.

— Ми вважаємо, що вам стає занадто складно доглядати за ним, ви з мамою старієте.

— Та я можу однією рукою доглядати за ним, — знову перебив Ред.

На мить у кімнаті стало тихо, діти думали, як реагувати на такі слова батька. Однак їм на допомогу прийшла Еббі.

— Ну звісно, ти здатен, любий, — сказала вона, — але тобі не здається, що нам з тобою уже час відпочити?

— Відпочити?

Дітям було і смішно, і сумно.

— Бачите, як я живу, — сказала Еббі. — Він відмовляється носити слухові апарати, а потім перекручує мої слова у

найдивніший спосіб. Такий упертий! Якось я сказала йому, що піду на ринок, а він мені: «Яких *тваринок?*»

— Я не винен, що ти говориш собі під ніс, — почав виправдуватися Ред.

Еббі зітхнула.

— Повернімося до нашої розмови, — жваво заговорила Аманда. — Мамо, тату, ми вважаємо, що вам треба звідси переїхати.

— Переїхати? — вигукнули обоє батьків.

— Розумієте, після татового інфаркту і маминого страху водити машину... Ми задумалися про будинок для літніх людей. Можливо, це вихід?

— Що? Будинок для літніх людей? — почав голосити Ред. — Але ж це для зовсім старих. Туди селять набридливих старих жінок, у яких померли чоловіки. І ви думаєте, що ми з мамою будемо щасливі у такому місці? Ви думаєте, там нас раді будуть бачити?

— Звичайно будуть раді, тату. Ти відремонтуєш усі їхні малі будиночки.

— Ще чого. До того ж, ми з мамою набагато самостійніші, ніж вони. Ми з тих людей, які все роблять самі.

Дітям не здавалося, що це аж так чудово.

— Добре, — сказала Дженні, — а якщо купити вам невелику квартиру? Або апартаменти з садочком десь на околиці Балтимора?

— Ці коробки зроблені з картону, — відповів Ред.

— Не всі, тату. Деякі побудовані дуже добре.

— А що буде тоді з цим будинком, якщо ми переїдемо?

— Ми його продамо.

— Кому? Ніхто не купував нічого у цьому місті із часів кризи. Дім буде багато років продаватися, і ви думаєте, що я поїду зі свого дому і залишу його тут напризволяще?

— Тату, але ж...

— Будинкам потрібні люди. Ви всі маєте це знати. Звичайно, будинок зношується — витирається підлога і забиваються труби, але це ніщо у порівнянні з порожнім будинком. Тоді не наче зупиняється його серце. Спочатку він починає просідати,

з'являються зсуви, будинок хилиться до землі. Я вам так скажу: можна глянути на будинок і з точністю сказати, чи живе у ньому хтось, чи ні. І навіть не розраховуйте на те, що я наважуся так вчинити з ним.

— Тату, але з часом його точно *хтось* купить, — знову заговорила Дженні, — а поки я буду заходити сюди щодня, відчинятиму вікна, перевірятиму всі щілини. Добре?

— Ні, не добре. Будинок відчує зміни.

Тоді у розмову втрутилась Еббі.

— Може, хтось із вас придбає цей будинок? Скажімо, купить його у нас за долар чи як там робиться?

У кімнаті знову запанувала тиша. Усі вони щасливо жили у своїх будинках, й Еббі про це знала.

— Він нам так добре відслужив, — знову почала Еббі. — Пам'ятаєте наші щасливі моменти, що ми пережили тут разом? Пригадую, як я прийшла сюди ще дівчиною. Коли ми з вашим батьком зустрічалися, ми проводили багато часу на цьому подвір'ї. Пам'ятаєш, Реде?

Але той у відповідь лише махнув рукою.

— А ще пам'ятаю, як занесла у будинок Дженні. Їй було три дні і вона була замотана у ковдру, яку зв'язала для Аманди бабуся Далтон. Я переступила поріг і сказала їй: «Тепер це твій дім, Дженні, ти будеш тут жити і будеш тут дуже щасливою!».

В очах Еббі забриніли сльози, а діти поопускали голови.

— Що ж, — сказала Еббі, трохи заспокоївшись. — Що тут говорити, це звичайні речі. Але нехай Кларенс доживе тут свої останні роки.

— *Хто?* — здивовано перепитав Ред.

— Брендта, вона має на увазі Брендту, — відповіла Аманда.

— Це так жорстоко, вивозити Кларенс в останні дні життя, — сказала Еббі.

Більше ніхто не мав сил продовжувати цю розмову.

Однак Аманді вдалося запевнити Реда, що найкраще рішення — найняти домогосподарку, яка на додачу ще й зможе водити машину. Звичайно, в Еббі ніколи не було домогосподарки,

навіть коли вона ходила на роботу. Проте Аманда запевнила матір, що вона звикне.

— Це буде твоя помічниця. І коли тобі захочеться кудись поїхати, тебе відвезе місіс Ґерт.

— Єдине, куди мені хотілось би поїхати, так це подалі від місіс Ґерт, — відповіла Еббі.

Аманда розсміялася, сприйнявши слова матері як жарт, але, на жаль, Еббі не жартувала.

Місіс Ґерт була 68-річною огрядною і веселою жінкою. Вона працювала кухаркою у школі і шукала додаткового заробітку. Щодня вона приїжджала о дев'ятій годині ранку, ходила по будинку, трохи прибираючи та витираючи пил, а потім ставила дошку на веранді і починала прасувати, дивлячись телевізор. Насправді у двох літніх людей було не так багато речей, які треба було б довго прасувати, проте Аманда наказувала зайняти себе чимось. У цей час Еббі сиділа в іншому кінці будинку і робила вигляд, що не чує нових історій із життя своєї знайомої. Варто було їй видати щонайменший звук, як місіс Ґерт тут же підходила і питала, чи все гаразд, чи не треба відвезти її куди-небудь. Еббі говорила, що така поведінка нестерпна. Вона жалілася Реду, що не відчуває себе господинею у власному будинку.

Хоча вона ніколи не запитувала, чому ця жінка вважала себе необхідною для них.

Через два тижні місіс Ґерт силоміць вихопила з рук Еббі сковорідку, наполягаючи на тому, що вона сама приготує їй омлет. У цей час праска стояла на рушнику, і він загорівся. Зрештою, ніхто не постраждав, крім, звісно, рушника, який взагалі не треба було прасувати, але після цього місіс Ґерт у їхньому будинку більше не з'являлася. Аманда пообіцяла наступного разу найняти людину до сорока років і запропонувала знайти чоловіка, хоч і не пояснила, чому.

Але Еббі відмовилася.

— Ні? — сказала Аманда. — Добре, тоді знайдемо жінку.

— Ні — не жінка і не чоловік. Нікого не треба!

— Але мамо... — почала Аманда.

— Я не можу! Я не можу це терпіти! — Еббі почала плакати. — Я не можу бачити чужу людину у своєму будинку! Я знаю, ви всі вважаєте, що я дуже стара і дурна, але таке ставлення мене принижує. Краще я піду звідси і помру.

Дженні підбігла до матері і міцно обійняла її.

— Мамо, ні, не плач, рідненька. Вибач, ми зовсім не хотіли тебе принизити. Будь ласка, припини плакати.

Тепер вони плакали разом. Ред ходив навколо, намагаючись якось розійняти їх і самому обійняти та заспокоїти дружину, а Стім ходив по кімнаті і знервовано куйовдив волосся.

Тож було вирішено поки залишити батьків у спокої. Ред з Еббі знову жили самі.

До кінця червня. Аж поки Еббі не знайшли на вулиці Боутон у нічній сорочці, а Ред при цьому навіть не помітив її зникнення.

Тоді Стім сказав, що переїде до них разом із сім'єю.

* * *

Звичайно, Аманда не могла переїхати до батьків. Вона, її чоловік і дочка підліткового віку мали такий щільний графік, що були змушені навіть своїх собак здавати на догляд щодня.

Дженні жила у будинку свого чоловіка разом із його матір'ю, місіс Енджел.

Забрати місіс Енджел із собою було б дивним рішенням. Стосовно Денні — питання відпадали.

Направду Стімові теж було незручно переїжджати. Не лише тому, що у них із Норою було троє гіперактивних хлопців, а ще й тому, що вони дуже любили свій невеликий будинок, який дбайливо доглядали і у вільний час модернізували. Це було жорстоко — змушувати їх залишити свій дім.

Проте, з іншого боку, Нора цілими днями сиділа вдома. А Стім був досить м'якою людиною, він спокійно сприймав те, що життя не завжди складається так, як ти собі плануєш. Тому він почав шукати позитивні сторони свого переїзду до батьків: хлопці будуть бачити дідуся і бабусю щодня, а ще поряд є великий басейн, до якого можна ходити всім разом! Його сестри майже не сперечалися, почувши про це

рішення. Вони лише запитали: «Ти впевнений?». Батьки ж спробували протестувати.

— Сину, ти не мусиш цього робити, — сказав Ред, а Еббі знову заплакала.

Вони мали сумний вигляд, але хіба ж це було не ідеальне рішення? Тож Стім твердо сказав: «Ні, ми точно переїжджаємо до вас».

Отже, на початку серпня, у суботу після обіду Стім і чоловік Дженні Г'ю разом із колегами Мігелем та Луїсом загрузили пікап Стіма валізами, дитячими іграшками, велосипедами, самокатами, машинками і поїхали до батьків. (Усі меблі вони залишили для орендарів будинку: сім'я біженців з Іраку, яку перевезла церква Нори до Америки.)

Тим часом сама Нора разом із дітьми та собакою уже підїхала до свого нового дому.

Нора була дуже привабливою жінкою, яка не здогадувалася про свою красу. Мала каштанове волосся до плечей, широке, спокійне, мрійливе обличчя і ніколи не користувалася косметикою. Жінка завжди носила недорогі бавовняні сукні, які застібалися на гудзики спереду. Коли вона йшла вулицею, і її сукня тріпотіла навколо ніг, чоловіки зупинялися і не могли відвести від неї погляду. Але Нора ніколи цього не помічала.

Вона припаркувала машину, як гостя, нижче по вулиці, і тому вони всі разом підіймалися до будинку пішки. Діти і собака бігли попереду, стрибаючи і падаючи по дорозі. Нора йшла позаду. Ред з Еббі вже чекали на подвір'ї, для них це справді була подія. Піт крикнув їм: «Привіт, дідусю! Привіт, бабусю!», а Томмі закричав: «А ми тепер будемо тут жити!». Хлопці дуже зраділи, коли почули про переїзд до бабусі. Ніхто не знав, якої думки була Нора, принаймні ззовні вона нагадувала Стіма: спокійна та врівноважена.

Коли вона підійшла до дому, Ред сказав «Ласкаво просимо!», а Еббі обійняла її: «Привіт, Норо, ми вам дуже раді. Спасибі, що погодилися на такий крок».

Нора лише усміхнулася своєю секретною усмішкою і на її щічках з'явилися маленькі ямочки.

Отже, хлопці будуть спати на двоярусних ліжках — вони вже побігли один поперед одного, а згодом сперечалися, кому яке ліжко дістанеться. Вони робили так щоразу, коли приїздили у гості. Стім і Нора житимуть у колишній кімнаті Стіма.

— Я зняла зі стіни всі плакати, тож ти можеш повісити все, що завгодно. Ще я звільнила гардеробну і шафу, — розповідала Еббі. — Тобі вистачить місця?

— Звичайно, дякую, — сказала Нора у своєму стилі, м'яко та мелодійно. Це була її перша репліка з моменту приїзду.

— Вибач, що ліжко ще не привезли, — сказала Еббі, — воно буде тут у вівторок, тому вам поки доведеться спати на двох окремих ліжках, це нічого?

Але Нора знову лише усміхнулася у відповідь, підійшла до шафи, дістала свій записник і сказала: «Я приготую смажене курча на вечерю».

— Що? — запитав Ред.

— Смажене курча! — голосно повторила Еббі. І спокійніше звернулася до Нори: — Нам смакує смажене курча, але ти не повинна готувати для нас, люба.

— Нічого, мені подобається готувати, — відповіла Нора.

— Може, Реду сходити в магазин, купити тобі продукти? — запитала Еббі.

— Не хвилюйтеся, Дуглас привезе їх з собою.

Дуглас — це справжнє ім'я Стіма. Його так не називали з того часу, як йому виповнилося два роки, тому коли батьки раптом почули це ім'я, вони трохи розгубилися. Хоча було зрозуміло, чому Нора звертається так до чоловіка: це ім'я звучить більш солідно.

Коли пара оголосила про своє одруження, Еббі поцікавилася: «Вибач, що запитую, але чи повинен Дуглас переходити до твоєї церкви?». На той момент усе, що вони знали про Нору — це те, що вона ходить до церкви фундаменталістів і віра для неї дуже важлива. Проте Нора відповіла: «Звісно, ні! Я не сприймаю зміни віросповідання».

Еббі розповіла про це своїм донькам, і вони разом вирішили, що Нора не дуже розумна, хоча до народження дітей у неї

була відповідальна посада на роботі — асистент лікаря. У деяких випадках вона виявляла спостережливість. Чи це їм тільки здавалося? Вона залишалася для всіх загадкою. Можливо, тепер, коли вони житимуть разом, з'явиться можливість пізнати її краще.

Ред і Еббі залишили її розбиратися з дітьми, які вже встигли почати бійку подушками, а собака Гейді насилу гавкала, бігаючи навколо. Вони сіли у вітальні, у них не було ніяких справ. Дивилися одне на одного, поклавши руки на коліна, неначе мовчки спілкуючись.

— Невже так буде до кінця нашого життя? — порушила на решті тишу Еббі.

— Що ти кажеш? — перепитав Ред.

— Нічого, — зітхнула Еббі.

Стім і Г'ю підїхали до чорного входу і всі почали розвантажувати машину, навіть діти й Еббі — усі, окрім Нори.

Тільки-но приїхав Стім, вона забрала у нього пакет із продуктами, взяла фартух і почала готувати. Фартух справив враження на Реда та Еббі, він нагадав їм моду 40-х років. Такі фартухи у квіточку носили їхні батьки, він прикривав усе тіло і зав'язувався навколо шиї.

За вечерею всі обговорювали зміни у будинку, які мали статися після їхнього переїзду. Еббі запропонувала, щоб один із хлопців переїхав до її кабінету, який можна змінити під спальню.

— Можливо, Піт, бо він найстарший. Або Сем, він наймолодший? — розмірковувала вона.

— А може, я? — вигукнув Том. — Я ж середній.

— Нічого страшного, — сказав Стім. — Вони звикли жити в одній кімнаті.

— Не розумію, як так? — промовила Еббі. — Ми жили тут удвох із батьком і будинок був таким великим, а тепер він здається таким маленьким.

— Усе буде добре, мамо, не хвилюйся, — коротко відповів Стім.

— Ви про собаку? — спитав Ред.

— Собаку?

— Бо я не розумію, як дві собаки зможуть жити на одній території, — сказав Ред.

— Чого ти, Реде? — відповіла Еббі, — Кларенс такий добрий собака.

— Що ти кажеш?!

— Кларенс зараз на моєму ліжку, — повідомив Піт. — а Гейді — на ліжку Сема.

Ред почув ці слова і почав бурчати.

— Мій батько був проти собак у домі, вони псують підлогу. Хлопці, нехай вони живуть на задньому подвір'ї. Хоча я взагалі не розумію, навіщо ті собаки потрібні.

Дорослі чули такі розмови уже не вперше, тому навіть не намагалися сперечатися, але Піт продовжував:

— Діду, але Гейді виконує важливу місію — робить нас щасливими.

— Краще нехай пасе овець, — відповів Ред.

— Діду, то ми й овець заведемо?

— Курка була смачною. Дякую, Норо, — подякувала Еббі.

— На здоров'я.

— Реде, скажи, що все було дуже смачно.

— Ой, я з'їв два шматки і зараз візьму собі третій.

— Тобі не можна так багато! У тебе високий холестерин.

На кухні задзижчав телефон.

— Хто це може бути? — промовила Еббі.

— Підніми слухавку — і дізнаєшся, — зауважив Ред.

— Що ж, я не буду відповідати. Вихована людина знає, що зараз час вечері, — почала Еббі, однак уже вставала з-за столу. Їй і досі здавалося, що хтось потребує її допомоги. Вона пройшла до кухні, потурбувавши при цьому хлопців.

— Слухаю, — відповіла вона. — Привіт, Денні!

Стім і Ред глянули у бік кухні. Нора поклала на тарілку Сему велику порцію шпинату, хоча він усіяко пручався.

— Ніхто не думав... Що? Що ти... Ніхто й не казав, — говорила по телефону Еббі.

— Мамо, що у нас на десерт? — спитав маленький Томмі.

— Тсс... Бабуся розмовляє по телефону, — перебив сина Стім.

— Пиріг із чорницею, любий, — відповіла Нора.

— Смакота!

— Звісно, ми раді, — продовжувала Еббі. — Це *неправда*, Денні. Що? Ти ще тут?

Потім усі почули, як Еббі поклатла слухавку і повернулася до столу.

— Телефонував Денні, — повідомила вона. — Він приїде сьогодні до нас о пів на першу ночі, але він сказав, що його не потрібно зустрічати, і попросив залишити двері відчиненими, він приїде на таксі.

— Гм, звісно, я по нього не поїду, — сказав Ред.

— А може, тобі варто його зустріти, Реде? — запитала Еббі.

— Чого це?

— Я поїду, — сказав Стім.

— Любий, ти відпочивай, краще нехай батько поїде.

На мить усі замовкли, дивлячись у різні сторони.

— Що у нього сталося? — запитав у Еббі Ред.

— Що сталося? Що ж, Денні запитав, чому ми не попросили *його* переїхати до нас.

Здивувалася навіть Нора.

— Попросити Денні?! — запитав Ред. — Наче він би погодився.

— Сказав, що погодився б і повідомив, що зараз приїде, — відповіла Еббі.

Увесь цей час вона стояла у проході і лише зараз повернулася на своє місце.

Здавалося, цей перехід із кімнати у кімнату і напружена розмова зовсім її виснажили.

— Він дізнався від Дженні, що ви переїжджаєте до нас, — розповідала вона Стіму. — Сказав, що потрібно було порадитися з ним. Денні зауважив, що у будинку занадто мало кімнат для вас, тому переїхати мав би *він*.

Нора почала мовчки збирати тарілки.

— А що неправда, Еббі? — спитав Ред.

— Що?

— Коли ти з ним говорила, то сказала: «Це неправда, Денні».

— От бачите, — звернулась Еббі до всіх, — він ніколи нічого не чує, а коли я в іншій кімнаті то — будь ласка.

— То що неправда, Еббі?

— О... Ну *ти* сам знаєш... Усе як завжди. Сказав, що не розуміє, чому ми попросили Стіма, якщо він... не Вітшенк.

Усі на хвилину замовкли, а Нора швидко взяла тарілки і вийшла на кухню.

Насправді це *була* правда. Стім — не Вітшенк. У буквальному сенсі.

Люди почали забувати, що Стім був сином облицювальника Лонсама О'Брайана.

Насправді його звали Лоуренс О'Брайан, як і більшість працівників, він був замкненим у собі, працював завжди сам, і через це його називали Лонсам². Ред вважав його професіоналом своєї справи, але надто повільним.

Той факт, що у Лонсама є син, здавався абсурдним. Люди вважали чоловіка — високого худого блондина — самітником: без дітей, дружини і друзів. Зрештою, вони були праві щодо друзів і дружини, але, як не складно у це повірити, він мав маленького сина Дугласа. Кілька разів, коли до них не могла прийти нянька, він брав Дугласа на роботу. Це, звісно, суперечило правилам, але оскільки обидва були не у робочій зоні, Ред не забороняв.

Лонсам заходив і відразу йшов до своєї зони роботи: кухні або ванної кімнати, а Дуглас біг за ним своїми маленькими кроками. Батько ніколи не озирався, щоб почекати сина, а хлопчик мовчки біг позаду, не сподіваючись, що на нього чекатимуть. Вони зачинялися у кімнаті, де йшла робота, і від них не було чутно жодного звуку цілий ранок. Під час обіду вони виходили, Дуглас знову біг за батьком, їли бутерброди разом з іншими працівниками, але осторонь. Дуглас був надто малим, щоб пити з дорослої чашки, тому пив із дитячої. Це було худе, бліде хлопча з білявим волоссям, коротко підстрижене

² Із англ. *Lonesome* — самотній.

і блакитнооке. Увесь одяг був на нього великим, здавалося, що не дитина його носить, а одяг носить дитину. Штани кілька разів оперізувалися на животі, а червона куртка стирчала на плечах у різні боки, маленькі ручки були завжди білими — наслідок роботи з батьком.

Інші чоловіки намагалися заговорити з малим: «Привіт, хлопчино» або під час розповіді: «А ти як вважаєш?», але той не відповідав на жодне їхнє питання, мовчки тулився до батька і дивився на робітників великими очима. Лонсам навіть не намагався врятувати ситуацію, як зробив би будь-який батько — відповідав би за сина або обійняв би його, захищаючи. Ні, він просто сидів і далі мовчки жував свій бутерброд.

— А де його мама? — часто питали нові робітники. — Захворіла?

— Подорожує, — відповідав Лонсам.

Тоді новенькі питально дивилися на інших робітників, а ті відводили погляд, мовляв, «потім пояснимо». Пізніше обов'язково хтось розповідав (усі робочі запеклі пліткарі):

— Щодо того хлопчини. Мати втекла, коли він був ще немовлям і залишила його на батька, уявляєш? — говорили вони. — Тому Лонсам завжди відповідає, що вона подорожує і поводить так, ніби вона колись повернеться.

Еббі знала історію про маленького Дугласа, вона щовечора змушувала Реда розповідати їй, що у нього на роботі, у ній говорив соціальний працівник. А коли вона почула, що Лонсам вірить у повернення матері, впевнено відповіла: «Так і буде». Вона знала таких матерів.

— Я тобі от що скажу, вона справді поверталася кілька разів. Точніше, двічі, — розповідав Ред. — Жила приблизно тиждень, Лонсам зрадів і навіть звільнив няню.

Еббі лише мугикнула у відповідь.

У квітні 1979 року Ред після обіду зателефонував Еббі з роботи.

— Пам'ятаєш, я тобі розповідав про Лонсама О'Брайана? Який часто приводить свого маленького сина до нас на роботу?

— Так, любий.

— Він знову привів його на роботу, але зараз він у лікарні.

— Дитина у лікарні? — жажнулась Еббі.

— Ні, Лонсам. У нього стався якийсь приступ і його забрали до лікарні.

— Бідолашний, — лише відповіла Еббі.

— А ти б не могла приїхати і забрати хлопця?

— О!

— Розумієш, я не знаю, що з ним робити, хлопчина мовчить, один із робітників привів його до мого кабінету і він сидить на стільці.

— Гаразд, — сказала Еббі.

— Люба, вибач, але я не можу розмовляти довго. Ти зможеш приїхати?

— Добре, я приїду.

Еббі посадила Денні у машину і поїхала на роботу до Реда. Денні на той час було чотири роки, він почав ходити до дитсадка на півдня. Еббі підїхала і побачила, як Ред виносить маленького хлопчика на одній руці. Було важко не помітити, що хлопцю це не подобалося. Він був дуже самостійним і йому не припало до вподоби, що його несуть на руках. Еббі подивилася на малого, і хоча він повністю відповідав описам Реда, аж до завеликої куртки, її все одно вразив його кам'яний вираз обличчя.

— Привіт! — добродушно сказала вона, коли Ред нахилився, щоб посадити хлопця у машину. — Як справи, Дугласе? Мене звати Еббі, а це Денні.

Хлопчик тихо сів на задне сидіння і мовчки втупився поглядом у свої коліна. Денні, який сидів поруч, нахилився до нього, намагаючись його роздивитися, але той жодним чином не відреагував.

— Після зустрічі я поїду у лікарню, — сказав Ред Еббі, — дізнаюся, як справи у Лонсама і запитаю, як зв'язатися з нянею. Люба, я тобі дуже вдячний, обіцяю, це ненадовго.

— Не хвилюйся, ми *добре* проведемо час. Правда, хлопці? — запитала Еббі, але Дуглас продовжував мовчати.

Ред зачинив дверцята машини і відійшов, щоб дружина відїхала, а потім помахав і пішов назад до будівлі. Еббі поїхала додому з двома хлопчиками на задньому сидінні.

Удома вона зняла з Дугласа його стару червону куртку і приготувала хлопцям маленький перекус: банан і крекери у формі звірів. Обидва сиділи за маленьким дитячим столом у кутку кухні, Денні смачно хрумкотів печивом, а Дуглас уважно розглядав кожен крекер, а потім відкушував якусь його частину, а від банану відразу відмовився.

— Дугласе, хочеш соку? — запитала Еббі.

Після паузи він заперечно похитав головою. Він досі не сказав жодного слова.

Потім Еббі дозволила хлопцям подивитися дитячу програму по телевізору, хоча ніколи раніше не дозволяла. Кларенс на той час був ще цуценям, тому Еббі вирішила впустити його в будинок до дітей. Вона відчинила двері, і собака з радісним скавучанням підбіг до малюків і почав лизати їм обличчя. Спочатку Дуглас відхилився, проте собака йому сподобався, тож Еббі вирішила не втручатися.

Дівчата, повернувшись зі школи, дуже зацікавилися хлопчиком і відразу потягли його до своїх кімнат. Вони шукали для нього іграшки, намагаючись привернути увагу хлопчика, і ставили багато питань солодкавими голосами. Однак малий постійно дивився вниз і нічого не відповідав. Майже весь час він провів із собакою, ставлячи йому на голову маленькі іграшки.

Увечері Ред прийшов додому з пакунком.

— Ось деякі речі і одяг для Дугласа, — сказав він Еббі. — Я взяв ключі від квартири Лонсама.

— Як він там? — запитала Еббі.

— Йому було дуже незручно, що я до нього зайшов. Виявилося, що у нього апендицит. Його якраз забирали на операцію. Лікарі сказали, що він має побути у лікарні ще одну ніч, а вже завтра ввечері буде вдома. Я запитав про няню, але у неї якісь проблеми з ногою. Лонсаму дуже прикро, що йому довелося залишити хлопчика на нас, він довго вибачався, — розповідав Ред.

— Нічого, він хороший хлопчик, — відповіла Еббі.

За вечерею Дуглас сидів на товстому словнику. Ред поклав його на стілець, щоб хлопець міг дістати до столу. Дуглас з'їв

сім горошин, по одній беручи їх до рота своїми маленькими пальчиками. За столом усі намагалися розмовляти з ним і про нього, складалося враження, нібито за ними хтось стежить, і тому вони навмисне для нього стараються.

Еббі підготувала хлопчика до сну: відвела до вбиральні, змусила почистити зуби й одягла на нього багаторазово випрану смугасту піжаму, яку знайшла у пакеті. Хоча піжама була занадто легкою для сезону, іншої не було. Вона вклала хлопця у ліжку у кімнаті Денні, вкрила ковдрою і легенько поцілувала у маківку. Він був трохи спітнілий, наче виконував фізичні вправи.

— А тепер добре відпочинь, — сказала вона йому. — Уже завтра ти знову побачиш свого татка, — й усміхнулася.

Дуглас не змінив виразу обличчя і нічого не сказав у відповідь, але на мить його погляд пом'якшав.

Уранці Еббі позичила у сусідів дитяче автокрісло, оскільки завжди хвилювалася за безпеку, і відвезла дітей до школи.

Коли вони вдвох із Дугласом повернулися додому, вона посадила малюка на веранді і дала пазл Денні. Хлопчик не міг його зібрати, хоча він складався лише з восьми частин. Цілу годину він провів, уважно розглядаючи кожну деталь, а собака сидів разом із ним і стежив за кожним рухом.

Завершивши хатні справи, Еббі сіла на диван із Дугласом і почала читати йому книжки з картинками. Хлопцю дуже сподобалися книжки про звірят, він навіть не давав Еббі перегортати сторінки, якщо ще не встиг роздивитися малюнок.

Через якийсь час вона почула, як до дому підїхала машина, вона подумала, що це Пеггі Браун привезла Денні з дитсадка, однак на кухні зустріла Реда.

— Привіт, — здивовано сказала вона. — Чому *ти* повернувся додому?

— Лонсам помер, — насилу вимовив він.

— Що?

— Лоуренс. Він помер.

— О Боже! Але ж ти сказав, що це всього лише апендицит!

— Так, я знаю. Я зранку прийшов до його палати, але сусід сказав, що його відвезли до інтенсивної терапії, і я подумав:

зайду пізніше. І тут до мене виходить лікар і повідомляє, що він помер, вони боролися за його життя цілу ніч, виявилось — перитоніт.

Еббі повернула голову і побачила Дугласа, який із надією дивився на Реда.

— О, любий, — Еббі підійшла до нього і співчутливо обійняла.

Вони з Редом мовчки дивились одне на одного. Що зміг зрозуміти Дуглас? Мабуть, нічого.

— Синку, — почав Ред, але Еббі його перебила.

— Реде, чекай, він не зрозуміє.

— Але ж ми не можемо тримати це в таємниці.

— Він же маленька дитина, — сказала Еббі і запитала: — Любий, скільки тобі років?

Після паузи хлопець підняв два маленьких пальчики.

— Два, — вигукнула Еббі. — Я думала, три, — сказала вона Реду, — але ж йому лише два роки, Реде.

Ред повільно сів на стілець.

— Що тепер? — спитав він дружину.

— Я не знаю, — відповіла вона.

Еббі сіла навпроти чоловіка, а Дуглас стояв між ними і дивився то на одного, то на іншого.

— У тебе ж залишилися його ключі, — сказала Еббі. — Їдь до нього додому і пошукай папери. Виясни, хто його близькі родичі.

Ред мовчки підвівся, як слухняна дитина, і попрямував до авто. Було чутно, як підїхала ще одна машина. Це була Пеггі. Вона посигналила, щоб Еббі вийшла забрати Денні.

Того вечора, коли Еббі знову вкладала хлопців спати, Денні спитав: «Мамо?».

— Так, любий?

— А коли цей маленький хлопчик поїде додому?

— Дуже скоро, любий.

Денні крутився біля матері, адже йому треба було лягати спати пізніше. Потім вони вийшли з кімнати, і Еббі дозволила йому ще трохи пограти.

— Він поїде вже завтра? — ще раз спитав Денні.

— Можливо, — відповіла Еббі.

Вона почекала, доки Денні спуститься вниз сходами, а сама повернулася до Дугласа. Той беззвучно сидів на краю ліжка у своїй смугастій піжамі. Цього дня Еббі купала його у ванній, тому хлопчик мав дуже свіжий вигляд. Вона сіла поруч.

— Послухай, учора я тобі сказала, що сьогодні ти побачиш свого татка. Вибач мені, але він не зможе прийти.

Дуглас завмер, на якусь мить він навіть перестав дихати.

— Він дуже хотів, — продовжувала Еббі, тепер уже обіймаючи хлопця, — але він не може, і уже ніколи не зможе.

Можливо, малюк зрозумів, можливо, ні, складно було сказати, тому Еббі замовкла і легенько обійняла Дугласа. Хлопчик був напруженим і сидів дуже рівно. Еббі прибрала руку, але продовжувала пильно стежити за ним.

Через якийсь час Дуглас ліг у ліжку, Еббі вкрила його ковдрою, поцілувала у маківку і вийшла. На кухні Денні із Дженні сварилися через йо-йо. Лише Менді помітила матір, відірвалася від домашнього завдання і підійшла до неї. Дівчинці було на той момент тринадцять років, і вона намагалася бути у курсі домашніх справ.

— Ти йому сказала? — запитала Менді.

— Як йому можна про це сказати, він ще дитя, — відповіла Еббі.

— А він щось сказав?

— Ні.

— Може, він ще не вмє розмовляти, — сказала Менді.

— Має вмєти, — відповіла Еббі. — Просто для нього це важкий період.

— Може, він відстає у розвитку.

— Але я бачу, що він розуміє мене, — відповіла Еббі.

— Мамо, — втрутилася Дженні. — Денні каже, що це його йо-йо, а ти ж знаєш, що своє він зламав, а це моє, скажи йому!

— Припиніть обоє! — відповіла Еббі. Але в цей час двері відчинилися, і до кухні зайшов Ред, він мав дуже втомлений вигляд, а в руках тримав пакунок. Напередодні він зателефонував і попередив, щоб сім'я вечеряла без нього, бо він затримається.

— Що ти знайшов? — запитала Еббі.

Він поставив пакунок на стіл.

— По-перше, його нянька — стара жінка, — почав розповідати він. — Її номер був приклеєний скотчем до телефону. Судячи з голосу, вона занадто стара, щоб доглядати малу дитину. По-друге, вона не знає інших родичів і точно не знає, де його мати. І сказала, що навіть не хоче цього знати і що дитині було краще без неї.

— А якісь інші номери телефону були?

— Так. Лікаря, дантиста і будівельної фірми Вітшенків.

— І жодного виходу на матір? — запитала Еббі. — Навіть на той випадок, якщо щось трапиться?

— Еббі, люба, вона ж подорожує.

— Ага! Подорожує, скажеш таке!

У пакунку Ред приніс одяг, який вдалося знайти у будинку, дві пластмасові машинки і деякі папери: банківські документи і свідоцтво про народження Дугласа.

Еббі взяла аркуш.

— Дуглас Алан О'Брайан, — прочитала вголос вона. — «Батько: Лоуренс Дональд О'Брайан. Мати: Барбара Джейн Еймс».

Вона подивилася на Реда:

— Вони, що, не були одружені?

— Вона могла і не змінювати прізвище, — зауважив Ред.

— Восьме січня тисяча дев'ятсот сімдесят сьомого. Дуглас відповів правильно, йому два роки, навіть не розумію, чому мені здалося, що він старший? — говорила Еббі сама до себе. — Можливо, через те, що він такий самостійний для свого віку.

— Що будемо робити? — спитав її Ред.

— Уявлення не маю! — відповіла Еббі.

— Телефонувати у соціальну службу?

— Боже збав! — вигукнула дружина.

Ред здивовано подивився на Еббі: вона ж працівник соціальної служби, дивно.

— Чекай, я розігрію тобі вечерю, — відповіла жінка, і це був знак того, що певний час розмовляти на цю тему не можна.

Усі діти полягали спати. Дженні після слів «на добраніч» тихенько промовила: «Може, ми його залишимо?». Але дівчинка розуміла, що дорослі навряд чи відповідатимуть на таке питання. Інші двоє дітей не згадали про малого. Ред з Еббі залишились удвох. Чоловік усе-таки зробив слабку спробу повернутися до теми.

— Люба, слухай, я вважаю, що у Лоуренса повинен бути хоча б якийсь родич.

Однак Еббі лише відповіла:

— Щось я так втомилася, дуже хочеться спати.

На цьому розмова була завершена, і Ред замовк.

Наступного дня була субота, уся сім'я вже прокинулася, а Дугласу дозволили спати стільки, скільки він хотів. Він прокинувся пізніше за Аманду, яка була соньком, як і всі підлітки. Еббі сказала всім: «Нехай він поспить, бідолашний».

Вона нагодувала всю родину, а сама навіть не присіла — бігала від плити до столу, і коли діти поснідали, діловито промовила: «Що ж, тепер підіть усі разом погуляйте з собакою».

— Нехай піде Дженні і Денні, — швидко відказала Аманда, — я запросила Патрицію у гості.

— Ні! Я сказала — усі разом, а Патриція може прийти пізніше.

Аманда хотіла заперечити, але передумала і вийшла з кімнати.

Тож у кухні залишився Ред, який читав спортивні новини у газеті і пив уже другу чашку кави. Коли Еббі підійшла ближче, він глянув на неї і знову перевів погляд на газету.

— Я думаю, ми повинні залишити хлопця у нас, — впевнено сказала дружина.

Ред тут же поклав газету на стіл.

— О, Еббі!

— Ми єдині, хто у нього є, Реде! А його так звана мама, навіть якщо ми її знайдемо, хтозна, чи вона захоче залишити дитину собі! А якщо вона навіть доглядати за ним не зможе?

Ред зітхнув, намагаючись дібрати слова.

— Слухай... Ми не можемо всиновлювати кожну дитину, яка залишається у біді, правда ж?! У нас із тобою троє дітей, Еббі!

Троє — це все, що ми можемо собі дозволити, навіть більше того! І ти збиралася повернутися на роботу, коли Денні піде у перший клас, пам'ятаєш?

— Нічого страшного, вийду, коли Дуглас піде у школу!

— До того ж, у нас немає юридичних прав всиновлювати цю дитину, у якої, я нагадую, є матір.

— А ми нічого суду не будемо казати, навіть не підемо туди!

— Схаменися, Еббі, ти сповна розуму?

— Чекай, ми скажемо, що будемо доглядати хлопчика, поки не з'явиться його біологічна мама. Це навіть не буде брехнею!

— Але ж ти навіть не знаєш, нормальний він чи ні?!

— Звичайно, він нормальний, не кажи дурниць.

— Він уміє говорити? Ти від нього хоч слово почула?

— Він сором'язливий, він навіть не знає нас! Звичайно, кожен мовчав би!

— Він реагує на щось?

— Так, Реде, він реагує, як і кожна дитина, світ якої вмить перевернувся!

— А якщо з ним щось не так?!

— Хай навіть так. Ми що, віддамо дитину вовкам, якщо він не Енштейн?

— Якщо він не приживеться у нашій родині, не знайде спільну мову з нашими дітьми? Якщо він людина не нашого типу? Ми не знаємо про нього нічого! Ми *не любимо* його!

— Реде! — вигукнула Еббі і стала перед чоловіком. Як для пів на десяту ранку суботи Еббі була гарно вдягнена, причепурена, із зачіскою, хоча для неї у таку пору дня це було нехарактерним. Словом, вона мала привабливий вигляд.

— Учора ввечері, коли він сидів на краю ліжка, я звернула увагу на його маленьку шию, тендітну, маленьку кісточку, ось тут, на хребті, — Еббі показала на собі, — і мене вразило, що на цій планеті не існує жодної людини, яка глянула б на нього і захотіла приголубити. Ти розумієш, про що я?

Ред дивився на дружину мовчки, тож вона продовжила.

— Ти знаєш, часом батькам хочеться доторкнутися до своєї дитини, подивитися їй у вічі і помилуватися тим, яка вона мила,

близька та ідеальна? А з Дугласом цього ніколи не буде. У всьому світі немає жодної людини, яка вважала б його особливим!

— Дідько, Еббі!

— Не лайся, Реде Вітшенку! Мені це потрібно! Я повинна це зробити! Я не можу бачити цю маленьку шийку, цю маленьку кісточку і просто взяти і відпустити хлопця. Я не можу! Я краще помру!

Аманда, Дженні і Денні стояли у проході і нишком підслуховували їхню розмову. Батьки лише зараз відчували, що на них дивиться три пари очей. Ніхто не одягнувся і не пішов на вулицю, усі вони з тривогою дивилися на батьків широко відкритими очима.

А потім роздався ще один звук позаду них. Це був Дуглас. Він підійшов до Еббі і сказав: «Я обмочив ліжко».

Технічно вони не всиновили його, не повідомили про це соціальному службю, навіть не робили оголошення для своїх друзів. Дуглас лишився О'Брайаном, хоча Еббі стала називати його «мій маленький Стім». Хлопець зник до такого імені, і сусіди називали його Стім Вітшенк, що, звичайно, не відповідало дійсності.

Сторонні люди вважали, що сім'я лише доглядає хлопця, поки його рідна мати (або якийсь інший родич) вирішить усі справи. Однак пізніше, із часом, хлопця почали вважати членом родини.

За декілька тижнів він почав називати Реда «татом», а Еббі «мамою». Насправді він просто повторював це за дітьми Вітшенків, він навіть звертався до дорослих «любий», копіюючи Еббі, доки не зрозумів значення фрази.

Із часом він став більш балакучим, ніхто у сім'ї навіть не пам'ятав, коли саме він почав бути таким, як і вони.

Дугласові виділили окрему кімнату — колишню кімнату Дженні, а її переселили до Аманди, оскільки Денні не сприймав хлопця.

Усе налагодилося само собою, дівчата звикли жити разом. Дженні подобалося жити разом із Амандою, бо у тієї було багато косметики.

Над ліжком Стіма висіло чорно-біле фото Лонсама з пивом у руці (фото було зроблене одним із працівників Реда після здачі об'єкту).

Еббі вважала, що Стім має шанувати пам'ять свого біологічного батька, так само як і матері, але було помітно, що він забув про них. Еббі часто казала хлопцю, що мама його дуже любить і її немає поруч із ним, бо вона була нещасливою, і якщо вона повернеться до Стіма, він неодмінно побачить усю її любов. Коли хлопець підріс, вона навіть показала у довіднику його прізвище «О'Брайн Дуглас А», поруч із контактами Вітшенків.

— Це для того, — казала вона, — щоб твоя мати могла швидко тебе знайти.

Стім уважно слухав, але з виразу обличчя було помітно, що йому байдуже. З часом він забув і батька. Коли на його десятий день народження Еббі спитала, чи пам'ятає він що-небудь із свого дитинства разом із батьком, він відповів: «Можливо, я пам'ятаю його голос».

— Його голос? — усміхнулась Еббі. — І що він тобі казав? — спитала вона.

— Здається, я пам'ятаю, як він співав мені пісеньку, коли я лягав спати, а можливо, це був якийсь інший чоловік.

— О, Стіме, він співав тобі колискову? — поцікавилась Еббі.

— Ні, щось про козу.

— А! І що, нічого більше? Ти пам'ятаєш його обличчя? Чи як ви щось робили разом?

— Здається, ні, — відповідав байдуже Стім.

Еббі часто казала, що Дуглас був людиною, яка вміла миритися з обставинами і йти далі.

Він спокійно навчався у школі, отримував посередні оцінки, але виконував усі завдання. Над ним цілком могли глузувати інші діти, оскільки він був замаленьким для свого віку, але вони не глузували. У нього не було проблем з колективом. Можливо, це через його привітний вираз обличчя або випромінюваний спокій. А може, йому допомагала звичка завжди бачити у людях тільки хороше. У будь-якому випадку, у нього все було добре. Після закінчення школи він одразу почав працювати у

будівельній фірмі Вітшенків, де і раніше працював неповний день до повноліття. Він запевняв, що необхідності вчитися в університеті немає. Він одружився на першій жінці, яка йому сподобалася, а поява синів, першого-другого-третього, навіть не викликали у нього бажання озирнутися назад на своє життя і подумати, чи міг він облаштувати його краще. Через усі ці вчинки він дуже нагадував самого Реда. Він навіть зовні був схожий на Вітшенків: худорлява постать, широкий крок, голова завжди попереду тіла, — лише колір волосся відрізнявся. Усі говорили, що він типовий Вітшенк, просто його перетримали на сонці і волосся вигоріло. А очі, хоч були і не сапфірові, а світло-блакитні, усе-одно були Вітшенків.

Він навіть був більше схожий на Вітшенків, ніж Денні. На цьому наголошував сам Денні, особливо коли Стім почав працювати у сімейній фірмі.

Ще підлітком Денні часто казав Еббі: «Що цей пацан досі у нас робить?» або «Чим ти думала, коли залишила його?», чи «Ти взагалі спитала нашого дозволу?».

— Дозволу? — скрикувала Еббі. — Денні! Стім твій брат!

Проте Денні так не вважав.

— Він мені не брат. Ми з ним не родичі, і чути подібне від тебе все одно, що слухати лібералів, які удають, що не помічають різниці у кольорі шкіри. У них що, немає очей? А в тебе вони є? Чи ти так намагалася змінити весь світ на краще, що на мить забула про те, що є кращим для нас?

— О, Денні, — усе, що могла відказати Еббі.

О, Денні.

У НЕДІЛЮ вранці двері до кімнати, де спав Денні, були щільно зачинені, і всі попросили дітей не галасувати.

— Ідіть гратися на веранду, — сказала Нора хлопцям, коли вони закінчили снідати. — Тільки тихенько, не розбудіть дядька.

Та хоч діти старалися як могли і навмисно ходили навшпиньках, вони все одно створювали багато шуму. Хлопці штовхалися і лупцювали один одного, а потім бігли і падали, перечепаючись через власні піжами, собака Гейді у цей час бігала навколо і гавкала.

На підлозі у кутку Бренда час від часу підіймала голову, дивилася на метушню, а потім знову вкладала голову на передні лапи і засинала.

Ред теж досі спав, тому ніхто не знав, як усе пройшло на залізничній станції.

— Я намагалася не заснути, — казала Еббі, — чекала, поки вони приїдуть додому, але, мабуть, задрімала. Здається, я вже не можу читати у ліжку, мені варто було сидіти у вітальні і чекати їх. Норо, ще чашечку кави?

— Я сама, ви сидіть відпочивайте, матусю Вітшенк.

Жінкам треба було б з'ясувати надалі, хто за що відповідає у будинку, але вони ще не встигли прижитися. Сьогодні вранці Еббі, як завжди, приготувала тости і пластівці. А потім прийшла Нора і використала всю упаковку яєць для яєчні, навіть нічого не спитавши.

Стім був ще у піжамі, Еббі у халаті, а Нора була вдягнена у сукню — білу, з темно-синіми гілочками — і сандалі, що підкреслювали її засмагли ноги. На сніданок вона з'їла більше, ніж усі інші разом взяті, але так повільно і граційно, що здавалося, наче вона зовсім нічого не їла.

— Я тут подумала, — заговорила Еббі, — треба запросити дівчат разом із сім'ями на ланч. Я впевнена, вона будуть раді побачити Денні.

— Ми можемо влаштувати пізній ланч? — запитала Нора. — Ми з дітьми йдемо у церкву.

— Так, звісно, о першій годині тебе влаштує? Я приготую м'ясний рулет.

— Добре, ви поставите м'ясо у духовку, а я приготую інші страви, коли повернуся.

— Я думаю, у мене вистачить сил приготувати сімейний обід, Норо, — зауважила Еббі.

— Так, звісно, — спокійно відповіла невістка.

У розмову втрутився Стім:

— По дорозі я заїду в магазин і куплю все необхідне.

— Не хвилюйся, твій тато все купить, — відповіла Еббі.

— Мамо, але ж ми тут саме для того, щоб допомагати.

— Добре, тоді купи у Едді, він запише продукти на наш із батьком рахунок.

— Мамо!

На щастя для Еббі, до кухні увійшов Ред (Еббі не любила говорити про гроші при ньому). На ньому був старий халат і капці, що шурхотили по підлозі, наче мітла, у руках він тримав склянку, з якої зазвичай пив воду вночі.

— Усім доброго ранку, — сказав він.

— Доброго ранку, любий, — сказала Еббі, намагаючись встати зі стільця, але Нора вже заварювала каву для свекра.

— Із Денні все гаразд? — запитала Еббі.

— Так, — відповів Ред, влаштовуючись на стільці.

— Потяг приїхав вчасно? — запитав у свою чергу Стім.

Батько його або не почув, або вирішив, що на таке питання нема чого відповідати. Він потягнувся за яєчною.

— Реде, є ще тости, якщо хочеш, — сказала Еббі, — житні, скуштуй.

Чоловік поклав собі велику порцію яєчні.

— Якщо я ще раз побачу цю клятву скульптуру, — заговорив він, — я сам піду її демонтувати. Просто сором! В інших

містах на станціях якісь вишукані фонтани чи металеві скульптури. У нас же — величезний олов'яний Франкенштейн із серцем, що підсвічується рожевим і блакитним.

— А як Денні? — запитала Еббі.

— Та наче нормально, — Ред заглянув у глечик з вершками. — А є ще вершки?

Нора піднялася і пішла до холодильника.

— Усю дорогу ми говорили про бейсбольний клуб Балтимора — «Оріол», — продовжував розповідати Ред. — Ми обое не віримо, що вони вийдуть у плей-офф.

— Ох.

— До речі, він припер із собою три важезні торби.

— Три?

— Я спитав, для чого стільки валіз, — Ред замовк, наливаючи у каву вершки. — А він відповів, що зимові речі займають багато місця.

— Зимові речі?

— Як ви їх донесли? — поцікавився Стім.

— Денні найняв носильника, і той доніс усе до машини. Однак хто-небудь із вас бачив колись тих носильників у Балтиморі, ще й після опівночі? Ага, отож-бо і воно. Але Денні одного знайшов. Якби я знав, то припаркувавсь б поближче до станції.

— Зимовий одяг! — повторила до себе Еббі і вираз її обличчя змінився.

— Смачна яєчня, — сказав Ред дружині.

— Це Нора приготувала, — відповіла та.

— Норо, смачна яєчня, — повторив він невістці.

— Дякую.

— Мабуть, треба звільнити гардероб у кабінеті, — сказала Еббі. — Але ж ще потрібно кудись винести речі з комірчини і з гардеробу у кімнаті Стіма та Нори, — Еббі починала панікувати.

— Заспокойся, — сказав їй Ред, не відриваючись від свого сніданку.

— Я ненавиджу, коли ти кажеш мені заспокоїтися! — відповіла Еббі.

У розмову втрутилася Нора:

— Давайте я звільню місце у комірчині.

— Але ж ти не знаєш, куди покласти речі.

— Мамо, слухай, Нора чудово вміє складати речі, — сказав Стім.

— Так, я у цьому не сумніваюся, але...

— Доброго ранку всім, — сказав Денні, увійшовши до кухні.

Він був одягнений у футболку із зображенням групи String Cheese Incident і штани кольору хакі. Кудлате волосся було таке довге, що закривало вуха. (Як правило, чоловіки у сім'ї Вітшенків стриглися коротко). Він мав здоровий і бадьорий вигляд.

— Любий, я така рада тебе бачити! — привіталась Еббі й обійняла сина.

Денні стримано обійняв її у відповідь, а потім нахилився до собаки Бренді, яка метушилася у нього під ногами. Стім махнув йому рукою не встаючи, а Нора привітно усміхнулася: «Привіт, Денні».

— Що у нас на сніданок? — запитав він.

— Багато чого, сідай, — відповіла Еббі, а Нора пішла по каву.

— А де діти? — сідаючи, запитав Денні.

— На веранді, — відповіла Еббі. — Сподіваюся, це не вони тебе розбудили?

— Ні, я їх навіть не чув.

— Як ти доїхав?

— Непогано, — він поклав собі порцію яечні.

— Ти міг почекати до сьогодні, у неділю потяги ходять порожніми.

— Він був порожнім і вчора, — відповів він.

— Ти так і працюєш у тій компанії, що займається кухнями? — запитав Стім.

— Ні, я звільнився.

— І чим ти зараз займаєшся?

— Зараз я сиджу *тут*, — відповів Денні і зверхньо подивився на Стіма.

Нора голосно сказала:

— Вибачте, мені треба зібрати хлопців до церкви.

Денні глянув на неї, а потім узяв виделку і почав снідати.

Хлопці страшенно зраділи, коли почули, що Денні вже прокинувся. Вони прибігли на кухню і почали залазити на нього, сиплячи питаннями та проханнями — а він привіз свою рукавицю для бейсболу? А він піде з ними на річку? У цей час Гейді гавкала, намагаючись втиснутися між ними. Денні обійняв усіх і сказав, що вони обов'язково підуть усі разом, але не сьогодні. Тоді Нора повела дітей нагору переодягатися. Стім поніс на руках маленького Сема, а Ред пішов читати газету на веранді.

На кухні залишилися лише Еббі та Денні. Мати налила собі ще одну чашку кави і сіла поруч із сином.

— Деннісе, — почала вона.

— Ого, мене насторожує, коли ти так до мене звертаєшся, — і Денні поклав собі у тарілку велику порцію джему.

— Слухай, я знаю, що могла наговорити тобі Дженні. Що я несповна розуму і за мною треба доглядати.

— Вона такого не казала, — відповів Денні.

— Гаразд, що б вона тобі не сказала, я хочу пояснити, який вигляд усе має для мене, — зазначила Еббі.

Він підвів голову й уважно подивився на матір.

— Ситуація, після якої всі переполошилися, — почала розповідати Еббі, — тобто, те, після чого Стім і Нора вирішили переїхати до нас — усе було зовсім не так, як вони думають! Я не... блукала вулицею, як божевільна, розумієш. Ось що трапилося насправді: напередодні була сильна буря, «деречо», як її називають. О Господи, «деречо», «Ель-Нінью»... ці слова ми дуже часто вживаємо останнім часом. І скажи, що це не глобальне потепління! Гаразд, тож цей шторм повалив величезне дерево Елісів, пам'ятаєш його? Як раз між нашими будинками, це не говорячи про ще сотню дерев по всьому місту і про вимкнення світла, зокрема й у нас.

— От халепа, — відповів Денні і надкусив тост.

— Ти б бачив те дерево, Денні! Неначе гігантська броколі, але ще й з корінням. А яка яма після нього залишилася! Надзвичайно глибока! Звісно, будь-кому було б цікаво на це подивитися.

— Хочеш сказати, що ти всього-на-всього пішла подивитися на яму?

— Можливо.

— Можливо?

— Я майже впевнена, що все було саме так.

— Мамо, це був сильний шторм, майже ураган. Ти маєш пам'ятати, чи виходила на вулицю.

— Я і пам'ятаю. Тобто, я пам'ятаю, що була на вулиці під час шторму, але не пам'ятаю, як виходила з дому. Розумієш, інколи у мене трапляються кількахвилинні прогалени, як швидка перемотка на відео. Я щось роблю, а через 5–10 хвилин уже не можу пригадати, що саме. І у пам'яті залишається такий собі пробіл між останньою хвилиною і теперішньою. Це не таке відчуття, коли ти чимось захопився і не помітив, як промайнув час. Це відчуття більше схоже на те... наче ти прокинувся після операції.

— Мамо, це схоже на якісь раптові напади, — сказав Денні.

— Я не знаю.

— Ти говорила про це з лікарем?

— Ні, звичайно.

— Але, можливо, існує якийсь простий спосіб виправити це.

— Я тебе прошу, у моєму віці! До того ж, це трапляється дуже рідко, — відповіла Еббі.

— Добре. То ти усвідомила, що стоїш біля ями і дивишся на неї, правильно?

— Так, буря закінчилася, дощу вже не було, але все саме так. Я вийшла у нічній сорочці і домашніх капцях, і у мене, звісно, не було з собою ключів від будинку. Наші двері не замикаються автоматично, проте твій батько, очевидно, замкнув їх і я не змогла потрапити додому. Звичайно, він просто не чув, як я його гукала. Мабуть, він уже спав, ти ж бачиш, який він став глухий. Але я кричала, стукала у двері, дзвінок не працював, адже не було світла, та і твій батько все одно його не чує. Я навіть кидала камінці у вікно нашої кімнати. Але ти знаєш, на відміну від книжок, у реальному житті це не спрацьовує. Тому я вирішила, що все це немає сенсу. Я залізла у гамак і вирішила дочекатися ранку. Мені було зовсім не страшно, світили вуличні ліхтарі, а також світилися вікна у сусідніх будинках.

І все, що було чути, це шум листя, що падало додола, і квакання жаб. Я так і заснула у гамаку. Уранці я прокинулася занадто рано як для твого батька і вирішила поки пройтися вулицею і подивитися, що наробила буря. Денні, увесь квартал був розбитий, наче у фільмі жахів. На асфальті валялися дроти електромереж та величезні гілки, перед будинком Браунів стояли пошкоджені машини. Тоді мене і побачив Сакс Браун, коли я підійшла до однієї з машин, подивитися, чи нікого у ній не затиснуло. Я розумію, який вигляд мала зі сторони: брудна нічна сорочка, домашні капці, переконати людей складно! — посміхнулась Еббі.

— Це правда, — сказав Денні.

— Але мені не потрібна нянька.

— Ні, судячи з твоєї розповіді, звичайно, не потрібна.

— Добре.

— Просто невдалий збіг обставин. Я цілком можу у це повірити.

— То ти згоден, що немає потреби бути тут хоч комусь із вас? — запитала Еббі. — Ні, я, звісно, рада вас бачити. Я маю на увазі те, що мені не потрібна допомога.

— Чому ти не розповіла про все це Стіму?

— Стіму? О, я намагалася розповісти. Намагалася пояснити це всім.

— То чому ти *його* не попросиш поїхати? Чому просиш *мене*, а не *його*?

— Любий, я не прошу тебе поїхати, сподіваюся, ти будеш із нами якомога довше. Я просто намагаюся сказати, що мені не потрібна нянька. Ти це розумієш! А Стім — ні! Він більше схожий на твого батька! Він із ним частенько шепочеться про щось, розумієш?

— Так, мамо, я чудово розумію, про що ти кажеш! — відповів Денні.

Щойно Еббі з полегшенням опустила на свій стілець, Денні сказав: «Нічого не змінилося», а потім встав і вийшов з кухні.

Просто не пощастило, що на благодійний обід у суботу прийшла знайома Еббі. Її звали Атта, а прізвище було дуже складне — вона нещодавно іммігрувала у США, у свої п'ятдесят із гаком років. Це була жінка з надмірною вагою, занадто напудрена, одягнена у сукню, підперезану паском, а її панчохи нагадували еластичний бандаж.

І це при тому, що на вулиці була неймовірна спека, і панчохи у Балтиморі жінки не носили вже кілька місяців. Її побачили, коли вона активно стукала у двері і кричала: «Є хто вдома? Я прийшла за правильною адресою?».

— Доброго дня, — привіталася вона з сильним акцентом.

— О, Боже мій! — скрикнула Еббі. Вони разом зі Стімом саме спускалися сходами, тримаючи у руках купу газет, для яких збиралися знайти місце на веранді. — Атта, правильно? Як добре, що ти прийшла!

Еббі поспіхом віддала свої газети Стімові і кинулася відчиняти двері для гості.

— Я прийшла занадто рано? — спитала Атта, і, важко ступаючи, зайшла у будинок. — Здається, ви казали прийти о пів на першу, правильно?

— Так, звісно, ми раді! Познайомся, це мій син Стім, — сказала Еббі. — Стіме, Атта новенька у місті і зовсім нікого тут не знає, я зустріла її у супермаркеті, — пояснила Еббі.

— Дуже приємно, — відказав Стім. У нього були зайняті руки, тому він лише кивнув головою. — Вибачте, мені треба прилаштувати десь усе це, — сказав Стім.

— Проходь, сідай, — торохтіла Еббі, — важко було знайти наш будинок?

— Ні. Але ж ти точно казала прийти о пів на першу.

— Так, — невпевнено сказала Еббі. Можливо, питання викликав її вигляд. Вона була одягнена у блузу без рукавів із ланцюжком англійських шпильок із одного боку та широкі штани блакитного кольору, трохи нижче колін.

— У нас доволі неформальний обід, — сказала вона, — ми не одягаємося надто вишукано. А от і мій чоловік! Знайомся, Реде, це Атта. Вона прийшла до нас на обід.

— Як поживаєте? — спитав Ред і потиснув руку новій знайомій. В іншій руці він тримав шурупокрут. Він знову вовтузився з кабельною коробкою.

— Я не їм червоного м'яса, — голосно повідомила Атта Реду.

— О, справді?

— У себе на батьківщині я їла м'ясо, але тут у нього колють гормони («хормони»).

— Гм, — вирвалось у Реда.

— Сідайте вже обое, — втрутилась Еббі, а коли Стім знову з'явився у вітальні, попросила: «Стіме, любий, можеш посидіти і поспілкуватися з Аттою? Я поки подивлюся, як там обід».

Стім подивився на матір із нещасним виглядом, але Еббі широко всміхнулася, вказала йому на диван і вийшла з кімнати.

На кухні Нора різала помідори.

— Що мені робити? — спитала Еббі невістку. — До нас на обід прийшла неочікувана гостя, яка не їсть червоного м'яса.

Не підіймаючи голови, Нора відповіла:

— Може, салат із тунцем? Дуглас купив його в магазині.

— Чудова ідея! А де Денні?

— Грає на вулиці з хлопцями.

Еббі визирнула за двері. Сем біг за м'ячем, але так його і не зловив, Денні стояв, чекаючи хлопця, інколи подивляючись на свою рукавицю.

— Може, нехай він тут і залишається, — сказала Еббі сама до себе, а потім: — Та що ж це я? — і кинулася до холодильника діставати чай із льодом.

У вітальні Атта розповідала чоловікам про те, чому їй не подобаються американці.

— Розумієте, вони вдають із себе відкритих і добрих людей, типу: «Привіт, Атто, як твої справи?», а насправді це нічого не означає! У мене зовсім немає друзів.

— Ну що ви, — відповів Ред. — Я впевнений, що з часом у вас з'явиться купа нових знайомих.

— Не думаю, — відрізала жінка.

— А ви будете ходити до церкви? — запитав Стім.

— Ні.

— Просто Нора — моя дружина — ходить до церкви, і у них там цілий комітет спеціально для тих, хто нещодавно переїхав до Америки.

— Як би не було, я не буду ходити до церкви, — відповіла жінка.

Настала тиша, яку порушив Ред.

— Щось я не зрозумів останню фразу, — сказав він.

Атта і Стім мовчки подивилися на нього.

— А ось і я, — Еббі зайшла до кімнати з тацею у руках. Вона поставила її на маленький столик. — Кому чаю з льодом?

— Дякую, люба, — сказав Ред.

— Атта розповідала вам про свою родину? У неї дуже незвичайна сім'я!

— Так-так, — підтвердила Атта, — у мене видатна родина. Усі завжди нам заздрили.

Жінка взяла зі столику пакетик цукру, піднесла його до очей та поворушила губами, читаючи дрібний напис на упаковці. Лише після цього вона висипала цукор у чашку.

— Ми походимо із відомої родини науковців, до речі, з обох сторін, і у нас завжди були цікаві інтелектуальні бесіди. Усі хотіли спілкуватися з нами.

— Це так незвичайно, правда? — звернулась Еббі до чоловіків.

Ред тільки глибше сів у крісло.

Під час обіду було так багато людей, що дітям довелося їсти на кухні. Усім, окрім дочки Аманди — Елізи, їй було чотирнадцять років і вона вважала себе дорослою. У кімнаті сиділо дванадцять осіб: Ред, Еббі та їхні четверо дітей разом зі своїми парами, Еліза, Атта та місіс Енджел (свекруха Дженні). Тарілки стояли дуже тісно, а прибори взагалі лежали один на одному, і всі постійно перепитували: «Вибачте, а це мій стакан чи ваш?».

Проте Еббі почувалася щасливою.

— Оце так народу! — казала вона. — Правда ж весело?

Діти похмуро глянули на неї.

Перед обідом трапився неприємний інцидент на кухні, куди всі втекли, аби не спілкуватися з Аттою.

Коли Еббі ненароком туди зайшла, дівчата накинулися на неї із докорами.

— Мамо, як ти *могла*? — сказала Аманда, а Дженні додала: «Ти ж обіцяла більше такого не робити!».

— Чого саме не робити? — здивовано запитала Еббі. — Якщо ви всі не можете проявити хоч краплю гостинності до сторонньої людини, то...

— Але ж мала зібратися лише наша родина! Ти можеш хоч раз просто побути з нами? Чи всіх нас тобі недостатньо?

Під час обіду всі заспокоїлися. Г'ю Аманди, як завжди, щось вирізав (якийсь час він відвідував спеціальний курс різьблення, чим тепер пишався), хоча Ред постійно бурчав: «Ну і який у цьому сенс?».

Нора ходила туди-сюди з кухні до кімнати, вгамовувала дітей, витирала розливу воду, а місіс Енджел намагалася поговорити з Аттою. Вона розпитувала про її роботу, національні страви та систему охорони здоров'я у неї на батьківщині, а гостя намагалася якнайшвидше «відбити» ці питання, неначе м'яч.

— Ви плануєте отримувати громадянство Америки, Атто? — запитала місіс Енджела.

— Ні, і це моя остаточна відповідь! — заявила та.

— О!

— Атта вважає американців непривітними, — повідомила Еббі.

— *Такого* я ще ніколи не чула! — відповіла місіс Енджел.

— Вони *вдають*, що привітні, — знову почала Атта. — Мої колеги постійно запитують, як у мене справи, і кажуть, що раді бачити. Але жоден із них не запросив мене до себе у гості.

— Це жахливо.

— Вони, як ви тут кажете, лицемірні, — сказала Атта.

Дженні нахилилася до Денні і запитала: «Пам'ятаєш Отрі?».

— Угу, — відповів він.

— Я чомусь зараз згадала про неї, навіть не знаю, чому.

Аманда хихикнула, а Стім важко зітхнув. Вони розуміли, чому. Отрі зі своїм скрипучим голосом і різким сміхом була однією з найбільш набридливих знайомих матері.

Денні глянув на Дженні, а потім повернувся до Атти і сказав:

— Мені здається, ви помиляєтеся.

— У чому? «Лицемірні» — неправильне слово?

— У цій ситуації — так. Краще сказати, що вони чемні. Вони намагаються бути чемними з вами. Ви їм не подобається, тому вони вас і не запрошують. Але вони з усіх сил намагаються поводитися з вами ввічливо, тому і питають, як ваші справи і кажуть, що раді вас бачити.

— Денні! — втруtilась Еббі.

— Що?

— А ще, — спокійно продовжувала Атта, — вони бажають мені гарних вихідних. Як у мене можуть бути гарні вихідні? Це ж залежить від них.

— Точно! — сказав Денні і посміхнувся Еббі, яка, зітхнувши, сіла на стілець.

— Дивіться! — крикнув Г'ю Аманди, встромивши виделку у шматок яловичини. — Бачите, Реде?

— Що?

— На цьому шматочку вирізане ваше ім'я, подивіться, який він тоненький.

— Ага, дякую, Г'ю, дуже дякую, — сказав Ред.

Г'ю Аманди запам'ятався родині тим, що якось запитав, чому це у них під кущами азалії лежить згорнутий диплом. Він говорив про білу пластикову трубу, що вела з водовідливного насоса. Родина не могла йому цього забути. («Ти більше не знаходив ніяких дипломів у кущах, Г'ю?»). Вони любили його як члена сім'ї, але дивувалися, яким непрактичним і відірваним від життя він був. Він навіть не міг замінити настінний вимикач! Г'ю скоріше був чепурним вродливим чоловіком, який звик до того, що ним захоплюються. Він постійно змінював свої заняття, кидав щойно почате через свою нелюбов до постійності. На той момент він тримав маленький ресторанчик під назвою «День подяки», де подавали традиційні для цього свята страви. Г'ю Дженні, навпаки, був майстром на всі руки, він працював в університеті, у якому навчалася Дженні. Тоді як іншим дівчатам подобалися студенти старших курсів,

Дженні закохалася з першого погляду у цього простого чоловіка, з борідкою та інструментами, прикріпленими до штанини на стегні. З ним їй було комфортно, як удома! Вони одружилися, коли вона була на останньому курсі, чим викликали певний дискомфорт у працівників університету. Під час вечері Г'ю Дженні намагався розговорити Елізу, яка сиділа мовчки.

— Ти збираєш волосся у пучок, бо займаєшся балетом? — спитав він.

— Так, мадам О'Лірі вимагає цього, — відповіла, випрямившись, дівчина — худенька тростинка з ідеально рівною поставою, і торкнулася своєї зачіски на маківці.

— А якщо у дівчини кучері, які не вирівнюються? — продовжував Г'ю. — Або дуже коротке волосся?

— Немає значення — відказала дівчина. — Ми маємо носити шиньйон.

— Нічого собі!

— А їхні спіднички?! — втрутилась Аманда. — Вони одягають їх поверх трико. Усі уявляють балерин у пачках, проте у них вони лише виступають.

Еббі, сміючись, запитала:

— Дженні, а пам'ятаєш, коли Еліза була зовсім маленькою, ми з тобою наряджали її у такі спідниці?

— Звичайно, — усміхнулася Дженні. — У неї було таких три, і ми одягали їх одну поверх іншої.

— Твоя мама часто просила посидіти з тобою, — пояснила Еббі дівчині. — То був перший раз, коли вона залишила тебе на нас із Дженні. Їй було легше спершу лишити тебе з рідними. Ми її вже майже виганяли, мовляв, іди вже собі і не переймайся. А щойно вона вийшла, ми роздягнули тебе до підгузка і переміряли всі вбрання, що тобі подарували.

— Я ніколи про це не чула, — сказала Аманда й усміхнулася, тоді як Еліза засоромилася.

— Та у нас руки чесалися вдягнути на тебе і маленькі чударнацькі костюмчики, і спіднички, і костюм морячка, і дитячий купальник, а ще — пам'ятаєш, Дженні? — синій смугастий комбінезон з великими кишенями.

- Звичайно, пам'ятаю, це був мій подарунок.
- Агто, ми були просто неймовірно щасливі, що у нас з'явилася перша внучка.
- Та ну?! — втрутився Денні.
- Що, любий? — перепитала здивовано Еббі.
- Ти, мабуть, забула, що Сьюзан була першою онукою!
- Любий, звісно, я пам'ятаю! Я мала на увазі, що це перша онука, яка була поруч, жила по сусідству. Я нізащо не забула б Сьюзан!
- До речі, як там вона? — спитала Дженні.
- Усе добре, — коротко відповів Денні.
- Він полив м'ясо соусом, а супницю передав Атті, яка сумнівно покосилася на тарілку і передала далі по колу.
- Чим вона займається влітку? — запитала Еббі.
- Вона бере участь у якійсь музичній програмі.
- То вона займається музикою?
- Напевно.
- А на якому інструменті грає?
- На кларнеті.
- А я думала — на валторні.
- Чому ти так подумала?
- *Ти ж у дитинстві грав на валторні, от я й подумала, — сказала Еббі, у той час як її син мовчки продовжував їсти м'ясо.*
- Чим, кажете, займається Сьюзан улітку? — спитав Ред.
- Усі подивилися на чоловіка.
- Грає на кларнеті, Реде, — спокійно відповіла Еббі.
- Що?
- На кларнеті! — повторила вона голосніше.
- Мій онук з Мілуокі грає на кларнеті, — сказала місіс Енджел. — Його дуже важко слухати і не сміятися, бо на кожній третій ноті він видає жажливий пронизливий звук. — Жінка повернулася до Атти: «У мене є тринадцятирічний онук, ви уявляєте? А у вас є онуки, Агто?».
- Як таке можливо? — зверхньо запитала жінка.
- На якусь мить усі замовкли і зосередилися на їжі.

Після обіду Атта пішла від них, забравши з собою залишки пирога, який подали на десерт. (Вона майже не їла салату з тунцем, «хай Бог милує!» — сказала вона про нього, проте, очевидно, обожнювала солодке).

Еліза гралася разом з іншими дітьми на задньому дворі, а дорослі пішли на подвір'я.

Навіть Нору силоміць витягнули відпочити хоча б на хвилинку. Ред тихенько задрімав у гамаку.

— Чому руки батька у плямах? — тихо спитав Денні своїх сестер, сідаючи на гойдалку.

Але Еббі відповіла першою, вона, як завжди, відрізнялася чутливим слухом. Перервавши розмову з місіс Енджел, вона сказала:

— Він приймає антикоагулянти (препарати для перешкодження зсіданню крові). Тому у нього з'являються синці.

— А давно він став дримати вдень?

— Це лікар йому порекомендував. Він має спати вдень навіть на вихідних, але не хоче.

Денні помовчав, повільно гойдаючи ногами та спостерігаючи за сірими білками, які сиділи на дереві.

— Дивно, що ніхто з вас не сказав мені про його серцевий напад, — заговорив він. — Я дізнався про це лише вчора. А якби я не зателефонував Дженні, то й досі нічого не знав би, так?

— Але ж ти все одно ніяк не зміг би цьому зарадити, — сказала Аманда.

— Красно дякую, Амандо.

Еббі пригнічено глянула на них.

— Яке чудове літо, правда? — сказала місіс Енджел веселим голосом.

Насправді літо виявилось занадто спекотним, а місто було зруйноване від сильних штормів, тому всі зрозуміли, що жінка просто намагається змінити тему.

Еббі погладила її по руці.

— Ох, Луїс, ти завжди намагаєшся знайти позитив у всьому, — сказала вона.

— А мені подобається спека, тобі ні?

— І мені, — відповіла Еббі, — але я думаю про людей, які живуть у бідних районах і не мають можливості боротися зі спекою.

Вітшенки рятувалися від спеки завдяки вентилятору на стелі, вправно оснащений вентиляції на горищі та високим стелям у будинку. Ред почав замислюватися над встановленням кондиціонера, однак постійно бурчав, що це погано для «кісток» дому.

Навіть на веранді були три вентилятори на стелі — красиві, антикварні, з лакованими дерев'яними лопатями, що пасували до лакованої стелі, підлоги, гойдалки та сходів. (Кожен елемент декору обирав сам Джуніор, і це було його рішення — встановити мереживні фрамуги над усіма дверима на першому поверсі, щоб проходило повітря). А ще, звісно, тюльпанові дерева: вони давали гарний затінок, хоча Еббі часто нарікала, що того затінку було забагато. Під деревами нічого не росло, а газон нагадував прим'яту траву, крізь яку вперто продирався бур'ян. Усе, що росло на північній стороні, — це хоста з малесенькими квіточками та величезним листям.

— Як там діти Нельсонів? — запитала Дженні, уважно подивившись через дорогу, де жила знайома родина.

— Чесно кажучи, не знаю, — відповіла Еббі. — Буває, що зустрінеш когось, питаєш про дітей, і по виразу обличчя розумієш, що краще б не питав. Вони відповідають: «Наш син щойно закінчив навчання в Елі, але зараз, гм... », а потім бачиш його за стійкою, де він працює барменом, або заварює десь каву, та найчастіше такі діти повертаються жити до батьків.

— Він ще щасливчик, якщо знайшов хоч якусь роботу, — зазначив Г'ю Аманди. — Я зараз потихеньку звільняю свій обслуговуючий персонал.

— Любий, — запитала Еббі, — а що, справи з рестораном йдуть погано?

— Здається, люди перестали його відвідувати.

— Але у Г'ю з'явилася *краща* ідея, — сказала Аманда. — Він вигадав новий бізнес, треба лише знайти поручника.

— Серйозно? — запитала Еббі, нахмурившись.

— Так, — почав Г'ю, — «Без суду і слідства».

— Що?

— Це майбутня назва компанії. Привертає увагу, правда?

— І чим же вона буде займатися?

— Це надання послуг для дуже заклопотаних туристів, — пояснив Г'ю. — Тобто таких, які занадто через усе хвилюються. Ви, напевно, не знаєте, що такі люди існують, ніхто з вас не подорожував, однак мені такі траплялися, повірте. Наприклад, моя двоюрідна сестра Дарсі. Вона складає свою валізу заздалегідь і зрештою у її гардеробі не лишається жодної речі, яку можна було б одягнути. А ще вона вважає, що її будинок відчуває, коли їй час їхати, і в останню мить щоразу або забивається водостік, або ламається сигналізація, або стається потоп. Бачили б ви її інструкції для доглядача собаки! Це просто романи. Або ж їй починає здаватися, що у її kota діабет. Тож я подумав і вирішив, що для таких людей, як Дарсі, ми надаватимемо комплекс послуг. Набагато ширший, ніж пропонує звичайне туристичне агентство. Люди називатимуть нам дату вильоту і пункт призначення, а ми їм у відповідь: ні про що не турбуйтеся. Ми не лише бронюватимемо квиток на літак і номер у готелі; ми приїжджатимемо до клієнта додому за три дні, пакуватимемо валізу і відправлятимемо її завчасно, щоб не потрібно було чекати в аеропорту здачі багажу. Ми також замовлятимемо таксі до готелю з аеропорту і назад, квитки у музеї й екскурсиводів, а ще — столики у всіх найкращих ресторанах міста. І це ще далеко не все! Ми пропонуватимемо догляд за домашніми тваринами, екстрений виклик служб з обслуговування будинку (треба буде проконсультуватися з Редом), шукатимемо англомовного лікаря поблизу готелю, а також записуватимемо до перукаря у середині відпочинку. А за три години до вильоту будемо дзвонити у двері і повідомляти, що час іти. Нам можуть сказати: «Ой, здається, у моєї мами серцева недостатність», а ми відповімо: «Зараз вирішимо, ось вам мобільний телефон із європейським номером, який є у матері й у її лікаря, а також тримайте страховку, що гарантуватиме швидкий переліт додому в будь-який час в екстрених випадках».

Денні голосно засміявся, однак усі інші промовчали.

— Що ж, — першим заговорив Г'ю Дженні, — турист має бути небідним.

— Так, це справді буде недешево.

— Дуже багатим і дуже божевільним. Дике поєднання. І скільки таких людей живе у Балтиморі?

— Ну от! Чудовий спосіб підбадьорити!

— А мені дуже подобається *назва*, — сказала Еббі, — ти сам її вигадав, Г'ю?

— Так.

— І що ти мав на увазі, називаючи справу «Без суду і слідства»?

— Що людина не повинна проходити через усі етапи планування та метушні, я це мав на увазі.

— То я так розумію, в'язниця тут ні до чого?

— Ні, звичайно!

— А що буде з твоїм рестораном? — запитала Дженні.

— Я його продам.

— А зараз хтось захоче його купити?

— Гей, народ!

— Та я лише поцікавилася, — виправдовувалася Дженні.

Місіс Енджел знову вирішила змінити тему для розмови:

— Вам не здається, що останнім часом пташки, наче просто говорять одна з одною, а не співають. Чуєте?

Усі затихли, щоб послухати.

— Можливо, це через спеку, — зробила припущення Еббі.

— Боюся, вони відмовилися від співу. І перейшли до буденної прози.

— Я не можу в *це* повірити, — відповіла Еббі. — Швидше за все, вони просто втомилися і вирішили передати естафету цвіркунам.

— Мої онуки з Каліфорнії, приїжджаючи на літо, завжди питають, що це за звук. Я запитую, який саме звук вони мають на увазі, і вони дивуються: «Ти що, не чуєш? Це цокотання чи дзижчання, такий скрипучий звук?». Тоді я кажу: «А, ви мабуть про цвіркунів чи сарану. Скажіть, смішно, я навіть їх не чую». Діти дивуються, як я можу їх не чути, адже вони такі *голосні*.

Після цієї історії вся сім'я Вітшенків замовкла, прислуховуючись до звуку, цвіркуни ритмічно відбивали такт, наче старі дзвіночки на возику.

— А я вважаю, що ідея Г'ю геніальна! — сказала Аманда.

— Дякую, люба, — відповів чоловік. — Мені дуже приємно, що *ти* віриш у мене.

Тоді втрутилася місіс Енджел:

— Ну звичайно! Ми всі віримо! А що у тебе, Денні?

— Чи вважаю я ідею Г'ю геніальною?

— Ні, я не про те! Де ти працюєш?

— Ніде, — відповів він. — Я зараз тут, щоб допомагати батькам. Денні поклав голову на гойдалку і стиснув руки.

— Так добре, що він вдома, — сказала Еббі місіс Енджел.

— О, можу собі уявити.

— Ти все ще займаєшся встановленням кухонь? — спитав Г'ю Дженні.

— Уже ні, — відповів той і додав: «Я заміняв викладача».

— *Що?* — перепитала Еббі.

— Заміняв викладача минулої весни, — повторив Денні.

— Хіба для цього не потрібно мати диплом університету?

— Ні, не потрібно, хоча у мене він є.

Усі подивилися на Еббі, чекаючи її наступного питання, однак вона мовчала. Вона напружено сиділа і дивилася в бік сусідів. Не витримала Дженні:

— Ти закінчив університет, Денні?

— Так, — відповів він.

— Як ти це *зробив?*

— Так само, мабуть, як і всі інші.

Усі знову подивилися на Еббі, але вона продовжувала мовчати.

— Ти просто не дуже любив будівництво, — врешті-решт сказав Стім. — Я пам'ятаю ще з часів, як ми з тобою працювали на батька влітку.

— Я нічого не маю проти будівництва, мені просто не подобаються клієнти, — сказав Денні, знову сівши рівно. — Усі ці модники, які хочуть у своїх підвалах встановити винні льохи.

— Ха! Винні льохи? — сказав Стім. — А водну установку для миття своїх тварин?

— Установку для миття тварин?

— Так, місіс із Ракстону, — відповів Стім.

Денні фиркнув.

— Мамо Вітшенк, — звернулася до Еббі Нора, — може, вам чогось принести? Ще чаю з льодом?

— Ні, — коротко відповіла Еббі.

Онуки потихеньку перейшли із заднього двору на подвір'я, а Сем заліз на коліна до матері, скаржачись на старших братів.

— *Декому* треба трохи поспати, — сказала йому Нора, однак продовжувала сидіти і дивитися на інших дітей, які вигадували нову гру.

— Куці біля дому надійні, не те, що ті, за подвір'ям, — жваво казав один із хлопців.

— Але ті, що за подвір'ям, найкраще місце! Там можна сховатися, — казав хтось інший.

— Навіщо у них ховатися?

— Ох.

Син Дженні, Александер, був першим у родині Вітшенків, хто мав схильність до повноти. Коли він біг, його ніжки виверталися у бік, а пухкі руки розсікали повітря. За іронією, донька Дженні — Деббі, була спортсменкою: струнка, з мускулистими, хоч і покусаними комарами ногами. Вона завжди перемагала, адже перескакувала куці і кричала: «Ага! А я у будиночку, ха-ха».

— Можете покликати Гейді до себе? — попросив Александер дорослих. — Вона завжди опиняється у мене під ногами.

Звісно, Гейді поруч із хлопчиком не було, вона, як завжди, бігала з усіх сил навколо будинку, але Стім свиснув, і вона відразу ж примчала. «Сидіти», — наказав він. І собака лагідно притиснулася до ніг хазяїна.

— Бренд, мабуть, старіє, — сказав Денні своїм сестрам, — раніше вона гасала разом із Гейді.

— Шкода, що вона так швидко постаріла, — зауважила Дженні. — Ви собі можете уявити дім без собаки?

— Ще й як, — відповів Денні. — Собаки — це пекло для будинку.

— О, Денні.

— Що? Вони шкрябають дерев'яні меблі, можуть пошкодити підлогу...

Аманда пирснула.

— Що смішного? — запитав Денні.

— Та ти послухай себе! Говориш слово в слово, як батько. Ти єдиний, у кого немає собаки, а батько завжди казав: якби його воля, він теж не заводив би тварин.

— Це все балачки, — зауважила Еббі. — Ваш батько обожнює Кларенса так само, як і ми з вами.

Усі четверо дітей переглянулися.

Гамак заворушився і почулося кряхтіння — прокинувся Ред.

— Що ви там таке кажете? — запитав чоловік, потираючи лоб.

— Та от говоримо про те, як ти любиш собак, тату, — голосно сказала Дженні.

— Люблю?

Аманда торкнулася руки Денні.

— То коли ми побачимо Сьюзан? — запитала вона його.

— Що ж, вона не зможе приїхати, поки ми не звільнимо кімнату для неї, — відповів Денні.

«Поки Стім разом із сім'єю не залишить будинок», — мав на увазі Денні, однак Аманда вирішила ухилитися від теми:

— Вона може переночувати у кімнаті з хлопцями, думаю, вона не буде проти.

— Або можна дочекатися подорожі до моря, — запропонувала Дженні. — Це дуже скоро, а у тому будинку ліжок дуже багато.

Денні промовчав, він спостерігав за дітьми на подвір'ї — Піт штовхався з Томом, а Еліза розбороняла їх і сварилася тоненьким командним голосом.

— Мабуть зателефонує братам Петронеллі і попрошу їх відремонтувати парадні сходи, — сказав Ред, повільно підійшовши до гойдалки і сівши поруч з Еббі, щоб теж брати участь у розмові.

— Щоразу, коли я приїжджаю до вас, ти щось робиш із тими сходами, — сказав Денні.

— Усі біди почалися ще за твого діда. Йому завжди не подобалося, як ці сходи були встановлені, — пояснив Ред.

— Здається, він постійно вовтузився з ними, — відповіла Еббі.

— Моїм першим спогадом після того, як ми переїхали до будинку, були зірвані сходи, залитий новий розчин, перекладені камені. Однак він усе одно був не задоволений. Казав, що товар бракований.

— Із чим пов'язані теперішні зміни? — запитав Стім. — Ці сходи вже переробляли безліч разів. Для того, щоб виправити рівень сходів, треба викорчувати тюльпанові дерева разом із корінням, і я не вірю, що у тебе, тату, підніметься рука.

— Та годі вам! Чоловіки завжди про роботу! — перервала всіх Еббі. — Занадто гарний для цього день, правда ж, Луїс?

— Щира правда, — відповіла та. — Дуже гарний день, мені здається, я відчуваю легесенький бриз.

На підтвердження цих слів листя на деревах зашаруділо, промайнув легесенький вітерець, собака продовжувала лежати на підлозі, її шерсть трохи стала дибки, вона повернула голову, але не встала. На мить усі замовкли.

— Така погода завжди нагадує мені той день, коли я *закохалася* у Реда, — мрійливо заговорила Еббі.

Усі посміхнулися, вони знали напам'ять цю історію, навіть місіс Енджел її чула.

Маленький Семі тихо спав на руках у матері. Еліза кружляла навколо дерева, відхиливши назад голову і розкинувши руки.

— Це був прекрасний жовто-зелений вечір, — промовила Еббі.

Вона завжди так починала цю історію, ті самі слова, той самий голос. Усі, хто сидів на подвір'ї, розслабилися і заспокоїлися, а руки мимоволі опустилися на коліна. Було так спокійно, так затишно сидіти тут, разом із сім'єю, з пташками, що співають над головами, із собакою, що сопить біля ніг, та дітьми, які бігають і кричать: «Я перший, я перший!».

У ПОНЕДІЛОК Денні спав до одинадцятої години.
— Лише подивіться на нашого сонька! — сказала Еббі, коли він врешті-решт спустився вниз.

— О котрій ти заснув?

Денні сів за стіл і взяв упаковку пластівців.

— Десь о пів на другу чи о другій ночі, — відказав він.

— А, тоді все ясно.

— Усе через ці думки, що постійно кишать у моїй голові вночі. Терпіти їх не можу, тому лежу і чекаю, поки прийде сон.

— Твій тато завжди читає газету у таких випадках, — відповіла сину Еббі.

Денні промовчав. Вітшенки розходилися у думці, чим краще займатися у часи безсоння, тому вони давно вирішили уникати суперечок із цього приводу.

Після сніданку, щоб надолужити згаяний час, Денні взявся до роботи: прибрав увесь перший поверх, змастив петлі на воротах у задньому дворі, а також полагодив саму огорожу. Він навіть пропустив обід, вичищаючи мангал, а потім узяв у Еббі машину і поїхав за продуктами до Едді, де купив стейки на вечерю. Еббі сказала йому записати м'ясо на свій рахунок, і він не сперечався.

Будинок непомітно розділився між двома жінками — Норою та Еббі. Нора зайняла кухню, де готувала їжу і займалася власними дітьми, Еббі здебільшого відпочивала у своїй спальні або читала у вітальні. Обидві жінки поводитися дуже чемно, але було помітно, що вони намагаються уникати одна одну. Єдина розмова за весь день між ними виникла тоді, коли Денні поїхав до магазину. Нора саме несла на руках Сема спати, коли зустріла на сходах Еббі із кипюю газет.

— О, мамо Вітшенк, вам допомогти? — запитала невістка.

— Що ти, ні, дякую, люба, — як завжди чемно відповіла Еббі. — Я вирішила, поки Денні немає, треба звільнити шафу у його кімнаті, хоча уявлення не маю, куди все це покласти.

— Може, поскладати у коробки і поставити у задній частині його комірчини?

— О, ні, не думаю, що це гарна ідея.

— Я бачила кілька коробок у підвалі біля пральної машини.

— Ні-ні, — впевнено повторила Еббі, а потім голосно зітхнула, — просто я не можу залишити свої речі там, де Денні може їх дістати, розумієш?

— Так, — відповіла Нора. Вона сильніше обхопила Сема, але нагору не йшла.

— Я знаю, що це вигадки, однак там мої вірші, особистий щоденник, певні міркування, які я записувала, тому мені буде незручно, якщо хтось їх прочитає.

— Звісно, — відповіла Нора.

— Тому я вирішила, що спущу все вниз на веранду і переберу, може, щось повикидаю. А потім хочу попросити у Реда виділити мені одну із його шухляд.

— Буду рада допомогти знести вниз усе, що залишилося, — сказала Нора.

— Ні, дякую, це вже все.

Розмова була закінчена — жінки розійшлися.

На вечерю Денні приготував стейки на грилі, а Нора зробила суккоташ (страва з кукурудзи, квасолі та перцю).

Суккоташ сподобався дорослим, однак діти до такого не звикли. Тому Нора, ще не повечерявши сама, встала з-за столу, щоб приготувати окрему страву для хлопців, які відмовилися від такої вечері.

Вона без заперечень пішла на кухню і почала готувати макарони з сиром.

Еббі звернулася до хлопців.

— Ваша бідна мати не може навіть спокійно повечеряти. Через вас вона сама не поїла і пішла готувати для вас щось особливе!

Це був ще один спосіб нагадати, що її діти їли все, що ставили перед ними на стіл. Але хлопці вже це чули сто разів, тому незворушно подивилися на бабусю і нічого не відповіли. Здавалося, один лише Ред зрозумів, що вона мала на увазі.

— Що ти, люба, — сказав він. — Зараз інші часи, усе змінилося.

— Так, я знаю!

Хлопці провели піввечора у сусідському басейні разом із Норою, тому зараз сиділи з червоними обличчями, прилизаним волоссям та опухлими очима. Малий Семмі засинав над тарілкою: він пропустив обідній сон.

— Усі сьогодні йдуть спати раніше, — сказав дітям Стім.

— А можна перед сном пограти з дядьком Денні у квача? — запитав Піт.

Стім подивився на Денні.

— Я не проти, — сказав Денні.

— Ура!

— Як справи на роботі? — запитала Еббі чоловіка.

— Ох, просто жах, прийшла така краля, почала...

— Вибач, — перебила Еббі і швидко встала з-за столу, — Норо, *будь ласка*, сядь нормально поїж! Давай я зварю макарони.

Ред закотив очі, а потім, поки Еббі не бачить, потягнувся за маслом і кинув собі у тарілку великий шматок.

— Я зрозумів, що з цією мадам будуть проблеми, щойно вона зайшла зі своєю товстенькою папкою, — сказав Стім батьку.

— Тут не так, там не так, — погодився Ред. — Самі лише бурчання.

Нора і Еббі принесли з кухні підливу і ложку.

— Дуже смачно, Норо, — сказав Ред невістці.

— Дякую.

Нора поклала дітям на тарілки макарони. Еббі сіла на стілець та протягнула руку за серветкою.

— То що ти розповідав? — запитала вона Реда.

— Що, вибач?

— Ти розповідав про свою роботу?!

— Я вже й забув, — ображено відповів Ред.

— Він саме розповідав про міс Брюс, — відповів Стім замість батька, — жінку, яка вирішила зробити ремонт у кухні.

— Я кілька разів попередив її про розчин, — голосно заговорив Ред. — Я сказав їй: «Мадам, не забувайте: уретановий розчин додає два дні роботи. А прибирання згодом — просто лайно».

Одразу після цієї фрази Ред помітив сигнали Нори щодо різких висловів.

— Вибачте, — сказав він. — Прибирання — пекельна праця. Я мав на увазі жакливу працю. Я ж їй казав, Стіме?

— Так, батьку.

— І що вона зробила? Спочатку вибрала складний варіант, а потім почала влаштовувати істерики, буцімто робота йде дуже повільно.

На мить він задумався над своїми словами, розмірковуючи, чи сподобаються його останні вислови невістці.

— Уявлення не маю, як ви можете працювати з такими людьми, — втрутився Денні.

— А, такі клієнти — це неминуче, — відповів Ред.

— Я б із такими не працював, — сказав Денні.

— *Ти* можливо б і не працював, — сказав йому Ред, — але ми не можемо собі такого дозволити. Половина хлопців сиділи без роботи аж до середини квітня. Це, по-твоєму, нормально? Ми зараз беремося за будь-яку роботу.

— Але це ти щойно жалівся, — відповів Денні.

— Я просто розповідав про роботу. Але що ти про це знаєш?

Денні нічого не відповів, він потягнувся за ще одним стейком і розрізав його на маленькі шматочки.

— Що ж! — голосно сказала Еббі. — Я навіть не пам'ятаю, коли ми востаннє їли так смачно! Дякую, Норо.

— Так, дуже смачно, люба, — сказав Стім дружині.

— Стейки готував Денні, — чемно відказала Нора.

Однак сам Денні промовчав.

— А тепер ми можемо пограти трохи у квача? — запитав Том дядька.

— Почекай, поки він закінчить вечеряти, — втрутився Стім.

— Ні, я вже все, — сказав Денні. — Дякую, Норо.

І він встав з-за столу, хоча на тарілці ще залишилася велика порція м'яса і він майже не торкнувся страви Нори.

У вівторок Денні спав майже до полудня. У той день він помив підлогу у всіх вбиральнях і на кухні, прибрав на підвір'ї, ви-тер меблі, підкрутив балясину на перилах, що трохи розхиталася, відремонтував застібку на матириному намисті, замінив батарейку у детекторі диму. А пізніше ввечері, коли Нора і діти пішли до басейну, він приготував вегетаріанську лазанью. Однак повернувшись, Нора зауважила, що приготувала на вечерю гамбургери і кукурудзу. Денні відповів, що вони можуть з'їсти її страву наступного разу.

— Або твою лазанью ми з'їмо наступного разу, — сказала Нора, — оскільки гамбургери і кукурудзу потрібно їсти свіжими.

— От же ж ви двоє, — втрутилась Еббі. — Ніхто з вас не повинен готувати, я сама можу *все* приготувати.

— Мою лазанью також потрібно їсти свіжою, — відповів Денні. — Послухай, Норо, я намагаюся тобі допомогти та чимось себе зайняти, мені тут особливо немає чого робити.

— На це є причина, — зазначила Еббі, — надто багато людей намагається мені допомогти.

Однак за суперечкою вони навіть не почули зауважень Еббі. З таким успіхом вона могла бути комаром, що дзижчить над вухом; обоє були настільки зайняті, відстоюючи власну позицію, що не помічали нічого навколо.

На вечерю подали кукурудзу і гамбургери.

— Ти ніколи не думав, що одружився зі своєю мамою? — спитав під час обіду Денні Стіма.

— Одружився з мамою? — спитав Стім. — *Якою* мамою?

— Вони обоє вдають, що такі поступливі, а насправді ти бачиш... — Денні замовк.

Денні відкинувся на спинку стільця і пильно подивився на Стіма.

Нора безтурботно продовжувала мастити маслом кукурудзу.

— Нора дуже поступлива. Хотів би я дізнатися, скільки ще жінок погодилися б отак спакувати речі та поїхати з власного дому, як це зробила вона.

Тут знову з наріканнями втрутилась Еббі:

— Чекайте! Але ми не *просили* вас цього робити, ми нікого з вас не просили!

— Мамо, звичайно ж ні. Ми самі зголосилися, і ми хотіли це зробити, зважаючи на те, чим вам завдячує Стім, — відповіла Нора.

— Завдячує? — здивовано перепитала Еббі і замовкла.

Ред помітив незрозумілу ситуацію й утрутився:

— Що? *Що* тут коїться? — він глянув на дружину, але та махнула рукою і розмову було припинено.

У середу Денні встав о пів на одинадцять. Він почав звикати до нормального графіка сну. Того дня він пропилотажив усі кімнати, завантажив прання, яке Нора склала до купи, не сортуючи, де чий одяг, замінив гудзик на одній із сорочок Еббі, залишивши у її шухлядці шпульку ниток разом із в'язальним гачком. Після цього пограв із хлопцями у «Шалену вісімку» (настільна дитяча гра).

Коли Еббі зібралася їхати на заняття з гончарства, Денні запропонував відвезти її на машині, однак жінка зауважила, що завжди їздить із пані Баскомб.

— Ну дивися, — відповів він. — Я все одно сиджу тут склавши руки, я міг би бути корисним.

— Любий, із тебе багато користі, — відповіла Еббі, — але ми з пані Баскомб завжди їздимо разом. Дякую, що запропонував.

— Тоді я можу позичити у тебе комп'ютер? — спитав Денні.

— Мій комп'ютер? — у голосі Еббі відчувалася паніка.

— Я хочу зайти в інтернет.

— Добре, але якщо ти не читатимеш мою пошту чи ще щось.

— Мамо, звісно не буду, за кого ти мене маєш?

Це не дуже переконало Еббі.

— Я просто хочу зв'язатися зі світом, тут я почуваюся ізолюваним, — сказав Денні.

— Денні, любий, що я тобі казала? Тобі зовсім не обов'язково тут бути!

— Це ж треба, який теплий прийом.

— Любий, не треба, ти чудово розумієш, що саме я маю на увазі. Я не стара жінка, мене не потрібно переводити через дорогу.

— Та невже?! — запитав Денні.

У той вечір Еббі сама собі наврочила, адже у неї стався один із її пробілів. Еббі пообіцяла, що повернеться після своїх занять о четвертій годині, тому до п'ятої вони ще не хвилювалися. Ред і Стім на той час уже були вдома, і тоді Ред поцікавився:

— Тобі не здається, що мати вже мала б бути вдома о цій годині? Хай навіть вона забалакалася зі своєю подругою?

— У вас є номер місіс Баскомб? — спитав Денні.

— Він записаний на швидкому наборі. Можливо, хтось із вас зателефонує, бо я щось не дуже останнім часом дружу з телефонами, — сказав Ред.

Усі перевели погляд на Нору.

— Я зателефоную, — відповіла вона.

Жінка вийшла на веранду, Ред пішов за нею, а хлопці залишились у вітальні.

— Добридень, місіс Баскомб, — почала Нора. — Це Нора, невістка Еббі Вітшенк. Вона зараз з вами?

Після довгої паузи Нора відповіла:

— Добре, я розумію, дякую вам! Так, впевнена, що скоро, до побачення.

Вона поклала слухавку і переказала:

— Вони повернулися ще годину тому, і Еббі теж одразу пішла додому.

— Та щоб йому, — сказав Ред. — Я їй тисячу разів казав, щоб подруга завозила її під самі двері. Трясця, мабуть, вона десь там блукає у їхньому районі.

Стім і Денні подивились один на одного. До будинку матеріної подруги один квартал. Обох вразило те, що вона не може пройти таку маленьку відстань.

— Може, вона зайшла дорогою до якоїсь іншої подруги, — припустила Нора.

— Норо, — відказав Ред, — люди у цьому кварталі так просто одне до одного не заходять.

— Я цього не знала, — відповіла невістка.

Вони повернулися до вітальні, де Стім і Денні зібралися йти на пошуки.

— Отже, Стіме, ти підеш вулицею Боутон до будинку місіс Баскомб, а я піду у протилежний бік, якщо якимось чином мама пройшла свій будинок.

— Я теж піду, — відповів Ред.

— Добре.

Троє чоловіків пішли на пошуки. Нора вийшла на ганок та схвильовано дивилася їм услід.

Стім пішов до будинку подруги, а Ред із Денні — у протилежний бік. Вони не пройшли і трьох будинків, як почули голос Стіма: «Я знайшов її». Чи то пак Денні почув, адже Ред продовжував йти далі, коли Денні смикнув його за рукав і повідомив: «Стім знайшов її».

— Га? — знову Ред.

— Тату, Стім знайшов маму.

Вони повернулися і побачили Еббі, яка сиділа на бруківці біля будинку Лінкольнів із маленьким гончарним виробом на колінах. Вона мала нормальний вигляд, однак встати навіть не намагалася.

— Мені дуже шкода, — почала Еббі. — Я навіть не можу пояснити, що сталося. Я сиджу тут, і це останнє, що я пам'ятаю. Я тут сиджу і не можу зрозуміти, я кудись іду чи повертаюся. Не можу сказати. Це було так... незвичайно.

— Але ж у тебе у руках будиночок із глини, — сказав Стім, показуючи на виріб.

— Що у мене?

Вона подивилася на невеликий гарненький глиняний будинок, який тримала у руках. Стіни були пофарбовані у яскраво-жовтий колір, а дах — у червоний. Переплетені зелені вусики, що звисали з кінця даху, нагадували гілку з листям.

— Так... глиняний будиночок, — нерішуче промовила Еббі.

— Тож ти, очевидно, поверталася? Йшла додому після свого заняття?

— Точно, — сказала Еббі. Вона взяла будиночок в обидві руки і простягнула їм:

— Це, мабуть, моя найкраща робота, гляньте!

— Дуже гарно, люба, — сказав Ред.

Усі троє чоловіків дружно і радісно закивали, як батьки, яким дитина принесла із дитсадка свій витвір.

Будинок на вулиці Боутон побудований так, що вгорі на сходах, за перилами, можна слухати, про що говорять у вітальні внизу. Діти (та іноді і сам Ред) часто робили так — коли хтось дзвонив у двері, ховалися нагорі, слухали, чи це не ще одна подруга Еббі.

Однак Меррік, сестра Реда, звісно про це знала, адже сама виросла у цьому будинку. Тож коли у четвер їй відкрила двері Еббі, вона відразу гукнула:

— Хто там? Я знаю, що нагорі хтось є.

Після паузи вийшов Денні.

— Привіт, тітко Меррік, — сказав він.

— Денні? Що *ти* робиш вдома? Привіт, Редкліфе, — додала вона, побачивши Реда, який ішов їй назустріч. Його волосся стирчало в усі сторони після душу, який він завжди приймав після роботи.

— Привіт, — відказав він.

— Дуже приємно бачити тебе тут, Меррік, заходь, — сказала Еббі, поцілувала її у щоку, перехилившись через картонну коробку, яку та тримала у руках.

— Еббі, — байдуже привіталася Меррік. — Привіт, красуне, — звернулася вона до собаки Гейді, яка теж підійшла. Меррік завжди була більш привітна до собак, ніж до людей.

— Що це за миле створіння? — спитала вона в Еббі.

— Це Гейді.

— О, не кажи мені, що Бренда померла?

— Ні... — відповіла Еббі.

— Як поживаєш, Гейді? — сказала Меррік і, поставивши коробку, почала чухати собаку.

Хоча Меррік і тримала в руках коробку, вигляд вона мала напрочуд елегантний: коротка стрижка (як у хлопчика), худе обличчя з різкими рисами, одягнена у вузькі білі штани та азіатську туніку.

— Ми збираємося у круїз, — сказала вона Еббі, — а потім — у наш будинок у Флориді, тому я привезла вам залишки їжі зі свого холодильника.

— Гм... — відповіла Еббі. Меррік завжди підсовувала їй залишки їжі. Вона не любила їх викидати.

— Що ж, занось, — сказала Еббі і провела Меррік на кухню. Ред та Денні повільно йшли за ними, намагаючись триматися якомога далі.

— І на довго ти тут? — спитала Меррік свого племінника Денні.

— Я приїхав допомогти, — відповів той.

Це було не те, що вона хотіла почути, і поки тітка не закидала його запитаннями, втруtilась Еббі.

— То як твої справи, Меррік? Ми не бачили тебе все літо!

— Ти ж знаєш, я ненавиджу приїздити сюди у спеку. Це дикість — жити без кондиціонерів у наш час. Вона поставила коробку на стіл. — О і Норма тут, — сказала Меррік.

Нора навіть не повернулась у її сторону.

— Нора, — виправила вона.

— То і Стім теж тут? — запитала Меррік у Еббі. — Стім і Денні одночасно?

— Чудово, правда? — весело відказала Еббі.

— Так, дива та й годі.

— Стім нагорі, у душі. Через хвилину буде.

— Чому він приймає душ *тут*?

Від відповіді Еббі врятував Ред: «Що, вибач?».

— Чому *тут*?

— Що чому тут?

— Хай Бог милує, Редкліфе, купи собі слуховий апарат і носи його.

— У мене є, аж дві штуки.

— То вдягни той, що працює.

Троє хлопців забігли до кухні із заднього двору. Розчервонілі та знесилені, вони заповзли до столу.

— А скоро вечеря? — спитав Піт.

— Хлопці, пам'ятаєте, це ваша двоюрідна бабуся Меррік? — сказала Еббі.

— Добридень, — невпевнено привітався Піт.

— Як життя? — запитала Меррік і простягнула хлопцю руку. Він подивився на неї і спробував дати «п'ять», але це у них вийшло якось незграбно. Інші діти навіть не намагалися повторити спробу Піта.

— Ми голодні, — сказали вони, — скоро вечеря?

— Уже все готове, мийте руки і сідайте за стіл, — сказала Нора.

— Що, *вже*? — спитала Меррік. — А я хотіла випити.

Усі подивилися на Еббі. Вона запитала:

— О, що тобі налити?

— Думаю, у вас є горілка? — радісно запитала Меррік.

На мить здалося, що Еббі скаже «ні», але зрештою ввімкнувся режим гарної господині і вона сказала:

— Звичайно.

(Вони тримали її спеціально для Меррік).

У проході з'явилися Ред із Денні.

— Любий, — звернулась Еббі до Денні, — ти не принесеш нам випити? А ми всі разом підемо до вітальні.

Еббі, Ред і Меррік вийшли з кухні.

Було чутно, як Піт сказав: «Але ж ми дуже голодні!», Нора щось їм відповіла.

— За цілий день я навіть не могла присісти, уявляєш? — сказала Меррік. — Це так виснажує — готуватися до подорожі.

— Куди ви їдете?

— Вирушаємо у круїз по Дунаю.

— Як мило.

— Якби ви знали, яким занудою став Трей. Йому краще грати десь у гольф. О! А ось і Брендта. Привіт, моя дівчинко! Вона

має кепський вигляд, бідолашна. А що трапилося з батьківським годинником?

Еббі подивилася спочатку на собаку, яка вляглася на холодній кам'яній плитці, а потім на тріщину на склі.

— Невеличкий казус під час гри у бейсбол, — врешті-решт відповіла вона. — Сідай, Меррік.

— Хлопці приносять стільки шкоди будинку, — відказала Меррік, вмощуючись у крісло. — Їх так багато, я нарахувала трьох, правильно?

— Так, їх троє, ти не помилилася, — підтвердила Еббі.

— Цікаво, а третього *планували*? — поцікавилася вона. — О, привіт, Стіме, скажи, а третю дитину ви планували?

— Ні, — усміхнувся Стім. Від нього линув запах мила, коли він пройшов повз і сів у крісло. — Як поживаєте, тітко?

— Я така виснажена, саме розповідала, як з кожним роком стає все важче готуватися до нової поїздки, — відповіла йому Меррік.

— Чого б вам тоді не залишитися вдома? — спитав він.

— Що? — обурено вигукнула Меррік, а Денні, який ніс випивку, випрямився в очікуванні.

В одній руці Денні ніс склянку з горілкою, у якій дзвеніли кубики льоду, а в іншій — келих білого вина. Ще він ніс три банки пива, стискаючи їх лівою рукою.

— Тримайте, — сказав він і поставив склянку із горілкою на стіл біля тітки, тоді передав вино мамі, а пиво роздав чоловікам. Після цього він вмовстився на дивані і вигукнув: «Будьмо!». Меррік зробила великий ковток та видихнула. Мабуть, щоб заспокоїти себе. Потім звернулася до Денні: «А Сара теж тут?».

— А хто така Сара?

— Сара — не твоя дочка?

— Ви мали на увазі Сьюзан?

— А-а. Сьюзан, Сара... То *вона* теж тут?

— Вона поїде з нами до пляжного будиночку біля моря.

— О, Господи, ви й досі їздите до того вбогого котеджу біля моря? — жажнулася Меррік. — Ви як ті гризуни, що завжди

повертаються до моря! Чи лососі, чи хто там? Ви хоча б раз думали поїхати в інше місце?

— А нам *підобається* пляж, — відповіла Еббі.

— Якщо чесно, — почала Меррік, зануривши свої нафарбовані фіолетові нігті у шерсть Гейді, — інколи мене вражає, що наші предки змогли дістатися Америки, — звернулася вона до Реда.

— Перепрошую?

— Америки! — повторила вже голосно вона.

Ред, здавалося, не почув її слів.

Меррік продовжила:

— Якщо пам'ятаєш, мама і тато ніколи не подорожували.

— Ти мала змогу подорожувати за всю нашу родину, — сказав їй Ред. — Тобі, як видно, потрібен більше ніж один будинок.

— Що я можу сказати? Я не люблю зиму.

— А я думаю, — сказав Ред, — що їхати на зиму у Флориду — це як... невиконання свого обов'язку, втеча від складних моментів життя.

— Ти називаєш літо у Балтиморі *легкою* частиною життя? — вигукнула Меррік і присвиснула для підсилення сказаного. Продовжуючи пестити Гейді, вона попросила: «Хтось може поставити сильніший режим на цьому вентиляторі?».

Стім встав, натиснув кілька кнопок і лопаті закрутилися швидше.

— Я можу зрозуміти, навіщо вам два будинки, — звернувся до тітки Денні. — Або навіть більше ніж два. Справді розумію! Б'юсь об заклад: іноді ви прокидаєтеся у своєму будинку і не можете зрозуміти, де ви. Повна дезорієнтація.

— Мабуть, — обережно відповіла Меррік.

— Перед тим як розплющити очі, ви думаєте: «Чому світло йде зліва, коли вікно має бути справа. Що це за будинок?», або йдете вночі до вбиральні і наштовхуетесь на стіну. «Ой, куди поділася вбиральня?», — думаєте ви.

— Що ж... — сказала Меррік.

Еббі схвильовано глянула на сина. Очевидно, такі ситуації траплялися з ним самим.

— Я обожнюю це відчуття, — сказав він, — коли ти не знаєш свого місця у світі, коли ти не прибитий цвяхами до одного й того ж.

— Мабуть, — відповіла Меррік.

— Може, це причина, чому люди взагалі подорожують? — спитав він. — Мабуть, так воно і є. Ви теж подорожуєте з цієї причини?

— Скоріше, я намагаюся втекти якомога далі від своєї свекрухи, ось тобі справжня причина, — відповіла Меррік. Вона почала перебирати кубики льоду у своїй склянці. — Цій старій карзі виповниться дев'яносто дев'ять років, — сказала вона Реду. — Ти можеш у це повірити? Невмируща королева Еула. Клянуся, я впевнена, що вона живе так довго лише мені на зло. Такий собі подарунок долі. Але гірше, що таким «подаруночком» вона зробила і Трея. Зіпсувала його ще в дитинстві, от що я тобі скажу. Дозволяла йому все, що він хотів, виріс принц парку Роланд.

— От тобі і дежавю, десь я точно вже це чув?! — Ред ляснув себе долонею по лобі.

— Із віком він стає ще більш нестерпним, — продовжувала Меррік. — Ще молодим він був страшним іпохондриком, але зараз! Повірте, той день, коли люди отримали змогу шукати медичні симптоми в інтернеті, став чорним у моєму житті.

Вона могла б продовжувати говорити про це (що завжди й робила), але у цей момент до кімнати зайшов Піт.

— Бабусю, — сказав хлопчик, — можна ми доїмо те смачне морозиво?

— Що? Перед вечерею? — обурилась Еббі.

— Ні, ми вже поїли.

— Тоді звичайно можна. І забори Гейді з собою, бо вона знову почала чхати.

Це була правда, собака знову чхала.

— Будь здорова, — сказала Меррік, — чого ж ти чхаєш, ма-нюня? Захворіла? — звернулася Меррік до собаки, яка продовжувала ластитися до жінки.

— Гейді чхає сьогодні весь день, — повідомила Еббі. — Ніколи не думала, що чхання може так дратувати.

— Мама вважає, що це через бабусині килими, — втрутився Піт.

— То навіщо ж ви її берете з собою у гості? — запитала Меррік.

— Вона не в гостях, вона тут живе.

— Гейді живе тут? у цьому будинку? — жажнулася Меррік.

— Так, — відповів Стім, — вона живе тут разом із нами.

— *Ти* тут живеш?

— Так. До речі, у Сема така ж біда, у нього також почалась алергія. Цілу ніч важко дихав.

Меррік подивилася на Еббі.

— Піте, відведи собаку на кухню, — сказала Еббі. — Так, вони переїхали до нас, щоб допомагати на старості, хіба це погано?

— Допомогати з чим?

— Ну, знаєш... ми не молодшаємо!

— Та я теж старію, однак не перетворюю свій будинок у гуртожиток!

— Кожному своє, — відказала Еббі.

— Так, почекайте! Ви від мене щось приховуєте? — вигукнула Меррік. — У когось із вас виявили якусь невиліковну хворобу?

— Ні, але після серцевого нападу Реда...

— У Реда був серцевий напад?

— Ти про це знаєш! Ти ж йому кошик із фруктами надіслала у лікарню!

— Справді, було щось таке, — відповіла жінка.

— Та і я вже не така жвава, — відповіла Еббі.

— Це просто смішно! — сказала Меррік. — Двоє людей стають трохи слабшими, і вся їхня рідня переїжджає до них? Ніколи нічого подібного не чула!

— Взагалі-то, — голосно промовив Денні, прокашлявшись, — Стім тут не назавжди.

— Слава Богу, — відказала Меррік.

— А я — назавжди.

Тітка подивилася на нього, очікуючи якогось продовження, тоді як усі інші опустили очі.

— Я тут залишуся, — знову наголосив Денні.

— Але ж... — хотів заперечити Стім.

— Хай Бог милує, навіть взагалі *комусь* тут залишатися? — знову вигукнула Меррік. — І якщо вже ваші батьки такі старі — у що я зовсім не вірю, їм лише трохи за сімдесят — для цього існують будинки для людей похилого віку. Так усі роблять.

— Ми занадто самостійні для таких закладів, — повідомив голосно Ред.

— Самостійні? Дурня це все. Це егоїзм, Реде. От такі вперті люди, як ти, завжди стають тягарем для усієї родини.

— Мабуть Нора вже хвилюється, що вечера холоне, — підвівся Стім і став посеред кімнати.

Усі здивовано зиркнули на нього.

— Я зрозуміла натяк, — нарешті відказала Меррік. — Приберіть цю набридливу тітку, яка каже стільки гіркої правди, — вона вже встала і, допивши алкоголь, швидко пішла до виходу. — Знаю-знаю, я все розумію.

Усі пішли слідом за нею.

— Тримай, — Меррік віддала свій порожній келих Еббі. — До речі, Денні, — звернулася вона до племінника, — у тебе вже має бути власне життя. Ти постійно все відкладаєш, повертаючись знову додому за найменшого приводу.

І вона пішла від них легкою ходою, радісно усвідомлюючи, що її слова зачепили всіх.

— Що вона хотіла *цим* сказати? — голосно запитав Денні.

— Любий, — сказала Еббі, — не звертай уваги, ти ж знаєш, яка вона.

— Терпіти не можу цю жінку!

Зазвичай Еббі не дозволяла так говорити, але зараз вона лише зітхнула і мовчки пішла на кухню.

Чоловіки пішли до їдальні і сіли за стіл. Усі мовчали, лише Ред буркнув собі під ніс, сідаючи на стілець: «Ох, це ж я». Вони сиділи у цілковитій тиші. За стіною лунали голоси дітей та дзенькіт посуду. Потім з'явилася Нора із запіканкою та Еббі із салатом.

— Бачили б ви, що привезла зі свого холодильника Меррік, — глузливо сказала Еббі. — Крапля купленого соусу, шматочок

сиру брі, уже майже з'їдений. І що там ще, Норо? — звернулася вона до невістки.

— Холодна смажена відбивна, — відповіла Нора, ставлячи запіканку у центрі столу.

— Так-так, холодна відбивна. А ще китайський рис на виніс і один огірок у старому розсолі.

— Нам просто необхідно познайомити її з Г'ю, — сказав Денні.

— Г'ю? — здивувалась Еббі.

— Так, із Г'ю Аманди і його компанією «Без суду і слідства». Тітка зможе звертатися до нього перед кожною своєю поїздкою.

— Справді, вони створені одне для одного, — усміхнулась Еббі.

— Він розповів би їй, що існує їдальня для безпритульних, яка буде неймовірно рада забрати залишки з її холодильника, а він сам приїде до її будинку і викине все сміття.

Усі засміялися, навіть Нора.

— Ну все, все, годі! — сказав Ред, але сам продовжував сміятися.

— А чого всі сміються? — поцікавився Том.

Однак ніхто йому не відповів. Вони лише всміхнулися і захитали головами. Для дитини вони були дорослими, які жили у власному, незрозумілому світі.

Для того, щоб дістатися будиночку біля моря, Вітшенкам знадобилося п'ять машин. Взагалі, вони доїхали б і на меншій кількості авто, однак Ред наполягав на тому, що він поїде своїм пікапом.

Як ще вони зможуть привезти стільки необхідних речей, питав він, — плоти, дошки для серфінгу та іграшки, паперові летючі змії та великі тенти з металевим каркасом (коли ще не було комп'ютерів, до цього списку він також вносив Британську енциклопедію).

Тому Ред і Еббі їхали три години у пікапі, Денні разом із Сюзан їхали машиною Аманди, повністю завантаженою харчами, Стім і Нора з дітьми їхали своїм авто, а Дженні із чоловіком та

двома дітьми виїхали зі свого будинку раніше, без матері Г'ю, яка завжди у цей час відвідувала дочку у Каліфорнії.

Аманда із Г'ю та Елізою виїхали на день пізніше (у суботу зранку, а не у п'ятницю ввечері, бо Аманда не могла відпроситися з роботи). До того ж, вони зупинилися в іншому котеджі, оскільки Г'ю, за його ж словами, не міг жити в гармидері. Собак із собою не брали, усі вони залишилися у притулках.

Будинок, який щоліта винаймали Вітшенки, стояв на відносно безлюдній частині берегу Делавера і мав далеко не розкішний вигляд. Його стіни були оббиті вагонкою і пофарбовані у депресивний зелений колір, що нагадував гороховий суп. У дерев'яних дошках на підлозі було стільки скалок, що ніхто не наважувався ходити босоніж. Кухня була побудована ще у далеких 40-х роках. Однак для родини цього всього було більш ніж достатньо, їм такий будинок був ближчим за духом, ніж великі маєтки з венеціанськими вікнами далі на березі. А Реду випадала чудова нагода щось відремонтувати, адже він ніколи не міг спокійно відпочивати. Ще до того як Нора й Еббі встигли розібрати пакунки з їжею, він склав список того, що необхідно негайно полагодити.

— Подивіться на ці дверцята! Та вони ж на ниточках висять! — і Ред разом із Г'ю Дженні швидко попрямував до машини по свої інструменти.

— Дивіться, сусіди приїхали, — озвалася Дженні.

Сусідній будинок був таким же непритензійним, як і їхній, і люди, про яких сказала Дженні, винаймали цей котедж протягом того часу, що і Вітшенки. Дивним було те, що вони ніколи не спілкувалися між собою і навіть не були знайомі. Лише всміхались одне одному, якщо випадково зустрічалися на пляжі, але ніколи не віталися. Колись Еббі хотіла з ними потоваришувати і вирішила запросити їх «випити», однак Ред і діти виступили проти. Чоловік наполягав на тому, що все має залишитися, як є, щоб потім не виникло якихось неприємних ситуацій. Навіть Аманда і Дженні у дитинстві завжди соромилися знайомитися із сусідськими дівчатами, бо вони були трохи старшими і приїжджали відпочивати з власними друзями.

Тому всі ці роки, а їх було тридцять шість, Вітшенки здалеку спостерігали за тим, як молоді струнки батьки із часом гладшали, як з'являлася сивина у волоссі, а їхні дочки дорослішали. Одного літа у кінці 90-х вони помітили, що батько за всю відпустку жодного разу не занурився у море, а сидів, закутавшись у ковдру, у шезлонгу. Наступного літа його з ними вже не було. Того року сусіди були тихі і похмурі, хоча раніше завжди були веселі. Проте вони продовжували їздити у цей будинок щороку. Їхня мати тепер гуляла зранку сама морським узбережжям, дочки приїжджали разом із хлопцями, які потім стали їхніми чоловіками. Згодом з'явився маленький хлопчик, а за ним — дівчинка.

— Дивіться, — відрепортувала Дженні, — онук приїхав уже з другом.

— Мені від цього хочеться плакати, — відповіла Еббі.

— Плакати? — здивувався Г'ю. — Чому?

— Це ж... циклічність. Коли ми вперше побачили наших сусідів, їхні маленькі дочки запрошували своїх друзів, а тепер онуки вже приїжджають зі своїми, усе починається спочатку.

— Ви, напевне, занадто багато уваги їм приділяєте, — відповів Г'ю.

— Так, вони — це ж певною мірою *ми*, — відповіла Дженні.

Але Г'ю було важко зрозуміти значення цих слів. У п'ятницю, у день приїзду, у морі купалися лише чоловіки та онуки. Жінки прибирали, готували вечерю та розпаковували речі. Але вже у суботу, коли приїхала Аманда зі своєю родиною, усі перейшли на розклад відпустки: вранці вони йшли на пляж, на обід поверталися у будинок, після обіду — знову на пляж. Вітшенки зі своєю білою шкірою ховалися під тентом, а їхні діти зі своїми коханими половинками засмагали на сонці. Діти Стіма намагалися спіймати великі хвилі, але в останній момент зі сміхом вибігали з води. Стім, схрестивши руки, наглядав за ними. Еліза, худенька і бліда дівчинка у купальнику, який нагадував балетний, сиділа під навісом, навіть не підходячи до води. Натомість Деббі, дочка Дженні, і Сьюзан разом плескалися у воді та пірнали у хвилі. Сьюзан цього літа виповнилося

чотирнадцять, як і Елізі, але, здається, у неї було більше спільного з тринадцятирічною Деббі. Обоє дівчат були ще дітьми, хоча, на відміну від худорлявої і маленької Деббі, Сьюзан була більш міцною, із пласкими грудьми, однак з чутливими повними губами і великими карими очима. Цього року дівчата жили вдвох в одній кімнаті. Раніше Еліза теж жила з ними, а не у котеджі з батьками, але не цього року. Як вирішили дівчата, Еліза стала зарозумілою.

Александр здебільшого теж грався сам — він був занадто малий для дівчат та занадто повільний для хлопців.

Тому він сидів біля води та спостерігав, як хвилі підкочувалися до його пухких білих ніг і відкочувалися назад, окрім тих випадків, коли батько кликав його пограти з м'ячем або поплавати на плоту.

Десь далі на пляжі підлітки будували великі піщані замки, матері занурювали босі ніжки немовлят у воду, а татусі кидали тарілки фризбі своїм дітям. Голосно на весь пляж кричали чайки, уздовж берегової лінії літали маленькі літачки, а плакати закликали їсти лише крабів.

Цього літа Аманда та її чоловік перестали ладнати. Точніше, перестала Аманда, оскільки Г'ю поведився так само люб'язно, ні про що не здогадуючись. На всі його питання Аманда відповідала різко, і на пропозицію прогулятись узбережжям відрізала: «Ні, дякую!», а коли він пішов, сумно опустила очі. За всім цим спостерігала Еббі.

— Бідолашний Г'ю! Думаю, ти маєш піти разом із ним, — сказала вона.

Еббі завжди переймалася стосунками своїх дочок. Але оскільки Аманда нічого не відповіла, Еббі продовжила читати. У кімнаті під телевізором вони знайшли купу журналів, залишених попередніми жителями.

Ці журнали спершу потрапили до рук онучок, потім дітей і лише після цього — до Еббі. Вона гортала сторінки і дивувалась ажіотажу навколо того, вагітна чи ні якась там знаменитість. «Я ж навіть не знаю, про кого йдеться! Ніколи про неї не чула», — казала вона дочкам. У своєму рожевому купальнику, з

пухкими плечима, що виблискували від лос'яйону для засмаги, та з піском на ногах, вона була схожа на кексик. За весь час ні вона, ні Ред жодного разу не занурилися у воду. Більше того, Ред так і сидів, узутий у чоботи та в шкарпетках. Здавалося, таким чином вони офіційно визнали себе старими.

— Пам'ятаю, коли я вперше зустріла його, то подумала, що він придурок, — розповідала Аманда Денні. Мабуть, вона говорила про свого чоловіка. — Я тоді жила у квартирі на вулиці Чейз, сміттєпровід був у кінці коридору. Мені часто доводилося бачити, як пакети зі сміттям не викидали, а просто ставили поруч. Із них стирчали банки з-під пива і соусу чилі і ще деякі речі, які слід було б кидати у спеціальні баки для переробки. Тому одного разу я написала записку: «Той, хто залишив ці банки — свиня!».

— О, Амандо, це дуже правильно, — втрутилась Еббі, однак дочка пропустила це повз вуха.

— Я не знаю, як він зрозумів, що це написала я, — говорила вона далі, — але якось здогадався. Постукав у мої двері, тримаючи у руках цю записку. «Це ви написали?» — запитав він, а я відповіла, що так, це я. Тоді він увімкнув усю свою чарівність і сказав, що йому дуже соромно за свій вчинок, що таке більше не повториться, виправдовувався, що не знав правил утилізації, а ще — що не викинув сміття, бо пакет не помістився у прохід. Одним словом, бла-бла-бла. Однак маю визнати, тоді він мене і підкорив. Знаєш, я мала відразу бути пильною! Із самого початку було зрозуміло: він із тих чоловіків, які вважають, що вони одні такі у світі.

— То *зараз* він правильно викидає сміття? — запитав Денні.

— Ти не розумієш, про що я, — обурилась Аманда. — Я кажу про натуру людини, розумієш, саму її суть. Усе у житті має бути так, як вигідно *йому*. Уяви собі, він домовився продати ресторани майже задурно першому ліпшому, а все тому, що йому це набридло, і він хоче якомога швидше його позбутися, аби взятися за щось нове. Ну як так можна?

— А я думав, ти його підтримуєш щодо змін, — відповів Денні, — ти ж наче казала, що він у тебе геній?

— Так, я намагаюся його підтримувати. До того ж, я не маю нічого проти його нових ідей, мені більше не подобається, як він позбувається старих. Хоч би спитав, що я думаю з цього приводу — ні! Він одразу хапається за першу пропозицію, бо він так хоче, бо йому кортить...

Еббі тихенько торкнулася руки Аманди і показала очима на Елізу.

— *Що take?* — сказала Аманда і відвернулася. Еліза граційно встала і мовчки пішла до води, наче слова дорослих, які вона почула, жодним чином її не стосувалися.

— Я навіть не знала, як саме ви познайомилися із Г'ю, — сказала Еббі. — Звучить, як історія з якогось кіно! Як Рок Хадсон та Доріс Дей у тому фільмі, де вони спочатку ненавиділи одне одного. Я чомусь думала, що ви познайомились у ліфті чи щось типу того.

— Мій чоловік просто нестерпний, — промовила Аманда, ніби не чуючи, що казала мати.

— Ти знаєш, я розумію, чому він так швидко хоче продати ресторан, — сказав Денні. — Мабуть, це дуже складно — тримати заклад, у якому подають лише індика.

— Гарзд, але ж він *не одружений* на індику. Там можна готувати і подавати інші страви. До того ж, у цьому закладі багато інвентарю: духові плити, гриль і багато іншого, усе це коштує великих грошей.

— О, бідолашний Г'ю, — знову втрутилась Еббі, — він не вміє переживати невдачі.

— Мамо, будь ласка, я тебе дуже прошу, досить уже повторювати, який бідолашний Г'ю.

— Люба, хочеш пройтися пляжем? — втрутився у розмову Ред. Було неясно, він чув їхню розмову чи просто вирішив прогулятися. Як би не було, він встав і подав руку дружині. Еббі продовжувала хитати головою, коли вони йшли до берега.

— Зараз будуть говорити, яка я погана дружина, — знітилась Аманда.

— Подивися, тато так повільно ходить, — сказала Дженні, — він такий незграбний.

— Як він справляється на роботі? — запитав Денні.

— Я не часто бачу його на роботі. Він більше не займається тим, що потребує великих фізичних навантажень...

Утрюх вони дивилися, як їхні батьки зустріли Нору, яка поверталася зі своєї прогулянки.

Вона перекинулася з ними парою слів і пішла далі до Стіма та дітей, які всі разом грали у футбол біля води.

Дув сильний вітер, піднімаючи широку спідницю Нори і відкриваючи її чорний суцільний купальник, її темне волосся красиво розвивалося. Підлітки навіть перестали грати у м'яч, задивившись на неї.

— Ах, фатальна жінка, яка про це не знає, — тихенько промовив Денні, Аманда шикнула.

— Як думаєш, Елізі тут подобається? — спитала Дженні. — Мені чомусь здається, що минулого року їй більше подобалося.

— Не маю жодного уявлення, — сказала Аманда, — я усьогона-всього її мати.

— Мабуть, балет забирає у неї весь вільний час.

Аманда не відповіла. Вони знову помовчали, спостерігаючи за малою дитиною, яка наполегливо проганяла птахів. Пташки вдавали, що їй не помічають, щоразу прискорюючи ходу.

— А як щодо Сьюзан, Денні? — продовжила Дженні. — Їй тут подобається?

— Дуже, і це помітно, — відповів Денні. — Вона любить своїх двоюрідних братів і сестер, більше у неї нікого немає.

— У Карли немає сестер або братів?

— Лише неодружений брат.

Дженні та Аманда здивовано поглянули одна на одну.

— А як там сама Карла? — спитала Аманда.

— Наскільки я знаю, добре.

— Ви бачитеся?

— Ні.

— Ти зустрічаєшся з *кимось*?

— Чи зустрічаюся я з *кимось*? Це ви про що?

— Ти чудово розумієш, що я маю на увазі. У тебе є жінка чи дівчина?

— Та наче ні, — відповів Денні. А коли вже всі вирішили, що розмову завершено, Денні додав: «Гляньте на мене, невже я гарна партія?».

— А чому ні? — здивувалася Дженні.

— Ну, я справляю враження страшеного ледацюги. Тобто, у мене немає неймовірної кар'єри, та...

— Не вигадуй дурниць, багато жінок можуть закохатися у тебе.

— Ні, насправді часи не змінилися. Батьки так само хочуть видати своїх красунь за чоловіків із великими статками та палацами. А коли ти зустрічаєшся із жінкою, вона неодмінно хоче знати, чим ти заробляєш собі на життя, це їхнє перше питання.

— Але ж ти викладач! Чи заступник викладача.

— Ага, — відповів Денні.

Маленька дівчинка пробігла повз них до води — то була онука сусідів, тому всі троє глянули у бік, звідки ті зазвичай йшли до пляжу. Вони несли рушники, розкладні стільці, а також охолоджувачі з пінопласту.

Сусіди зупинилися десь за двадцять кроків від Вітшенків. Двоє дорослих розклали стільці та сіли, споглядаючи дивовижний вид океану, онук разом із другом пішли до дівчинки, яка стрибала на березі під час прибою.

— Цікаво, ми колись дізнаємося, чи справді вони приїжджають сюди лише на один тиждень? — спитала Аманда. — Може, вони тут ціле літо.

— Ні, — відповіла Дженні. — Ми ж бачили, як вони підїхали минулого разу, ти забула? Із валізами, приладдям для пляжу.

— Може, вони залишаються ще після того, як ми їдемо.

— Може і так, однак мені подобається думати, що вони їдуть тоді, коли і ми. Вони, мабуть, кажуть так само, як і ми: планують приїхати на два тижні, але потім вирішують, що два тижні — це занадто. Тому щороку вони приїжджають на один тиждень, і через п'ятдесят років ми будемо так само сидіти і розмовляти. Дженні заговорила, як стара бабця: «Дивіться це ж сусіди, і їхній онук тепер уже має свого онука!»

— Цього разу вони принесли із собою ланч, — сказав Денні. — Можемо піти подивитися, що там у них.

— А якщо ми зараз підемо і познайомимось з ними? — запропонувала Дженні.

— Це буде тотальне розчарування, — відповіла Аманда.

— Чому це?

— Тому що виявиться, що у них якесь нудне прізвище, типу Сміт або Браун. Працюють вони, скажімо у рекламі, або продають комп'ютери, або займаються консалтингом. *Неважливо*, де б вони не працювали, усе одно це буде великим розчаруванням. Вони люб'язно скажуть нам, що раді знайомству і що вони завжди думають, чи приїдемо ми наступного літа. А потім ми скажемо їм свої нудні імена і посади.

— А ти думаєш, вони про нас думають?

— Звичайно.

— Цікаво, а ми їм подобаємося?

— А може бути інакше? — відповіла жартівливо Аманда, але не усміхнулася. Вона продовжувала дивитися на сусідів із серйозним виразом обличчя, наче не була впевнена у чомусь. Справді, а чи вважали вони Вітшенків привабливими? Цікавими? Їм подобалося, що їх так багато і що вони всі такі близькі? А може, вони помітили якусь приховану тріщину, якусь рязючу зміну, дратівливу тишу чи напругу? Що вони *думали* про них? Що вони сказали б, якби Вітшенки у цю мить підійшли до них і запитали?

* * *

Упродовж багатьох років у родині склався такий звичай: щовечора у відпустці мили посуд чоловіки. Вони випроваджували з кухні жінок, запевняючи, що і так уже знають, куди що складати. Потім Денні наповнював мийку гарячою водою, Стім брав рушник, а чоловік Дженні розкладав усе по місцях і витирав столи. Ред міг принести декілька тарілок з їдальні, а потім сідав за стіл з пивом і дивився, як усі працюють. Чоловіка Аманди зазвичай ніколи не було під час цього дійства, оскільки вони майже завжди їли у місті. В останній вечір, у четвер, прибирання було інтенсивним. Усі залишки їжі були викинуті, полицки холодильника помиті та сплутшені.

Г'ю Дженні перебував у своїй стихії.

— Це викидати! Так, це також! — командував він, побачивши Стіма з мискою капусти. — У жодному разі не везти цю капусту до Балтимора, — кричав Г'ю.

Усі подивилися на Реда, який, як і його сестра, не любив марнотратства; однак він сидів тихенько і читав журнал, не помічаючи їхньої розмови.

— То які плани на завтра? — запитав Денні. — Ми їдемо на світанку?

— Так, *мені* потрібно виїхати якомога раніше, адже на мене чекає купа роботи, а на відповідачі численна кількість повідомлень від колег, — відповів Г'ю.

— Так, — тихо сказав Денні, — це означає, що осінь наближається, — звернувся він до Стіма.

— Дуже скоро, — відповів той і повернув не зовсім чисту тарілку до мийки.

— Тобі не треба зволікати з поверненням додому, — заговорив Денні, — бо твоїм дітям доведеться переходити до іншої школи.

Стім мовчки витирав тарілки, на якусь мить він зупинився, але згодом продовжив.

— Вони вже перейшли до іншої школи, — сказав він. — Нора перевела їх ще минулого тижня.

— Але тобі краще повернутися, оскільки я залишаюся.

Стім поклав тарілку поверх іншої.

— Ти не залишаєшся, — сказав він.

— Що?

— Ти залишиш їх при першій нагоді.

— Про що це ти говориш?

Денні повернувся до нього, але Стім продовжував витирати тарілки, не піднімаючи очей.

— Ти або образишся на когось із нас, або посваришся. Або вночі тобі хтось зателефонує із якоюсь нагальною проблемою, і ти знову зникнеш.

— Що за маячня? — лише відповів Денні.

— Хлопці, чого ви... — почали Г'ю і Ред.

— Ти так кажеш, бо не хочеш, щоб я лишався, — почав Денні. — Я знаю, ти хочеш прибрати мене зі свого шляху. Мене це не дивує.

— Я нікого не хочу прибирати, — відповів Стім. Вони дивились один одному у вічі.

Стім тримав тарілку в одній руці, а рушник в іншій і заговорив набагато гучніше, ніж завжди:

— Господи, скільки разів я маю тобі повторювати: я нічого не хочу, я не хочу нічого твого, я хочу лише допомогти батькам!

— Що? Чекайте, що тут коїться? — втрутився Ред.

— Ха, звісно, це так на тебе схоже, — сказав Денні, — вистрибуєш тут зі своєю самовідданістю, святіший, ніж сам Бог.

Стім хотів відповісти, він глибоко вдихнув і вже відкрив рот. Але лише проричав у відповідь і, не усвідомлюючи того, раптом повернувся до Денні і сильно його штовхнув. Це навряд чи можна було назвати атакою, скоріше, це був вияв сліпого відчаю. Але Денні втратив рівновагу, похитнувся убік і випустив з рук тарілку, уламки розлетілися по всій підлозі. Він спробував вирівнятися, але не втримав рівноваги і, падаючи, вдарився головою об край столу.

— О Господи, — жажнувся Стім.

Ред встав з-за столу із роззявленим ротом, тримаючи у руці журнал. Г'ю носився перед холодильником з ганчіркою, промовляючи: «Хлопці, заспокойтеся, хлопці».

Денні почав потроху підводитися, з лівої скроні текла кров. Стім простягнув йому руку, але Денні у відповідь накинувся на нього і сильно штовхнув у груди.

Стім зігнувся і впав назад, вдарившись об шафу. Він сів, але вигляд у нього був якийсь нестійкий, і він торкнувся рукою потилиці.

На кухню тут же прибігли перелякані жінки і діти.

— Що це? Що трапилося? — запитала Еббі.

Нора нахилилася до Стіма, намагаючись підняти його на ноги.

— Чекай, Норо, — сказала Дженні, — нехай трішки посидить. — Стіме, ти відчуваєш запаморочення?

Стім тримав голову, вираз обличчя був непевний. На підлозі валялись уламки тарілки. Денні стояв, притулившись до мийки, він був найбільше спантеличений.

— Уявлення не маю, що на нього найшло! — сказав Денні. — Стояв собі тихо, аж раптом...

Кров текла з одного боку його обличчя і капала на темно-зелену футболку.

— Подивіться на себе, — сказала їм Дженні, — ви обоє... тепер вас треба везти у лікарню.

— Нічого мені не треба, — сказав Денні, у той самий час озвався Стім:

— Усе добре, просто підніміть мене.

— Ти права, Дженні, їх потрібно відвезти до травмпункту, — сказала Еббі. — Денні, можливо, потрібно накласти пару швів, а у Стіма може бути струс мозку.

— Зі мною все *добре*, — сказали в один голос Денні та Стім.

— Давай я тебе хоча б відведу на диван, — звернулася до Стіма Нора, вона навіть не була обурена. Без зауважень Дженні вони провели Стіма у кімнату, усі діти пішли слідом, окрім Сьюзан, яка стояла біля Денні і тримала його за руку, з її очей текли сльози і струмочком стікали по щічках.

— Чого ти плачеш? — запитав її Денні. — Зі мною все добре, може, навіть не боляче.

Вона лише кивнула, однак сльози не припинилися. Підійшла Еббі й обійняла її за плечі:

— Із ним усе добре, любя, просто рани на голові мають таку особливість, з них витікає багато крові.

— Ідїть усі звідси, — сказала Дженні, — усі геть із кухні, поки я перевірю. Г'ю, принеси мені аптечку, вона внизу у ванній кімнаті. Сьюзан, мені потрібні серветки.

Ред мимоволі сїв на свій стілець, поки до нього не підійшла Еббі.

— Ходімо у вітальню.

— Я не розумію, що сталося, — сказав він.

— Я також, однак спершу потрібно, щоб Дженні перевірила стан Денні, добре?

Вона допомогла йому підвестися і вони разом попрямували до дверей.

Залишилася тільки Сюзан, вона подала Дженні паперові серветки.

— Дякую, — коротко відповіла Дженні, відірвала необхідну кількість паперу та змочила рану.

— Перш за все нам слід промити рану і подивитися, чи потрібно тобі накладати шви, — сказала вона Денні, — сиди і не рухайся.

— Мені не потрібні ніякі шви, — огризнувся Денні і сів на стілець. Дженні нахилилася над братом та притиснула рушник до скроні, тим часом Сюзан сиділа поруч і тримала батька за руку.

— Гм, — сказала Дженні і уважно подивилася на поріз Денні. Вона замінила рушник новим і знову притисла його до скроні.

— Ай! — скрикнув Денні.

— Г'ю? Де аптечка? — запитала Дженні.

— Несу, несу, — відізався Г'ю, заходячи до кухні. Він простягнув дружині металеву коробку, схожу на ящик рибалки. Дженні швидко її узяла.

— До речі, любий, піди скажи іншим, щоб вони не дали Стіму заснути, добре? Не чіпай це, — сказала вона Г'ю, який нахилився і почав збирати розбиту тарілку.

— Ми маємо впевнитися, що він не втратить свідомість, ти мене зрозумів? — Дженні завжди була авторитетною особою під час кризових ситуацій. Її чорний хвостик високо підскочив, коли вона рвучко розвернулася у бік Денні, Г'ю швидко покинув кухню. Щойно за ним зачинилися двері, Денні сказав:

— Я присягаюся, це була не моя вина.

— Справді?

— Так, ти маєш мені довіряти.

— Сюзан, знайди мені «Неоспорін».

Сюзан підняла очі на Дженні, але продовжувала сидіти на місці.

— Це мазь, вона в аптечці, — повторила Дженні. Вона замінила серветки біля скроні Денні, викинувши старі. Сюзан

відпустила руку батька і підійшла до аптечки, на плечі блузки залишилися невеличкі плями крові.

— Ми мили посуд, — почав розповідати Денні, — усе було мирно, а потім Стім налетів на мене, бо я сказав, що він може повернутися до себе додому.

— Так, можу собі уявити, — відповіла Дженні.

— Як це зрозуміти?

Дженні викинула використані серветки у смітник та взяла з рук Сьюзан «Неоспорін».

— Не рухайся, — сказала вона Денні і намазала його скроню. Денні сидів тихо й уважно дивився на свою сестру.

— Коли ти вже припиниш, Денні? Змиряйся вже! Досить!

— Із чим змиритися? Це він почав!

— А ти не думаєш, що кожен відчуває... образу? Сам Стім, наприклад! Знаєш, я теж заздрю, якщо так подумати. Тато виділяє Стіма набагато більше, ніж мене, хоча я теж непоганий працівник! Постійно повторює, що весь бізнес дістанеться йому, наче мене і не існує, наче я взагалі нічого не вмю робити сама, і чоловіки мають мені показувати, як і що робити. Але знаєш, Денні, справа у тім, що Стімові ніколи ніхто не показував, як робити. Він наче народився, знаючи все. Він може розібратися в усьому без інструкцій. І він справді заслуговує бути головним.

Денні роздратовано пирхнув, Дженні нічого на це не відповіла.

— Подай мені пластир, — звернулася вона до Сьюзан, — якщо, звісно, він у нас є, це було б чудово.

Сьюзан довго копирсалася в аптечці, мабуть, там був безлад. Вона відкладала у сторону різні речі: ножиці, пінцет, рулон марлі, пляшечку оцту, який використовують при опіку від медузи, нарешті дістала коробку з пластирем.

— Дуже добре, — сказала Дженні. Вона дістала кілька штук, розклала на столі, потім взяла ще один.

— Кілька штук допоможуть, у цьому секрет, — звернулась Дженні до Денні, — не ворущися.

— Мене не хвилює, що він стане головним у сімейному бізнесі, — повернувся до розмови Денні, — я точно не хочу цим

займатися. Річ у тім, що батько ніколи не задоволений нами, власними дітьми, нас троє, хай Бог милує! Ти сама сказала: *ти* маєш керувати. Ти, Вітшенк! Але ж ні, татові треба було знайти когось чужого, не з нашої сім'ї.

— Але тато нікого не шукав, — спокійно відповіла Дженні. Вона приклеїла перший пластир і потягнулась за другим. — Він не *обирав* Стіма для нашої сім'ї, просто так сталося.

— Знаєш, я все життя відчував себе непідходящим, — сказав Денні, — наче я якийсь... неправильний, наче мені чогось бракує. Але знаєш, Дженні, коли я працював улітку у Міннесоті, мій начальник говорив, що у мене гарне чуття. Ми встановлювали шафи, і я вигадав такий дизайнерський план, який мій бос назвав фантастичним. Він навіть запитав, чи не хочу я у майбутньому виготовляти меблі. Він казав, що у мене є талант. Чому ж мій батько цього не бачить?

— А далі що трапилося?

— Що ти маєш на увазі?

— Щодо того, щоб виготовляти меблі у майбутньому?

— А, це... Я вже не пам'ятаю. Думаю, ми почали займатися нудними речами, плінтусами чи щось типу того. Мені наскучило, і я звільнився.

Дженні зітхнула і зібрала обгортки від пластирів.

— Гарзд, Сьюзан, — сказала вона, — допоможи батьку вийти з кімнати.

Але коли Денні почав вставати, до кухні зайшов Стім із Норою позаду. Судячи з усього, він оговтався від падіння, але був блідим.

— Денні, — почав Стім, — я хочу вибачитися перед тобою.

— Йому справді дуже прикро, — додала Нора.

— Я не повинен був так гарячкувати, і я хочу заплатити за зіпсовану футболку.

Денні задоволено хмикнув, а Еббі, яка теж зайшла до кухні за ними — звісно, вона мала обов'язково бути тут присутньою — сказала: «О, Стіме, не хвилюйся, пляму можна вивести порошком».

Денні голосно засміявся.

— Забудь, — сказав він Стімові, — будемо вважати, що нічого не трапилося.

— Дуже гарно з твого боку, — відповів Стім.

— Насправді мені навіть стало легше, що ти точно людина, — сказав Денні, — до сьогодні я навіть не думав, що у тебе є дух суперництва.

— Суперництва?

— Забудьмо про це, — сказав Денні і простягнув руку.

— Чому ти вважаєш, що я змагаюся з тобою? — спитав Стім.

Денні опустив руку.

— Облиш, — сказав Денні, — ти щойно напав на мене, бо я сказав, що допомагати батькам повинен я, а не ти. Хіба це не змагання?

— Дідько, — сказав Стім.

— Дугласе! — скрикнула Нора.

Стім заїхав Денні в обличчя. Це був не дуже вдалий удар, рука ковзнула незграбно і криво, але цього було достатньо, щоб Денні впав назад. Із нижньої губи відразу потекла кров. Він приголомшено струсонув головою. Еббі голосно закричала:

— Припиніть! Будь ласка, досить!

— *Заради* Бога! — вигукнула Дженні.

А Сьюзан знову почала плакати і гризти нігті. На кухню вмить прибігли всі. Стім мав здивований вигляд, він подивився на свою руку, перевів погляд на Денні.

— Так, геть звідси, — знову сказала Дженні. — Що ж, спочатку слід промити рану і в'яяснити, чи потрібно накладати шви.

Спочатку Еббі дуже хвилювалася через майбутній візит до лікаря Вісса, але потім подумала: «Я зможу, я ж добре знайома з маминими фестонними ножицями „Вісс“». І вона згадала ці великі важкі ножиці, їхню товсту ручку, що неприємно тиснула на кісточку великого пальця, а ще той хрускіт, коли грубі зубці вгризаються у тканину.

Але чекайте. Насправді ці дві речі між собою зовсім не пов'язані.

Це Нора записала Еббі до лікаря. Вона дізналася у свого пастора ім'я геронтолога, а потім зателефонувала лікареві Вісс, навіть не запитавши у Еббі. Як тільки вона посміла пхати свого носа? Хоча мабуть Нора спершу обговорила це з Редом, бо коли Еббі почала йому скаржитися, він відреагував спокійно і сказав, що їй не зашкодить поговорити з лікарем.

Еббі все частіше помічала, що Нора діє їй на нерви. Чому наприклад, вона називає її «мама Вітшенк»? Звучить так, наче вона старезна селянка у дерев'яних черевиках і хустці. Еббі зазвичай пропонувала невістці і зятям називати її або «мама», або «Еббі». «Матуся Вітшенк» — такого вона ніколи не казала.

А ще Нора складає тарілки одна на одну, прибираючи зі столу, замість того щоб носити їх по дві у кожній руці і повертатися по них по кілька разів — Еббі вчили, що культурно робити саме так. Усі тарілки були з залишками їжі на зворотному боці. І Нора ще критикувала, як слідкує за господарством Еббі! Або ж її натяки на те, що у Сема алергія через пил у килимах! А сама вона готувала масну смажену їжу, шкідливу для серця Реда, і недостатньо суворо поводитися зі своїми дітьми, а її велике двоспальне ліжко зайняло всю маленьку кімнату Стіма, і тепер там неможливо пройти.

«Це просто звання до нових співмешканців», — казала собі Еббі. Але ця шттовханина у тісному коридорі дратувала її.

Такі слова Еббі повторювала подумки декілька разів на день.

Вона нагадувала собі, що у житті нам трапляються нові типи людей, не пов'язані з попередніми інкарнаціями — новий досвід, щоб розширити свій світогляд. То, може, Нора покликана поглибити і збагатити душу Еббі?

Не те щоб Еббі була поганою свекрухою чи тещею. Вона чудово ладнала із Г'ю Аманди! Це було непросто, сама Аманда з цим погоджувалася, але Еббі вважала його цікавим. І Г'ю Дженні, він теж неї здавався їй милим. У деяких подруг Еббі були погані стосунки з чоловіками і дружинами своїх дітей. І найчастіше — з невістками. Деякі взагалі не спілкувалися з ними. Тож в Еббі у цьому плані все було набагато краще.

Якби ж вона лише не відчувала себе відірваною від усіх справ, такою безпомічною і непотрібною.

Вона вважала, що з віком стане нарешті абсолютно впевненою у собі. Але подивіться на неї: досі та сама невпевненість. Часто вона відчувала себе ще більш невпевнено, ніж у дитинстві. Спостерігаючи за собою зі сторони, вона дивувалася своїй життєрадісності, легковажності та несерйозності, наче вона грає роль мами у якомусь дешевому сімейному серіалі.

Що у біса таке трапилося з нею?

Візит до лікаря Вісса був призначений аж на листопад. Мабуть, старих людей із різними проблемами дуже багато. До листопада ще все може змінитися. Може, ці її несуттєві проблеми, «перескоки» так би мовити, зникнуть самі по собі. А може, її взагалі не стане! Ні, таку думку треба гнати подалі.

Була лише середина вересня, погода і досі лишалася літньою, листя на деревах ще навіть не почало змінювати колір, світанки стали більш холодними, але не набагато. Після сніданку Еббі ще могла сидіти у светрі на ганку, гойдаючись на гойдалці і спостерігаючи за тим, як батьки ведуть дітей до школи. Діти поки що були охайно одягнені, ще якийсь місяць — і школярі припинять стежити за своїм виглядом. Старші діти йдуть

до школи самі, без батьків, але Піт і Том для такого ще замалі. Вони поїхали із Норою декілька хвилин тому — Сем нахилився вперед у своєму візочку, неначе капітан корабля, який хоче побачити землю, Гейді бігла поруч на своєму кумедному довгому ціпку, три світлі голівки зникли серед дерев. Біляве волосся — це так нетипово для Вітшенків, хоча у Стіма було світле волосся, і дивуватися тут нічому.

Здавалося, хлопці швидко звикли до нового району. Вони ганяли на своїх самокатах по всій вулиці і запрошували приятелів до себе перекусити. Вони розповіли, що інші діти називають їхній будинок «ганковим», й Еббі це дуже подобалося. Вона пам'ятала, як сама вперше побачила цей дім, ще коли вона, з веснянкуватим обличчям, ходила до середньої школи у Гемпдені, а самозакохана Меррік Вітшенк була призначена її «старшою сестрою». Цей величезний ганок було видно ще з вулиці, Меррік разом із двома подругами повільно гойдалися на гойдалці. Вони мали дуже стильний вигляд — вузькі блакитні джинси та пов'язані на шії яскраві хустинки.

— О Боже, малявки прийшли, — протяжно сказала Меррік, побачивши Еббі та її двох однокласниць, які прийшли до її подруг. Усі разом вони мали провести дружний суботній вечір, вивчаючи шкільні пісні та готуючи печиво. Еббі пам'ятала, у якому захваті вона була від цього ганку та викладеної із каменю доріжки. А ще — від матері Меррік — чарівної милої Лінні (або місіс Вітшенк, як вона тоді зверталася до неї). Мабуть, це Лінні вигадала пекти печиво, сама Меррік ніколи до цього не подумалася б.

Лінні Май Вітшенк була блідою, стриманою, у тьмяній сукні з квіточками, купленої, здавалося, у сільському магазині. Але було щось таке у куточках очей, коли вона всміхалася, що давало Еббі зрозуміти: у цій жінці криється набагато більше. Довгий час після того фарсу зі «старшою сестрою» Еббі з теплою згадувала Лінні. А згодом, через кілька років, коли Еббі почала зустрічатися із другом Реда Дейном, щовечора до них виходила Лінні і пропонувала всій компанії холодний домашній лимонад. Інколи з'являвся навіть сам Джуніор.

— Погляньте, хто тут у нас! Хлопці, дівчата, — казав він.

Він завжди затримувався біля них, щоб поговорити. Дівчатам він казав, що вони мають чудовий вигляд, а хлопцям розповідав про ігри місцевої команди з американського футболу. Лінні доводилося легенько торкатися його руки і нагадувати:

— Ходімо, Джуніоре, нехай молодь поспілкується наодинці.

Їх обох уже давно немає. Так шкода... Стерті з лиця землі товарним потягом. Навіть не залишилося їхніх тіл, лише дві закриті труни. Про те, що сталося, усі дізналися від поліції. Усе так неправильно і незавершено. Еббі це хвилювало більше, ніж Реда. Він вважав, що швидка смерть — то милість божа, але Еббі хотіла б попрощатися. Вона сказала б: «Лінні, ти була дуже-дуже доброю жінкою, і мені шкода, що ти була такою самотньою».

Еббі почала пригадувати людей, смерть яких побачила. Двоє дідусів і бабусь, мати, улюблений старший брат, який помер молодим. А от до батька вона не встигла, приїхала за кілька хвилин після того, як він помер. А вона так хотіла б притулитися до нього обличчям, щоб рештки його свідомості відчули присутність дочки. Навіть зараз, коли вона сиділа на ганку і дивилася на вулицю Боутон, її очі наповнювалися сльозами від спогадів про батькову щетинисту, уже холодну, щоку. Ми всі повинні залишити цей світ, і хтось повинен нас проводити! Звичайно, для себе вона хотіла такого ж: велика долоня Реда, що стискає її руку, коли вона лежить уже мертва. Однак щоразу вона думала про те, що коли помиратиме чоловік, вона не зможе покласти свою руку на його, і у цю мить він буде сам. Еббі навіть не могла уявити, як Ред переживе свою самотність, якщо вона помре першою.

Він завжди брав її за руку, не переплітаючи пальців. У підлітковому віці вона чула від своїх подруг про те, що коли хлопець (наприклад, у кіно) переплітає пальці, то це означає щось більше, ніж дружба.

Але вона думала так до появи Реда.

Може, вони з Редом помруть разом, в одну мить. Скажімо, у літаку. Пілот за кілька хвилин до катастрофи зробить оголошення,

щоб дати всім можливість попроситись одне з одним. Але вони нікуди не літають, тому це неможливо.

— Річ у тім, що після смерті, — сказала вона якось Дженні, — ти все одно не побачиш, як усе буде. Ти не знатимеш, який він, той кінець.

— Але ж мамо, кінця немає, — відповіла Дженні.

— Так, знаю, — тихо мовила Еббі.

У теорії.

Десь глибоко в душі Еббі вірила, що світ не існуватиме без неї. Так, люди люблять самообман. Складно змиритися з тим фактом, що ти нікому більше не потрібен. Діти вирости, клієнти зникли, щойно вона пішла на пенсію. (Хоча стосовно останніх здавалося, що їхні потреби невичерпні — спільнота розпадалася швидше, ніж вона встигала збирати її до купи. Вона відчувала, що пішла якраз вчасно). Навіть її «сироти», як їх називала її родина, — уже нікого немає: Отрі померла від наркотиків, містер Дейл — від серцевого нападу, а різні іноземні студенти або повернулися додому, або ж призвичаїлися до життя тут і почали самі готувати вечерю до Дня подяки.

Раніше Еббі завжди була у центрі всіх подій. Вона знала таємниці кожного. Лінні зізналася, що вони з Джуніором були у своїх сім'ях білими воронами. Денні абсолютно спокійно сказав їй, що Сюзан не його дочка, коли Еббі здивувалася карим очам дівчинки. Усі довірені їй таємниці вона зберігала навіть від Реда. Еббі була людиною слова. Люди були б здивовані, коли б дізналися, скільки інформації вона тримає у своїй голові!

— Ти завдячуєш своєю роботою мені, — мала б сказати вона своїй дочці Дженні. — Твій батько був страшенно проти того, щоб жінка працювала на будівництві, але я його переконала.

Якою ж була спокуса розкрити цей секрет! Але вона мовчала.

А тепер вона була настільки непотрібною, що власні діти вирішили віддати їх з Редом до будинку для літніх людей. Слава Богу, що до цього не дійшло! Краще вже жити з Норою, ніж у тому притулку. Краще навіть терпіти місіс Герт. Вони так швидко її позбулися, а у неї, мабуть, теж була власна сумна історія. Не те щоб Еббі була колекціонером сумних історій, та все-таки.

— Амандо, — запитала якось Еббі у дочки, — а місіс Ґерт отримала якусь компенсацію при звільненні?

— Яку ще компенсацію, мамо, вона ж була у тебе всього дев'ять днів.

— Усе одно, — відповіла Еббі, — вона ж хотіла як краще. І ви всі хотіли як краще, коли наймали її. Ви ж не думаєте, що я невдячна?

— Ну, оскільки ви з татом рішуче відмовилися від притулку для літніх людей із незрозумілих причин...

— Але подивися на цю ситуацію нашими очима. Упевнена, у таких закладах є свої соціальні працівники, які займаються такими пацієнтами. Ми з татом стали б об'єктами соціальної роботи, можеш собі таке уявити?

Але Аманда відреагувала на ці слова зовсім не так, як очікувалося.

— Мамо? Пацієнти? Об'єкти? Хай Бог милує! От як ти ставилася до своєї роботи всі ці роки?

Інколи Аманда висловлювалася надто різко.

Серед двох дівчат м'якшою була Дженні. (Еббі знала, що слід припинити називати їх дівчатами, але це було б дивно — називати своїх дітей «жінками» або «чоловіками».)

Дженні була слухняною і скромною, їй бракувало в'їдливості Аманди. Але Еббі вона не довіряла. Це було страшним ударом для Еббі, коли вона попросила Денні приїхати і допомогти після народження Александера. Вона мала попросити Еббі, ма-ти ж була поруч!

А Денні? Чому він не сказав, що закінчив університет? Він, мабуть, кілька років ходив на заняття, працюючи на своїх численних роботах, і так жодного разу про це і не обмовився. Чому? Бо хотів, щоб вона продовжувала за нього переживати, не хотів знімати її з «гачка» уваги. Тож коли він заявив як ні в чому не бувало, що закінчив університет, це було наче плювок в душу. Вона розуміла, що повинна пишатися сином, але відчувала гірку образу.

Є таке у батьків проблемної дитини, про що вони ніколи не кажуть уголос: неймовірне полегшення, коли дитина

виростає нормальною. Але що робити з гнівом, який ти відчував усі ці роки?

Насправді справи у Денні йшли не так і чудово навіть зараз. Еббі не могла зітхнути з полегшенням. Хіба він не повинен шукати роботу? Може, заміняв би викладачів. Чи і сам викладав би. Він же не думає, що допомагати по дому може бути його основним заняттям у житті? Або вважати зарплатою ті гроші, що вона дає йому для покупок (кілька двадцятків) і не забирає решти?

Учора вона запитала:

— Що там із твоїми речами? Ти ж, мабуть, привіз не всі. Ти склав їх у гараж?

— Не хвилюйся, — відповів Денні, — вони залишилися у моїй старій квартирі.

— То ти досі вимушений платити за оренду квартири?

— Ні, це лише одна кімната над гаражем. Жінка, яка здавала мені квартиру, не проти, що я тримаю там свої речі.

Це було дуже дивно. Чому це раптом люди не проти того, щоб чийсь речі стояли у кімнаті безкоштовно? Стільки всього дивного у його житті.

А можливо, насправді у нього все просто, й Еббі лише драматизує, пригадуючи попередній досвід з Денні — його постійні відмовки, брехня, підозрілі алібі.

Минулого тижня вона постукала у двері його кімнати, щоб попросити купити для неї декілька вітальних листівок. Вона подумала, що він дозволив їй увійти, але помилилася: він розмовляв по мобільному телефону.

— Ти знаєш, що так, — казав він. — Як мені змусити тебе повірити? — У цей момент він повернув голову і побачив Еббі, вираз обличчя відразу змінився.

— Що ти хочеш? — запитав він Еббі.

— Я почекаю, поки ти завершиш розмову, — відповіла Еббі.

— Мені треба йти, — миттю сказав Денні у слухавку і швидко відключився.

Якщо Денні говорив з дівчиною — жінкою — Еббі була б щиро за нього рада. У всіх має бути хтось у житті. Але все одно було дуже образливо, що Денні ніколи не розповідав про цю людину. Чому він усе тримає в таємниці? Йому, мабуть, приносить велике задоволення бути відмінним від інших. Плисти проти течії. Це наче його хобі.

Іноді Еббі думала, що через усі свої переживання за Денні вона пропустила життя інших своїх дітей. Звісно, вона не нехтувала ними, але помічала, що більше уваги завжди приділяла Денні. І це тоді як сам Денні завжди вважав себе недооціненим!

Недавно, переглядаючи пошту, Еббі у якийсь момент зрозуміла, що Денні до неї говорить.

— Гм, — сказала вона, відкриваючи конверт, — управління капіталами приватних суб'єктів. Правда ж, звучить жахливо?

— Ти мене не слухаєш, чорт забирай! — сказав Денні.

— Я слухаю.

— Знаєш, коли я був малим, мені хотілося тебе викрасти, щоб ти приділяла увагу лише мені.

— О, Денні, я приділяла тобі дуже *багато* уваги! Твій батько каже, що навіть більше, ніж треба.

Денні схилив набік голову.

Вона не лише приділяла йому забагато уваги, а і потай любила більше, ніж інших дітей. Він був сповненим життя, таким енергійним. Цим він нагадував її колишнього хлопця, бунтаря Дейна Квіна, який через це загинув багато років тому в автотрагедії. Їй завжди подобалося нестандартне мислення Денні. Минулого місяця, скручуючи брудний килим у дитячій кімнаті, Денні раптом зупинився і сказав:

— Ти колись думала про те, якими зарозумілими були ці східні ткачі килимів? Вони вважали, що повинні навмисне зробити якусь помилку, щоб не змагатися із самим Богом. Наче якби вони спеціально не змушували себе помилитися, то робили б усе ідеально!

Еббі голосно засміялася у відповідь.

Можливо, коли Денні виросте, завжди думала Еббі, він пояснить, чому у дитинстві був таким злим. Але коли він виріс

і Еббі нарешті запитала у нього про причину гніву, Денні відповів, що і сам не знає, чому був таким.

Еббі зітхнула і подивилася на хлопчика, який йшов до школи, зігнувшись під вагою великого портфеля.

Цей ганок був не стільки довгим, як широким — розміром з невелику вітальню.

Щойно почавши тут жити, вона замовила набір плетених меблів медового кольору, щоб вони пасували до гойдалки: низький стіл, диван та два крісла — і встановила їх по колу, щоб усі сиділи одне напроти одного і розмовляли. Але ніхто не хотів сидіти у колі, усі розвертали крісла на вулицю, з часом крісла переставили по обидва боки дивану, і люди дивилися на вулицю, а не одне на одного.

Еббі вважала, що це яскрава ілюстрація її ролі у сім'ї. У неї було своє бачення, свої ідеї, як усе має бути, але кожен робив так, як подобалося саме йому.

Еббі подивилася крізь дерева і помітила білу пляму: світлу гриву Гейді, яка бігла додому. За нею спокійно йшла Нора з візком. Не задумуючись, Еббі зістрибнула з гойдалки, наче молода, і прослизнула до будинку.

У коридорі досі пахло кавою і тостами, що завжди було для Еббі ознакою домашнього затишку, але зараз чомусь викликало відчуття клаустрофобії. Вона швидко піднялася нагору сходами. Її вже не було видно, коли візочок Семі підїхав до дверей.

Двері її кабінету — тепер кімнати Денні — були зачинені, за ними — повна тиша. Його графік так і не вирівнявся, і досі Денні лягав і прокидався останнім. Він спускався о десятій чи одинадцятій годині ранку у своєму пошарпаному одязі — оливково-сірій футболці і поношених штанях кольору хакі, з пом'ятим від подушки обличчям і масним волоссям. Хай Бог милує!

— Слухай, ти не знаєш, хто сказав: «Ти щасливий лише тоді, коли щаслива твоя дитина»? — запитала якось Еббі свою подругу Рі на курсах із гончарства.

— Сократ, здається, — тут же відповіла подруга.

— Справді? Я чомусь думала, що це більше схоже на Мішель Обаму.

— Насправді я не знаю, хто це сказав, — відказала Рі, — однак повір, вислів набагато старіший від Мішель.

Ти прокидаєшся вранці, почувашся добре, але пам'ятаєш: щось не так, але що саме? А потім пригадуєш, що справа у твоїй дитині, яка нещаслива.

Еббі підійшла зачинити двері у кімнату хлопців, у якій були розкидані рушники, одяг та іграшки (точніше, їхні частини). Дуже боляче наступити на цеглинка леґо, якщо ви зайшли до кімнати без капців. Тому жінка повернулася до своєї спальні і безшумно зачинила двері.

Ліжко було все ще не прибране, оскільки Еббі хотіла поспіяти до того, як Нора та троє галасливих хлопців спустяться вниз. (Скільки енергії у цих хлопців із дня у день!). Зараз вона підтягнула та розправила простирадла, повісила свій халат, склала піжаму Реда та поклала її під подушку. У робочі дні він носив темний одяг і завжди залишав після себе безлад.

У цій кімнаті за весь час жило не так багато людей: містер та місіс Брілл, потім Джуніор із Лінні, й от тепер — Ред та Еббі. Велика шафа у кутку була ще з часів Бріллів, її залишили, бо вона була занадто великою для їхнього нового дому. Інші меблі належали Джуніорові та Лінні. І лише декоративні предмети — Еббі: кольорова картинка з її дитинства, на якій був зображений янгол-охоронець позаду маленької дівчинки, та маленька подушечка для голок у формі кришталевого черевичка, що колись належала мамі Еббі, а ще статуетка маленького хлопчика зі скрипкою у руках — подарунок Реда, коли вони ще зустрічалися.

Унизу Еббі почула голос Нори та тихий благальний голос Сема. Через декілька секунд у двері Еббі хтось пошкрябався, вона відчинила і «Кларенс» протиснувся до кімнати.

— Я знаю, любий, — вимовила Еббі, — для тебе там теж занадто гамірно. — Собака побігав по кімнаті, а потім вмовився на килимку. Старий Кларенс... тобто, Бренда. Чи хто там? Еббі пам'ятала, що це Бренда, але тільки після того, як думала про це.

— Це неначе ви маєте ось-ось заснути, і механізм у голові трохи зсувається, — розповіла б вона лікарю Вісс. — У вас таке бувало? Коли ви дуже ясно мислите, але *раптом* думки стають нелогічними, заплутаними, і ви не можете повернутися на початок. Я думаю, це просто втома. Колись, років 5–10 тому, коли я була не така стара, я сама на машині поверталася вночі з пляжу, оскільки рано-вранці у мене була запланована зустріч. І раптом я усвідомлюю, що їду жахливим районом Вашингтона, і, клянуся, я не пам'ятаю, як переїжджала через міст! Я не знаю, як так вийшло. І до сьогодні не розумію. Я просто була втомлена. У цьому проблема.

Або грудень минулого року, коли МакКарті запросили їх з Редом на різдвяний концерт разом з іншими своїми друзями. Еббі дуже приязно розмовляла з чоловіком, який сидів поряд, а через якийсь час зрозуміла, що то зовсім чужа людина, яка не має жодного стосунку до МакКартів. Напевне, чоловік подумав, що вона якийсь лунатик. Така от прогалина у плівці. Ви ж знаєте, як це може бути.

— А щодо часу, — сказала б вона лікарю, — ви ж знаєте, який він, цей час. Він тягнеться дуже повільно у дитинстві, але неймовірно прискорюється, коли ти дорослішаєш! А зараз взагалі все як у тумані. Я більше не можу слідкувати за часом! Проте все таки час певною мірою... урівноважується. Ми молоді дуже малий період нашого життя, але нам здається, що молодість триває вічність. Потім ми стаємо старими на довгі-довгі роки, але час тоді пролітає дуже швидко. І все зрештою вирівнюється, розумієте?

Вона почула, що Нора піднімається сходами.

— Ні, дурненька. Печиво на десерт, — сказала невістка.

Було чутно кроки. Вона наближалася до кімнати хлопців, Семі тупотів за нею.

З Еббі щось трапилося, що вона не прагнула проводити кожну хвилину зі своїми онуками? Вона справді їх любила. Вона так сильно їх любила, що відчувала якусь порожнечу у долонях, коли на них дивилася, — страшенно хотілося притиснути їх і обійняти. Троє хлопців були одним сплутаним клубком і

завжди сприймалися як єдине ціле, але Еббі знала, що всі вони були дуже різні. Піт був у них за головного, але керував своїми братами не через підлість, а через бажання захистити. Том, як і його батько, був світлою людиною і чудово вмів усіх мирити раптом що. А Семмі був її дитям, він досі пахнув апельсиновим соком і сечею, досі з радістю притискався до неї, коли вона читала йому казку на ніч. І старші онуки. Сьюзан, така серйозна, мила і дуже чемна — у неї все гаразд? Деббі — копія Еббі у цьому віці, сама допитливість. Бідолашний незграбний Александер, за якого стискалося серце. Й Еліза, зовсім інша, настільки несхожа на Еббі, що вона вважала за честь можливість спостерігати за нею.

Але легше було любити їх на відстані, аніж змагатися з ними за кімнату.

Нагорі знову стало тихо. Еббі повільно повернула дверну ручку, потроху відчинила двері і тихенько вийшла. Собака дужче відсунула двері своїм носом і пішла за нею, голосно сопучи, Еббі покосилася на двері дитячої кімнати.

Вона спустилася вниз сходами і знову вийшла на ганок, а потім різко зупинилася. У неї з'явилася ідея. Еббі повернулася додому і взяла повідець, що висів біля дверей. Кларенс радісно заскавчав і підбіг до хазяйки, з кімнати почувся заздрісний гавкіт Гейді. Помри від заздрощів, Гейді. Еббі не любила занадто активних собак.

Еббі зупинилася на кам'яній доріжці і пристебнула Кларенса, його повідець був старим і коротким, він не дозволяв регулювати відстань, як сучасні повідці, якими зараз усі користуються. Хоча Кларенсу новий повідець і не потрібен. Собака був дуже повільним, неповоротким і напрочуд слухняним. Проте він уперто потягнув Еббі уперед, коли побачив маленьких собак. Він завжди був не проти погратися з маленькими тер'єрами.

— Ми недалеко, — сказала йому Еббі, — так що і не надійся.

У будь-якому разі, зважаючи на його вразливі суглоби, собака не пройде більше одного-двох кварталів.

Вони повернули наліво і вийшли на вулицю — у інший бік від будинку її подруги Рі. Не те щоб Еббі не хотіла її бачити, але

після останнього разу (коли Еббі заблукала), подруга почала проваджати її додому. А Еббі любила іноді гуляти на самоті. Так добре відчувати себе вільною, як пташка, без цих «Що ми робитимемо з мамою?», що завжди крутилися в її голові! Еббі сподівалася, що не зустрине нікого із знайомих.

Іноді під час прогулянок вона усвідомлювала, що зі своєї сім'ї уже залишилася лише вона. Хто міг подумати, що вона продовжуватиме жити без них? Вона згадала картину у своїй кімнаті: дитина йде сама по дорозі під величезними навислими над нею деревами, а за нею — її янгол-охоронець. Але Еббі не вірила у янголів, ще відтоді як їй виповнилося 7 років. Ні, вона дійсно була самотньою.

Зазвичай вона брала когось із дітей, якщо кудись ішла. Це було і приємно, і втомливо водночас. «Руку! Дай мені руку!» — казала вона, коли вони переходили дорогу. Зараз вона чітко згадала ту картину, стара рука потягнулася до пустого місця в надії, що якась маленька ручка вхопить її.

Кларенс помітив білку, але навіть не ворухнувся.

— Так, я згодна, — сказала йому Еббі, — білки — не твій рівень.

Раптом вона потягнулася до грудей. Вона повісила собі на шию ключі від будинку, коли виходила? Ні. Але чого хвилюватися — будинок не зачинений, до того ж, удома Нора, вона впустить, раптом що.

Вона знала ще одну таємницю, але не з тих, про які їй розповідали. Вона згадала пісню, яку, як казав Стім, йому співав батько, коли він був малим, — «Коза і потяг». Це була пісня ще з її дитинства і співав її Берл Айвз. Сказати про це Стіму? Йому могло б бути приємно, почути цю пісню через стільки років. Але раптом він подумає, що у такий спосіб вона нетактовно нагадує йому, що він не Вітшенк. А, може, вона йому не каже про це через власний егоїзм. Може, Еббі хоче, щоб він забув про те, що вона йому не рідна мати.

Стім і Денні поводитися чемно один з одним після тієї бійки. Можна було подумати, що нічого між ними і не сталося.

— Денні, хочеш останній шматок курки? — питав Стім.

— Ні, забирай, смачного, — відповідав Денні.

Але вони не могли надурити Еббі. Вони поводитися, наче незнайомці у залі очікування, і вона починала думати, що це ніколи не зміниться.

Здавалося, тоді на пляжі сталася криза. Саме тому вона завжди боялася відпустки!

— Що трапилося з нами? — запитала вона Реда дорогою додому. — Раніше ми були такою щасливою родиною! Хіба ні?

— Так, наскільки я пам'ятаю, — відповів Ред.

— Пам'ятаєш, як ми всі реготали у кіно ?

— Ну...

— Це був вестерн, і кінь головного героя дивився прямо на нас, величезна голова жувала сіно з надутими щоками. Це було так смішно. Ти пам'ятаєш? Ми всі разом так сміялися, що інші люди почали повертатися і дивитися на нас.

— І я там був? — спитав Ред.

— Так, сидів з нами і теж сміявся.

Можливо, Ред забув про цей випадок через те, що він сприймав сімейне щастя як належне. І ніколи цим не переймався. Тоді як Еббі... О, вона постійно переймалася. Їй страшно було і подумати, що їхня сім'я буде нещасливою або *звичайною*.

— Якби ти міг загадати одне бажання, — запитала якимось Реда Еббі, коли вони обоє не могли заснути, — що б це було?

— Не знаю.

— Я попросила б чудового життя для наших дітей, — сказала Еббі.

— Хороше бажання.

— А ти що попросив би?

— Що ж, — відповів Ред, — мабуть, щоб фірма Герфорда збанкрутувала і припинала обвал цін.

— О, Реде!

— Що?

— Як ти можеш не ставити щастя своїх дітей вище свого?

— Воно у мене на першому місці. Але ти вже подбала про дітей у своєму бажанні.

Еббі хмикнула і повернулася спиною до Реда.

Що ж, він також старішав, не лише вона. Він опускав окуляри на носі і ставав дуже схожий на свого батька. А його «га?», коли він недочував — де він цього набрався? Виглядало дуже театральньо. Може, він думав, що саме так має робити людина його віку. А інколи він казав щось зовсім не у тему — «багрянний тінейджер», наприклад, про червону пташку, яка прилетіла до їхньої годівниці. Це, мабуть, було пов'язано з його слухом, але Еббі не могла не хвилюватися. Вона помітила, як почали розмовляти з ним продавці — поблажливо, занадто голосно, вимовляючи слова по складах. Вони сприймали його як недоумкуватого старого чоловіка. Їй ставало дуже боляче, коли вона це бачила. Чому нікому не спадає на думку, що колись ці літні люди курили марихуану, носили бандани та пікетували біля Білого дому? Аманда докоряла Еббі за вживання слова «круто» («Ненавиджу, коли старе покоління намагається копіювати молодь», — казала вона). Вона не розуміла, що слово «круто» використовували, ще коли Еббі була молодою і навіть раніше.

Еббі не заперечувала, що *схожа* на бабцю. Насправді їй це не хвилювало. Її обличчя трохи обрешкло, вона погладшала і тіло обвисло. Але на своїх фотографіях у старому альбомі вона здавалася собі занадто худою і виснаженою. І Ред був на фото якимось хворобливим, з дуже гострим кадиком на довгій шії. Зараз він важить не більше, ніж тоді, але виглядає солідніше.

В Еббі був один невеликий трюк на той випадок, коли Ред поведився, як примхливий старий дивак. Тоді вона згадувала день, коли закохалася у нього. «Був красивий, вітряний, жовто-зелений вечір», — починала вона, і всі спогади миттю з'являлися у голові — новий світ, який магічно відкривався перед її очима. Саме у той момент вона зрозуміла, що людина, яку вона майже не помічала всі ці роки, — справжній скарб. Він був ідеальним, так їй завжди здавалося. Перед нею з'являлись ясні очі і спокійне обличчя молодого хлопця замість зморшок і мішків під очима, замість пом'ятих повік і впалих щік, замість складок біля рота. Вона забувала про його тупість і впертість, його дратівливу впевненість у тому, що

всі проблеми можна вирішити лише холодним розумом, і почувалася неймовірно щасливою від того, що він поряд із нею.

— Я купив козу, — співала Еббі дорогою, — її звали Джиммі.

Раптом вона замовкла, побачивши, що хтось іде їй назустріч. Але цей хтось повернув ліворуч, і Еббі знову заспівала.

— Я купив її для... — Кларенс тихо плівся поряд, час від часу врізаючись їй у коліно.

Дивовижно, наскільки краще ми пам'ятаємо римовані слова пісень, аніж звичайну прозу!

Вона пам'ятала не лише пісні з молодості — «Том Дулі» і «Майкле, пливи до берегу», а й з дитинства — «Білі дзвоники», «Доброго ранку, ясне сонечко» і «Ми раді погуляти». Ще її мати співала: «Я спущуся і впущу тебе...», і навіть дитячі лічилки — «Джоні за океаном, Джоні за морем...». Усе, що римується, осідає у пам'яті. Треба час візиту до лікаря запам'ятовувати у формі віршів, а ще — важливі дати. Взагалі, усі важливі події у житті мають римуватися. А коли ти щось забув — починаєш співати і все пригадуєш.

Еббі завжди хвилювалася, що почне все забувати, оскільки її бабуся (по батьківській лінії) померла від слабоумства. Але у неї немає з цим жодних проблем. Вона мала кращу пам'ять від усіх своїх подруг. Наприклад, минулого тижня їй зателефонувала Керол Данн. Коли Еббі підняла слухавку, на тому кінці дроту мовчали.

— Слухаю, — сказала Еббі, а Керол відповіла:

— Вибачте, я забула, кому телефонувала.

— Це Еббі.

— О, привіт, Еббі. Як ти? Господи, у мене щось із головою, але я мала зателефонувати іншій людині, — сказала жінка і поклала слухавку.

Або Рі, яка забувала назви предметів.

— Наступного літа я висаджу... Ці, як їх... мерілендські квіти, — сказала Рі.

— Ти маєш на увазі рудбекію? — казала Еббі.

— Так, саме так.

Здавалося, що це якраз Еббі заповнює прогалини у пам'яті. Саме так вона повинна сказати лікареві Вісс.

— Щодо дечого моя пам'ять стала кращою, ніж була у молодості, — скаже вона лікареві. — Запам'ятовуються найменші деталі! Я детально пам'ятаю поворот руки для того, щоб встановити ручку від сотейника, подарованого нам на весілля. Нам тоді подарували набір посуду з однієї ручкою, що кріпилася до кожної каструлі. Це було майже п'ятдесят років тому! Я не часто використовувала цей посуд, бо у ньому все пригорало. Хто ще пам'ятає такі деталі?

Вона могла раптом згадати гіркий і неприємний запах, коли її мати смажила цибулю і зелений перець на вечерю. Еббі тоді була дитиною, яка плакала від голоду і втоми або просто хникала під вечір.

Вона могла вмить почути давно забуте гудіння дротів, коли тролейбус № 29 проїжджав по проспекту Роланда не зупиняючись. А якось без жодної причини вона згадала свого собаку Бінкі, який любив спати на двох лапах, гріючи ніс між ними. Це була наче подорож у минуле. Вона ніби їхала машиною часу, спостерігаючи з вікна за різними сценами свого життя. Одна історія, інша. А в її житті було так багато історій! Вітшенки кажуть, що у їхній сім'ї лише дві визначні історії. Еббі не могла зрозуміти, чому так мало? Чому слід обирати лише кілька історій, щоб розповісти про себе? У самої Еббі їх було набагато більше.

Довгий час вона хвилювалася через те, що її життя тече крізь пальці, як вода. От якби у неї був ще один шанс, вона прожила б своє життя уважніше, помічаючи всі деталі. Однак тепер вона зрозуміла, що і так завжди їх помічала, просто у якийсь момент забула, і от, будь ласка, усе знову почало повертатися до неї.

До речі, що це за вулиця? Вона якось не звернула уваги.

Вона зупинилася на тротуарі і подивилася навколо, Кларенс сів поряд. Зліва стояв будинок Гатченсонів із великим красивим деревом магнолії, наче з картинки. Це ж треба, як далеко вони зайшли, Кларенс уже мав би запротестувати. Еббі поклацала язиком, собака важко піднявся, здавалося, на плечах

він ніс увесь світ — він так низько нахилив голову, що носом майже торкався землі.

— Зараз відведемо тебе додому, — сказала йому Еббі, — і ти зможеш подрімати.

І у цю мить — звідки лишень? — маленький комарик, тобто чихуахуа, пробіг на іншій стороні вулиці. Господаря не було видно, собака біг без повідця і навіть ошийника. Кларенс одразу підскочив, наче він лише вдавав, що втомився, і голосно гавкаючи стрибнув уперед, вирвавшись із рук Еббі. У неї враз пронеслося перед очима його життя: м'яке, пухке черевце і великі лапи цуценяти, те, як він любив бігати за м'ячем і приносити його у зубах, його щира радість, коли діти поверталися зі школи.

— Кларенс! — крикнула Еббі, але пес не звернув на неї жодної уваги. Вона кинулася за ним на дорогу, та у цей час щось, чого вона не помітила, щось велике, блискуче і металеве, їхало просто на неї.

«Ох, — подумала вона, — та це ж...»

Усе.

ВІТШЕНКИ не помирають» — таке було сімейне вірування. Звісно, вони ніколи не казали про це вголос, адже це звучало б надто самовпевнено. Не кажучи вже про те, що не-Вітшенки могли б зауважити, що Лінні і Джуніор усе-таки померли. Але це було так давно. Ред залишився єдиним у сім'ї, хто пам'ятав цю подію (Меррік ніхто не брав до уваги). Але зараз Ред був сам не свій. Це була лише його оболонка — він ходив довкола у старих капцях, неголений, із порожнім поглядом. Усі подумали, що йому на один день взагалі мову відібрало, але потім з'ясувалося, що він забув одягнути слуховий апарат.

Еббі померла у вівторок, у середу здійснили кремацію, як вона того хотіла. Але похорон відклали аж до понеділка. Так вирішили зробити для того, щоб усі зібралися з думками і вирішили, як його проводити. Ніхто з них ніколи не мав такого досвіду, окрім Нори, але її досвід їм не підходив.

Насправді відкладати похорон — помилка, оскільки вся родина залишалася у підвішеному стані.

Вони ходили по будинку, пили каву, відповідали на телефонні дзвінки, зігнали, сварилися, приймали від сусідів на криті плівкою готові страви, розповідали смішні історії про Еббі, після яких слід було б сміятися, але всі плакали. Обидва Г'ю приїхали, щоб підтримати своїх дружин. Стім теж був удома, він попросив на роботі, щоб йому телефонували на мобільний у разі потреби. Ред роботою взагалі не цікавився. Онуки продовжували ходити до школи, але ввечері приходили додому вражені і налякані. Маленький Сем сидів удома цілий день із дорослими, тому трохи нудився. Він відмовився ходити на горщик (що і в найкращі часи справжня мука), і почав влаштовувати істерики. Коли Нора дуже спокійно запитала,

що його бентежить, він відповів, що хоче пограти із Кларенсом. Від його відповіді всі здригнулися.

— Ти маєш на увазі Брендю, — відповіла Нора. — Сину, Брендю тепер з Ісусом.

— Я хочу, щоб він повернувся від Ісуса.

— Вона, — виправила Нора, — ти хочеш, щоб вона повернулася додому. Але їй зараз краще там.

— Вона була старенька, — сказав Стім.

У вітальні знову повисла тиша. На щастя, Сем не став робити здогадок і шукати зв'язок із бабусею. До речі, він жодного разу про неї не запитав, хоча вона зазвичай годинами читала його улюблену страшенно нудну книжку про динозаврів.

Еббі співала — про це повідомила Луїза Гатченсон. Саме вона вибігла на вулицю, почувши удар, викликала швидку та подзвонила сім'ї. І слава Богу, адже в Еббі не було із собою документів.

— Вона підходила до нашого будинку, співаючи пісню, — розповідала Луїза. — Я ще тоді підійшла до вікна і сказала чоловіку, що у *когось* сьогодні гарний настрій. Я тоді не знала, що це вона, адже ніколи не чула, щоб Еббі співала.

— Співала? — сказали в один голос Стім і Дженні.

— А що то була за пісня? — запитала Дженні.

— Щось про козу, не знаю.

Дженні подивилася на Стіма, але він лише знизав плечима.

— Собака був далеко від Еббі, — продовжувала розповідь Луїза, — мабуть, його відкинуло від удару. Водійка авто, бідна жінка, знайшла його. Водійка була у шоці. Вона знайшла собаку у тому місці, де машина врізалась у ліхтар. Добре, що Еббі його не бачила.

— Її, — сказала Дженні.

— Перепрошую?

— Собака була сукою.

— Вибачте.

— Вона була старою, — сказала Дженні, — я про собаку. І прожила довге та щасливе життя.

— Усе одно, — відповіла Луїза.

Потім Луїза віддала їм запіканку і попередила, що вона без глютену, наче їх це зараз хвилювало.

Як так сталося, що Еббі гуляла у сусідньому кварталі, співаючи пісень, і ніхто з сім'ї про це не знав?

Це питання озвучила Аманда, коли Луїза пішла, але, правду кажучи, воно мучило всіх.

Вони апатично сиділи у вітальні, яскраве ранкове світло пробивалося до кімнати, це був будній день і вони мали б бути на роботі.

— Не дивися на мене, — сказав Аманді Денні. — Я на той час ще спав, — додав він, перебивши Нору, яка теж намагалася щось сказати.

— Я постійно себе це запитую, — заговорила потім Нора, — ви навіть не уявляєте, скільки разів я себе запитувала. Коли ми з хлопцями пішли до школи, вона сиділа на ганку. А коли повернулися, її там вже не було. Хоча Брендта була вдома. Тож де була у цей час мати Вітшенк? Може, у своїй кімнаті чи на задньому дворі? І як вона могла піти на прогулянку, щоб я про це не знала?!

— Ти ж не могла щосекунди за нею спостерігати, — зауважила Дженні.

— А повинна була. Виявляється, я повинна була стежити. Мені так прикро. Вибачте. Просто у нас із нею був особливий зв'язок, розумієте? Я ніколи собі цього не пробачу!

— Люба, не плач, — сказав Стім. — Це все, чим він міг її втішити, але Норі було достатньо і цього, вона вдячно всмінулася у відповідь.

— Ми ж не вміємо читати думки, — знову сказав Денні. — Вона повинна була сказати, що хоче піти на прогулянку. Вона не мала права так просто взяти і піти.

Що ж, усі поводитися по-різному. Денні був роздратованим, Нора — сповнена співчуття, Аманда намагалася знайти винного.

— Як вона могла тобі сказати, — сказала Аманда, — якщо ти сопів собі у кімнаті.

— Годі! — відрубав Денні і відкинувся на спинку крісла, піднявши руки.

— Ти, напевно, так важко працюєш цілими днями, — знову атакувала Аманда.

— Щось я не помітив, щоб ти сюди заходила та у чомусь допомагала.

— Припинить обое, — втрутилася Дженні, — ми відхилилися від теми розмови.

— А яка тема розмови? — запитав Г'ю Аманди.

— У мене дуже-дуже погане відчуття, що мама хотіла, щоб на її похороні звучала пісня «Приємні вібрації».

— *Що?* — запитав Г'ю.

— Вона декілька разів про це говорила, пам'ятаєш, Менді?

Однак Аманда не змогла відповісти, оскільки почала плакати. Замість неї відповів Денні:

— Мені здається, вона мала на увазі щось інше.

— Нам потрібно знайти її інструкції. Пам'ятаєте, вона мала їх написати.

— Тату? — звернувся до Реда Стім. — Ти не знаєш, де можуть бути мамині записи?

Ред дивився у стіну, поклавши руки на коліна.

— Га? — спитав він, коли побачив, що всі на нього дивляться.

— Мамині інструкції щодо похорону. Вона тобі казала, куди їх поклала?

Ред похитав головою.

— Треба подивитися у її кабінеті, — сказав Стім.

— Їх там немає, — повідомила Нора, — вона все забрала з полиць, коли приїхав Денні. Вона казала, що питає у батька Вітшенк дозволу скористатися його полицями.

— А, — відказав Ред, — справді, вона питала. Просила покласти свої речі до мене на полиці.

Аманда вирівнялася і витерла ніс серветкою.

— Ми подивимося там, — нарешті сказала вона, — а ще, Дженні, я впевнена, що мама не хотіла пісню «Приємні вібрації». Вона не це мала на увазі.

— Мабуть, ти погано знаєш маму, — відповіла Дженні.

— Боюся, вона могла попросити пісню «Велика благодать».

— А мені подобається ця пісня, — сказав Стім.

— Мені теж подобалася, поки не стала кліше.

— Для мене це не кліше.

Аманда підвела очі на стелю.

Обід вони не готували, а просто дістали те, що було у холодильнику.

— У нас тут самі запіканки, — сказав Денні.

— Ви помічали: коли хтось помирає, жодна людина у світі не принесе тобі чогось випити? Чому не пиво чи пляшку хорошого вина? Лише цю запіканку. Хто взагалі зараз їсть запіканки? — сказала Аманда.

— Я їм, — сказала Нора, — і готую їх кілька разів на тиждень.

Аманда винувато глянула на Денні і нічого не казала.

— Я сьогодні подумала про наших сусідів із будинку на пляжі, — сказала Дженні. — Коли вони побачать нас наступного літа, то, мабуть, скажуть: «Дивіться, це ж наші сусіди! У них, мабуть, померла мати!».

— Ми що, поїдемо до пляжного будинку наступного року? — запитав Стім.

— Звичайно поїдемо, — відповіла Аманда. — Наша мама цього хотіла б. І вона дуже засмутилася б, якби ми відмовилися від цієї традиції!

Усі замовкли. Раптом Дженні заголосила і закрила обличчя руками.

Нора встала разом із маленьким Семом, обійшла стіл, підійшла до Дженні і поклала руку їй на плече. Сем із цікавістю подивився на тітку.

— Усе буде добре, — запевнила Нора, — із часом стане легше, повір. Бог ніколи не дає нам складніших випробувань, ніж ми можемо витримати.

Але Дженні почала плакати ще дужче.

— Взагалі-то це не так, — сказав Денні інформативним тоном. Схрестивши руки, він притулювся спиною до холодильника.

Нора подивилася на нього, погладжуючи Дженні по плечу.

— Він дає людям набагато складніші випробовування, ніж вони можуть витримати, кожного дня, із року в рік, — сказав

Денні. — Погляньте, половина людства більшість часу ходить... *розбита*.

Усі присутні у кімнаті подивилися на реакцію Нори, але вона не образилася. Вона лише сказала:

— Дугласе, можеш знайти чашку, щоб налити сік для Сема?

Стім піднявся і вийшов з кімнати. Інші залишилися на своїх місцях. Щось у них роз'єдналося, зламалося, надірвалося.

Стім шукав записи матері, Ред сидів на дивані, склавши руки на колінах. Виявилось, що Еббі зайняла нижні шухляди Реда. Її папери заповнили весь вільний простір: журнали, вірші, листи від «сиріт» і старих друзів, фотографії однокласників, батьків і незнайомих людей.

Усе це Стім виймав і передавав Реду, який переглядав папери уважніше. Лише самі фотографії зайняли купу часу.

— Та це ж Сью Елен Мор! — казав Ред. — Я не бачив її сто років.

Передивляючись фотографії, він затримався на одній, де Еббі сміялася, тримаючи за руку хлопця із сигаретою.

— Я закохався у неї з першого погляду, — сказав він сину. — Знаю, вона постійно розповідала про той день, коли вона закохалась у мене. «Це був прекрасний вітряний жовто-зелений вечір» — говорила вона, але це вже було, коли вона стала дорослою, а я... Я завжди був від неї у захваті. Це мій друг Дейн поруч із нею. Він першим їй сподобався.

Побачивши засушену у восковому папері фіалку, він спершу здивовано нахмурився, а потім усміхнувся, нічого не пояснивши.

Потім він довго роздивлявся аркуш паперу, аж поки зрозумів, що це список обіцянок на новий рік.

— Я буду рахувати до десяти, перш ніж кричати на дітей, — зачитав уголос Ред. — Я буду щодня нагадувати собі, що моя мати старіє і вона не вічна.

Папку з її віршами він відклав не переглядаючи, наче боявся, що це буде занадто боляче. Також він відклав її щоденники у червоно-чорних обкладинках.

Деякі речі викликали подив. Зморщена і вирівняна обгортка від шоколадки; маленький шматочок кори дерева у паперовому пакету; дві жовті сторінки інформаційного бюлетеня з будинку для літніх людей у Кетонсвіллі.

— П'ять завдань перед смертю, — прочитав уголос Стім.

— Перед чим? — перепитав Ред.

— Смертю, — повторив гучніше Стім.

— І що ж там?

— Зовсім нічого про ритуальні послуги, — сказав Стім, передаючи батькові, — типу сказати людям, що ти їх любиш, попроситися...

— Одного, Боже, прошу, щоб вона не просила святкувань, — промовив Ред, — у мене просто немає сил для святкування. — Аркуш паперу впав на диван поруч із ним. Але Стім, здається, його не почув. Він вивчав папірець із розмитими надрукованими літерами, було помітно що це копія, він лежав у окремому конверті.

— Знайшов? — спитав Ред.

— Ні, тут щось...

Стім продовжив читати, а потім підняв голову і подивився на батька. Його губи побіліли, він наче весь зіщулювався і висох.

— Ось, тримай, — сказав Стім і простягну аркуш батьку.

— Я, Еббігейл Вітшенк, — зачитав той, — цим документом засвідчую, що Дуглас Аллан О'Брайан буде вихований як мій власний син, з усіма належними йому правами і привілеями. Я обіцяю, що його рідна мати матиме повний доступ до нього, якщо висловить таке бажання, і вона зможе забрати свого сина, коли її життєві обставини це дозволять. Ця домовленість залишається чинною лише за умови, якщо його матір ніколи у житті, за жодних обставин, не розкриє свою особу синові до того і лише у тому випадку, якщо буде готова взяти над ним опікунство. За жодних обставин я не розкрию інформацію сама, — Ред голосно прокашлявся і продовжив: «Підпис: Еббігейл Далтон Вітшенк. Підпис: Барбара Джейн Отрі».

— Я не розумію, — врешті вимовив Стім.

Ред продовжував мовчати, не відриваючись від контракту.

— Це що, *Б. Дж. Отрі*? — спитав Стім.

Ред продовжував мовчати.

— Так, це вона, — промовив сам до себе Стім, — хто ж іще. Спочатку, мабуть, було Барбара Джейн Еймс, потім вона вийшла заміж за якогось Отрі. Вона весь час була десь поряд.

— Мабуть, знайшла тебе у телефонній книзі, — нарешті вимовив Ред.

— Чому ти не сказав мені? — закричав Стім. — Ти повинен був сказати! І мені начхати, кому і що ти обіцяв!

— Але... я нікому нічого не обіцяв, — сказав Ред. — Я про це взагалі не знав.

— Але ти мав знати.

— Я тобі присягаюся: твоя мати ніколи не розповідала про це.

— Хочеш сказати, що вона всі ці роки знала правду і нічого не казала про це навіть своєму чоловіку?

— Очевидно, що так, — відповів Ред, потираючи лоб.

— Це просто неймовірно, — сказав Стім, — навіщо вона це зробила?

— Що ж, можливо, вона хвилювалася, що коли я дізнаюся, то змушу її тебе повернути, — сказав Ред. — Що змушу віддати тебе Отрі. І вона була права, я так і зробив би.

Стім від подиву відкрив рот.

— Ти віддав би мене?

— Так. Але послухай, із самого початку це була божевільна угода.

— І все ж таки, — сказав Стім.

— Усе ж таки — що? Ти був законним сином Отрі.

— Що ж, мабуть, це на краще, що її більше тут немає, — гірко сказав Стім. — Вона ж померла, правильно?

— Так, померла, наскільки я пам'ятаю, — сказав Ред.

— Наскільки ти пам'ятаєш? — запитав Стім, ніби звинувачуючи.

— Стіме, я Богом клянусь, що нічого про це не знав. Я ледь знав ту жінку! Я навіть не можу уявити, де твоя мати знайшла юриста, який погодився таке засвідчити.

— Не було ніякого юриста. Подивися на манеру викладу. Вона хотіла, щоб текст звучав юридично — «права та привілеї»,

але який юрист напише «ніколи у житті»? І що це за офіційний документ з одного абзацу? Мама сама все це вигадала, разом з Отрі. Вони навіть нотаріально не засвідчили цю угоду!

— Якщо чесно, — сказав Ред, — мене роздратував цей контракт.

Стім безрадісно хмикнув.

— Іноді твоя мама бувала... Тобто, Еббі бувала... — і Ред не договорив.

— Послухай, — відказав Стім. — Пообіцяй мені дещо! Пообіцяй, що ти нікому про це не розкажеш.

— Нікому? Навіть Денні і дівчатам?

— Нікому! Пообіцяй, що мовчатимеш!

— Чому? — здивовано запитав Ред.

— Я так хочу.

— Але ти вже дорослий. Це нічого не змінить.

— Я серйозно: забудь про цей документ.

— Гарзд, — відповів Ред.

Він узяв аркуш, поклав у конверт і передав Стімові. Той узяв його і поклав до кишені.

Виявилося, що нижньої шухляди Реда було недостатньо, щоб сховати всі речі Еббі. Її розпорядження щодо похорону знайшлися у шухлядці під вікном, разом із програмами похоронів родичів: її батьків і брата, а також «церемонії спогадів» для якоїсь Шаванди Сімс, про яку ніхто з родини не чув. Ні, вона не хотіла, щоб на її похороні звучала ані «Приємні вібрації», ані «Велика благодать». Вона замовила «Вівці можуть пастися спокійно» та «Арію брата Джеймса». Обидві композиції виконуються виключно церковним хором, слава Богу, лише на гімні «Чи зустрінемося ми з тобою» вступає конгрегація. Друзі та/або сім'я можуть виступити з промовою, якщо захочуть (таке формулювання вразило дочок своєю скромністю), потім преподобний Сток має сказати коротку промову, і, якщо можна, не «надто релігійну».

Згадка про преподобного Стока розтривожила всю родину. Спершу вони не могли навіть зрозуміти, хто це. Потім Дженні

подумала, що це, мабуть, пастор Гемпденського братства — маленької церкви, яку Еббі час від часу відвідувала, оскільки належала до неї з дитинства. Зазвичай же Вітшенки ходили до церкви Святого Давида, принаймні на Великдень і Різдво, і саме там Аманда замовила відспівування на одинадцятую годину ранку у понеділок. «Чи справді це так важливо?» — запитала Аманда. Ред сказав, що важливо. І, вважаючи Нору експертом із релігії, попросив її зателефонувати у ту церкву та пастору. Нора вийшла поговорити по телефону, а повернувшись, повідомила, що преподобний Сток пішов на пенсію кілька років тому, але преподобний Едвін Елбан висловив їм співчуття і сказав, що прийде до них ввечері обговорити деталі служби. Ред зблід, почувши про обіцяний візит, але подякував невістці за допомогу.

Усі члени сім'ї потроху втрачали рівновагу. Хлопці прокидалися серед ночі і приходили спати до батьків. Стім забув скасувати зустріч з дамою із Гілфорда, яка хотіла замовити прибудову до свого будинку. Дженні й Аманда посварилися після того, як Аманда заявила, що якщо Александер і займав особливе місце у серці Еббі, то лише через те, що «він такий... ну, ти сама розумієш».

— Який «такий»? Який? — вимагала відповіді Дженні.

— Неважливо, — відказала Аманда і демонстративно замовкла.

А через десять хвилин Деббі поставила Елізі синець під оком, бо та запевняла, що бабуся колись їй сказала, що більше від усіх любить Елізу.

— І чим їх втішити сьогодні? — запитав Ред. Саме ці слова з вірша Крістофера Робіна цитувала Еббі, коли у сім'ї виникали сварки. Його обличчя враз стало сумним. Мабуть, він почув у голові радісний голос Еббі.

Денні, як належить, надовго зникав у своїй кімнаті, і ніхто не знав, чим він займався. Але було чутно, що він розмовляв по телефону. З ким? Це була загадка. Навіть у Гейді почалися свої вибрики: вона залазила у смітник під раковину і залишала під обіднім столом огидні шматочки пожованої фольги.

— Ви, дівчата, скажіть мені, коли я стану зовсім пошарпаним, — попросив Ред дочок. — Матері тепер немає, нікому за мною слідкувати.

Проте під кінець тижня, коли він заляпав сорочки їжею і буквально не знімав капці, від усіх зауважень і пропозицій він відмовився.

— Знаєш, тату, — сказала Дженні. — Думаю, ці штани занадто старі, їх треба викинути.

— Що ти таке кажеш? — відказав Ред. — Я їх щойно як треба розносив.

А коли Аманда запропонувала відвезти його костюм до хімчистки, він відмовився і сказав, що одягне на похорон дашіки³.

— Що ти одягнеш? — перепитала Аманда.

Ред вийшов з кімнати, і дівчата перелякано подивились одна на одну. За кілька хвилин він повернувся, тримаючи у руках довгу сорочку настільки яскравого лазурового кольору, що було боляче на неї дивитися.

— Ваша мати пошила це на наше весілля, — сказав він. — І я думаю, буде доречним вдягнути цей костюм на її похорони.

— Але тату, — спробувала заперечити Аманда, — ваше весілля було у 60-ті.

— І що?

— Можливо, тоді люди і носили таке, хоча складно це уявити... Але минуло більше, ніж півстоліття! Костюм пошарпаний. Навіть дірка на одному рукаві.

— А ми її зашиємо, — відповів Ред, — і буде, як нова.

Аманда з Дженні переглянулися, і Ред це помітив. Тоді він повернувся до Денні, який сидів на дивані і перемикав канали телевізора.

— Це ж легко зашити, правда? — звернувся він до сина, показуючи на дашіки.

— Що? — відгукнувся Денні і глянув на батька. — Так, звичайно, я зашию, якщо знайду нитки такого ж кольору.

³ Дашіки — африканська строката футболка із довгим рукавом і v-подібною горловиною.

Дівчата голосно зітхнули, але Денні встав, узяв у батька костюм і вийшов.

— Дякую, — крикнув йому у спину Ред і повернувся до дівчат.

— У мене ще є вельветові штани світло-сірого кольору. Сірий пасує до блакитного, правда ж?

— Так, тату, — відповіла Аманда.

— На нашому весіллі я був у штанах-кльош, — сказав Ред. — У вашої бабусі Далтон ледь серце не стало.

Фотографій з їхнього весілля не було, оскільки Еббі вважала, що фотограф зіпсує святкову атмосферу. Тому Аманда та Дженні зацікавилися.

— А у чому була мама? — спитала Дженні.

— У такій довгій сукні у східному стилі, я забув як називається, — сказав Ред. — Каплан?

— Може, кафтан?

— Так, точно, — його очі наповнилися сльозами. — Вона була дуже красивою, — сказав він.

— Звісно, ми й не сумнівалися.

— Я знаю, що не маю права запитувати, але — чому вона? — промовив він. Сльози текли по щоках, і він цього навіть не помічав. — Ми прожили разом сорок вісім чудових років. Це доволі багато, я знаю. І я розумію, що маю радіти, що вона пішла першою, адже вона без мене не впоралася б. Вона навіть не змогла б полагодити кран!

— Так, тату, — сказала Дженні. Вони з Амандою теж гірко плакали.

— Але іноді мені все одно хочеться спитати, розумієте?

— Так тату, розуміємо.

Карла була незадоволена, що Сьюзан доведеться пропустити школу через похорон. Уся сім'я чула, як Денні сварився з нею по телефону.

— Вона була улюбленою онучкою моєї мами, — кричав він, — і ти мені кажеш, що якийсь там тест із математики важливіший за похорон моєї матері?

Зрештою вони домовилися, що Сьюзан приїде, але ночувати у них не буде, вона має повернутися додому пізно ввечері, щоб у вівторок вранці піти до школи. Тож відразу після сніданку Денні поїхав на вокзал зустрічати доньку. Він повернувся з дівчинкою, більш серйозною і офіційною, ніж та, з якою вони влітку їздили на пляж. Вона була одягнена у чорну в'язану сукню із білим комірцем, чорні колготки і чорні замшеві туфлі. Під сукнею проступав зім'ятий бюстгальтер. Хлопці Стіма спочатку збентежено дивилися на неї, але вона повела їх на веранду, і вже за кілька хвилин звідти почали лунати дитячі голоси.

Ред усе-таки вдягнув сірі вельветові штани і сорочку дашіки, що на ньому мала ще більш приголомшливий вигляд. Широкі рукава роздувалися над резинкою манжета і додавали схожості з піратом, а з глибокого вирізу на грудях стирчало сиве волосся.

— О, як чудово Денні її залатав! — сказала Нора, і Ред зрадив, не помітивши, що ніхто нічого не сказав про його загальний вигляд.

У двері подзвонили, Гейді почала гавкати. Родина заметушилася. Це прийшла покоївка Рі Баскомб, яка погодилася посидіти з хлопцями Стіма. Докладно все їй розповівши, Стім, Нора, Ред, Денні і Сьюзан вийшли через задні двері та сіли у машину Еббі. За кермом був Денні, Ред сидів поруч. За всі десять хвилин до церкви Ред не промовив жодного слова, лише дивився у вікно. На задньому сидінні Нора намагалася трохи поговорити із Сьюзан, запитуючи, що нового у школі та як справи у мами. Сьюзан відповідала ввічливо, але дуже коротко, наче вважала неправильним відволікатися думками від похорону. Денні, щоразу зупиняючись на світлофорі, стукотів пальцями по керму.

У Гемпдені всі інші люди раділи звичайному ранку понеділка. Дві огрядні жінки стояли і розмовляли, одна з них притримувала візок із випраною білизною. Чоловік віз у візочку закутану дитину. Зранку ще було прохолодно, але потім швидко теплішало. Тому дехто був у светрах, тоді як з винного магазину вийшла дівчина у шортах і босоніжках.

Церква, маленький непримітний куб із чимось на зразок бані, замість шпиля, була захована між овочевим магазином і будинком, уже прикрашеним до Гелловіну. Вітшенки, мабуть, пройшли б повз неї, якби не помітили вивіску: «ГЕМПДЕНСЬКЕ БРАТСТВО», а також дописане унизу «Вітаємо вдома, рядовий Спрінкле». Місця для паркування авто біля церкви не було, принаймні, Денні його не помітив. Тож машину залишили на вулиці. Коли вони виходили з авто, за ними підїхали Дженні і Г'ю з його матір'ю та дітьми, а потім і Аманда зі своїм чоловіком і Елізою.

На дівчинці були лаковані туфлі на підборах і блискуча сукня, така коротка, що вона була схожа на офіціантку, яка подає коктейлі. Товстий шар косметики приховував синець під оком. Лише глянувши одна на одну, Дженні з Амандою гірко заплакали, міцно обіймаючись. Місіс Енджел, притиснувши сумочку до грудей, співчутливо цокала язиком. На ній був симпатичний капелюшок із квіточками, якраз для церкви. Взагалі всі мали гарний вигляд, окрім Реда, у якого куртка «Оріолс» прикривала яскраву сорочку дашіки.

Нарешті всі переступили дві сходинки й увійшли до білої кімнати з низькою стелею і рядами темних лав. Усередині було дуже холодно, стало зрозуміло, що вночі приміщення не опалювалося, але зараз десь унизу гуділа піч. Попереду стояв дерев'яний аналой, за ним на стіні висів великий церковний хрест, збоку жінка з фарбованим рудим волоссям грала на піаніно мелодію «Вівці можуть пастися спокійно». Як пояснив преподобний Елбан, члени хору працюють, тому у робочий день співати не можуть. Піаністка навіть не глянула на них, вона мовчки продовжувала стукати по клавішах, поки вони йшли проходом і сідали в другому ряду. Мабуть, вони могли б зайняти і перший, але за негласною домовленістю обрали другий, щоб не бути схожими на позерів.

Перед аналоєм стояв великий букет білих гортензій. Звідки він тут узявся? Вітшенки не замовляли квітів, і спеціально відзначили в оголошенні, що квітів надсилати не треба, лише пожертви у «Дім милосердя». В Еббі було дивне ставлення

до квітів. Їй подобалися квіти, що росли на вулиці, а не зрізані у кімнаті.

— Може, це з чийогось саду, — прошепотіла Дженні. — Усе ж краще, ніж якщо вони з магазину.

— Але цього року вже надто пізно для квітів, — прошепотіла Аманда у відповідь.

Вони, звичайно, могли говорити нормально, але всі були збентежені. Ніхто з них не був знайомий з похоронним етикетом — з ким вітатися, куди дивитися, кому після служби по-тай віддавати конверт із грішми. Уже двічі Аманда телефонувала Рі Баскомб за порадою.

Діти сиділи позаду. Сьюзан посередині, оскільки вона приїхала здалеку і найбільше всіх цікавила. Ред сидів біля проходу, як веліла Аманда. Вона сказала, що так друзям, які захочуть висловити співчуття, буде простіше підійти до нього. Однак саме цього Ред і боявся найбільше. Тому він понуро сидів, втупившись поглядом у власні коліна і втягнувши голову у плечі, як пташка під час дощу.

Преподобний Елбан зайшов через бокові двері біля піаніно. Він усіх попросив називати його Едді. Це був на диво молодий чоловік у чорному костюмі, надто світловолосий і з такою білою шкірою, що, здавалося, було видно, як у його жилах тече кров. Спочатку він підійшов до Реда, обома руками міцно потиснув йому руку, а потім попросив в Аманди список людей, які виголошуватимуть промови.

Коли він приходив до них додому, вони ще нічого не вирішили, але зараз Аманда простягнула йому аркуш з іменами. Преподобний швидко пробігся очима і кивнув.

— Дуже добре, — сказав він. — Як правильно: Елайза?

— Еліза, — рішуче сказала Аманда. Дженні поряд із нею залякла — поганий знак, що преподобний перепитав ім'я. Едді поклав папірець у кишеню та сів на стілець за аналоєм. Гості потроху збиралися. Вітшенки чули кроки і розмови, але не оберталися.

Преподобний Елбан, він же Едді, під час свого візиту до них зауважив, що він не знав Еббі особисто.

— Я в цій церкві лише три роки, — сказав він, — тому у нас не було можливості познайомитися. Але я впевнений, що Еббі була хорошою леді.

Від слова «леді» обличчя Вітшенків стали кам'яними. Він зовсім *не знає* Еббі! Він, мабуть, уявляв собі якусь стареньку леді в ортопедичних черевиках.

— Їй було всього сімдесят два роки, — сказала Дженні, гордо піднявши голову.

Однак преподобний був настільки молодим, що для нього сімдесят два роки означали глибоку старість.

— Так, — сказав Едді, — завжди здається, що ще не час. Але плани Господні... Скажіть, містере Вітшенк, у вас є якісь особливі побажання щодо служби?

— У мене? — сказав Ред. — Та ні. Я не... Ми не... Розумієте, у нашій родині було не багато похоронів...

— Я розумію, тоді я можу вам запропонувати...

— Мої батьки, звісно, померли, але, розумієте, це було такою несподіванкою. Їхня машина застрягла на залізничній дорозі. Я був тоді просто шокований, я взагалі не пам'ятаю похорону.

— Мабуть, для вас це було... — почав преподобний.

— Коли я намагаюся хоча б щось пригадати, у мене складається враження, ніби мене взагалі там не було. Здається, що подія пройшла повз мене. І таке відчуття, наче це було дуже давно, а насправді — у 60-х. *Наші* дні! Ми тоді вже людину у космос відправили. Та що там, мої батьки застали навіть і протимоскітні сітки в алюмінієвих рамах, шпроси⁴ на вікна, щитові двері і ванни із склопластику.

— Це ж треба, — відповів Елбан.

Тож за такими розмовами спілкування з пастором мало що прояснило стосовно служби. Ніхто не знав, що саме казатиме преподобний, аж врешті мелодія стихла і він підійшов до аналою.

— Давайте помолимося, — сказав він до зібрання. Він протягнув дві руки й усі встали, лавки заскрипіли по всій кімнаті. Пастор закрив очі, але з усіх Вітшенків лише Нора зробила те ж саме.

⁴ Шпроси — декоративна решітка на вікнах.

— Святий отче, — глухим голосом заговорив преподобний, — у цей ранок ми просимо тебе підтримати нас у втраті. Ми хочемо попросити...

— Поглянь, навіть Агта прийшла, — прошепотіла Дженні своєму чоловікові.

— Хто?

— Пам'ятаєш, остання «сирітка», що у нас була минулого місяця?

Очевидно, Дженні встигла роздивитися всіх, коли вони вставали. Вона ще раз повернула голову.

— Поглянь, он водійка машини, яка збила маму. Вона прийшла з кимось, мабуть, із чоловіком.

— Бідолашна, — відказав Г'ю.

Водійка машини, яка збила Еббі, прийшла до них наступного дня після аварії. Вона була страшенно засмучена, постійно вибачалася, хоча всі розуміли, що її вини не було. Проте вона казала, що їхня собака стоятиме у неї перед очима до останніх днів життя.

— Прийшло так *багато* людей, — прошепотіла Дженні, але Аманда поглядом наказала їй замовкнути.

Еббі просила у своїх записах не читати Біблію, але преподобний Елбан усе-таки зачитав довгий уривок із притчі про добродісну жінку. Що ж, непогано. І не необразливо. Потім їх попросили заспівати гімн «Ось я, Боже», але ніхто з родини не знав слів. Мабуть преподобному захотілося більше музики, ніж того просила Еббі, але ця пісня була непогана. Дженні потім сказала, що у цю мить уявила, як Еббі бадьоро заходить у рай і каже, як справжній соціальний працівник: «Ось я, Боже! Що треба робити?».

Еббі точно *вказала*, який вірш слід зачитати. Аманда прочитала вірш Емілі Дікінсон «Хто біль чужий полеглим» за аналоєм та подякувала всім, хто прийшов. Аманда була єдиною серед дітей Реда та Еббі, яка вирішила щось сказати під час похорону. Денні запевнив, що він не розбирається у подібних речах, Дженні хвилювалася, що вона почне плакати, навіть не почавши, Стім навіть не назвав причини.

Але виступити захотіла Меррік. Меррік! Це було дуже дивно. Вона сама прилетіла з Флориди, щойно почула сумну звістку, приїхала до них додому, готова всім розпоряджатися. Аманді вдалося відбити її атаку, але відмовити їй у виголошенні промови на похороні ніхто не міг.

— Я знаю Еббі довше ніж будь-хто інший, — говорила Меррік. — Навіть довше, ніж Ред!

Вона стала не за аналоєм, а поряд, наче прагнула похизуватися своїм блискучим чорним вбранням з асиметричним подолом.

— Я знала Еббі Далтон ще з дванадцяти років, — почала вона, — ще відтоді, як вона була дівчачою у заношених вбраннях. Її батько тримав господарський магазин, схожий на підвал: лопати, тачки і граблі стояли поруч, а мотузки і ланцюги висіли дуже низько, бо там занадто низькі стелі, кішка спала на мішку із насінням... І знаєте що? Виявилось, що саме Еббі була рушійною силою у нашій школі. Її походження ніколи не було для неї тягарем! Вона була наче *феерверк*, і я пишаюся тим, що вона була моєю близькою подругою, — потім її підборіддя почало тремтіти, вона притисла пальці до губ, захитала головою і швидко пішла на своє місце біля свекрухи. Усі Вітшенки здивовано переглянулися, навіть Ред.

За нею вийшла Рі Баскомб, бережи її, Боже, маленька та легенька, у квітчастому капелюсі з білими кучерями, що підскакували при кожному її русі. Вона почала говорити, ще не дійшовши до аналою.

— Я теж бувала з Еббі у господарському магазині, — почала вона. — Звичайно, не у магазині її батька, тоді ми ще не були знайомі. Ми познайомилися з нею, коли сиділи вдома з маленькими дітьми і повільно божеволіли від свого самотництва. Тому іноді ми брали дітей, саджали їх на задньому сидінні машини — і їхали, байдуже, куди, аби лише кудись їхати.

І от одного разу ми заїхали з нею у магазин «Для дому і саду», Еббі купила вогнегасник. І коли продавець уважно перевіряв пристрій, Еббі сказала: «А ви не могли б швидше? У нас взагалі-то пожежа». Це був жарт, ми з нею дуркували, але

чоловік цього не зрозумів і серйозно відповів: «Не можу, мем, я маю діяти згідно з усіма інструкціями». Ми з нею зареготали, навіть плакали від сміху! Я ніколи в житті так не сміялася, як тоді з нею. Мені буде її не вистачати.

Рі Баскомб відходила від аналою зі сльозами на очах, вона всміхалася Вітшенкам, проходячи повз, але її промова змусила Дженні і Аманду знову плакати.

— Дякую, — сказав преподобний, — а тепер послухаємо онуку місіс Вітшенк — Елізу Бейлор.

Еліза пішла по проході з нотатками у руках. Трохи похитнулася на високих підборах, подивилася на всіх, усміхнулася і відкашлялася.

— Коли ми з моїми двоюрідними братами та сестрами були малими, — почала вона, — бабуся телефонувала нам і казала: «Сьогодні субота! Давайте влаштуємо табір у бабусі!». І ми всі приїжджали до неї і займалися творчістю: засушували квіти, шили кухонні рукавиці, виготовляли рамки для картин із папочок для морозива. Або ж вона нам читала казки про дітей із різних країн. Звичайно, багато історій були нудними, але деякі були захопливими. Я пам'ятатиму мою бабусяю все життя.

Деббі і Сьюзан сердито подивилися на неї — їм, очевидно, не сподобалася фраза «моя бабуся», тоді як Александер ледь стримувався, щоб не заплакати. Еліза ще раз тріумфально подивилася на зібрання і повернулася на місце.

— Дякую всім, — сказав преподобний Елбан. Він кивнув піаністці, і та почала грати мелодію «Арія брата Джеймса». Пісня була досить легковажною як для такої події. Г'ю Аманди навіть почав відбивати ногою ритм, доки дружина не зупинила його суворим поглядом.

Наприкінці пісні, преподобний знову підійшов до аналою і сказав:

— Я не знав місіс Вітшенк так, як знали її всі ви. І тому у мене немає таких приємних спогадів, як у вас. Але мені здається, що *наші* спогади про померлих — не найголовніше. Набагато важливішими є *їхні* спогади, які вони забирають із собою. А що як небеса — це єдиний вселенський розум, у який виливається

свідомість померлих? Їхнє завдання — повідомити про свій досвід, зібраний протягом свого перебування на землі. Чи то господарський магазин, у якому кіт спить на мішку з насінням, чи друзі, які сміються до сліз, чи виготовлення рамок із онуками. Весняні ранки, коли ти прокидалася і слухала спів птахів, як літніми вечорами рушники висіли на перилах, а у жовтні повітря пахло димом і яблучним сидром, теплі жовті вікна у будинках узимку. «Ось що я запам'ятав» — скажуть вони. І всі ці спогади додадуться до інших. Ще одна унікальна історія про те, як живеться на землі.

Потім він знов підняв свої руки і промовив:

— Сторінка двісті тридцять дев'ята у ваших збірниках: «Чи зустрінемося ми з тобою».

Усі встали.

— Я не зрозумів, — сказав пошепки Ред Аманді, — *куди*, він сказав, вона пішла?

— Влилася у вселенський розум, — відказала Аманда.

— Що ж, звучить у дусі Еббі, — сказав він. — Але я сподівався на більш конкретне місце.

Аманда потисла його руку і вказала на наступний рядок у книжці.

Рі Баскомб раніше попередила родину, що, швидше за все, після похорону люди прийдуть до них додому. Навіть якщо їх не запрошуватимуть. Тому у будинку повинна бути їжа і напої. Тому вони були більш-менш готові, коли пролунав перший дзвінок у двері. Вони автоматично промовляли: «Дякую, що завітали» і приймали співчутливі обійми. Покоївка Рі Баскомб розносила бутерброди, які були доставлені вранці. Троє чоловіків східної зовнішності, одягнені більш офіційно, ніж сини Еббі, із жахом спостерігали, як троє синів Стіма бігали один за одним між ногами дорослих, а маленька стара жінка, яку ніхто не знав, продовжувала питати, куди поділися бісквіти, які Еббі завжди робила.

Денні перед тим, як відвезти Сьюзан на вокзал, з усіма попрощався, сподіваючись, що коли він повернеться, вони вже

розійдуться. Та де там. Сакс Браун і Мардж Елліс сперечалися про Афганістан. Еліза взяла келих білого вина і манірно тримала його за ніжку великим і вказівним пальцями, відставивши всі інші. Її косметика вже витерлася, і під оком виднівся синець. Служниця Рі розносила французькі закуски, а сама Рі, яка добряче випила, стояла, обіймаючи чийогось сина. Ред виглядав втомленим. Його обличчя тепер було ще більш сірим і похмурим. Нора намагалася всадовити свекра у крісло, але він уперто продовжував стояти на ногах.

А потім гості розійшлися всі разом, наче за якимось єдиним свистком. У вітальні залишилися лише члени сім'ї. І світло у кімнаті здалося надто яскравим — ніби виходиш із кіно на вулицю. На дивані стояла порожня тарілка для сиру, крихти крекери були розсипані на килимі, а хтось забув свою шаль на спинці стільця. На кухні служниця Рі Баскомб дзенькнула келихами. У нижньому туалеті спрацював злив, і маленький Томмі зайшов до вітальні, підтягуючи штанці.

— Що ж, — сказав Ред, обвівши поглядом усю родину.

— Що ж, — луною відгукнулася Аманда.

Вони всі стояли, опустивши руки, і неначе очікували нових розпоряджень. Але розпоряджень, звісно, більше не було. Усе скінчилося. Вони провели Еббі в останню путь.

Але здавалося, треба ще щось зробити, підбити підсумки, відзвітувати.

«Ти не повіриш, що сказала Меррік», — хотілося розказати їм. Або «Ти так сміялася б, якби побачила королеву Еулу! Трей не прийшов, бо у нього начебто якась важлива зустріч, а королева Еула прийшла. Можеш собі уявити? Пам'ятаєш, як вона називала тебе комуністкою?».

Але чекайте. Еббі померла. І вона нічого з цього вже не дізнається.

Після смерті Еббі, очевидно, більше не було необхідності жити у будинку з Редом. Він з усім міг впоратися самостійно і вже на наступний день після похорону пішов на роботу. Хоча того вечора він повернувся додому і одразу пішов нагору спати. Якби Нора не зайшла до нього у кімнату з випраним одягом, то хтозна, скільки б він так пролежав, схопившись за груди і зморщивши лоб чи то від болю, чи від страху. Він запевняв, що з ним нічого страшного, просто втома, але і не став сперечатися, коли Нора попросила Денні відвезти його до лікарні.

Виявилося, що і справді *нічого* страшного: розлад шлунку — після шести годин огляду повідомили лікарі і відправили його додому разом з усіма дітьми, які відразу приїхали після дзвінка Нори. Хай навіть і нічого страшного, але дівчата замислилися.

До цього вони обоє вважали, що ще буде достатньо часу для вирішення побутових питань. Хай трохи ситуація владнається, говорили вони одна одній. Але весь тиждень обидві приходили у будинок на вулиці Боутон чи не частіше, ніж до себе додому. Причому зазвичай без чоловіків і дітей, вдаючи, що прийшли у справах: Дженні хотіла взяти материні рецепти, Аманда принесла коробки для її одягу. Але йти звідти вони не поспішали.

— Ти ж розумієш, що на Денні розраховувати не можна? — казала Аманда Норі. — Він може обіцяти що завгодно, але одного дня він звідси просто поїде. Я і так здивована, що він протримався тут стільки часу.

У цей час Денні саме зайшов до кімнати, і Аманда замовкла. Він усе чув? Денні поставив чашку у мийку і вийшов з кухні, а Нора так нічого і не відповіла. Вона перекладала печиво у

тарілку з люб'язним, але байдужим виглядом, наче Аманда говорила сама до себе.

А Стім! Він став дуже мовчазним, мабуть, від горя.

— Мені здається, — намагалася поговорити з ним Дженні, — у глибині душі батько завжди сподівався, що у будинку після його смерті будете жити ви Норою.

Вона винувато глянула на Денні, який сидів поруч, мляво перемикаючи канали по телевізору, але він ніяк не відреагував. Навіть він розумів, що батько всі свої надії покладає на Стіма. Однак і Стім, здавалося, не почув сестру. Він зосереджено і уважно дивився на екран, хоча там йшла реклама.

Після обіду у неділю, поки Ред дрімав нагорі, Аманда всім повідомила:

— Не те щоб батькові була вкрай потрібна наша допомога, але хтось із нас має щоранку перевіряти, чи все гаразд.

— Для цього достатньо просто зателефонувати, — сказав Стім.

Дженні і Аманда здивовано переглянулися. Такого коментаря вони очікували від Денні, але аж ніяк не від Стіма. Він навіть не глянув на них, мовчки спостерігаючи, як діти грають у настільну гру.

— Можливо, рано чи пізно батько знайде собі якусь жінку, — сказав Денні.

— Денні?! — вигукнула Дженні.

— А що тут такого?

— Так, звісно він може, — відказала Аманда, — я вам так скажу, певною мірою я сама б цього хотіла. Хай би знайшов якусь милу, турботливу жіночку. Але водночас думаю: а якщо вона нам не сподобається? Що як вона піднімає комірці на своїх блузках чи ще щось таке?

— Батькові *ніколи* не сподобається жінка, яка ходить із піднятим комірцем, — відказала Дженні.

Усі почули, як Ред спускається сходами, і відразу замовкли.

Пізніше у той же вечір, коли дівчата разом із своїми сім'ями вже прощалися на порозі, Ред запитав Аманду, чи потрібно йому сповістити юриста про смерть Еббі.

— Звичайно, — відповіла Аманда. — А ти що, досі не подзвонив? До речі, *хто* ваш юрист?

— Уявлення не маю, ми склали заповіт багато років тому. Твоя мати завжди сама займалася такими справами.

Стім видав різкий смішок, і всі глянули на нього.

— Це як у старому анекдоті, коли чоловік каже, що його дружина займається дрібними справами: яку роботу обрати і який дім купити, а чоловік вирішує глобальні питання: чи має Китай приєднатися до ООН.

— Що? — не зрозумів Г'ю, чоловік Дженні.

— Жінки завжди все вирішують, — сказав Стім, — навіть не сумнівайся.

— Хіба Китай *ще не* в ООН?

Але у розмову втрутилася Нора:

— Не турбуйтеся, батьку Вітшенк, я дізнаюся, хто ваш юрист. Врятувала момент.

У понеділок, коли Ред поїхав на роботу, Аманда привезла ще коробок. Можна було подумати, що вона не працює. Але на ній був костюм, очевидно, вона заїхала по дорозі в офіс.

— Скажи мені правду, Норо, — звернулась Аманда, поставивши коробки у кімнату. — Ти можеш собі уявити, що ви зі Стімом залишитесь у цьому будинку назавжди?

— Ти ж знаєш, ми не залишимо батька Вітшенка, якщо він потребує нашої допомоги.

— А ти вважаєш, що йому *справді* потрібна допомога?

— Мені здається, на це питання має відповісти Дуглас.

Аманда нічого не сказала у відповідь, лише стенула плечима і вийшла з кімнати. У вітальні вона зіткнулася з Денні, який саме спускався сходами.

— Іноді, — сказала вона йому, — я б хотіла, щоб Стім і Нора не були такими... люб'язними. Це так дратує.

— Та невже? — хмикнув Денні.

Ред сказав синам, що почув про такий звичай: після смерті дружини чоловік повинен спати на її стороні ліжка. Так вночі він не простягатиме руку до неї.

— Я спробував, — розповідав Ред.

— І як? — спитав Денні.

— Поки не допомагає. Здається, навіть уві сні я пам'ятаю про те, що її більше немає.

Денні передав Стімові шурупокрут. Вони знімали з вікон сітки, щоб поставити зимові рами, а Ред слідкував, хоч у цьому не було необхідності — хлопці самі знімали сітки безліч разів. Він сидів на сходах, одягнений у великий кардиган, який зв'язала йому Еббі.

— Минулої ночі вона мені приснилася, — продовжував Ред. — На плечах у неї була шаль, а волосся розпущене, як у молодості. Вона сказала: «Реде, я хочу пізнати кожен твій крок і танцювати усю ніч», — він замовк і дістав хустинку.

Денні та Стім, тримаючи сітку у руках, безпомічно переглянулися.

— А потім я прокинувся, — знову заговорив Ред, — і подумав, що мені, мабуть, не вистачає її уваги, до якої я звик. А потім прокинувся по-справжньому. З вами таке траплялося? Буває, що ви прокидаєтеся, а потім розумієте, що досі спите? Отож я прокинувся по-справжньому і подумав: о, чорт, я ще не скоро звикнуся з думкою, що її немає. Схоже, я не можу досі цього усвідомити, розумієте?

— Господи, — видихнув Стім, — мабуть, це важко.

— Може, тобі варто приймати снодійне? — запропонував Денні.

— І як це вирішить мої проблеми? — запитав Ред.

— Я просто пропоную.

— Ти думаєш, що всі проблеми у житті можна вирішити прийомом пігулок?

— Давай поставимо сітки біля того дерева, — сказав Стім Денні.

Денні мовчки кивнув, стиснувши губи, розвернувся і пішов із сіткою до дерева.

Того вечора до них у гості прийшла Рі Баскомб. Вона принесла яблучний пиріг і залишилася на чай.

— Пиріг із ромом, тому я почекала, поки заснуть діти, — сказала Рі.

Насправді хлопці ще не спали, хоча була вже майже дев'ята година вечора. У них не було графіку, на чому завжди акцентувала Еббі і здивовано розповідала донькам: «Вони лягають, коли схочуть!». Оскільки діти збирали залізницю у вітальні, дорослі, Рі, Стім і Нора, Ред та Денні, пішли до їдальні. Рі дістала китайський чайний сервіз, яким Еббі користувалася щодня, і відрізала всім по шматочку пирога. Рі знала цей будинок, як власний. «Тобі і пальцем поворухнути не доведеться», — запевнила вона Нору, хоча та вже заварила каву, дістала вершки, цукор, серветки і набір срібних ложечок.

Тож Рі сіла за стіл.

— Ну, почнемо, — сказала вона, опустивши виделку у пиріг. — Кажуть, солодке допомагає у сумні часи. Я думаю, що це правда.

— Дуже мило з твого боку, Рі, — сказав Ред.

— Мені самій потрібне солодке. Не знаю, чи ви чули, сьогодні помер мій Джитті.

— Співчуваємо, — сказала Нора.

Джитті був смугастим котом Рі, йому мало виповнитись двадцять років. Усі сусіди знали його.

— О Господи, — раптом вигукнув Ред, випустивши виделку, — як це сталося?

— Я вийшла на вулицю, а він лежить на килимку під дверима. Сподіваюся, він не чекав усю ніч, бідолашний.

— О Боже! Це просто жахливо! Але я впевнений, вони встановлять причини смерті! — вражено сказав Ред, і всі здивовано подивилися на нього. — Такі речі просто так не трапляються.

— Трапляються, Реде, коли приходить старість.

— Старість? Та він навіть у дитсадок ще не ходив!

— Що? — перепитала Рі.

Усі знову здивовано подивилися на батька.

— Я пам'ятаю, як він народився! Це було 2-3 роки тому!

— Про кого ти кажеш? — здивовано запитала Рі.

— Ну, про твого онука Пітті. Хіба ти не сказала, що він помер?

— Я сказала *Джитті!* — голосно промовила Рі. — Мій кіт Джитті, Господи Боже.

— Ох, — сказав Ред, — вибачте. Недочув.

— Я вже подумала: звідки така любов до котів?

— Ха! А я думаю, як ти можеш так спокійно казати про смерть онука, — Ред зніяковіло хмикнув і знову взяв виделку, а потім глянув на Нору.

Вона притиснула серветку до рота, видаючи якийсь незрозумілий звук, а плечі чомусь тряслися. Здавалося, вона чимось вдавилася — на очах виступили сльози, але звісно, вона сміялася.

— Люба? — спантеличено звернувся до неї Стім. Ніхто до сьогодні не бачив, щоб Нора так сміялася.

— Вибачте, — сказала вона, але знову пирснула. — Вибачте, — повторила ще раз.

— Радий, що розсмішив тебе, — ображено сказав Ред.

— Вибачте, батьку Вітшенк.

Вона відклала серветку і сіла рівніше. Її обличчя було червоним, а на очах досі були сльози.

— Мабуть, це через стрес, — сказала вона.

— Ну звичайно, — погодилася Рі, — усі ми пережили великий стрес, а тут ще я зі своїми нікчемними новинами.

— Ні, я справді...

— Цікаво, я ніколи раніше не помічала, що ці імена схожі, — сказала Рі.

— Як добре, що ти прийшла, — сказав Ред, — дуже смачний пиріг, чесно, — хоча насправді Ред навіть крихти не скуштував.

— Там яблука Гренні Сміт, — сказала йому Рі, — усі інші просто стають кашею.

— Що ж, а ці ні.

— Так, вони чудові, — сказав Денні, Стім теж щось пробуркотів, усе ще дивлячись на дружину, але вона, здається, вже заспокоїлася.

— Повеселилися та й годі, — сказала Рі. — Давайте тепер поговоримо про вас. Які у вас плани, хлопці? Стіме? Денні? Ви залишитесь з батьком?

Це був незручний момент, ніхто не був готовим відповісти. Але Ред сказав:

— Ні, вони скоро поїдуть. Я переїду до квартири.

— Квартири? — перепитала Рі.

Усі Вітшенки оніміли.

— У дітей своє життя, — сказав Ред, — а мені немає сенсу жити самому у такому великому будинку. Думаю, краще знайти якусь хорошу квартиру, у якій не буде постійно все ламатися. Може, навіть із ліфтом, я ж скоро стану зовсім старим і немічним, — Ред при цих словах засміявся.

— Реде, це сміливо з твого боку! А я навіть знаю хороше місце. Пам'ятаєш Сіссі Бейлі? Вона переїхала у новий багатоквартирний будинок у Чарльз Віллідж, їй там дуже подобається. Ти ж пам'ятаєш, у неї був великий будинок на вулиці Святого Джона, а тепер вона страшенно радіє, що не треба косити газони, розгрібати сніг, встановлювати зимові ставні...

— Так, саме цим сьогодні мої хлопці і займалися, — відповів Ред, — ти уявляєш, скільки разів я робив це у своєму житті? Зняти восени, поставити навесні. Зняти і поставити, зняти і поставити — і так *без кінця*.

— Дуже розумно з твого боку відмовитися від цього, — погодилася Рі. — А ви що про це думаєте? — звернулася вона до інших.

Після невеликої паузи Денні, Стім і Нора із кам'яними обличчями невпевнено кивнули.

Аманда сказала, що ця ситуація нагадує їй перетягування канату, коли одна команда без попередження його кидає.

Дженні прокоментувала:

— Звісно, хочеться викреслити цей пункт зі списку переживань, але чи добре він усе обдумав? Переїхати у просту маленьку квартиру?

— Він якийсь занадто піддатливий, — знов сказала Аманда, — якимось усе дуже просто. Треба з'ясувати, що за цим приховується.

— Так, слід вияснити, чому він так поспішає.

Вони розмовляли по телефону: крім голосу Дженні чутно було шум електродрилів і пістолетів, що забивають цвяхи, натомість Аманда сиділа у тиші офісу. Це ж треба, про заяву батька вони дізналися не відразу. Лише наступного ранку Стім розповів про це Дженні на роботі.

— Але ж ти сказав йому, що нам усім треба це обговорити? — запитала Дженні.

— Чому я мав це йому казати?

— Стіме?

— Що? Він доросла людина, — відповів той, — і він, до речі, робить так, як ти і хотіла. У будь-якому випадку, що б він не вирішив, ми з Норою ідемо.

— Їдете?

— Так, зараз ми чекаємо, поки церква Нори знайде інший будинок для людей, які орендують нашій.

— Але ти про це не казав! Ти навіть не обговорив це з нами!

— Чому я мав це обговорювати? — знову запитав Стім. — Я теж уже дорослий.

Після цього він забрав свої папери та вийшов із кабінету.

— Ти помітила, що Стім останнім часом поводить себе зовсім інакше? — сказала Дженні Ааманді. — Він постійно злий, ніколи таким не був.

— Мабуть, це через Денні, — сказала Аманда.

— Денні?

— Напевно, Денні знову сказав щось образливе Стіму. Ти ж знаєш, Денні так і не оговтався від переїзду Стіма до будинку.

— Але що такого він міг сказати?

— Що він міг сказати такого, чого ще не казав, — ось правильне питання. Мабуть, щось серйозне.

— Я у це не вірю, — сказала Дженні. — Тому що він останнім часом поводить себе дуже добре.

Поклавши слухавку, Дженні зателефонувала Денні. Навіть після того, як він переїхав до будинку батьків, вона за звичкою телефонувала йому на мобільний.

Було пів на десяту ранку. Денні, мабуть, ще спав, бо відповів дуже сонним голосом:

- Що?
- Стім сказав, що тато хоче переїхати до квартири, — сказала Дженні.
- Так, щось типу того.
- Чого це раптом?
- Ти мене питаєш?
- А Стім і Нора чекають, поки їхні орендарі звільнять будинок.
- Ну, це логічно, — позіхнувши, сказав Денні.
- Ти щось йому казав?
- Стіму?
- Ти сказав йому щось таке, після чого він вирішив поїхати?
- Дженні, тато переїжджає. Чому б не поїхати і Стімові?
- Але він сказав, що поїде все одно, незалежно від рішення батька. І поводитьсь він дуже дивно останнім часом. Став сердитим і дратівливим.
- Справді? — байдуже сказав Денні.
- Щось його турбує, я тобі кажу. Він навіть не намагався батька відмовити від цієї ідеї.
- Дженні, ніхто з нас цього не зробив.
- Тобто, ти вважаєш, що ось так із нічого наш батько раптом їде і залишає будинок, збудований ще його батьком?
- Так.
- Ти хоч розумієш, що залишишся без будинку? — сказала Дженні. — Ми будемо змушені продати його. Не думаю, що ти зможеш утримувати будинок на вісім кімнат на вулиці Боутон, у тебе навіть роботи немає.
- Звісно, — спокійно і без образ відповів Денні.
- То ти повернешся у Нью-Джерсі?
- Думаю, так.
- Дженні на мить замовкла.
- Я тебе не розумію, — зрештою сказала вона.
- Добре...
- Ти живеш то тут, то там. Їздиш туди-сюди, наче тобі все одно, де жити. Схоже, у тебе немає ні друзів, ні реальної професії... Ти взагалі хоч про когось піклуєшся? Я не про Сьюзан,

адже наші діти — це продовження нас самих. Тебе не хвилює, як завжди через тебе нервували батьки? Тебе *ми* взагалі хвилюємо? Я? Ти сказав Стімові щось образливе, через що він те-пер на нас злиться?

— Я нічого не казав Стімові, — сказав Денні і відключився.

— Я почуваюся жахливо, — сказала Дженні сестрі.

Вони знов розмовляли по телефону, хоча цього разу Аманда відповідала швидко і нетерпляче.

— Що цього разу? — сказала вона тоном, дуже схожим на Денні.

— Я все висказала Денні, — повідомила Дженні. — Я звинуватила його у тому, що він образив Стіма, що через нього батьки завжди нервували, і що він не працює.

— І що? Це все правда.

— Я навіть запитала, чи взагалі ми його хвилюємо.

— Слушне питання, — сказала Аманда.

— Я не повинна була такого казати.

— Забудь, Дженні. Він заслужив.

— Але запитувати, чи хвилюється він про мене, було неправильно. Він залишив роботу і продовжував платити за квартиру, але все ж приїхав допомогти мені, коли я думала, що розіб'ю голову своїй дитині об стіну.

Хвилинна пауза.

— Я цього не знала, — сказала Аманда.

— Ти що, не пам'ятаєш, як він приїхав мені допомогти?

— Ні, я не знала, що ти готова була вдарити дитину об стіну.

— Що ж, цю частину можеш забути.

— Ти могла сказати мені. Або мамі — вона ж була соціальним працівником.

— Амандо, будь ласка, забудь про це.

Знову пауза.

— Що ж, — сказала Аманда, — у будь-якому випадку, усе інше правда. Денні ніколи не любив Стіма. Він зробив життя батьків пеклом. Він безробітний. І навіть якщо у нього є друзі, ми їх ніколи не бачили. Я впевнена, що йому до нас байдуже.

Ти сама казала, що коли він зателефонував перед тим, як приймати, у нього був нещасний голос. Може, він просто шукав *привід*, щоб повернутися.

— Усе одно, мені погано, — сказала Дженні.

— Слухай, вибач, але мені треба бігти, я запізнююся на зустріч.

— Добре, біжи, — сказала Дженні і поклала слухавку.

Денні і Нора прибирали на кухні після вечері. Точніше, прибирала Нора, оскільки Денні готував. Але він чомусь теж з кухні не йшов. Ходив, підіймав предмети, крутив у руках і ставив на місце.

Нора розповідала, як возила Реда подивитися на квартиру, де мешкає Сіссі Бейлі. Він заявив, що стіни у тому будинку можна пальцем продірявити. Тому у суботу їхній агент із нерухомості...

— Стім на мене злиться? — запитав у Нори Денні.

— Що ти кажеш?

— Дженні сказала, що він постійно пригнічений.

— Чому ти у нього не питаєш? — Нора поклала останню каструлю у мийку.

— Я подумав, може, ти знаєш.

— Невже тобі так важко поговорити з ним самому? Він тобі такий огидний?

— Він мені не огидний! Хай йому.

Нора закрила посудомийну машину, повернулася і глянула на Денні.

— Що, не віриш? — запитав Денні. — У нас нормальні стосунки! І завжди були. Тобто, так, він завжди такий правильний святоша, типу «подивіться, я кращий від усіх». І говорить він завжди занадто спокійно і лагідно, і, здається, зверхньо. За легендою, він спокійно сприймає всі життєві негаразди, але, по правді, коли у нього були життєві негаразди? Але у мене до нього претензій немає.

Нора загадково посміхнулася.

— Добре, — врешті сказав Денні, — я сам поговорю зі Стімом.

— Дякую за вечерю, було дуже смачно, — сказала Нора.

Денні лише відмахнувся і вийшов з кухні. У вітальні Ред дивився випуск новин.

— А де Стім? — запитав Денні.

— Нагорі з дітьми. Здається, там хтось щось розбив.

Денні вийшов у коридор і піднявся сходами. У дитячій кімнаті галасували діти.

Троє хлопців повзали навколо дороги, напроти них на нижньому ліжку сидів Стім і розглядав шухлядку комода, розламану навпіл.

— Що тут сталося? — запитав Денні.

— Здається, хлопці переплутали комод із горою.

— Це був Еверест, — промовив Піт.

— А...

— Подай, будь ласка, клей, — попросив Стім.

— Ти справді збираєшся це склеїти?

Стім скептично глянув на брата.

Денні передав йому столярний клей і притулився до дверей, схрестивши руки.

— То ти переїжджаєш? — почав він.

— Ага, — відповів Стім і намастив клеєм одну частину.

— То ти остаточно вирішив?

Стім підняв голову і подивився на Денні.

— Навіть не смій казати, що я йому щось винен, — відповів Стім.

— Що?

Троє хлопців глянули на дорослих, але згодом повернулися до гри.

— Досить, я свій обов'язок виконав, — сказав Стім. — Залишайся сам, якщо вважаєш за потрібне.

— Хіба я таке казав? — заперечив Денні. — Навіщо комусь тут лишатися? Тато переїжджає.

— Ти чудово розумієш: він чекає, щоб його відмовили.

— Не знаю, — сказав Денні. — Взагалі, що з тобою останнім часом? Поводишся, як невихована дитина. І не кажи, що це через маму.

— Твою маму, — сказав Стім і відставив клей. — Не мою.

— Добре, як скажеш.

— До твого відома, *моєю* мамою була Бі Джей Отрі.

— А... — лише сказав Денні.

Троє хлопців продовжували захоплено гратися, не звертаючи уваги на дорослих.

— Еббі увесь цей час знала, — продовжив Стім. — Вона знала і не сказала мені. Вона навіть батьку не розповіла.

— Усе одно я не розумію, чому ти психуєш.

— Я психую, як ти кажеш, через те... — Стім раптом осікся. — Ти знав, — сказав він.

— Гм.

— Тебе це навіть не дивує. Я мав здогадатися! Ти ж у нас нишпорка, ну звісно! Ти давно про це знав.

Денні лише стенив плечима.

— Мені все одно, хто твоя мати.

— Тоді пообіцяй мені, — сказав Стім. — Пообіцяй, що нікому не скажеш.

— Чому це раптом мені про це всім розповідати?

— Якщо розкажеш, я тебе вб'ю.

— Дуже страшно, — відповів Денні.

Хлопці відчули, що щось не так, і витріщилися на батька.

— Тату? — озвався Том.

— Спускайтеся вниз, — відповів Стім.

— Але тату...

— Зараз же! — сказав Стім.

Вони піднялися і вийшли, не зводячи з батька очей. Сем тримав у руці машину технічної допомоги. Денні підморгнув хлопцю, коли той проходив повз.

— Заприсягнися, — повторив Стім.

— Добре! Добре! — сказав Денні, піднявши обидві руки. — Стіме, ти знаєш, що цей клей швидко сохне? Тобі треба скласти дві частини разом.

— Заприсягнися життям, що жодній душі не скажеш.

— Присягаюся своїм життям, що нікому не скажу, — відповів Денні. — Але я не розумію, яке тобі до цього діло?

— Я не повинен тобі пояснювати, — сказав Стім. — Я десь читав, що навіть новонароджена дитина впізнає голос своєї матері. Чув про таке? Діти чують цей голос ще з утроби. І з моменту народження їм найбільше подобається саме голос матері. Я думав: цікаво, чий же мені подобався голос, коли я був немовлям? І ти уявляєш, це був голос Бі Джей Отрі! Її грубий різкий голос і вульгарні розмови. І ти пригадай, як говорила Еббі! Вона мала бути моєю матір'ю.

— Ну так, — сказав Денні. — Зрештою так і сталося. Щасливий кінець.

— Ти більше від усіх пам'ятаєш, як ми глузували з Отрі за її спиною, як її перекривляли. «Ви ж мене знаєте, я кажу, як воно є, словами на вітер не кидаюся», — казала вона, наче цим треба було хизуватися! І всі за столом непомітно переглядалися. Тепер я думаю: «Господи, я помру від сорому, якщо всі дізнаються, що вона була моєю мамою». А потім мені стає соромно, що я її соромлюся. Я починаю думати, що наша родина не повинна була поводитися з нею зверхньо. Я взагалі вже не знаю, що мені думати! Іноді я сумую за втраченим: моя рідна мама була близько, сиділа з нами за одним столом, а я навіть не здогадувався про це. Тоді я злюсь на Еббі за те, що вона мені не сказала. А ще — за цей дурний контракт. Саме Еббі не дозволяла моїй матері казати, хто вона. Але іронія у тому, що якби Отрі захотіла мене забрати, Еббі радісно мене віддала б: «От, тримай» — як прийшло, так і пішло. А тато! Ти можеш у це повірити — він сказав, якби про це знав, то віддав би мене.

— То ти з батьком про це говорив?

— Виходить, Отрі ніколи не хотіла мене забрати, — продовжував Стім, не помічаючи запитання Денні. — Вона постійно сиділа напроти і навіть не бачила мене. Вона могла приходити до мене будь-коли, але вона з'являлася лише кілька разів на рік.

— І що? Вона тобі не подобалася. Ти сам щойно сказав, що ненавидів її голос.

— І все ж, вона моя мама. Єдина жінка на землі, яка повинна була вважати мене особливим — на таке заслуговує кожна дитина!

— У тебе була Еббі.

— Цього недостатньо. Вона була *твоєю* мамою. А мені потрібна була своя.

— Що ти верзеш? Невже ти думаєш, що Еббі не вважала тебе особливим? — запитав Денні.

Але Стім продовжував мовчати, дивлячись на розламану шухлядку у руках.

— Та *припини*, — знову заговорив Денні. — Їй навіть твоя шия здавалась особливою. І якби ні, ти провів би життя зовсім інакше, повір. Вештався б хтозна-де, без «коріння», без дому, застряг би десь у притулку, і, швидше за все, перетворився б на хлопця-негідника, у якого були б проблеми з роботою, шлюбом і друзями. Ти скрізь відчував би себе зайвим і вештався б туди-сюди, з місця на місце, — Денні замовк.

Щось у його голосі змусило Стіма підняти очі і уважно подивитися на брата. Проте через секунду Денні схаменувся:

— Ха! Ти ж розумієш, що це доводить?

— Що?

— Ти просто дотримуєшся сімейної традиції! Девізу «У мене все має бути, як у інших» — поки не досягнеш цього. Як Джуніор зі своїм бажанням отримати будинок або Меррік зі своїм бажанням вийти заміж за багатого чоловіка. А це може бути третя історія. «Колись давно, — завів Денні, — один із нас прожив тридцять років із сильним бажанням почути голос справжньої матері, але коли він дізнався, хто його мама, її голос йому не сподобався, адже голос псевдоматері подобався йому більше».

Стім ледь помітно посміхнувся.

— Трясця, — продовжував Денні, — та ти ж більше Вітшенк, ніж я. До речі, клей таки висох, я тебе попереджав. Тепер потрібно все зішкрябувати і починати знову, — і Денні не озиряючись вийшов з кімнати.

Сімейний агент із нерухомості з'явився у них ще тоді, коли Бренда жваво бігала по парку Роберта Едварта Лі. Жінка на ім'я Гелен Вілі у тому парку гуляла зі своїм собакою, ірландським

сестером, і вони з Еббі розговорилися. Гелен, жвава ділова жінка у вельветових штанах і довгій світлій куртці, приїхала до них у суботу.

— Я все знаю, — одразу повідомила вона Реду. — Вам потрібне щось міцно збудоване, тобто, довоєнний будинок. Навіть не думайте про ці нові будинки! Вам потрібне місце, куди буде не соромно запросити друзів із роботи.

— Ви праві, — сказав Ред, хоча у нього не було ніяких друзів з роботи, принаймні таких, які могли б прийти у гості.

— Тоді поїхали, — звернулася до Аманди Гелен.

Саме Аманда зв'язалася з агентом, разом із нею батько буде дивитися квартири. Навіть Ред погодився, що у цьому питанні йому потрібна допомога. Перша квартира була біля університету Парквей — стара, але у гарному стані, з блискучою дерев'яною підлогою. Господар сказав, що кухню оновили у 2010 році.

— У кого замовляли? — запитав Ред, а, почувши прізвище, скривився.

Друга квартира була на третьому поверсі у будинку без ліфта. Ред лише трохи захекався, поки піднявся, але погодився з Амандою, що їм таке не підходить.

Третій будинок був не дуже старим і мав ліфт, але сама квартира була дуже захаращена, у кожному кутку стояли якісь речі.

— Скажу чесно, — мовив адміністратор будинку, — попередній власник помер. Його діти вивезуть речі за кілька тижнів, після цього я все приберу та пофарбую стіни.

Аманда розчаровано подивилася на Гелен, та скривила рот.

На кріслі-гойдалці висів сірий кардиган. На заваленому сміттям маленькому столику стояла чашка з пакетиком чаю всередині. Але Ред, здавалося, цього не помічав. Він пройшов через вітальню до кухні.

— Подивися, тут усе так влаштовано, щоб не потрібно було вставати з-за столу, коли ти вже сів снідати.

Так, на хиткому столі стояв тостер, електричний чайник, і годинник-радіо, усе стояло у рядок під стіною, з коробкою для таблеток у центрі, де звичайна людина поставила б вазу з квітами. У спальні Ред сказав:

— Дивися, телевізор у кімнаті, його можна дивитися прямо з ліжка.

Телевізор був важкий, старого типу, у глибину більший, ніж у ширину. Він стояв на низькому комоді напроти ліжка.

— Чудово придумано: подивився вечірні новини — і одразу спати, — сказав Ред, хоча у його спальні телевізора не було, мабуть, через Еббі. — Знаєте, це дуже зручне місце для самотнього чоловіка, — сказав Ред.

— Так, тату, — сказала Аманда, — але... — вона перезирнулася з Гелен.

— Треба уявити цю квартиру без меблів, — промовила Гелен. — Ви ж розумієте, що телевізор та інші речі заберуть.

— Але я можу поставити тут *свій* телевізор, — сказав Ред.

— Звичайно можете. Але зосередьтесь на самій квартирі. Вам планування подобається? Вона достатньо для вас простора? Кімнати, як на мене, невеликі. А як вам кухня?

— Кухня нормальна. Доходиш до столу, береш тости відразу з тостера, приймаєш ліки для серця, вмикаєш прогноз погоди.

— Так... Ви, мабуть, помітили, що на підлозі лінолеум, це нічого?

— Що? А... підлога нормальна. Здається, така була у моїх батьків у першому будинку, до того, як вони переїхали, — відповів Ред.

Отже, справу було вирішено. Аманда всім сказала, що ключову роль відіграла уява. Уява Реда? Вона була відсутня, він просто зрадив, що хтось облаштував усе за нього і йому не доведеться над цим ламати голову. Що ж, його дітям це точно полегшувало завдання. А коли він в'їде — завжди можна буде щось підправити.

Гелен займалася і продажем будинку. Тому після огляду квартири вона повернулася з ними до будинку, щоб вирішити всі питання зі Стімом і Денні.

— У вас такий комфортний старий будинок, — сказала вона, оглядаючи вітальню. — І ганок, звісно, величезний плюс. Його буде дуже приємно показувати.

Її слова всіх підбадьорили, окрім Реда. Він поглядав на газету, що лежала поряд із ним, мабуть, бажаючи почитати її замість усіх обговорень.

— Але ви ж розумієте, що ринок млявий, — казала Гелен, — до того ж, покупці зараз дуже вимогливі. Треба буде навести тут лоску.

— Про що це ви? — втрутився Ред. — Чого ще бажати? У Всіх кімнатах на першому поверсі, окрім кухні, подвійні розсувні двері.

— Так, мені подоб...

— І не скрізь знайдеться двоповерхова вітальня. І вентиляційні решітки з ручною різьбою.

— Це все добре, але у вас немає кондиціонера, — відповіла Гелен.

— О, Боже, — відповів Ред і впав у крісло.

— У наші дні... — почала Гелен.

— Так-так.

— Це не так уже і складно, — втрутився Денні, — зараз є системи з міні-проводкою, і не потрібно руйнувати стіну.

— Кому ти розповідаєш? Та я знаю все про ці системи.

Денні низав плечима.

— А ще, — відкашлялася Гелен, — звичайно, це ваше рішення, але ви могли б подумати про те, щоб розділити ванну кімнату у головній спальні на дві — «для нього і для неї».

— Подумати про що?

— Я про це не заговорила б, але якщо у вас власна будівельна фірма, то витрати будуть невеликі. А ванна кімната у спальні занадто велика, її легко розділити на дві окремі, з душевою кабінкою посередині, щоб кожен мав доступ. Я, наприклад, бачила фантастичну кабінку із викладеною річковою галькою на підлозі і кількома душевими розпилювачами.

— Коли мій батько звів цей будинок, у ньому була лише одна ванна кімната нагорі.

— Так, але це було ще у...

— Потім він додав ще одну вбиральню вниз, і це здавалося неймовірним.

— Так, звичайно вам була потрібна...

— А от велику ванну кімнату у головній спальні, — знову перебив її Ред, — батько встановив лише тоді, коли ми з сестрою почали ходити у старші класи. Що б він сказав про окремі ванні кімнати, я навіть уявити не можу.

— Але зараз це звичайна практика у хороших будинках, я впевнена, що ви про це знаєте і ви з цим зіштовхувалися.

— Мій батько виріс з одним туалетом надворі, — знову сказав Ред, звертаючись до дітей, — ви, мабуть, не знали про це?

Звісно, вони цього не знали, як і всього іншого про свого діда.

— Туалет надворі, — засміялася Гелен, — це було б важко продати!

— Тож про ванну кімнату «для нього і для неї» ми забудемо, — сказав Ред. — То як скоро ви зможете знайти покупця?

— Щойно ви встановите кондиціонер, а ще — модернізуєте кухонні шафи...

— Кухонні шафи? — скрикнув Ред, але нагадав собі, що слід поводитися простіше.

— Однак ринок, здається, почав оживати, — сказала Гелен. — Були часи, коли будинок міг стояти рік, а то й більше. Зараз у середньому від чотирьох до шести місяців, це якщо хороший будинок.

— Але за чотири-шість місяців будинок розвалиться, — сказав Ред. — Він стоятиме порожнім, з'явиться пліснява, це розіб'є мені серце.

— Тату, — втрутилась Аманда. — Ми ніколи цього не допустимо. Ми будемо приходити сюди... Я не знаю, влаштуватимемо сімейні пікніки, як тобі ідея?

Ред подивився на дочку нещасними і такими згаслими очима, що, здавалося, він взагалі осліп.

— Скажи чесно, — звернулася Дженні до своєї сестри Аманди, — ти відчуваєш полегшення — зовсім трохи — що мама загинула так раптово?

— Ти про її так звані прогалини? — відповіла Аманда. — Ти ж розумієш, що далі ставало б лише гірше. Батько доглядав би її, і Нора, а Денні придумав би якусь відмовку і поїхав.

— А може, там не було нічого страшного, а, наприклад, якісь проблеми з кровообігом. І лікарі їй допомогли б.

— Не схоже на те, — відповіла Дженні.

Дівчата сиділи у спальні Реда з коробками і у старому одязі. Підборіддя Аманди вже вимазалося газетною фарбою. Була неділя і надворі лив дощ, а всі сиділи вниз і дивилися бейсбольний матч. Уже цілий тиждень вони пакували речі, кожну вільну хвилинку. У будинку, за різними проханнями, деякі речі залишалися на місцях: швейне приладдя і машинка — у вітальні нагорі для Нори, хороший фарфор — у їдальні для Аманди. Ред залишив собі китайський сервіз, тому він до від'їзду стояв у шафі. На меблі чіпляли стікери, куди що відправляти: щось — у нову квартиру Реда, деякі речі — для Стіма і Дженні чи Аманди, але більшість — до «Армії спасіння». Заповнивши ще одну коробку, Дженні й Аманда витягли її у коридор, щоб хтось із чоловіків забрав її. Дженні відкрила ще одну коробку, заклеїла скотчем дно.

— Наскільки я знаю нашу маму, — сказала вона, — операції не було б, вона відмовилася б.

— Це точно, — сказала Аманда. — Найменша недуга — значить, усе, у морг.

Аманда дістала фото-рамки, які Еббі робила власноруч. Вони саме лежали на комоді.

— Мабуть, я їх спакую і віддам батькові, — сказала вона Дженні.

— А в нього буде для них місце?

— Може, і не буде.

Вона розглядала найстаріше фото: четверо дітей, Аманда вже майже підліток, інші зовсім малі.

— Здається, що нам було весело.

— Так і було насправді.

— Так... але було і погано: і тоді, і зараз.

— Знаєш, на похоронах до мене підійшла Марлі Годжс, — промовила Дженні, — і сказала, що завжди заздрила нашій родині. Як ми всі разом сиділи на великому ґанку і грали у покер, і які у нас високі і красиві брати, і наш червоний пікап, у який нас закидав тато і віз кудись.

— Марлі просто дурепа, — відрізала Аманда.

— Ну чого ти?

— Тому що їздити у кузові того червоного пікапа було небезпечно і, мабуть, незаконно. І я впевнена, що у дітей мають бути окремі спальні. А мама іноді проявляла до нас неймовірну байдужість, абсолютно нас не розуміла, доходило до безглуздя. Як тоді, коли вона відправила Денні на психологічний тест і потім усім розповіла його результати.

— Я цього не пам'ятаю.

— Чорнильна пляма на папері показала, що у ранньому дитинстві його злякала якась жінка. «Що це була за жінка? Він не знав ніяких жінок!» — розповідала вона.

— Я такого не пригадую.

— Ясно було, що вона любила Денні більше від усіх, — сказала Аманда, — хоч він і псував їй нерви.

— Ти так кажеш, бо у тебе лише одна дитина, — сказала Дженні. — Матері не люблять когось одного, вони люблять усіх...

— По-різному, — закінчила за неї Аманда. — Так, я знаю.

Потім вона дістала фотографію зі Стімом, йому було чотири-п'ять років.

— Як думаєш, Норі сподобається?

Дженні невпевнено кивнула.

— Поклади у її коробку, — запропонувала вона.

— А що робити з цією? Тут Денні.

— А де його коробка?

— Він сказав, що йому нічого не потрібно.

— Треба знайти коробку і для нього, я впевнена, що там, де він живе, самі лише голі стіни.

— Я запитала його вчора, — сказала Аманда, — чи сказав він господарці квартири, що скоро повернеться, а він мені: «Ми це обговорюємо».

— Обговорюють? Що це означає?

— Він завжди все тримає в таємниці, — відповіла Аманда. — Суне ніс у наші справи, а коли ми запитуємо про нього, він шифрується. Це паранойя!

— Мені здається, він пом'якшав після смерті мами, — сказала Дженні. — Я знімала фото зі стіни у його кімнати, питаю: «Викинути?». Щоб ти розуміла, там були Далтони, невідомі тітки із сорокових років, із накладними плечима і у товстих панчохах. Але Денні сказав, що це буде жорстоко. Я підійшла до нього і постукала по голові: «Тук-тук, це ти там всередині?».

— Добре, — відповіла Аманда, — тоді віддамо йому це, — вона потяглася по газету і запакувала фото.

— Денні став милішим, а Стім, навпаки, грубішим, — сказала Дженні. — А тато! Він взагалі став нестерпним.

— О, тато, — підтримала її Аманда. — Він усім незадоволений, — вона поклала фото у коробку, яку принесла Дженні. — Постійно хвилюється за будинок — як довго його продаватимуть, а якщо нові власники за ним не доглядатимуть? Я навіть запропонувала знайти Бріллів.

— Бріллів? — перепитала Дженні.

— Так, попередніх власників — Бріллів.

— Я знаю, хто це такі, Амандо, але вони уже всі померли до цього часу.

— Їхні сини, думаю, живі. Вони тоді були підлітками, а наш батько малим хлопчиком. Я сказала батькові: а що як вони жили й увесь цей час мріяли знову сюди повернутися? Пам'ятаєш, один із них наче був проти, коли їхня мама сказала, що вони переїжджають. «Ти чого, ма?», — сказав він. Але батько відреагував так, наче я запропонувала будинок спалити. «Чим ти думаєш, коли таке кажеш? Звідки такі дурні ідеї? Ці двоє розбещених хлопців ніколи не отримують цей будинок, зарубай собі на носі!». Я сказала: «Ну все-все, вибач, дурна ідея».

— Це все від горя, — промовила Дженні. — Він втратив кохання свого життя.

— Ти це про маму чи про дім?

— Здається, і те, і те.

— Гм... — сказала Аманда, — ніколи не чула, щоб горе робило з людей грубіянів.

— Інколи так буває, — відповіла Дженні.

Дівчата у пакуванні дійшли до тієї стадії, коли почало здаватися, що вони не очищують простір, а захаращують. Посеред кімнати стояли кілька відкритих коробок — фото для Денні, ковдри для Реда, светри Еббі на благодійність. Кожен светр вони обговорювали окремо. «Ти точно його не хочеш? Тобі він личитиме», — але зрештою, зітхаючи, клали його до купи.

Килим вкрився ворсинками, а на підлозі валялися старі вішалки і чохла з хімчистки. Сіре гнітюче світло, що лилося з вікон, надавало кімнаті понурого і покинутого вигляду.

— Ти б чула, що мені сказав тато, коли я запропонувала залишити його ліжко тут і купити односпальне, — сказала Аманда.

— А я розумію, чому він хоче залишити своє ліжко.

— Ти не бачила ту квартиру, вона малесенька.

— Буде так незвично відвідувати його там, а не тут, — сказала Дженні.

— Учора ввечері я вже збиралася додому і прощалася з ним, а він каже: «Не хочеш забрати рештки?». Зовсім як мама! Каже, тобі не доведеться готувати одну вечерю. Це так дивно, життя триває після смерті...

— Так, навіть хлопчики звикли, — відповіла Дженні. — Як що подумати, вражає інше: як рано діти дізнаються, що люди помирають.

— А накопичуємо речі весь час, з самого малку знаючи, чим усе закінчиться.

Із цими словами Аманда обвела поглядом усі коробки і гори подушок, купи журналів і ламп зі знятими абажурами. Це була лише маленька частина того безладу, що творився у будинку: вежі книг на веранді, згорнуті килими у їдальні, столовий посуд, що дзвенів щоразу, коли діти гасали повз. А на ганку чекали відправлення на смітник — купа дріб'язкових не потрібних нікому речей: тринога люлька, зламаний дитячий візок, високий стілець без столика, господарська сумка, забита поламаними пластмасовими іграшками. А поверх усього — маленький глиняний будинок, розфарбований, наче малою дитиною, у червоний, зелений і жовтий.

ЧАСТИНА ДРУГА

ЩО ЗА СВІТ, ЩО ЗА СВІТ

Це був красивий, жовто-зелений ранок у липні 1959 року, у цей день Еббі Далтон стояла біля вікна в очікуванні свого кавалера. Вона хотіла вибігти з дому ще до того, як він засигналізує. У її матері було правило: хлопець спочатку має подзвонити у двері, зайти до будинку і поспілкуватися з батьками, перш ніж піти з Еббі на побачення. Але спробуйте сказати про це Дейну Квіну! Він не любив усі ці ввічливі балачки.

Якщо мати потім скаржитиметься, Еббі здивовано скаже: «О, він дзвонив, хіба ти не чула?». Звісно, мати не дуже їй повірить, але, може, принаймні, зробить вигляд, що повірила.

Еббі була одягнена за новою модою, яку вона привезла навесні з коледжу — напівпрозора спідниця у квіточках, чорне в'язане трико та чорні панчохи, попри теплу погоду. Вона сподівалася, що у цих панчохах буде схожою на бітніка. Це була її єдина пара, і вона знала, що коли зніме їх у кінці дня, то побачить жакливі чорні плями на ногах, де вона зафарбувала дірки чорним фломастером. Її довге світле волосся уже встигло вигоріти на сонці, очі вона підвела чорним олівцем для брів Maybelline, а губи не нафарбувала, і мати сказала, що на обличчі наче чогось не вистачає. Дейн ніколи не робив їй компліментів — і нічого страшного, Еббі розуміла таку поведінку — але іноді, коли вона сідала у машину, його погляд затримувався на ній трохи довше. Можливо, так буде і сьогодні. Вона дуже ретельно готувалася до побачення: довго розчісувала волосся, щоб воно було рівним, і капнула на зап'ястя екстракт ванілі. Їй ще подобалися екстракт мигдалю, трояндова вода чи олія лимона, але сьогодні, вирішила вона, буде ванільний день.

Еббі почула, як мати йде коридором нагорі, і обернулася, але кроки зупинилися, мати сказала щось батькові. Він голівся у

ванній кімнаті з відчиненими дверима; була неділя, і він прокинувся пізніше.

— Ти не забув... — питала щось у нього мати.

Еббі заспокоїлася і знову виглянула у вікно. Вінсенти — їхні сусіди — сідали у свій Chevy. Добре, що вони їдуть, місіс Вінсент така, що неодмінно спитала б потім у матері: «А що це за хлопець приїжджав до Еббі? Вона аж вискочила до нього з будинку. Сучасна молодь така... зовсім без формальностей, правда?».

Еббі лише сказала матері, що поїде з Дейном допомагати Меррік Вітшенк готуватися до весілля. Вона це описала як просто дружню зустріч, а не побачення. Хоча насправді це було побачення, як вона потай вважала. Їхні з Дейном стосунки була на тій ранній стадії, коли вона, їдучи з ним у буденних справах і просто ходячи за ним, як цуценя, усе одно вважала себе обраною. До цього Дейн і мама Еббі бачилися лише двічі, обидва рази невдало. Матері Еббі могла не сподобатися людина без особливих на те причин. Вона нічого не казала, але Еббі це відчувала.

Машина Вінсентів відїхала, і її місце відразу зайняла інша. У цьому районі було мало місць для паркування, майже ні у кого не було гаражу. У Далтонів він був, але у ньому батько тримав господарський магазин. Тож Дейну для того, щоб зайти за нею, потрібно було припаркуватися хтозна-де і пройти пішки до будинку. Посигналити значно простіше.

— ... Запитувала тебе сотню разів, а не один-єдиний, — чувся голос матері. Батько щось буркотів у відповідь.

— Вибач, люба, — чи, може, — я ж сказав, що зроблю...

Кіт Еббі спустився сходами вниз, стрибнув у крісло поряд з Еббі, скрутився калачиком і обурено фиркнув, наче на щось образився.

Щось у кімнаті — чи то її невеликий розмір, чи те, що у ній забагато меблів, чи тьмяне освітлення порівняно із сонячною вулицею — щось пригнічувало Еббі, і їй раптом захотілося якнайшвидше піти з дому. Ні, Еббі любила свій дім і сім'ю і з нетерпінням чекала завершення навчального року, аби приїхати

сюди, де її любили і хвалили. Але все літо вона не могла висидіти вдома. Батько розповідав старі жарти і сам реготав голосніше за всіх: «га-га!» — з широко розкритим ротом. Мати постійно наспівувала якісь пісні, лише пару нот, решта мелодії, мабуть, грала у голові. Вона завжди так робила? Було б веселіше, якби брат Еббі був тут, але він був у Пенсильванії, працював рятувальником у таборі бойскаутів.

О, Дейн приїхав! Його двокольоровий «б'юік», синьо-білий, пригальмував біля знаку «Стоп» на розі, уже звідти було чути його радіо. Вона швидко схопила сумку, штовхнула передні двері і стрімголов вибігла на вулицю. Коли він підїхав до будинку, Еббі була вже майже біля нього, тож сигналити не було необхідності.

Його рука стирчала з вікна — засмагла, мускулиста, із золотистими волосинками. Вона знала, що він дивився на неї, але виразу обличчя не було видно, між ними проїжджали машини. Раптово тут зібралось багато машин, наче приїзд Дейна оживив увесь квартал. Еббі почекала, поки один водій обїде його авто, і швидко перебігла через дорогу, чим змусила іншого водія різко загальмувати і посигналити. Вона підійшла до передніх дверцят поруч із водієм і швидко сіла. У салоні звучала пісня «Johnny B. Goode» Чака Беррі. Еббі поставила сумочку на сидіння між ними і повернулася до Дейна. Той викинув недопалок у вікно і сказав:

— Ну привіт.

— Привіт.

Минулого вечора вони одне з одного очей не зводили, але сьогодні, мабуть, вирішили розігравати байдужість. Дейн увімкнув першу передачу і машина знову поїхала, ліва рука все ще стирчала з вікна, права впевнено лежала на кермі.

— Схоже, ти ще не прокинувся, — сказала йому Еббі.

Насправді він завжди мав такий вигляд. Очі постійно примружені, навіть не видно, якого вони кольору, довге світле волосся закривало майже все обличчя.

— Краще б я спав, — відповів Дейн, — менше всього на світі я хотів би прокинутися у неділю від будильника.

- Дуже мило з твого боку, що ти на це погодився.
— Не так і мило, просто мені потрібні гроші, — сказав він.
— То вони тобі платять?
— А ти думаєш, я прокинувся так рано за покликом серця?

Насправді хлопець просто хотів мати брутальний вигляд. Вони з Редом давно дружили, й Еббі знала, що Дейну приємно йому допомогти. Хоча про гроші це була правда — кілька тижнів тому його звільнили з роботи. Хоча сім'я у Дейна багата, принаймні, багатша, ніж у Еббі, останнім часом він водив її у недорогі місця. Вони їли гамбургери у місцях, де подають їжу в автомобілі, або дивилися кіно у друзів, точніше у друзів їхніх батьків. Дейну подобалося все, але особливо — вестерни або низькоякісні фільми жахів, з яких він сміявся. Еббі не любила так проводити час, адже у кіно не поговориш. Може, запропонувати самій за себе заплатити? Але ті гроші, які вона заробляла, були її надбавкою до стипендії, та й Дейн може образитися. Він запальний, вона це вже зрозуміла.

Вони виїхали з району Гемпден. Тут будинки стояли далеко один від одного, газони були більші і зеленіші.

- Я тобі казав, що батько дав мені копняка? — спитав Дейн.
— Копняка?
— Випхав з дому.
— Нічого собі!
— Так, я зараз живу у свого двоюрідного брата, у квартирі на вулиці Сент-Пол.

Він не часто розповідав про своє життя. Еббі завмерла. По радіо заграла пісня «Good Golly, Miss Molly» і грубуватий тягучий голос Дейна було не відрізнити від Літл Річарда.

- Якщо чесно, мені треба було звідти валити, — продовжив Дейн, — ми з батьком останнім часом дуже часто сварилися.
— Через що?

Дейн одягнув сонячні окуляри. Тепер Еббі взагалі не бачила його очей.

- Що ж, — сказала вона, — інколи так буває у родинях.

Знову порушити тишу вона наважилася лише під час зупинки перед світлофором на проспекті Роланд.

— То у чому саме ти допомагатимеш? — запитала вона.

— Розпилюватиму дерево.

— Дерево?

— Так, учора певні хлопці з фірми містера Вітшенка зрубали дерево, а ми сьогодні розпилюмо його. Він хоче, щоб подвір'я було гарним на церемонії.

— Дивно, церемонія ж буде у церкві, а прийом гостей у центрі.

— Може і так, але фотограф приїде до них додому.

— А-а... — протягнула Еббі, хоча насправді так нічого і не зрозуміла.

— Містер Вітшенк уже все розпланував і розповів нам. Ох і балакучий цей старий, жах! Заговорить до смерті будь-кого. Тож він хоче зробити два фото Меррік. Перше має бути на нижніх сходах: Меррік стоїть у весільній сукні, а дружки колом позаду неї. Друге фото на доріжці: Меррік з весільним букетом, дружки у V-подібній формі стоять за нею. А фотографи стоятимуть аж на вулиці і зніматимуть не лише наречену, а й увесь будинок. Тому йому і стало на заваді це тюльпанове дерево.

— Виходить, він зрубав дерево заради однієї фотографії?

— Він сказав, що воно вже саме помирало.

— Гм...

— Меррік і дружки мають бути одягненими ще вдосвіта, оскільки ці фото займуть купу часу, — сказав Дейн. — Місіс Вітшенк каже, що через примхи батька Меррік може запізнитися на весілля.

— Але ж у дружок і Меррік довгі сукні, вони можуть забруднитися.

— Містер Вітшенк запевняє, що такого не буде, він підстелить білий килим на проході та ще кілька на тих місцях, де будуть стояти дружки.

Еббі дивилася на Дейна з відкритим ротом. За темними окулярами не було зрозуміло, що він думає з цього приводу.

— Я здивована, що Меррік погодилася на все це, — відповіла Еббі.

— Так, але ж ти знаєш містера Вітшенка, — сказав Дейн.

Еббі його не знала, у тому-то й річ. Захоплювалася вона лише місіс Вітшенк. Але зараз у неї склалося враження, що він людина з твердим характером. Дейн проїхав у церкву, де за шість днів мала відбутися церемонія. До неї йшли групи людей — у недільну школу чи на ранню службу. Жінки і дівчата були у сукнях пастельних відтінків, у капелюшках з квіточками та у білих рукавичках, чоловіки — у костюмах. Серед людей Еббі намагалася знайти Меррік, але так її не помітила. До цієї церкви належав і Дейн, але він, звісно, її не відвідував.

Еббі знала Дейна ще з дитинства, але вони не спілкувалися до цього травня. Одного вечора у свій перший тиждень канікул вона зустріла у черзі в кінотеатр «Сенатор» Реда Вітшенка. Він стояв разом з двома друзями, один з них був Дейн Квін. Еббі прийшла з двома подругами, тож усе було ідеально. Ред, мабуть, хотів сісти поруч із нею (усі знали, що Еббі йому подобалася), але вона лише глянула на Дейна, на його похмурий погляд, сердито підняті плечі — і враз встала між ним і своєю подругою Рут, як остання вертихвістка (так потім дражнила її Рут). На неї наче щось найшло, так її тягнуло до нього. Їй подобалася його нестриманість, настороженість і очевидне незадоволення усім світом. Не кажучи вже про привабливу зовнішність. Усі знали його історію. Типовий випускник Гілмана, який вступив до Принстону, як його батько і обидва діда до цього. Але у кінці вересня — на останньому році його навчання — мати залишила батька і поїхала разом із конюхом до Гант Велі. Коли Дейн про це дізнався, він покинув навчання і приїхав додому. Спочатку він байдикував удома, згодом, за настановою батька, пішов працювати в ощадно-позикову фірму Стівенсона. Берні Стівенсон в університеті жив в одній кімнаті з його батьком. Відтоді Дейн більше не спілкувався з мамою і холонув при одній лише згадці про неї. Для Еббі це свідчило про те, що хлопець важко переживав вчинок матері. Їй завжди були цікаві люди, які приховували свої страждання, тож Дейн став для неї новою благородною справою. Вона накинулася на нього, намагаючись витягнути його з безодні горя, знаходила його серед натовпу на кожній вечірці і не приймала

від нього слова «ні». Але саме «ні» було його відповіддю на початку. Він тримався окремо від інших, більше від усіх пив і курив, на запитання відповідав коротко. А потім одного вечора на ганку у Реда Вітшенка Дейн суворо глянув на неї і запитав:

— Чому ти постійно крутишся біля мене?

Еббі могла назвати безліч нормальних причин. Наприклад, сказати, що він такий нещасний, а вона може змінити його життя на краще. Але вона відповіла:

— Бо у тебе мила ямка між носом і верхньою губою.

— Що? — здивовано спитав він.

— Бо твоє скуйовджене волосся робить тебе схожим на божевільного.

— Я не розумію, про що ти, — відступив Дейн.

— Тобі і не потрібно розуміти, — відповіла Еббі і, що було на неї зовсім несхоже, підійшла ближче й уважно подивилася йому в очі. Судячи з виразу обличчя, він їй повірив. Після того випадку їх усі почали вважати парою, хоча її подружки були здивовані. Вона нічого їм не пояснювала. Певною мірою вона сама стала, як Дейн, настороженою і закритою. Еббі почала помічати, які нудні у неї друзі. Досі метою її життя був чоловік, четверо дітей і гарний будинок з подвір'ям, але зараз вона сприймала слова «побут» і «передмістя» презирливо, піднявши брови і опустивши куточки губ.

— Ходімо повечеряємо у «Клубі»? — пропонував хтось.

— Господи, «Клуб», як же це неймовірно цікаво, — відповідав Дейн.

Усі потім поверталися і дивилися на Еббі, але вона лише люб'язно всміхалася і продовжувала пити колу. Вона вважала, що вона одна розуміла Дейна, і знала, що він не такий поганий, яким здається.

Іноді їй здавалося, що саме його погані риси її і приваблювали. Не те щоб він був справді поганим хлопцем, але було у ньому щось ризикове, бунтарське і порочне. Після того як його звільнили, він виніс з роботи двадцять чотири коробки скоб, усього 57 600 штук, підрахував він потім. Його радість, з якою він про це розповів, викликала в Еббі посмішку. Найцікавіше те, що на

роботі у Дейна не було самого степлера! А одного разу він поїхав у район, де жила його мати, разом із другом на прізвисько Кінь. Разом вони серед ночі перемотали скотчем усі двері. Подібна авантюра викликала в Еббі приступ реготу.

— Але навіщо? — запитувала вона, але він нічого не пояснював. Єдиний раз він сказав слово «мама» і тепер, можливо, шкодував про це.

Він пив, і хоч як це не було огидно, але надавало йому якоїсь незграбної хуліганської чарівності і, навпаки, подобалось Еббі. Його можна було впізнати за півквартилу — за його ходую, руками, запханими до кишень, довгим волоссям, що закривало обличчя, за спиною у вигляді букви «С». Не лише бідні люди викликали співчуття! Певною мірою він жив так тяжко, як і негритянські діти, яких Еббі навчала цього літа. Його печаль вражала Еббі у самісіньке серце.

Вона подивилася на його профіль, частину щоки, що виглядала з-під окулярів, і всміхнулася, хоч він цього і не помітив.

— Отже, до чого це я розповідав, — сказав Дейн і підняв руку, показуючи напрямок свого повороту, — про свого двоюрідного брата.

— Так, саме це, — підтвердила Еббі.

— Його звати Джордж, — сказав Дейн, — я живу у нього.

— А я його знаю?

— Ні, він старший, у нього кар'єра і таке інше. На наступні вихідні він їде зі своєю дівчиною до Бостону.

Машина круто повернула на вулицю Боутон, Еббі встигла вхопити сумку, перш ніж вона впала.

— І я буду вдома сам, — сказав Дейн. Він припаркувався біля парадного входу Вітшеків і витяг ключі. Музика різко припинила грати, але він продовжував сидіти на місці і дивитися у вікно. — Я подумав, може, ти прийдеш до мене, а мамі скажеш, що ночуватимеш у подруги.

Еббі чекала подібної пропозиції. До цього все йшло з самого початку, вона *хотіла*, щоб цей момент настав. Але її відповідь вразила навіть її саму.

— А, — сказала вона, — та я ще не знаю.

Дейн повернувся і глянув на неї через окуляри.

— Що ти не знаєш? — запитав він.

— Про яку подругу сказати. До того ж, я, можливо, буду зайнята у той вечір, допомагатиму батькам. Але я не впевнена. — Виходило не дуже добре, й Еббі злилася на себе за своє надмірне хвилювання. — Я подумаю, — сказала вона Дейну і щоб скоріше забути про цей епізод, вискочила з машини.

Йдучи попереду хлопця до будинку, Еббі ніби бачила зі сторони свою струнку талію, те, як спідниця хитається у такт її ходи, як волосся спадає на спину. Звісно, Дейн продумав усе заздалегідь. Зрозумів, що хоче її і уявляв, як це пройде. Усвідомлюючи це, Еббі відчувала себе загадковою, бажаною і дорослою.

Ред Вітшенк і його ще один друг Ворд Рейні стояли на газоні та розмовляли з двома робітниками. Один із них тримав пилку, а Ред та інші — сокири. Навколо них лежала величезна купа зрубаних гілок та шматків стовбура. Дерево, очевидно, було велетенським. І аж ніяк не вмирало, судячи з зеленого листя. Залишки стовбура все ще лежали біля ганку, на перший погляд, метрів зо три заввишки, з рівним зрізом, що надавало цьому залишку вигляд колони.

— ... вирішили, що приїде Мітч і скаже, скільки треба залишити, — говорив Ред чоловікові з пилкою.

— Та не захоче він нічого залишати. Навряд чи він буде витягати коріння з землі, залишиться надто велика дірка, — відповідав йому той.

— Думаєш, він привезе машину для подрібнення пеньків?

— Було б непогано.

Еббі гукнула:

— Привіт усім!

Хлопці повернулися.

— Привіт, Еббі, — сказав Ред, — привіт, Дейне.

— Привіт, — беземоційно відповів Дейн.

Еббі завжди вважала, що ім'я Реда не пасує до його зовнішності. Він мав би бути рудим і повненьким, з рожевою шкірою і ластовинням. А натомість він був чорно-білий, високий і худий настільки, що у нього стирчав кадик і кістки на зап'ястях

(наче ручки шухляди). Сьогодні на ньому була футболка — більше дірок, ніж тканини — та штани хакі з брудними колінами. Його можна було прийняти за одного з робочих.

— Знайомтеся, це Ерл і Лендіс, — сказав Ред. — Це вони повалили дерево. — Хлопці, не посміхаючись, кивнули, а Ворд лише підняв руку.

— Удвох повалили? — запитала Еббі.

— Ні, нам Ред допомагав, — сказав Ерл.

— Я лише підтримував, — сказав їй Ред. — Ніхто, крім Ерла та Лендіса, не знає, як разом із деревом не повалити все інше.

— Уклали, наче дитину у люльку, — задоволено сказав Лендіс.

Еббі глянула угору на навіс із листя над ними. Дерев залишилося багато і не помітно, що стало менше затінку, але все одно цього зрубаного дерева було дуже шкода. Його колоди виглядали цілком здоровими, а у повітрі пахло соком дерева, сильно і різко, як свіжою кров'ю.

Чоловіки продовжували обговорювати, що робити з пеньком. Ерл вважав, що треба просто зрізати стовбур під корінь та й усе, а Лендіс пропонував дочекатися Мітча.

— А поки давайте порубаємо великі гілки, — сказав Лендіс і, на підтвердження слів, поставив ногу на найближчу гілку і замахнувся сокирою. Еббі подобалося слухати розмови робочих, вона відчувала себе дитиною, як колись, коли сиділа у батька на прилавку, гойдала ногами і вдихала запах металу і машинного масла.

Ерл смикнув шнур електропилки — вона видала потужний рев — і підніс лезо до найтовстішої частини гілки. А Ворд схопив іншу гілку і відтягнув її подалі.

— Ти сокиру не приніс? — запитав у Дейна Ред. Дейн запалив сигарету, загасив сірник і сказав:

— Ти коли-небудь бачив, щоб у мене була сокира?

— Тоді я принесу тобі ще одну з підвалу, — відповів Ред і поставив свою сокиру біля кизилу. — Еббі, ходімо, я проведу тебе до будинку.

— А може, я вам чимось допоможу? — запитала Еббі, їй дуже не хотілося йти від Дейна.

— Якщо хочеш, можеш допомогти мамі готувати ланч, — сказав він.

— Ну добре.

Дейн мовчки попрощався з нею, піднявши брову, і вона пішла з Редом кам'яною доріжкою. Через шум пилки їй здавалося, що вона оглухла.

— Ти справді думаєш, що все це затягнеться до ланчу? — запитала вона Реда.

— Навіть довше! Сподіваюся, встигнемо до настання темряви, — відповів Ред.

От і чудово, подумала вона. У неї буде більше часу, щоб набратися сміливості і відповісти Дейнові. До вечора вона стане зовсім іншою людиною, зрілою і впевненою. Вони підійшли до ганку, але Ред замість того, щоб залишити її тут і піти, раптом зупинився.

— Слухай, — повернувся він до Еббі, — я тут подумав, хочеш, я заїду за тобою перед весіллям Меррік?

— Я не впевнена, що взагалі на нього прийду, — відповіла Еббі.

Насправді вона вже майже вирішила не йти. Те, що їй надіслали запрошення, (на такому товстому папері, що знадобилося аж дві марки) стало для неї сюрпризом. Еббі і Меррік ніколи не були близькими подругами. До того ж, Дейна не запросили, Меррік із ним була майже не знайома. Уже декілька тижнів Еббі думала, як їй ввічливо відмовити.

— Не прийдеш? — запитав Ред. — Шкода, моя мама на тебе розраховує.

Еббі наморщила чоло.

— І я теж, — продовжував Ред, — я ж більше нікого не знаю з того натовпу.

— А ти хіба не будеш дружною?

— Ні, мені навіть не пропонували, — відповів він.

— Що ж, спасибі тобі за пропозицію. Я тобі скажу, якщо вирішу прийти, добре?

Ред на мить завагався, наче хотів ще щось сказати, але потім усміхнувся і пішов на задній двір.

У три кроки подолавши ґанок, до Еббі підійшов Джуніор Вітшенк. Високий і незграбний, як Авраам Лінкольн, та й одягнений у такому ж стилі, він схилив голову, вітаючи Еббі, і швидко спустився вниз.

— Доброго ранку, молода леді, — сказав він.

— Доброго ранку, містере Вітшенк.

— Меррік, здається, ще спить, — сказав він їй.

— Гарзд, але я шукаю місіс Вітшенк.

— Місіс Вітшенк на кухні.

— Дякую.

Містер Вітшенк пішов до чоловіків, Еббі дивилася йому вслід, розмірковуючи над тим, де він бере такі сорочки — обов'язково білі, з високими немодними комірами навколо худої шиї.

У Еббі було відчуття, що він навмисне так одягається, мабуть, у нього є якийсь кумир з попередніх епох і він намагається його наслідувати.

Але його вузькі штани ззаду висіли, а Y-образна форма підтяжок підкреслювала втомлену поставу звичайної робочої людини.

— Мітч прийшов? — почула Еббі питання Джуніора і тихе бурчання у відповідь, після чого — тільки шум пилки. Еббі піднялася на ґанок, відчинила двері і неголосно покликала: «Агов». Так би зробила і сама Лінні Вітшенк. Автоматично Еббі перемкнулася на її мову і заговорила її голосом — тоненьким і мелодійним.

— Я на кухні, — гукнула Лінні.

Еббі подобався будинок Вітшенків, навіть у спекотні дні липня у них було прохолодно і трохи туманно. Великий вентилятор крутився на стелі у центрі вітальні, ще один — у їдальні. Скраю стола лежали складені скатертини, а на них — срібні столові прибори. Мабуть, чекали свого часу.

Еббі пройшла на кухню. Біля раковини, замочуючи стручки бамії⁵, стояла місіс Вітшенк, невисока тендітна жінка, з над-

⁵ Бамія — однорічна трав'яниста рослина, стручки якої за смаком нагадують щось середнє між кабачками і недозрілою квасолею.

то глибоким недоречним вирізом на домашній сукні. Її світле волосся майже торкалося плечей.

Така зачіска більше личила молодим дівчатам, але і обличчя жінки, коли вона повернулася до Еббі, також здалося молодим, без зморшок, просте і відкрите.

— Привіт, — радісно сказала Лінні.

— Доброго дня, — відповіла Еббі.

— Яка ти сьогодні гарна!

— Я прийшла запитати, чи можу я вам чимось допомогти, — сказала Еббі.

— Дякую, люба, але не варто. Ще зіпсуєш свій гарний одяг! Краще просто посидь зі мною за компанію.

Еббі витягла стілець з-під столу і сіла. Вона вже знала, що на кухні з Лінні не варто сперечатися.

— То що там із деревом? — запитала місіс Вітшенк.

— Вони вже почали зрізати гілки.

— Ти колись чула про таке — зрубати ціле дерево заради фотиграфії?

«Фотиграфії» — вимовляла вона, але, на відміну від свого чоловіка, не намагалася змінити свою сільську вимову.

— Дейн сказав, що, за словами вашого чоловіка, дерево вже помирає.

— Ох, іноді Джуніор бачить те, що хоче бачити, — відповіла Лінні, вимкнула кран і витерла руки фартухом. — Знаєш, він уже навіть рамки купив для тих фотиграфій. Дві великі дерев'яні рамки. Я спитала у нього: «Збираєшся повісити фото над каміном?», а він мені (її голос зробився низьким і хриплим): «Лінні Мей. Люди не вішають сімейні фото у вітальні». Ну, кажу, я не знала. А ти про таке чула?

— Ні, — відповіла Еббі, — у моєї мами багато сімейних фото у вітальні.

— От бачиш!

Місіс Вітшенк дістала пакет молока з холодильника і налила трохи у миску.

— Я готую бамію з помідорами, — сказала вона Еббі, — а ще смажену курку та фірмові бісквіти. До речі, можеш допомогти

мені з ними, ти ж тепер знаєш, як їх готувати. А на десерт — персиковий коблер⁶.

— Звучить дуже смачно.

— Ред говорив, що підвезе тебе на весілля?

— Так, — відповіла Еббі. — Але я ще не впевнена, чи прийду.

Їй стало соромно, що вона так довго не могла ухвалити рішення. Якби її мати про це дізналася, то жажнулася би від такої невихованості. Але Лінні Вітшенк просто сказала:

— Я б дуже хотіла, щоб ти прийшла! Мені так потрібна підтримка.

Еббі всміхнулася.

— Меррік змусила мене купити жовту сукню у магазині «Гатцлер», — розповіла Лінні. — Я у ній, наче хвора на жовтяницю, але Меррік дуже наполягала. У неї, як і у батька, своє бачення, — жінка насипала кукурудзяне борошно в іншу миску.

— Я просто боюся, що нікого там не знатиму. Знайомі Меррік старші за мене.

— Я й сама їх не знаю, — сказала Лінні. — Будуть її друзі з університету, усі немісцеві.

— А хто з вашої родини приїде? — запитала Еббі.

— Що ти маєш на увазі?

— Дідусі-бабусі? Тітки-дядьки?

— А... у нас нікого немає, — відповіла місіс Вітшенк зовсім без жалю.

Еббі трохи почекала продовження, але Лінні відміряла необхідну кількість солі.

— Тож я все одно подякувала Редові за пропозицію, — сказала Еббі. — Приємно знати, що у разі необхідності хтось зможе мене підвезти.

Досить, треба вже просто погодитися і покінчити з цим. Зрештою, це лише півсуботи — маленька частина її життя. Суботи після ночі з Дейном. *Якщо* вона проведе з ним ніч. Вона уявляла, як він скаже: «Ти ж не залишиш мене після того, як ми...».

Після того як ми...

⁶ Коблер — пиріг-перевертень: начинка знизу, а тісто зверху.

Еббі подивилася на свою спідницю і вирівняла її на колінах.
— Як твоя робота? — спитала Лінні. — Тобі все ще подобаються кольорові діти?

— Так! Я їх просто обожаю.

— Мені стає так страшно, коли я думаю, що ти ходиш у той район, — сказала місіс Вітшенк.

— Там немає нічого поганого.

— Але ж це *бідний* район, хіба ні? Люди там бідні, мов церковні миші. Лише й чекають, щоб у когось щось поцупити. Клянусь, інколи тобі не вистачає здорового глузду і ти не усвідомлюєш небезпеки.

— Але я не боюся цих людей!

Лінні Вітшенк лише похитала головою і поклала бамію на дощечку.

— Що за світ, що за світ, — сказала Еббі.

— Що ти кажеш, любя?

— Це репліка відьми із «Чарівника країни Оз». Не чули, у центрі нова вистава? Вчора ввечері ми з Дейном ходили подивитися. Там відьма кричить: «Я тану! Я тану! Ох, що за світ, що за світ!».

— Так, пам'ятаю це «я тану», — відповіла Лінні. — Я водила Реда і Меррік у кіно, коли вони були маленькими.

— Так, а потім йдуть слова «що за світ», я повертаюся до Дейна і кажу: «Я ніколи не чула цього раніше! Я уявлення не мала, що це каже вона!».

— Я також, — відповіла Лінні. — Звучить якось жалібно.

— Саме так, — відповіла Еббі, — і після цих слів мені одразу стає їй шкода, розумієте? Мені здається, що люди, які здаються нам страшними, насправді просто нещасні.

— Ох, Еббі, борони тебе Боже, — засміялася місіс Вітшенк.

* * *

Почувся гучний стукіт гострих підборів.

Хтось спустився сходами, вийшов у вітальню, потім перетнув їдальню — і у дверях кухні з'явилася Меррік у червоному атласному кімоно та червоних із пір'ячком капцях на

підборах. Великі металеві бігуді вкривали її голову, наче шолом космонавта.

— Господи, котра година? — запитала вона. Потім присіла на стілець біля Еббі і дістала з рукава цигарки.

— Доброго ранку, Меррік, — сказала Еббі.

— Доброго. Це що, бамія? Б-р-р.

— Так, це на ланч, — відповіла Лінні. — У нас там багато чоловіків, яких потрібно нагодувати.

— Це лише моя мати вважає неввічливим, коли робітники самі приносять собі їжу, — сказала Еббі Меррік. — Еббі Далтон, ти що, одягла *панчохи*? Ти у них не розтанеш від спеки?

— Я тану! — скрикнула голосом відьми Еббі.

Місіс Вітшенк і Еббі голосно засміялися, Меррік це лише роздратувало. Вона запалила цигарку і випустила дим.

— Мені снилися одні жахіття, — сказала Меррік. — Наснилося, що я занадто швидко їду на крутій машині крутою дорогою, як у горах, і минаю поворот. І думаю: «О Боже, це жахливо закінчиться». Ну, як буває, коли ти розумієш, що діватися нікуди і зараз усе станеться. Я перелітаю через край скелі, сильно заплющую очі і готуюся до удару. Але, найсмішніше, я так і не падаю, продовжую летіти.

— Який жахливий сон, — сказала Еббі, а місіс Вітшенк спокійно продовжувала нарізати бамію.

— Тоді я подумала, що все ясно — я уже мертва. І лише потім я прокинулася, — закінчила Меррік.

— Авто, яким ти їхала, було з відкидним верхом? — запитала Лінні.

Меррік на хвилину застигла, не донісши цигарки до рота.

— Що? — запитала Меррік.

— Машина з твого сну була з відкидним верхом?

— Так.

— Якщо ти бачила уві сні машину з відкидним верхом, це означає, що зробиш велику помилку у своїх судженнях, — сказала Лінні.

Меррік подивилася на Еббі здивованим поглядом.

— Цікаво, про яку помилку йдеться.

— А от якби машина була без відкидного верху, це означало б підвищення.

— Це ж треба так, що мені наснилася саме з відкидним верхом, — сказала Меррік. — І весь світ знає, що ти проти цього весілля, тому не витрачай зайвих сил, Лінні Мей.

Меррік часто називала матір «Лінні Мей». І її тон видавав усе неприязне ставлення до вад матері: її сільської манери спілкування, дзвінкого голосу, мішкуватого одягу, неправильної вимови слів. Після цієї фрази Меррік Еббі стало шкода місіс Вітшенк, але сама Лінні, здавалося, і не образилася.

— Я просто сказала, — м'яко відповіла жінка, поклавши бамію у миску з молоком.

Меррік лише сильно затягнулася і видихнула дим у стелю.

— У будь-якому разі, — звернулася Еббі до Меррік, — після такого принаймні приємно прокинутися.

Меррік лише мугикнула у відповідь, не зводячи очей з вентилятора на стелі.

У будинку почулися голоси.

— Мерр? Ти де?

Меррік одразу сіла прямо і відгукнулася: «На кухні!».

Скрипнули двері і на порозі з'явилися Піксі Кінкейд та Медді Лейн, обоє були одягнені у шорти-бермуди, Медді тримала у руках велику світло-блакитну косметичку.

— Меррік Вітшенк, ти ще в халаті? — обурилася Піксі.

— Я прийшла додому лише після третьої години ночі, — відповіла Меррік.

— Ми теж, але уже майже десята година ранку! Ти що, забула, сьогодні у нас пробний макіяж!

— Я пам'ятаю, — коротко відповіла Меррік і загасила цигарку. — Що ж, пішли нагору і покінчимо з цим.

— Доброго дня, місіс Вітшенк, — запізно сказала Піксі. — Привіт, ммм... Еббі. Ще побачимося.

Медді лише махнула рукою, наче протерши вікно. Дівчата вийшли з кухні, ще якийсь час було чути цокотіння підборів Меррік, але згодом настала очікувана тиша.

— Мабуть, Меррік зараз дуже нервує, — сказала Еббі.

— Та, ні, вона така завжди, — доброзичливо відповіла місіс Вітшенк. Вона вже нарізала бамію і розмішала шматочки з молоком. — Колись вона була зарозумілою маленькою дівчинкою, а тепер стала зарозумілою *великою* дівчинкою. На жаль, я не можу цьому зарадити. — Лінні замовкла і насипала у суміш кукурудзяне борошно. — Інколи, — продовжила вона, — мені здається, що у нашому житті з'являються люди різних типів, розумієш, про що я? Є люди прості, і є складні. Вони тобі трапляються протягом усього життя. Меррік, наприклад, нагадує мою бабусю Інман, завжди чимось незадоволену жінку з гострим як бритва язиком. Вона завжди мене недолюблювала. А ось *ти* нагадуєш мені тітку Луїз, вона теж усім завжди співчувала.

— О, — сказала Еббі, — так, я розумію про що ви. Щось схоже на реінкарнацію.

— Ну-у, — відповіла Лінні.

— Але всередині одного життя, а не протягом кількох.

— Можливо, — сказала Лінні. — Люба, а ти можеш мені допомогти?

— Звичайно! — відповіла Еббі.

— Візьми, будь ласка, глечик із водою з холодильника і паперові горнята на столі та віднеси чоловікам на вулицю. Впевнена, вони помирають від спраги. І скажи їм, що скоро ланч, вони зрадіють.

Еббі пішла до холодильника, її панчохи були вже вологими від спеки, і щільно прилипли до ніг. Це була не надто хороша ідея, одягнути їх сьогодні. Дорогою вона почула розмову містера Вітшенка по телефону, він говорив голосно і не дуже ввічливо.

— Увечері? Якого дідька? — казав Джуніор. — Хай йому грець, Мітче, у мене тут п'ятеро чоловіків, які чекають саме тебе і твоєї думки!

Еббі вирішила йти тихенько, аби Джуніор її не помітив. Вона подумала, що чоловікові було б неприємно, якби він дізнався, що Еббі випадково його почула. На вулиці гаряче повітря обхопило її обличчя, наче теплий рушник. Підлога на ганку пахла розтопленим лаковим покриттям. Але м'який і свіжий

бриз (досить незвичний для цієї пори) подув якраз вчасно. Вітер здував із лоба вологе волосся дівчини, а глечик із холодною водою охолоджував руки.

Лендіс узяв десь другу бензопилу, і вони разом з Ерлом розпилювали гілки на маленькі дрова для каміну. Дейн і Ворд рубали гілки і відтягували їх у велику купу біля дороги. Ред на великій колоді розрубав товсті шматки стовбура на чотири частини. Побачивши Еббі з тацею, чоловіки миттю кинули роботу. Лендіс і Ерл вимкнули пилку, і настала бажана тиша. Тож голос Еббі звучав дуже чітко:

— Хто-небудь хоче води?

— Я точно не відмовлюся, — сказав Ерл і підійшов до Еббі. Ворд був без футболки. Було зрозуміло, що він не професіонал, і вони обидва з Дейном були червоні. Ред працював так усе літо, але струмок поту стікав і його обличчям. У Лендіса й Ерла сорочки настільки змокли, що змінили колір.

Еббі швидко роздала горнятка з водою, чоловіки випили її залпом і простягнули руки по наступну порцію. Еббі тричі наповнювала горнята, перш ніж чоловіки сказали їй «дякую».

— Ти не знаєш часом, тато зв'язався з Мітчем? — запитав Ред.

— Здається, він зараз розмовляє з ним по телефону, — відповіла Еббі.

— Я все ще вважаю, що нам потрібно спляти все під три чорти, — сказав Ерл Реду.

— Знаєш, мені не хотілося б, щоб потім Мітч сказав, що ми лише ускладнили роботу.

Дейн та Еббі весь цей час дивились одне на одного. Його волосся було вологе, і від нього віяло дивовижно чистим потом і тютюном. У цей момент Еббі з жахом подумала, що у неї немає гарної білизни, самі лише білі бавовняні труси і бюстгальтери з рожевою трояндою, пришитою посередині. Дівчина відвела погляд.

— Доброго дня, — промовив огрядний чоловік у костюмі, пролізши між кущами азалії на межі із сусіднім двором. Під його білосніжними туфлями хрумтіли гілки.

— Скажіть, будь ласка, — сказав чоловік, дивлячись на Реда.

— Доброго дня, містере Баркалов, — привітався Ред.

— Ви взагалі знаєте, о котрій годині почали сьогодні працювати ваші люди?

— О восьмій годині, — відповів Лендіс.

— О восьмій годині, — повторив містер Баркалов, не відводячи погляд від Реда.

— Точніше, тоді почали ми з Редом і Ерлом, решта підійшла пізніше, — знову втрутився Лендіс.

— О восьмій годині ранку, — повторив містер Баркалов, — у неділю вранці, у вихідний день. Ви вважаєте, що це нормально?

— Для мене — цілком, — спокійно відповів Ред.

— Справді? Тобто, восьма година ранку у неділю — чудовий час вмикати бензопилку?

Чоловік нахмурих густі руді брови, але Ред не злякався.

— Я думав, у цей час уже всі... — почав Ред, однак батько його перебив.

— Добридень! — привітався Джуніор. Він впевнено крокував до них газоном, у чорному костюмі та наспіх одягненому піджаку, лівий лацкан якого був повністю перевернутий, наче вухо собаки при швидкому бігу.

— Прекрасний день, — сказав Джуніор, — радий бачити, що вам він також подобається.

— Я саме запитував у вашого сина, містере Вітшенк, чи він вважає прийнятним вмикати електричну пилку о восьмій годині ранку, — сказав містер Баркалов.

— А що тут такого? У чому проблема?

— Проблема у тому, що сьогодні неділя, *ви* взагалі про це знаєте?

Тепер він з-під густих брів дивився на містера Вітшенка, який співчутливо кивав у відповідь.

— Так, що ви, нам, звичайно, не хотілося б... — почав він.

— Це просто обурливо, як ви постійно створюєте жахливий шум, коли інші намагаються спати. Ви б'єте молотками по трубах, свердлисте свої плити, а вчора ви спиляли ціле дерево! Ще й абсолютно здорове, хочу відмітити. І, здається, усе це завжди відбувається у вихідні!

Містер Вітшенк випрямився.

— Вам не *здається*. Усе це справді відбувається лише у вихідні, — сказав Джуніор. — Це єдиний час, коли *ми*, звичайні робітники, можемо собі це дозволити, адже у будні ми працюємо на *вас*!

— Ви маєте подякувати, що я не викликав поліцію, — сказав Баркалов, — є правила добросусідства, які вам, напевно, не відомі.

— Правила? Та не смішіть мене! Лише через те, що ви любите валятися у ліжках до обіду, і ви, і ваш зіпсований син зі своєю товстою великою...

— Насправді, — втрутився Ред, — не важливо, існують правила чи ні.

Обоє дорослих подивилися на Реда.

— Що справді має значення, так це те, що ми розбудили своєю роботою сусідів, — сказав Ред. — Вибачте за це, містере Баркалов, ми справді не хотіли вас турбувати.

— *Турбувати?* — повторив здивовано Джуніор.

— Може ми з вами домовимося про якісь години, прийнятні для нас обох? — сказав Ред.

— Прийнятні для нас обох? — знову луною повторив Джуніор.

— Гарзд, — сказав містер Баркалов.

— Скажіть, десята година ранку вам підійде? — спитав Ред.

— Десята година?! — сказав Джуніор.

— Десята? — задумався містер Баркалов. — Що ж, десята година це теж дуже... Але якщо вам це так конче необхідно, то ми потерпимо.

Джуніор підняв очі до неба, наче благаючи бога змилостивитися. Але Ред сказав:

— Десята година, домовилися. Надалі ми обов'язково будемо дотримуватися цієї нашої згоди, містере Баркалов.

— Гарзд, — невпевнено сказав Баркалов, ще раз уважно подивився на Реда, а потім на Джуніора. — Домовилися, — він повернувся і пішов назад.

— Ну і що ти накоїв, — сказав Джуніор Реду. — Хай йому грець! Десята година ранку — це майже ланч!

Ред мовчки віддав своє горня Еббі.

— Босе, то що? — спитав Лендіс.

— Що? — роздратовано перепитав Джуніор.

— Ви зв'язалися з Мітчем?

— Так, він приїде увечері з чоловіком своєї дружини і привезе машину для подрібнення пеньків, наказав повністю зрубати стовбур.

— Що, до самої землі?

— Так, скільки зможете, — Джуніор розвернувся і пішов. Еббі помітила, що піджак сидить на ньому нерівно — провисає по боках і піднятий посередині, наче він належав якомусь старцю. Зібравши всі горнята, вона пішла до будинку.

— Інколи Джуніорові здається, що сусіди ставляться до нього зверхньо, — сказала Лінні, почувши розповідь. — Він занадто вразливий.

Еббі цього не сказала, але вона чудово розуміла Джуніора, адже сама у школі вчилася з дітьми типу Баркалів. Багаті нахаби, які вважали, що всі мають жити за їхніми правилами. Еббі була впевнена, що всі сини містера Баркалова грали у лакрос⁷, а доньки готувалися до балу дебютанток. Еббі хитнула головою, проганяючи неприємні думки і зосереджуючись на тісті: склала розкатане тісто удруге і утретє. (Зігнути, зігнути і ще раз зігнути — Еббі прокручувала у голові рецепт печива місіс Вітшенк. Згинати, поки при ударі тіста не почується хлопок.)

— У будь-якому випадку, — продовжила Еббі, — Ред знайшов компроміс, тому все добре закінчилося.

— Так, Ред не приймає образу близько до серця, — кивнула Лінні. Вона дістала з холодильника велику миску, прикриту рушником. — Мабуть, він звик до таких, як містер Баркалов, оскільки виріс тут, — сказала Лінні і зняла рушник. У мисці була маринувана курка у білому соусі. Місіс Вітшенк взяла щипці і почала перекладати шматочки м'яса на тарілку. — Йому

⁷ Лакрос — командна гра з твердим гумовим м'ячем, який переносять по лем за допомогою спеціальних сіток на довгій ручці — кросів.

комфортно з усіма — і з такими людьми, як наші сусіди, і з простими робітниками. Якби його воля, він би залишив коледж і працював на фірмі повний робочий день. Лише через Джуніора він там ще навчається.

— Мені здається, диплом йому не зашкодить, — сказала Еббі.

— Джуніор так йому і каже. Мовляв, Ред може вибрати щось краще, щоб усе не закінчилося, як у нього. А він батькові: «Що поганого у тому, як живеш ти?». Каже, що університети відірвані від реального життя. Люди там відірвані від життя. Й іноді йому здається, що вони всі дурні.

Еббі було цікаво дізнатися думку Реда (хоч і переказану Лінні) про навчання у коледжі.

Він був старший від неї на два роки, і вони рідко перетиналися у корпусі.

— А які у нього оцінки? — запитала Еббі.

— Нормальні, середні. Розумієш, у нього мозок працює зовсім інакше. Він із тих людей, яким варто лише показати якийсь пристрій, і вони відразу знатимуть, як він влаштований і як працює. Увесь у батька. А батько хоче, щоб він був зовсім іншим. Так завжди буває у батьків і дітей.

— Значить, Ред у дитинстві був із тих хлопців, що розбирали на гвинтики кухонний годинник? — запитала Еббі.

— Так, але на відміну від інших хлопців, він міг його ще й зібрати назад. Ой, Еббі, що ти робиш! Ти крутиш склянку.

Вона мала на увазі склянку, якою Еббі вирізала печиво.

— Треба різко ставити на тісто, пам'ятаєш? — сказала жінка.

— Вибачте.

— Чекай, я принесу тобі пательню.

Еббі витерла тильною стороною руки чоло. У кухні ставало спекотно, а на ній зверху був ще й фартух місіс Вітшенк.

Вона задумалася над словами Лінні.

Якщо люди такого типу, як вона, «співчутливі», часто траплялись у житті Лінні, то і Еббі часто траплялись люди такого типу, як Лінні, — старші наставники. Бабуся, яка вчила Еббі в'язати, учителька англійської мови, яка залишалася з нею після занять, щоб допомогти їй з віршами. Тобто, більш терплячі

і м'які люди, ніж різка і бойова мати. Вони направляли і підбадьорювали Еббі, як місіс Вітшенк зараз: «Просто чудово! Краще, ніж зробила б я».

— А може, після коледжу Реду піти працювати на фірму свого батька? — запропонувала Еббі. — Тоді фірма називатиметься «Вітшенк і Син Констракшн». Містеру Вітшенку має сподобатися.

— Я так не думаю, — відказала Лінні. — Він хоче, щоб Ред займався юриспруденцією або бізнесом. Для бізнесу у Реда голова гарно тямить.

— Але якщо він буде щасливим... — почала Еббі.

— Джуніор вважає, що щастя — це вигадки, — перебила її Лінні. — Слід просто *налаштувати* себе на те, що ти щасливий, — і все.

Лінні шукала щось у шухлядці із приборами, але підняла голову і пояснила:

— Ти не думай, що він злий.

— Звісно, ні, — відповіла Еббі.

— Він хоче найкращого для своєї родини. Ми все що у нього є, розумієш?

— Так, звичайно.

— Ми обоє припинили спілкуватися зі своїми родинами.

— Чому? — несміливо запитала Еббі.

— Ну... знаєш... через певні обставини. Ми не підтримуємо з ними зв'язок, — сказала Лінні. — Вони живуть далеко, у північній Каліфорнії. А моя сім'я взагалі була проти наших стосунків.

— Із містером Вітшенком?

— Просто як у Ромео і Джульєтти, — місіс Вітшенк засміялася, але згодом зробила серйозне обличчя. — До речі, ти цього можеш не знати. Скільки років було Джульєтті, коли вона закохалася у Ромео?

— Тринадцять, — швидко відповіла Еббі.

— Ти бач.

— Я ще у школі читала.

— Так, Меррік теж проходила у десятому класі, — сказала Лінні. — Прийшла зі школи і сказала: «Яка дурня!». Вона

заявила, що почувши про вік героїв, перестала всерйоз сприймати Шекспіра.

— Ну чому, — заперечила Еббі, — можна закохатися й у тринадцять років.

— Так! Можна! Як я.

— Ви?

— Мені були тринадцять, коли я закохалася у Джуніора, — сказала місіс Вітшенк. — Це я і намагаюся тобі сказати.

— Нічого собі! І от тепер ви одружені! — зраділа Еббі. — Дивовижно! А скільки було містеру Вітшенк?

— Двадцять шість.

Еббі переварила інформацію:

— Йому було двадцять шість, коли вам було тринадцять?

— Так, двадцять шість, — підтвердила Лінні.

— Ого!

— Неймовірно, правда?

— Так, інакше і не скажеш.

— Він був таким красенем, трохи диким. Він працював на дереворізні, але не постійно. Увесь інший час він полював, рибалив, встановлював капкани і потрапляв у різні неприємності. Ти розумієш, чим саме він мене зачепив. Яка дівчина встійть перед таким хлопцем? Особливо, коли тобі тринадцять. Але насправді я була дуже розвинута у тринадцять років, я дуже рано подорослішала. Ми познайомилися на церковному пікніку, він прийшов тоді з іншою дівчиною. У нас обох це було кохання з першого погляду. Ми намагалися проводити разом кожну вільну хвилинку. Ми відірватись одне від одного не могли! Але одного разу нас застав батько.

— Де вас застав? — запитала Еббі.

— Та у сараї. Ми там... ну, сама розумієш, — місіс Вітшенк махнула рукою. — Це було просто жахливо! — весело розповідала Лінні. — Просто як у кіно. Батько націлився на нього гвинтівкою, а потім разом із моїми братами вигнав з округи Янсі. Можеш собі уявити? Господи, зараз згадую — і наче все було не зі мною. «Невже то була я?» — запитую себе. Після того ми з ним п'ять років не бачилися.

Еббі так заслухалася, що перестала вирізати печиво і стояла, не зводячи очей з місіс Вітшенк. Лінні забрала у неї з рук склянку і швидко закінчила роботу.

— Але ж ви спілкувалися? — запитала Еббі.

— Що ти, ні! Я увявлення не мала, де він, — Лінні розкладала тісто на пательню. — Але увесь час я залишалася йому вірною. Не забувала його ні на хвилину. Ох, у нас така собі власна історія великого кохання. А коли ми знову зійшлися, то здавалося, що ніколи і не розлучалися. Продовжили з того місця, на чому завершили.

— Але... — промовила Еббі. Гм, місіс Вітшенк взагалі розуміє, що все це... злочин?

— Навіть не знаю, чому я тобі це розповідаю, — сказала Лінні. — Взагалі-то це таємниця, я навіть власним дітям про це не розповідала! Особливо дітям і не потрібно знати! Меррік би точно з мене глузувала. Пообіцяй, що *ти* нікому про це не розкажеш. Поклянися.

— Жодній душі не розповім, — сказала Еббі.

Та вона і слів би не знайшла, навіть якби захотіла розказати. Неймовірна історія, просто божевілля якесь.

На ланчі мало бути вісім людей: містер і місіс Вітшенк, Ред, Ерл, Лендіс, Ворд, Дейн і Еббі. Лінні сказала, що Меррік із ними не буде.

Еббі ходила навколо столу і розкладала виделки з ножами. Срібло Вітшенків було вищої проби, з вигравірованою буквою «В», як воно у них опинилося? Точно ж не на весілля їм подарували.

У її батьків навіть виделки з ножами були різними.

Раптом їй захотілося додому, до своєї розсудливої і метушливої матері і доброго батька, у якого кишені завжди набиті ручками і механічними олівцями.

У ідальні вікна були відчинені, вітер колихав штори. Еббі глянула на ганок, де на гойдалці, сидячи спиною до неї, розмовляли Піксі і Медді. З макіяжем, очевидно, покінчено, на горі шумів душ.

Еббі пішла на кухню по тарілки, а коли повернулася, надворі знову заревіла бензопила. І до цього вона не помічала тиші, але цей звук був настільки голосним, що Еббі визирнула у вікно. Чоловіки спилували залишки стовбура. Лендіс стояв ліворуч і дивився на Ерла, який пиляв стовбур. Його було майже не видно за деревом. Схоже, він зробив зарубку на стовбурі, щоб повалити його в інший бік від будинку. Еббі завжди хвилювалася, щоб під час роботи ніхто не постраждав, але ці двоє, судячи з усього, знали свою справу.

Дівчина розставила тарілки на столі, порахувала серветки, на кожну поклала виделку, а потім повернулася на кухню і спитала у місіс Вітшенк, чи наливати вже чай з льодом.

— Поки ні, — відповіла Лінні, вона саме смажила курку, — піди трошки відпочинь, посидь на ґанку, а я тебе покличу, коли буде потрібно. Добре?

Еббі навіть не сперечалася. Їй було приємно нарешті піти з дуже гарячої кухні. Вона миттю зняла фартух і повісила його на стілець. Потім вийшла на ґанок і вместилася у крісло-гойдалку недалеко від Піксі та Медді. Еббі почала шукати очима Дейна і побачила його неподалік, він ніс велику гілку на вулицю. Його волосся під сонцем віддавало металевим блиском.

Що їй сказати мамі? Вона могла б сказати, що залишиться на ніч у Рут, але її мама може подзвонити. І навіть якщо Рут погодиться допомогти, залишаться ще її батьки.

На подвір'ї Ред кидав розпилені дрова у візок. Ворд витирає чоло футболкою. Ерл вимкнув пилку, і у цей момент Меррік вийшла на ґанок.

— Ух, — сказала вона, підійшовши до дівчат, — таке враження, що я змила гумову маску з обличчя.

Тримаючи у руках пластівці, Меррік підійшла до плетеного стільця, підтягнула його ногою до гойдалки і сіла. Її волосся досі було у бігудях, але вона переодяглася у шорти-бермуди і білу сорочку без рукавів.

— Ми тут гадаємо, хто цей Джеймс Дін, — сказала Піксі.

— Хто? А, це Дейн.

— Він просто нямчик.

— Якщо наступної суботи буде так спекотно, як сьогодні, — сказала Меррік, — з мого обличчя стече вся косметика. І туш — очі будуть, як у єнота.

— Як і у свекрухи, — хихикнула Медді.

— Слухайте, якщо у мене з'являться такі ж кола під очима, застрелте мене, — сказала Меррік. — А взагалі я думаю, що вона малює собі такі очі, щоб мати хворобливий вигляд. Вона з тих людей, які люблять прикидатися хворими. Раптом що — відразу біжить до свого лікаря. Він каже, що вона здорова, але вона повертається додому і скаржиться: «Лікар *вважає*, що зі мною все добре...».

— Він буде на весіллі? — запитала Піксі.

— Хто — він?

— Дейн.

— Не знаю. Дейн буде на весіллі? — гукнула Меррік до Еббі.

— Його не запрошували, — відповіла Еббі.

— Справді? Що ж, можеш його привести.

— Ви зустрічаєтесь? — запитала Піксі Еббі.

Еббі знизала плечима, маючи на увазі, що вони справді зустрічаються, але у них вільні стосунки. Піксі театральньо зітхнула.

— У мене питання на шістдесят чотири долари, — сказала Меррік, — мої бігуді.

— Що з ними? — спитала Медді.

— Бачиш, які великі кучері? Я одягаю на ніч бігуді з чотирнадцяти років, інакше моє волосся пряме, наче палка. Але що мені робити у шлюбну ніч?

— Теж мені проблема, — відповіла Медді. — Йдеш спати без них, дурепо, потім рано-вранці прокидаєшся, тихенько йдеш до ванної, надягаєш свої бігуді і стаєш під гарячий душ. Волосся не намочуєш, головне — це гаряча пара. Потім береш фен і висушуєш волосся.

— А як я візьму фен у весільну подорож? Для нього потрібна окрема валіза.

— Тоді купи собі маленький, який можна тримати в руці.

— Теж мені вигадала. І потім померти від ураження струмом, як та жінка у газеті? І ви просто не уявляєте, яке вперте моє волосся, дві хвилини пари не допоможуть.

— Тоді тобі треба зробити таку зачіску, як у неї — сказала Піксі.

— Як у кого?

— У неї, — відповіла Піксі, показуючи на Еббі.

Меррік вирішила ніяк не коментувати репліку Піксі.

— Якби я могла втекти від Трея на декілька годин, — продовжувала Меррік, — якби був якийсь салон краси, який відчинявся б о п'ятій годині ранку.

Раптом знову увімкнули електричну пилку, і решта слів Меррік потонули у шумі. Лендіс підійшов до кизилу і нахилився по мотузку. Дейн почав підніматися на пагорб по сокиру, яку там залишив.

Перед ланчем чоловіки сполоснули голови під краном за будинком, тому до будинку вони увійшли мокрі, витираючи обличчя руками. Ерл, сідаючи за стіл, обтрусився, як собака.

Містер Вітшенк сів у голові стола, напроти нього — місіс Вітшенк. Еббі сиділа між Дейном і Лендісом. І хоча вони сиділи поряд, між ними була велика відстань. Дейн дотягнувся до неї ногою, при цьому не зводячи очей із тарілки. Обоє вдавали, ніби вони взагалі не знають одне одного.

Містер Вітшенк говорив про Біллі Голідей. Вона померла кілька днів тому, і містер Вітшенк не міг зрозуміти, чому всі так розтривожилися.

— Мені, наприклад, завжди здавалося, що вона не потрапляє у ноти, — казав він. — Її інколи вона змінює тональність.

Джуніор подивився на усіх за столом, чекаючи від них коментарів. Еббі відчула себе ученицею, яка уважно слухає свого вчителя, чого, очевидно, і добивався містер Вітшенк. Еббі перемкнула увагу й уявила, що вони тут перебирають кукурудзу, як у старі часи після збирання урожаю, і розвеселилася. Коли у неї буде свій дім, вона хотіла, щоб він був таким же привітним, як у Вітшенків, щоб із таць сипалася їжа, а молоді люди балакали на подвір'ї. Дім її батьків здавався таким близьким, а дім Вітшенків таким відкритим, звичайно не через містера Вітшенка. Та хіба не завжди так? Жінка задає тон.

— Мені, наприклад, подобається Джон Філіп Соуса, — продовжував містер Вітшенк. — Ви, мабуть, знаєте, хто це? Ред-кліфе, ти розумієш, про кого я?

— Про короля маршів, — відповів Ред із набитим ротом, він саме їв смажену курку.

— Про короля маршів, так, — відповів містер Вітшенк. — Вам відомий The Cities Service Band of America?

Ніхто не відповів, усі лише нижче нахилилися над тарілками.

— Передача на радіо, — відповів Джуніор, — музика — марші. «Зірки та смужки назавжди» і «Вашингтон пост», мої улюблені. Я був просто обурений, коли передачі скасували.

Еббі сиділа та дивилася на цього чоловіка, вона намагалася відшукати ту дику натуру, про яку розповідала Лінні.

Вона була згодна, що він міг бути красенем, із чіткими рисами обличчя, стрункий навіть у свої п'ятдесят чи шістдесят. Але його одяг був таким правильним, наче карикатура на правильність (він вже виправив перекручену лямку), куточки його губ завжди були опущені вниз, що надавало йому розчарованого вигляду.

На руках виднілися фіолетові жили, а все підборіддя було у чорних цятках щетини. Еббі подумала про те, як сильно їй не хочеться старіти! Вона сильніше притисла свою ногу до Дейна і передала Лендісу печиво.

— Мій батько вважає, що Біллі Голідей найкраща, — сказав Дейн. Він зробив ковток чаю з льодом і знову манірно відкинувся на стілець. — Він каже, що це візитівка Балтимора.

— Що ж, тут нам із твоїм батьком слід погодитися, що згоди у нас немає, — сказав містер Вітшенк. — До речі, хто твій батько?

— Дік Квін, — відповів Дейн.

— Той Квін, який «КвінМаркетинг»?

— Саме так.

— Ти працюєш у сімейній фірмі?

— Ні, — сказав Дейн.

Містер Вітшенк чекав пояснення. Дейн люб'язно дивився на нього.

— Як на мене, це шикарна можливість, — сказав містер Вітшенк.

— У нас із батьком різні погляди на все, — відповів Дейн, — крім того, він розлючений через те, що мене звільнили.

Він сказав це спокійно і просто, містер Вітшенк знову нахмурився.

— Чому тебе звільнили? — запитав він.

— Не зійшлися характерами, — відповів той.

— Що ж, я от, наприклад, завжди кажу Редкліфу: «Сину, що б ти не робив у житті, завжди намагайся робити це якнайкраще. Хай це буде вивіз сміття чи щось інше, роби це краще від усіх. Так, щоб ти міг пишатися зробленим». А звільнення — це чорна пляма на репутації на все життя.

— Але я працював у фірмі, яка займалася позикою і зберіганням грошей, — промовив Дейн, — я не збираюся будувати свою кар'єру у цій сфері, повірте.

— Справа у репутації, — продовжував Джуніор. — У тому, яка думка сформувалася про тебе серед людей. Зараз, ти, можливо, і не відчуваєш, що це твоє, але хтозна, як буде далі...

І як цей чоловік міг бути героєм любовного роману місіс Вітшенк? Хай божевільний і вульгарний, але все ж це був роман, з інтригами, скандалами та розлукою. Джуніор був таким «сухим», він сидів за столом і бубонів безперестанку, тоді як усі інші спокійно намагалися поїсти. Лише дружина дивилася на нього зацікавлено, коли він розповідав про тяжку працю і її цінність, про нестачу ініціативи у молодого покоління, переваги досвіду життя у часи Великої депресії. Якби ж молодь пережила ті роки, як Джуніор... Але раптом він зупинився і сказав:

— Ти йдеш зі своїми подругами? — він звернувся до Меррік. Вона пройшла через вітальню до дверей, зупинилася і глянула на батька.

— Ага, — швидко відповіла Меррік, — на вечерю не чекайте.

Її пряме волосся дивовижним чином перетворилося на чорняві кучері, що стридали від кожного її кроку.

— От, наприклад, наречений Меррік, — продовжив Джуніор, — він пішов працювати у сімейний бізнес. Працює у

престижному закладі. Звісно, майстром на всі руки його не назвеш, він не вмів навіть мастило замінити у машині, уявляєте?

— Бувайте, — гукнула Меррік, махнула своїми вишуканими пальчиками і пішла.

Її батько лише кивнув і знову продовжив свою розповідь про «розбещених» і багатих, про те, що вони нічого самі не вміють робити, але Еббі його вже не слухала. Її охопила безнадійність, його самовдоволений і самовпевнений тон, награна вимова, намагання вимовляти слова з північним акцентом, його надмірна увага до походження і класу. Але місіс Вітшенк продовжувала всміхатися, не зводячи очей. Ред узяв собі ще один шматочок помідора, Ерл виклав на тарілці три печива одне на одне, наче збирався забрати їх із собою. До нижньої губи Ворда прилип шматочок курки.

— Усе це, — говорив містер Вітшенк, — доводить, що ти ніколи в житті, чуєш, ніколи в житті, за будь-яких обставин, не будеш поступатися цим людям. Це я *тобі* кажу, Редкліфе!

Ред перестав солити помідор і глянув на нього.

— Мені?

— Чому ти затанцював під його дудку? Підлизувався? «Так, містере Баркалов», «І, містере Баркалов», «Як скажете, містере Баркалов», «Ми не хотіли турбувати вас, містере Баркалов».

Ред різав помідор, не дивлячись на батька, вдаючи, ніби не чує його, але вилиці стали багряними, наче їх подрпали нігтями.

— О, містере Баркалов, — продовжував глузувати містер Вітшенк. — Це *прийнятно* для вас?

— А ми повалили стовбур, босе, — втрутився Лендіс, — уклали просто на землю.

Еббі захотілося його міцно обійняти.

Містер Вітшенк хотів ще щось сказати, але замовк і подивився на Лендіса.

— А, — сказав він, — ну добре. Тепер нам залишилося дочекатися Мітча, поки він прийде з обіду у своєї тещі.

— Я б скоро його не чекав. Ви бачили його тещу? Вона го-тує, як бог. У неї семеро дітей, усі вже одружилися, в усіх свої діти, але щонеділі після церкви вони збираються у неї вдома.

Вона подає три види м'яса, два види картоплі, салати, огірки, овочі...

Еббі відкинулася на спинку стільця. Апетит зник, тому коли місіс Вітшенк запропонувала їй ще курки, вона мовчки похитала головою.

— Хотів сказати, — промовив Ред. Чоловіки виходили з їдальні, а він зупинився поряд з Еббі. Дівчина, зібравши брудний посуд, повернулася до нього. — Якщо ти вважаєш, що не повинна приходити на весілля, бо тебе пізно запросили, то це не проблема, чесно. Багато з тих, кого запросила Меррік — друзі Пукі Вандерлін і їхніх мам — відмовилися. Тому там буде багато їжі, от побачиш.

— Матиму це на увазі, — відповіла Еббі і легенько потиснула руку, ніби дякуючи, а насправді даючи зрозуміти, що вона вже викинула з голови балачки його батька, і сподівається, що він зробив так само.

Дейн, який чекав Реда у дверях, підморгнув дівчині. Він любив жартувати над закоханістю Реда, називаючи його «твій шанувальник». Зазвичай її це смішило, але не сьогодні, вона продовжила прибирати зі столу, тому хлопці вийшли.

Срібні прибори Еббі поклала біля рукомийника, де місіс Вітшенк мила склянки, і знову повернулася до їдальні. Там містер Вітшенк пальцями тягнув із тарілки персиковий коблер. Він завмер, побачивши її, але потім підняв підборіддя, закинув пиріг у рот і демонстративно витер руки серветкою.

— Для вас це, мабуть, тяжко, містере Вітшенк? — сказала Еббі.

— Ти про що? — його пальці на серветці застрягли.

— Ви раді, що ваша донька виходить заміж за багатого хлопця, але вам не подобається його розбещеність. Хочете, щоб ваш син потрапив у вищі кола, але вас злить, коли він чемно з ними поводить. Ні так вам не подобається, ні інакше.

— Дівчино, ви не маєте права говорити зі мною у такому тоні.

Еббі здалося, що серце зараз вискочить із грудей, але вона вирішила, що стоятиме на своєму.

— То я права? — сказала вона.

— Я пишаюся своїми дітьми, — сказав містер Вітшенк холоним тоном. — Більше, ніж твій батько тобою, особливо коли ти так невічливо поводишся.

— Мій батько дуже пишається мною, — відповіла Еббі.

— Мабуть, це не дивно, зважаючи на те, звідки ти родом.

Еббі відкрила рот, щоб відповісти, але передумала. Вона узяла тарілку з персиковим коблером і пішла на кухню, високо піднявши голову.

Місіс Вітшенк уже перемила весь посуд і почала його витирати, але Еббі забрала у неї рушник.

— Дякую, люба, — сказала Лінні, мабуть, не помітивши, як у Еббі тремтять руки.

Дівчина відчувала себе переможницею, але і переможеною водночас.

Як він, зі своїм сумнівним і ганебним минулим, сміє казати про її походження? Сім'ю Еббі всі поважали, і їм було чим похвалитися. Її прапрапрадід, наприклад, якось урятував короля. Звісно, йдеться не про життя, але він допоміг витягти колесо карети із ями на дорозі. Король особисто йому кивнув, як розповідали. А двоюрідна бабуся із заходу навчалася у коледжі разом із Вілою Кесер⁸, хоча тоді було й невідомо, ким вона стане. У роду Далтонів нічого низького і другосортного не було. І хоча їхній будинок не такий великий, але вони принаймні ладнають із сусідами.

Місіс Вітшенк щось говорила про посудомийні машини. Вона не розуміла, навіщо вони потрібні.

— Деякі мої найбільш приємні розмови були саме під час миття посуду. Але Джуніор вважає, що нам її потрібно купити.

— Що він у цьому розуміє? — різко спитала Еббі.

— Він просто хоче полегшити мені життя, — відповіла Лінні.

Еббі люто витирала тарілку.

— Люди не завжди розуміють Джуніора, — сказала Лінні. — Але він кращий, ніж тобі здається, Еббі.

⁸ Віла Кесер — американська письменниця, яка здобула популярність завдяки романам про життя американського Фронтиру на Великих рівнинах.

— Ага, — відповіла дівчина.

Місіс Вітшенк посміхнулася.

— Люба, ти не могла б подивитися, чи не залишився на ганку якийсь посуд?

Еббі з радістю вийшла, у неї на язичку крутилися слова, які вона так боялася сказати місіс Вітшенк.

На ганку нікого не було, Еббі забрала миску Меррік із залишками пластівців, і подивилася на галявину, на мить обидві пилки замовкли.

Усе навколо здавалося напрочуд яскравим; мабуть, зрубане дерево затуляло світло більше, ніж вона спочатку подумала. Зараз воно лежало верхівкою у напрямку дороги, Лендіс розмотував мотузку, якою обв'язали крону. Дейн пішов на перекур, Ерл і Ворд завантажували рештки дерева на візок, а Ред стояв біля зрубаного пенька, схиливши голову.

Спершу Еббі подумала, що переживає через розмову за ланчем, тому швидко відвернулася, щоб він не помітив її погляду. Але відвертаючись, вона побачила, що він просто лічив кола на зрубі.

Після всього, що пережив Ред сьогодні: велике фізичне навантаження, гучний шум пилки, страшенна спека, сварка із сусідом і неприємний епізод з батьком перед друзями, він просто стояв і рахував кола на зрубі, щоб дізнатися, скільки дереву років.

Чим він так її розчулив у цю мить? Своєю зосередженістю? Тим, що не сприйняв близько до серця образу? Він наче казав: «Та, облиш, у кожній родині свої суперечки, краще дізнаймося, скільки років цьому дереву?».

У душі Еббі посвітлішало, як на цій галявині після того, як зрубали дерево. Дівчина легкою ходою зайшла у будинок, майже беззвучно підійшла до місіс Вітшенк.

— Ну що там, люба? — запитала Лінні, витираючи стіл; остання пательня і каstrуля вже були вимиті і стояли на місцях.

— Вони вже закінчили, але Мітч досі не прийшов, — повідомила Еббі. — Дейн на перекурі, Ерл, Ворд і Лендіс прибирають подвір'я, а Ред рахує кільця на дереві.

— Кільця на дереві? — перепитала Лінні. А потім подумала, що Еббі, мабуть, не тямить в ботаніці, і додала: «Він хоче дізнатися вік дерева».

— Після всієї метушні він просто стоїть і рахує, скільки років дереву, — повторила Еббі. Несподівано для самої себе вона відчула, що зараз розплачеться від розчулення. — Він дуже хороша людина, місіс Вітшенк.

Лінні здивовано подивилася на неї, а потім усміхнулася — безтурботно, задоволено і радісно.

— Звісно, любя, — відповіла вона.

Еббі встала, вийшла з будинку на ганок і сіла у гойдалку. Це був гарний вечір, вітряний і жовто-зелений, із надзвичайним синім небом. Через хвилину вона підійде до Реда і погодиться поїхати з ним на весілля. Але поки вона тримала це рішення біля серця, як маленьку таємницю.

Вона легенько відштовхнулася ногою і закачалась у гойдалці. Із жалем подивилася на Дейна. Він викинув сигарету, підійшов до дерева, узяв сокиру, почав рубати залишки гілок. Що за світ, що за світ. Як там далі? «Хто б міг подумати, що така мила дівчинка зруйнує мої прекрасні чари?».

Еббі зупинилася, швидко встала і пішла до Реда, з кожним кроком сповнюючись щасливою впевненістю.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

БЛАКИТНА ФАРБА

У кожній кімнаті на першому поверсі, окрім кухні, були розсувні двері, а над ними — різьблені решітки для вентиляції влітку. Вікна були встановлені так міцно, що навіть під час найсильніших вітрів шибки не торохтіли. Зала на другому поверсі була огорожена округлими перилами, сходи вишуканим поворотом виводили вниз, до головного входу. Підлога дерев'яна, зі старого каштану. Фурнітура у будинку мідна: ручки на дверях і шафах і навіть гачки для льняних штор. У всіх кімнатах вгорі і внизу на стелі встановлені дерев'яні вентилятори, а на ґанку — цілих три. Вентилятор у залі мав майже два метри у діаметрі.

Місіс Брілл хотіла повісити у залі велику кришталеву люстру — такий собі перевернутий весільний торт. Дурна жінка. Джуніор відмовив їй, вказуючи на непрактичність такої покупки: через найменшу павутинку їй доведеться викликати робітника з п'ятиметровою драбиною. Джуніор промовчав про те, що для іншого клієнта розробив механізм, завдяки якому люстру можна було підіймати і опускати, коли захочеш. Його насправді не влаштувало інше — така люстра була не «у дуці» будинку. Будинок був дуже простий. Але при цьому бездоганно збудований — це Джуніор знав точно. Він передбачив кожен деталь, власноруч робив усе, що міг, а для складніших робіт запрошував найкращих спеціалістів.

Так, дрібні чорно-білі кахлі у ванній кімнаті клали брати-італійці, які навіть не говорили англійською. Сходами разом із балясинами і перилами та розсувними дверима, які відкривалися майже безшумно, займався Джуніор.

У житті він був квапливим і нерозважливим. Він проїжджав знаки «Стоп», не торкаючись педалі гальма навіть

пальцем, умить поглинав їжу і жадібно пив напої, а ще — про- сив дитину, яка заїкається, говорити швидше. Але коли йшло- ся про будівництво і проектування будинку, він ставав найспо- кійнішою людиною у світі.

Місіс Брілл ще хотіла оксамитові шпалери у вітальні, кили- ми у спальні та червоно-синій вітраж над входними дверима. Нічого з цього не отримала. Ха! Джуніор переміг! Він наводив свої аргументи. Найчастіше він (як із люстрою) вказував на не- практичність, але якщо треба було, то і натякав, що це несмак.

— Навіть не знаю, — казав Джуніор, — але Ремінгтони та- кого не робили, і Ворінги також.

— Що ж, — відповідала місіс Брілл, яка дуже поважала ці дві родини, — напевно, ти знаєш краще.

І Джуніор продовжував робити все так, як він того хотів. Усе ж таки це був дім його мрії (як у інших чоловіків — жінка мрії), і всупереч усьому, він вірив, що колись житиме у ньому. І на- віть коли Брілли в'їхали у будинок і розставили свої позбав- лені смаку речі, Джуніор не втрачав надії. А потім, коли місіс Брілл почала говорити, що почуває себе у цьому будинку ізо- льовано, занадто далеко від центру, коли влаштувала істери- ку, знайшовши на веранді інструменти, Джуніор відчув, що час настав. Нарешті будинок буде його.

Наводячи тут порядок перед тим, як перевезти родину, Джу- ніор любив приїжджати раніше, щоб просто походити будин- ком. Він насолоджувався порожніми кімнатами, підлогою, яка не скрипіла, коли на неї ступаєш, йому подобалися навіть ручки кранів у ванній кімнаті. Місіс Брілл хотіла такі ручки, як бачи- ла у Парижі, — кришталеві, розміром із м'ячик для настільного тенісу. Але Джуніор вважав, що єдино правильним рішенням є пухкі білі фарфорові хрестики — їх найпростіше повертати, коли руки у милі — і містер Брілл із ним повністю погодився.

Джуніорові подобалося дивитися на сходи і уявляти, як ни- ми спускається його дочка, елегантна дівчина у білій атласній весільній сукні. Він уявляв великий стіл, за яким сидітимуть його онуки, переважно хлопці, щоб рід Вітшенків продовжу- вався. Вони повернуться до нього обличчями, як соняшник

до сонця, і уважно слухатимуть, а він розповідатиме щось повчальне. Можливо, для таких вечорів він навіть придумуватиме різні теми — музика, мистецтво, політика.

У центрі стола стояли б шинка або запечений гусак, поки голова сім'ї їх не розріже, воду подали б у келихах, а виделки для салату задалегідь охолодили (він бачив, як служниця у домі Гілфордів так робила).

До цього його життя складалось аби як: погане виховання, таємне залицяння, кульгавий шлюб, нікчемний орендований будинок у бідному районі. Але тепер, тепер усе зміниться. Почнеться його реальне життя.

Але потім у його справи втрутилася Лінні Мей і зіпсувала гойдалку.

* * *

У Бріллів на ганку стояла страшна біла залізна штукенція з гострими краями, що дряпали спину, — іржава та ще й скрипуча. Місіс Брілл гойдалася на ній ще маленькою дівчинкою. І судячи з того, як вона про це розповідала, було зрозуміло, що ту дівчинку вона дуже любила і спогади про щасливе дитинство були для неї дуже важливими. Тому із залізним монстром довелося змиритися.

Брілли переїхали звідси у квартиру, тож гойдалку залишили на ганку. Місіс Брілл своїм тоненьким і сумним голоском просила наглядати за нею, і Джуніор їй у відповідь обіцяв: «Звичайно, мем!».

Проте щойно вони поїхали, він відразу ж її зняв. Він хотів просте дерев'яне сидіння медового кольору, зі спинкою і підлокітниками. Сама гойдалка мала висіти на спеціальних мотузках, білих і м'яких, приємних на дотик і безшумних — хіба що з таким звуком, як на яхті, коли опускають вітрила. Він бачив таку гойдалку в рідному місті у містера Мюльдунса. Цей чоловік був керівником на шахті, і біля його будинку був величезний ганок із лакованою підлогою, сходами і гойдалкою.

Однак Джуніор не міг знайти таку вже готову гойдалку, тому він її замовив. Коштувала вона чимало, але дружині про це

він не сказав. Лінні дуже хвилювалася через гроші: вони взяли будинок у кредит, і грошей було обмаль. Але Джуніор сказав:

— Це не має значення. Я нізачо у світі не житиму у будинку, де на ганку стоїть жахлива біла гойдалка.

Гойдалка приїхала без лакового покриття, оскільки Джуніор хотів сам контролювати нанесення відповідного відтінку. Його найкращий працівник Юджин мав завершити роботу. Інший робітник прикріпив мотузку до важких мідних кріплень, він розбирався у таких речах, а тому навіть присвиснув, побачивши мідь. Але що ж — у Джуніора були свої запаси, а те, що йде війна — то не його провина. Гойдалку нарешті повісили, дерево виблискувало на сонці, а білі мотузки не видавали при гойданні жодних звуків — Джуніор був щасливий. Уперше його мрія втілилася у життя саме так, як він хотів.

Лінні майже не приходила до будинку, її не захоплював переїзд так, як Джуніора. Він цього зрозуміти не міг. Більшість жінок стрибали б до стелі від радощів! А їй усе було не так: надто дорого, гордовито і далеко від подруг. Ну нічого, вона переїде і сама все зрозуміє, а поки навіть витратити зусилля і в чомусь переконувати? Але коли повісили гойдалку, Джуніор захотів, щоб вона її побачила. Наступної неділі він запропонував заїхати разом із дітьми до будинку після церкви, він не сказав про гойдалку, хотів зробити сюрприз. Натомість повідомив, що до переїзду залишилося кілька тижнів, тому Лінні може привезти деякі речі.

— Ну що ж, добре, — погодилася Лінні.

Але після церкви вона почала шукати якісь причини, аби не їхати. Спочатку сказала, що їм треба поїсти, потім — що хоче переодягнутися.

— Їдь у тому, що на тобі, — сказав він.

Однак подумав, що після переїзду треба буде поговорити з дружиною щодо її вбрання. Той одяг, який вона звикла носити, навряд чи пасуватиме до будинку. Вона все шила сама — і собі, і дітям — постійно щось мішкувате і безформне.

Але Лінні відказала:

— Не тягати ж брудні коробки у чистому одязі.

Тому Джуніор чекав, поки вона перевдягалася сама і перевдягала дітей. Сам він залишився у недільному костюмі. Сусіди, які могли слідкувати за ними з вікон, мали бачити лише Джуніора лише з найкращого боку.

У машині Меррік сіла між Лінні та Джуніором, а Ред — у мами на колінах. Джуніор вибрав маршрут через найкрасивіші вулиці, щоб показати їх Лінні. Це був квітень, усе розцвітало — азалії, рододендрони, магнолії. Коли вони підїхали до будинку Бріллів — тобто уже будинку Вітшенків! — він показав їй білий кизил.

— Коли ми переїдемо, — сказав він Лінні, — ти зможеш посадити тут троянди.

— Але троянди не ростимуть на подвір'ї! Тут затінок, — відмахнулася Лінні.

Джуніор нічого не сказав. Він зупинився біля парадного входу, хоча логічніше було б із речами підїхати до задніх дверей. Вийшов із машини, почекав, поки Лінні виведе дітей, і спробував подивитися на будинок очима дружини. Він повинен їй сподобатися! Будинок наче промовляв: «Ласкаво просимо», «Для сім'ї» або «Тут живуть достойні люди». Але Лінні відразу пішла до кузова по коробки.

— Та забудь про них на хвилину, — сказав Джуніор. — Ми їх потім візьмемо. Ходімо, краще я покажу тобі наш будинок.

І Джуніор легенько підштовхнув її вперед. Меррік взяла батька за руку, а Ред плівся позаду з машинкою.

— Дивися, Джуніоре, вони залишили меблі для ганку, — сказала Лінні.

— Я казав тобі про це, — відповів він.

— Вони взяли з тебе гроші?

— Ні, сказали, що я можу їх собі залишити просто так.

— Дуже мило з їхнього боку.

Джуніор не хотів казати про гойдалку, чекав, поки вона сама помітить. На якусь мить він подумав, що вона не помітить — Лінні буває дуже неуважною, але раптом вона зупинилася.

— Ох, — сказала дружина, — яка гарна гойдалка, Джуніоре.

— Тобі подобається?

— Я тепер розумію, чому ти був так проти залізної гойдалки.
— Дерев'яні зручніші, — Джуніор обійняв дружину за талію і притягнув ближче.

— У який колір ми її пофарбуємо? — запитала раптом Лінні.

— Що?

— Давай у блакитний?

— Блакитний?!

— Так, я думаю, світло-блакитний... Я не знаю, як цей відтінок називається, темніший від блакитного, і світліший від синього. Такий *середній* відтінок, розумієш?.. Шведський блакитний, є такий? Або датський. Ні, якось не так. У тітки Луїз, дружини мого дядька Гаая, була гойдалка такого кольору, про який я кажу. Вони жили у Спрус Пайн, у маленькому милому будиночку. Така гарна пара, я завжди хотіла, щоб мої батьки були такими. Ти ж знаєш, які у мене батьки... А тітка Луїз і дядько Гаай були дружніми, проводили багато часу на вулиці, любили веселощі, шкода, що у них не було дітей, я хотіла б бути їхньою дитиною. Улітку вони сиділи удвох на такій гойдалці щовечора, і вона була такого красивого блакитного кольору. Може, він називається середземноморський блакитний? Джуні, ти не знаєш, є такий колір?

— Лінні Мей, — сказав Джуніор, — гойдалка уже пофарбована.

— Справді?

— Тобто, покрита лаком. Вона уже готова і такою і залишиться.

— Але Джуні, любий, давай пофарбуємо її у блакитний! Будь ласка, я не знаю, як описати цей колір, мабуть, небесний, але якщо говорити про звичне небо, а не таке синє, як влітку. Може, морської води чи блідо-блакитний...

— Шведський, — процідив Джуніор.

— Що?

— Шведський відтінок, ти правильно сказала. Я чудово знаю, бо у кожному чортовому дворі у Спрус Пайн стояли меблі відтінку «шведський блакитний». Наче їм закон велів. Такий типовий колір для типового низького класу.

Лінні дивилася на чоловіка, відкривши рота, а Меррік тягла батька у будинок. Джуніор прибрав руку і пішов із дочкою всередину, решта пішла за ними. Якби Лінні сказала ще хоча б слово, він би завив, як звір у клітці, але вона мовчала.

Після від'їзду Бріллів, Джуніорові залишилося змінити ще кілька речей. Наприклад, побудувати задній ганок, адже цю битву Джуніор свого часу програв, хоча кілька разів натякав Бріллам, що архітектор не передбачив місця, де можна було б ставити мокрі парасольки, бейсбольні маски, хокейні ключки і зимове взуття.

Джуніор завжди шипів, коли чув слово «архітектор».

Через війну йому не вистачало працівників. Двоє робітників одразу після Перл-Гарбора пішли добровольцями, один перейшов у фірму «Спароуз Пойнт Шип-Ярдс» і ще кількох забрали в армію. Тому Джуніор зняв Дода і Кері із будівництва будинку Адамсів і віддав їм чорнову роботу з ганком, усе інше він робив сам. Він приїжджав увечері і працював, поки не стемніє, а потім переходив усередину, де електрик вже зробив освітлення.

Джуніорові подобалося працювати самому. Більшість його людей (сама молодь) вважали його грубим і суворим. Він не заперечував. Робітники обговорювали жінок і хизувалися, хто більше випив на вихідних, але коли з'являвся Джуніор, усі відразу замовкали. Потайки всередині він посміхався: та що ви про мене знаєте! Але хай і не знають. Він досі сам виконував фізичну працю, хоча цим не пишався. Він працював руками, але подалі від усіх. Робітники пліткували, жартували, дражнили один одного, але Джуніор, попри свою балакучість, працював у тиші. У нього в голові завжди грала музика: для однієї роботи — «You Are My Sunshine», для іншої — «Blueberry Hill», роботу він виконував у темпі пісні. Одного тижня він встановлював дуже складні сходи, тому застряг на пісні «White Cliffs of Dover», і вже боявся, що цю роботу він не завершить ніколи. Але сходи вийшли чудові. Немає нічого кращого, ніж гарно виконана робота — коли кожна деталь сама стає на своє місце.

Кілька днів по тому, як Джуніор привіз Ленні до будинку, він приїхав туди знову, приблизно о шістнадцятій годині. Щойно він вийшов із машини, відразу відчув, що щось не так.

Поблизу під'їзної дороги на чохлі від меблів стояла гойдалка.

Блакитна гойдалка.

О Боже, вона була цього жахливого, нудного, невиразного блакитного кольору — «шведський блакитний». Джуніор був шокований. Може, це йому ввижається, може, це страшний спогад із дитинства? Він дивно застогнав, грюкнув дверцями і підійшов до гойдалки. Так, блакитна, щойно фарбована, судячи із запаху. Він швидко озирнувся — йому здалося, що хтось за ним слідкує і тихенько сміється. Та ні, нікого немає.

Джуніор дістав ключі, але побачив, що задні двері відкриті.

— Ленні? — гукнув він.

У відповідь тиша. Він зайшов у кухню і побачив Дода Мак-Даувела над рукомийником — він змивав із рук фарбу.

— Що ти в біса тут робиш? — крикнув Джуніор.

Дод перелякано обернувся.

— Це ти пофарбував гойдалку?

— Так, Джуніоре.

— Навіщо? Хто тебе просив?

Дод зазвичай був блідим, лисим, зі світлими бровами і віями, але зараз увесь почервонів, навіть повіки стали рожевими, здавалося, він ось-ось заплаче.

— Ленні, — тихо відповів він.

— Ленні!

— А ви не знали про це?

— Де ти з нею зустрічався? — суворо запитав Джуніор.

— Вона зателефонувала мені вчора ввечері і попросила привезти блакитну фарбу шведського відтінку і пофарбувати гойдалку. Я думав, ви у курсі.

— Ти думаєш, я вишукував це дерево вишні, платив хтозна скільки, щоб мені зробили гойдалку на замовлення, а потім Юджин довго лакував її, аби добитися правильного відтінку, щоб потім покликати тебе і зіпсувати все цим блакитним кольором?

— Звідки ж мені знати. Я подумав — *жінки*, що з них взяти? — і Дод розвів руками.

Джуніор змусив себе зробити глибокий вдих і видих.

— Правильно, — промовив він, — жінки, — і похитав головою. — Що з них узяти? Але послухай, Доде, відтепер ти слухаєш лише мене, ти зрозумів?

— Так Джуніоре, вибачте, — Дод досі ледь не плакав.

— Та нічого. Це можна виправити. Жінки! — знову повторив Джуніор і навіть засміявся. Потім швидко розвернувся і вийшов. Йому потрібен був час, щоб прийти до тями.

* * *

Вона була його прокляттям, каменем на шиї. Того вечора у 1931-му, коли він приїхав за нею на вокзал і побачив її біля входу — у сірому пальто, занадто тонкому для балтиморської зими, і у крисатому капелюсі, яких уже ніхто не носив, він подумав, що Лінні — як цвіль на пиломатеріалах: скільки ти її не зішкрябуй, вона все одно з'являється.

Він вирішив було *не* їхати за нею на станцію. Вона зателефонувала йому у пансіон, і коли він почув «Джуні?» (окрім неї його так ніхто не називав), сказане тоненьким тягучим голосом, то відразу зрозумів, хто це.

Його серце умить обірвалося і полетіло вниз каменем. Першою реакцією було — кинути слухавку. Але вона загнала його у глухий кут. У неї був номер його хазяйки, і як вона лише його дістала?

— Що? — різко відповів він.

— Це я! Лінні Мей!

— Чого тобі?

— Я тут, у Балтиморі, уявляєш? Стою на вокзалі! Ти можеш по мене приїхати?

— Навіщо?

Мовчання.

— *Навіщо?* — перепитала вона, і жвавість у голосі зникла. — Ну будь ласка, Джуні, мені страшно, тут багато темношкірих (там, звідки вона родом, їх не було).

— Вони тебе не скривдять, — сказав він. — Не звертай на них уваги та й усе.

— Що ж мені робити, Джуніоре? Як я тебе знайду? Ти повинен приїхати за мною.

Ні, він не повинен був. Вона не мала права нічого просити. Між ними нічого не було, точніше, було — найгірше, що взагалі траплялося у його житті.

Проте він розумів, що не може так взяти і залишити її непризволяще. Вона безпомічна, як мала дитина. До того ж, крихта цікавості у нього все ж з'явилася — людина з рідних країв у Балтиморі! Йому ж тут і поговорити не було з ким.

— Добре, — зрештою сказав він. — Почекай, я зараз приїду.

— Поквапся, Джуні!

— Чекай надворі біля головного входу, я буду на машині.

— У тебе є машина?

— Звісно, — відповів він недбало.

Джуніор повернувся нагору за курткою, а коли спускався, хазяйка висунула голову з дверей. У неї було золоте волосся з незрозумілими кучерями — пласкими і круглими.

— Усе гаразд, містере Вітшенку? — спитала вона.

— Так, мадам, — відповів Джуніор. У два стрибки він пройшов через вестибюль і вийшов на вулицю.

У той час усі речі Джуніора можна було скласти у невелику валізу, але машину він мав — Essex 1921 року. Він купив її у колеги-теслі за тридцять сім доларів на початку складних часів, коли їх усіх звільнили. Він вважав, що машина допоможе йому у пошуку нової роботи, так і сталося, хоч машина постійно ламалася. Уже завівши мотор, він подумав, що треба було сказати Лінні їхати на трамваї. Хоча вона все одно не змогла б, це вище її розуміння. Він навіть не міг уявити, як вона самостійно дісталася до Балтимора. Це ж їй треба було робити пересадку у Вашингтоні, не кажучи про інші станції.

Джуніор жив на північ від вокзалу, насправді, дуже далеко. Він зрізав дорогу до вулиці Святого Пола і поїхав між рядами погано освітлених будинків, витираючи час від часу вікно, що запотівало від його дихання. Нарешті він дістався

до вокзалу і повернув праворуч. Лінні він побачив одразу — вона стояла там одна, бліда і налякана, і постійно озиралася навкруги. Але Джуніор не зупинився і проїхав повз неї. Сам не розуміючи, що робить, він натиснув на педаль газу, ще раз повернув направо на вулицю Чарльз і поїхав додому. Але вже у середині першого кварталу уявив, як вона зрадіє і заспокоїться, коли його побачить, і яким бувалим він їй здасться на власній машині. Тож він розвернувся і поїхав назад. Цього разу він зупинився поряд із нею і відчинив двері пасажирського сидіння.

— Це ти щойно проїхав повз мене? — відразу запитала вона.

Ось так. Він ураз утратив усі свої переваги.

— Я вже збирався лягати спати, — відповів він сонним голосом, — я майже сплю.

— Бідолашний Джуні, вибач *мені*, — Лінні відразу нахилилася через свою валізу, щоб поцілувати його у щоку. Хоча її губи були теплі, від неї пахнуло морозом. І ще чимось таким, що нагадало йому про дім, схоже на смажений бекон. Настрій зник.

Але завівши мотор, Джуніор знову опанував себе.

— Не розумію, для чого ти приїхала, — сказав він Лінні.

— Ти не розумієш, для *чого* я приїхала?

— Я не знаю, куди тебе везти. У мене немає грошей, щоб поселити тебе у готелі. Хіба що у тебе є?

— Я їду з тобою, — одразу сказала вона.

— Ні, не їдеш, моя хазяйка здає квартири лише чоловікам.

— Я можу тихенько прослизнути.

— Що? Прослизнути у *мою* кімнату?

Лінні впевнено кивнула.

— Нізащо у світі.

Тим не менше, він їхав до себе додому, оскільки уявлення не мав, що робити.

Вони доїхали до перехрестя, він пригальмував і глянув на неї. За п'ять років вона зовсім не змінилася. Її і зараз можна було дати тринадцять років. Шкіра така ж юна, губи такі ж тонкі і безбарвні. Наче її заморозили, коли він поїхав. І чому вона тоді здалася йому симпатичною? Лінні,

звичайно, не могла прочитати його думок, а тому всміхнулася і повідомила:

— Я одягла туфлі, які тобі подобалися.

Що за туфлі? Він не пам'ятав ніяких туфель. Глянув на ноги: лаковані туфлі на високих підборах із лямкою на гомілці, очевидно, великі на неї.

— Як ти знайшла мене? — запитав Джуніор.

— Усе було так, — кивнула вона за старою звичкою, про яку він вже й забув. Це означало: а тепер до справи. — Чотири дні тому у мене був день народження, — сказала вона. — Мені виповнилося вісімнадцять років.

— Із днем народження, — сказав Джуніор.

— Вісімнадцять, Джуні. Це повноліття!

— Повноліття — це двадцять один, — сказав він.

— Так, для *голосування*... Я вже давно спакувала валізу і збирала гроші. Я чекала вісімнадцятиріччя, щоб мене ніхто не міг спинити. На наступний день після дня народження Марта Моффат відвезла мене на дереворізню у Перівілі, де ти працював. Там я спитала хлопців, куди ти міг поїхати.

— Ти спитала у всіх робітників? — поцікавився він, і Лінні кивнула. Він уявив, *що* там подумали.

— Один хлопець сказав мені, що ти міг поїхати на північ. Він розповів, що одного разу ти розпитував усіх про теслю на ім'я Трамбл, хоча насправді його звали Трімбл. І тобі сказали, що він поїхав у Балтимор, тому, може, і ти сюди подався у пошуках роботи. Марта відвезла мене до міста Маунтін, і там я купила квиток до Балтимора.

Джуніор згадав мультфільми, у яких Боско чи інший герой робить крок у прірву і на мить зависає у повітрі. Лінні навіть не подумала, що його може не бути у цьому місті. Він міг переїхати — у Чикаго або взагалі у Францію, у Париж.

Раптом він відчув себе цілковитим невдахою — стільки років пройшло, а він усе ще тут. А Лінні при цьому ще й знала, що інакше з ним не буде.

— До речі, Марта Моффат тепер Шафорд, — розповідала далі Лінні, — вона вийшла заміж за Тома. А от *Мері* Моффат

досі незаміжня, і її це дуже злить. Постійно свариться із сестрою. Хоча вони ніколи не ладнали між собою.

— Між собою, — виправив її Джуніор.

— Що?

Він здався.

Вони проїжджали центр міста, де будинки стояли близько один до одного, і яскраво сяяли вуличні ліхтарі. Лінні навіть не дивилася у вікно, а Джуніор сподівався, що місто їй сподобається.

— Зійшовши з потяга у Балтиморі, я відразу пішла до телефону. Спробувала знайти тебе у телефонній книзі, але з таким іменем там нікого не було. Тоді вирішила телефонувати усім з прізвищем Трімбл, і виявилось, що Трімбла звати Дін, а за алфавітом це близько. Він сказав, що ти приходив до нього, а він тобі порадив, де шукати роботу, але хтозна, чи тебе взяли. Він сказав, що не знає, де ти живеш, але, може, ти так і живеш у місці Бесс Девіс. Ця жінка здає кімнати для робітників, які вперше приїждять на північ.

— Ти можеш працювати з Пінкертоном, — сказав Джуніор, хоча зовсім не зрадів тому, що його так легко було знайти.

— Я хвилювалася, що ти кудись переїхав.

— У нас Депресія взагалі-то, ти не чула?

— Мене не хвилює, що ти живеш у пансіонаті, — сказала Лінні і торкнулася його зап'ястя. Він прибрав руку, і на мить вона замовкла.

Джуніор припаркувався далі від пансіонату, у темряві в кінці кварталу. Йому дуже не хотілося, щоб їх хтось побачив.

— Ти радий, що я тут, Джуніоре? — запитала Лінні.

Він вимкнув двигун і уважно подивився на неї.

— Лінні...

— Джуніоре, ми не повинні квапитися! — вигукнула Лінні. — Я так скучила! Я на жодного хлопця не подивилася відтоді, як ти поїхав.

— Тобі було тринадцять, — сказав Джуніор, маючи на увазі «у тебе з тринадцяти років не було хлопця?».

Але Лінні не зрозуміла і засяяла:

— Так.

Вона взяла його за руки і стисла обома долонями. У неї були теплі руки, незважаючи на погоду, а у нього — холодні.

— Холодні руки, гаряче серце, — сказала вона йому. — І от я тут і вперше у житті зможу провести з тобою цілу ніч, — вона, мабуть, уже зрозуміла, що він усе-таки пустить її у свою кімнату.

— Першу і *єдину*, — відповів він. — Завтра ти знайдеш собі інше місце. Навіть зараз я ризикую. Якщо місіс Девіс нас побачить, виставить на вулицю обох.

— Мене це не лякає, — відповіла дівчина. — Якщо ми будемо удвох, то це навіть романтично.

Джуніор забрав руку і вийшов з машини.

На сходах під будинком він дав їй знак почекаати. Відчинив двері, перевірів, чи немає там місіс Девіс і потім показав очима: заходь. Щоразу, коли сходи під їхніми ногами скрипіли, він завмирав і шкодував про своє рішення. Але їх ніхто не побачив. Коли вони піднялися на третій поверх — поверх для слуг, як завжди вважав Джуніор, зважаючи на те, що там дуже низькі стелі, — він показав їй на напіввідчинені двері до кімнати і прошепотів: «Туалет». Не хотілося, щоб вона бігала з його кімнати туди-сюди всю ніч. Вона кивнула і зайшла, зачинивши за собою двері. Він з її валізою пішов до себе у кімнату. Двері він навмисне залишив ледь відчиненими, щоб Лінні прийшла на світло. Через якийсь час вона тихенько прокралася у кімнату і зачинила за собою двері. У руках вона тримала капелюх, скроні були мокрі. Волосся було коротшим, ніж тоді, коли вони познайомилися. Раніше воно було аж до її спини, а зараз ледь діставало до щелепи. Вона перевела подих й усміхнулася.

— У мене не було ні рушника, ні мила, нічого, — прошепотіла вона. Її шепіт все одно прозвучав занадто голосно, тому Джуніор нахмурено шикнув. Поки її не було, він роздягнувся. У кутку кімнати стояло маленьке квадратне крісло, а перед ним — пуф. Більше меблів у кімнаті, окрім невеликого комода і вузького ліжка, не було. Він влаштувався на кріслі, як міг, і наклався своїм пальтом. Лінні стояла посеред кімнати і дивилася на нього, відкривши рот.

— Джуні? — покликала вона.

— Я втомився, — відповів він, — мені завтра рано вставати на роботу, — і відвернувся в іншу сторону, міцно заплющивши очі.

Спочатку не було ні звуку. Потім зашурхотів одяг, клацнули заціпки валізи, знову якийсь шум. Нарешті настільна лампа погасла, він розслабився і розплющив очі.

— Джуніоре?

Він зрозумів, що вона лежала на спині, її голос плив угору.

— Джуніоре, ти на мене злишся? Що я не так зробила?

Він знову заплющив очі.

— Що я зробила не так, Джуніоре?

Він навмисне почав дихати рівно і глибоко, і вона більше не запитувала.

Що Лінні зробила не так?

По-перше: вона не сказала, скільки їй років. Уперше, коли він її побачив, вона сиділа на покривалі для пікніка з близнючками Мері і Мартою Моффат — обидві були старшокласницями, і він подумав, що вона з ними одного віку. Яка дурість із його боку. Він одразу мав усе зрозуміти — з її простого ненафарбованого обличчя, довгого розпущеного волосся і з того, як вона пишалася своїми ознаками дорослості, особливо грудьми. Вона постійно до них торкалася, наче перевіряючи: на місці? Але це справді були великі груди, притиснуті ліфом сукні у горошок. А ще на ній були босоніжки на високих підборах. Може, через них він вирішив, що вона старша? Ніхто у тринадцять років не носить таких підборів.

Він прийшов туди з Тіллі Гоудж лише тому, що дівчина сама його запросила, тому жодних зобов'язань перед нею не відчував. Джуніор підійшов до великого столу, який аж прогинався від кількості їжі, взяв печиво з патокою і підійшов до Лінні Мей. Нахилився, що виглядало наче поклон, і простягнув печиво.

— Це тобі, — сказав він.

Дівчина підняла очі, які виявились прозоро-блакитними.

— О! — вигукнула вона і взяла печиво.

Сестри Моффат одразу напружилися, вирівнялися і почали уважно спостерігати: що ж буде далі? Лінні опустила очі, відкусила шматочок печива і повільно облизала кожен палець. Пальці Джуніора теж були липкими, треба було брати імбирне печиво. Він дістав хустинку, витер руки, не відводячи від неї погляду, і дав хустинку Лінні. Вона взяла, не дивлячись йому в очі, витерла руки і віддала хустинку назад, а потім знову відкусила шматочок.

— Ти теж баптистка? — запитав він.

Цей пікнік влаштувала церква на честь травневих свят.
Дівчина кивнула, жуючи печиво й опустивши очі.

— Я ніколи тут не був, — сказав він, — покажеш мені, що до чого?

Лінні знову кивнула, і на мить здалося, що на цьому все і закінчиться, але дівчина піднялася, невпевнено і розгублено — вона сиділа на сукні, і вона трохи зачепилася за підбори, — і пішла з Джуніором.

Сестри Моффат здивовано дивилися їм услід. Лінні продовжувала їсти своє печиво. Там, де подвір'я церкви закінчилося, і почався цвинтар, дівчина зупинилася і переклала печиво в іншу руку, а липкі пальці знову облизала. Джуніор ще раз запропонував їй хустинку, і вона її взяла. Він було подумав, що так може продовжуватися вічно, однак дівчина загорнула печиво у хустинку і віддала її Джуніору. Він швидко заправив її собі до кишені, і вони пішли далі.

Якби він уважніше слідкував за ситуацією, то помітив би, що все у ній кричало: «Тринадцять!». Але тоді йому це навіть не спало на думку. Він був не з тих чоловіків, які розбещують дітей.

І все-таки, мусив зізнатися, він помітив, що вона торкалася своїх грудей. Він подумав, що це такий звабливий жест, а треба було подумати ще раз і зрозуміти, що насправді це дитячий жест. Вона, мабуть, не могла повірити, що вони у неї з'явилися.

Вона йшла попереду, він дивився на її худі ноги у босоніжках, а дівчина показувала похованих на кладовищі родичів: Джонас Інман і Лоретта Керол Інман. Отже, вона з родини Інманів. Сім'я відома своєї зверхністю.

— Як тебе звати? — запитав Джуніор.

— Лінні Мей, — відповіла дівчина і почервоніла.

— Що ж, приємно познайомитися, я Джуніор Вітшенк.

— Я знаю.

Йому стало цікаво, звідки вона про нього знає і що саме чула.

— Скажи мені, Лінні Мей, — сказав він, — я можу подивитися, що всередині церкви?

— Якщо хочеш, — відповіла вона.

Вони розвернулися, вийшли з кладовища і піднялися сходами до церкви. Усередині неї була темна кімната з темними стінами і пузатою пічкою, а ще — декілька рядів дерев'яних стільців, повернутих у бік стола, на якому лежала охайно згорнута серветка. Вони зупинилися у проході, бо більше не було на що дивитися.

— Ти віруюча? — запитав Джуніор.

— Не дуже, — відповіла Лінні.

Джуніор трохи розгубився, бо такої відповіді точно не очікував. Що ж, дівчина була набагато складнішою, ніж йому здалося.

Тому він усміхнувся і сказав:

— Що ж, тоді ти просто дівчина моєї мрії.

Вони зустрілися поглядами, і його знову вразила прозорість її очей.

— Однак мені здається, що я маю хоча б трохи приділити уваги дівчині, з якою прийшов, — сказав він жартома, — але ми можемо завтра сходити разом у кіно?

— Так, — одразу погодилася дівчина.

— Де ти живеш?

— Давай зустрінемося біля аптеки, — сказала вона.

— Ага, — сказав він.

Вона соромиться знайомити його з родиною? Ну і чорт з ним.

— Тоді о сьомій? — запитав він.

— Добре.

Вони вийшли на вулицю, і, нічого не кажучи, Лінні залишила його і повернулася до сестер Моффат, які, звісно, увесь цей час за ними спостерігали.

Вони зустрічалися вже три тижні, коли він дізнався, скільки їй років. Вона вік не назвала, але обмовилася, що її старший брат закінчує восьмий клас.

— Твій *старший* брат?

Спочатку до неї не дійшло. Вона розповідала, що молодший брат у неї розумний, а старший — ні.

Старший хотів залишити школу і не вчитися далі у Маунтін-Сіті, як того вимагали батьки.

— Він, знаєш, не любить читати, — сказала вона. — Йому більше подобається полювання і таке інше.

— Скільки йому років? — запитав її Джуніор.

— Що? Чотирнадцять.

— Чотирнадцять, — повторив Джуніор. — а тобі?

Тут вона все зрозуміла. Почервоніла, але спробувала викрутитися:

— Я мала на увазі, що він старший за мого *іншого* брата.

— Лінні, скільки тобі років? — запитав він ще раз.

Вона підняла голову:

— Мені тринадцять.

Джуніора наче з усієї сили вдарили у живіт.

— Тринадцять?! — закричав він. — Але ти... Ти вдвічі молодша від мене!

— Так, але я *рано* дозріла, — сказала Лінні.

— Господи Боже, Лінні Мей!

На той момент вони вже займалися *цим*. Ще з третього побачення. Вони більше не ходили у кіно, кафе і не зустрічалися з друзями, хоча звідки у них друзі? Вони сідали у вантажівку його зятя, їхали до річки, абияк розстиляли ковдру під деревом і відразу спліталися тілами.

Однієї ночі пішов дощ, але це їх не спиноло, вони лежали потім відкинувшись на спину, і ловили краплі ротом. Але це не він був ініціатором.

Це Лінні зробила перший крок. Одного разу у припаркованій вантажівці вона раптом відхилилася від нього і почала тремтячими руками розстібати гудзики на сукні.

Його можуть арештувати!

Її батько вирощував тютюн і володів землею. Її мати приїхала з Вірджинії, а люди звідти вважають себе кращими від інших. Вони все розкажуть шерифові, без сумніву. Лінні діяла просто безглуздо, це було дуже по-дурному з її боку, зустрічатися з ним біля аптеки посеред міста, у відвертій сукні і на високих підборах! І хоча Джуніор жив у Перрівіллі, за багато миль звідси, і жоден з Яррова не знав його, але ж його могли помітити — дорослий чоловік із дводенною щетиною у

потасканому одязі і старих робочих чоботах. Нескладно дізнатися, хто він і звідки.

— Ти комусь розповідала про нас? — швидко запитав він.

— Ні, Джуніоре, присягаюся.

— Навіть близнючкам чи ще комусь?

— Зовсім нікому.

— Я можу потрапити у в'язницю, Лінні.

— Я нікому не казала.

Для себе він вирішив, що більше з нею не зустрінеться, але в обличчя їй не сказав — вона почала б плакати і благати передумати. Лінні могла так пристати, що не відчепишся. Вона любила постійно повторювати, яке велике у них кохання, клялася, що нестямно його кохає. При цьому він ні про яке кохання не говорив. Для неї це все було у новинку, як він не зрозумів? Господи, зв'язався з дитиною і повірити тепер не міг, що був таким сліпим.

Вони склали ковдру, сіли у вантажівку і Джуніор мовчки повіз її додому. Лінні говорила безперестанку про свого брата і вечірку на честь завершення школи. Під'їхавши до аптеки, він сказав, що завтра зустрітися з нею не зможе, оскільки пообіцяв допомогти батькові. І їй не здалося дивним, що він допомагатиме батькові навіть уночі.

— Тоді, може, післязавтра? — запитала вона.

— Побачимо.

— Але як я знатиму?

— Я зв'язуюся з тобою, щойно звільнюся, добре?

— Ох, Джуніоре, я буду сумувати за тобою! — і вона накинулася на нього з обіймами. Він відхилився.

— Тобі вже треба йти, — сказав він.

Звичайно, він із нею не зв'язувався. Цікаво, як вона думала, він це зробить, якщо він сам заборонив залучати у їхню історію інших людей. Тому він, нікуди не виходячи, сидів на своїй території під Перривіллем — 80 соток червоної глини, огороженої парканом і трикімнатна халупа, у якій він жив із батьком і останнім неодруженим братом.

Так вийшло, що у них і справді була робота на тому тижні — міняли дах сараю у жінки на їхній вулиці. Вони виїжджали вранці у фургоні, взявши із собою відерце пахти і кукурудзяні коржики, випускали мула на пасовище місіс Ганікатт, підіймалися на дах і працювали цілий день на сонці.

Усе, що Джуніор зміг зробити ввечері — насилу повечеряти і лягти спати. Його брат Джиммі займався приготуванням їжі після смерті мами — смажив дичину, яку вони приносили з полювання. Уже о восьмій чи о восьмій тридцять вони лягали спати.

Три дні підряд вони так працювали, тому Джуніор не мав часу навіть думати про Лінні Мей. Якось Джиммі спитав, чи не хоче Джуніор поїхати у місто познайомитися з дівчатами, але Джуніор відмовився. Не через Лінні, ні, просто втомився.

Із дахом вони покінчили, й іншої роботи не було. Джуніор цілий день просидів удома, нудьгував, а батько злився. Тож він вирішив наступного дня піти на дереворізню і запитати, чи немає для нього роботи. Там звикли, що він іноді до них приходив, допомога завжди була потрібна.

Він сидів на сходах із собаками і курив — сутінки ще не настали, мухи хаотично кружляли на підвір'ї. Аж раптом до них підїхав невідомий Chevrolet, за кермом якого сидів хлопець у кепці з магазину насіння. З машини вийшла дівчина і впевнено пішла до нього.

— Привіт, Джуніоре, — сказала вона.

Це була одна з близнючок Моффат. Собаки насторожено підняли голови, але потім опустили.

— І тобі привіт, — сказав він.

Імені він не знав, бо дівчата були схожі і він міг їх переплутати. Вона передала йому якийсь папірець. Джуніор розгорнув його, але читати вже було складно.

— Що це? — спитав він.

— Це від Лінні.

Він підніс папірець під світло ліхтарика. «Джуніоре, нам потрібно поговорити. Нехай Моффати підвезуть тебе до мого будинку», — йшлося у записці.

У нього враз похололо у грудях. Коли дівчина пише «нам потрібно поговорити» це може означати лише одне...

Підсвідомо він уже думав про те, як і куди йому бігти до того, як Лінні винесе йому довічний вирок. Але одна з близнючок сказала:

— То ти їдеш?

— Що, зараз?

— Зараз, ми тебе підвеземо.

— Гаразд, — сказав він, встаючи, — поїхали.

Він загасив сигарету і пішов за дівчиною до машини. Дівчина сіла попереду, залишивши йому місце позаду — з іншою близнючкою.

— Привіт, Джуніоре, — сказала вона.

— Привіт.

— Ти знайомий із нашим братом Фредді?

— Привіт, Фредді, — сказав Джуніор, хоча ніколи у житті його не бачив.

Фредді щось пробуркотів у відповідь, потім перемкнув передачу, і машина поїхала у напрямку дороги Севенмайл.

Джуніор розумів, що треба щось сказати хоча б із ввічливості, але міг думати лише про одне: що йому скаже Лінні і що він буде робити. Звичайно, він не буде вмикати покидька і вдавати, що він тут ні до чого, хоча така думка промайнула у голові.

— Батьки Лінні влаштовують сьогодні вечірку на честь Кліфа, — сказала одна з близнючок.

— Хто такий Кліф?

— Це брат Лінні, він закінчив восьмий клас.

— А.

Дивно — так багато метушні з приводу закінчення восьмого класу. Коли він його закінчив, основним питанням було те, чи продовжувати навчання. Батько хотів, щоб Джуніор пішов працювати, а сам Джуніор вважав, що йому ще є чого повчитися.

Лінні ж не думає, що він прийде на вечірку, правда? Вона ж не може бути такою дурною. Але одна з близнючок сказала:

— Вона зможе непомітно вийти, коли буде багато гостей, і батьки не помітять її відсутності.

— А, — з полегшенням сказав Джуніор.

Більше під час поїздки вони не говорили.

Вони з'їхали на вулицю Сойера замість того, щоб поїхати через Ярроу. Джуніор зрозумів, що ферма батьків Лінні розташована на півночі. Згодом через вікно у машину почав потрапляти запах свіжого перегною. Дорога була засипана гравієм. Кожного разу, коли машина підскакувала на ямі, фари блимали і, здавалося, зараз зовсім погаснуть. Джуніора це нервувало. Хай йому грець, його нервувало *все*.

Він раптом подумав: а якщо це підстава? Що як на вулиці на нього вже чекає шериф? Він із ним не дуже ладнав. Ще малими вони з друзями якось ледь не влаштували аварію, коли їхали на вантажівці — просигналили машині ззаду, що їх можна безпечно обігнати. Ну і потім траплялася ще пара епізодів.

Фредді повернув ліворуч, і вони виїхали на вулицю Пі Крік. По асфальтованій дорозі їхалося спокійніше. Ще за кілька метрів вони повернули праворуч. Будинок здався Джуніору великим, він був пофарбований у білий чи світло-сірий колір, у всіх вікнах горіло світло. Перед будинком стояло декілька машин, Фредді повернув і зупинився біля сараю, де маячила чиясь тінь.

— *Прийшли*, — сказали близнючки.

Тінь відійшла від сараю — це була Лінні, одягнена у щось світле. Коли вона підходила до машини, Джуніор спитав Моффатів:

— Ви мене почекаєте, чи як?

Але не встигли вони відповісти, як до них підійшла Лінні.

— Привіт, — сказав Джуніор.

Вона близько нахилилася до нього. Невже Лінні збирається проявляти свої почуття на людях? Він легенько її відштовхнув, закриваючи за собою двері.

— Чекайте на мене тут, — звернувся він до близнючок. — Мені потрібно якось дістатися дому.

— Дякую, Фредді, — сказала Лінні, — привіт, Марто, привіт, Мері.

— Привіт, Лінні, — хором відповіли близнючки.

Джуніор зачинив двері машини і Фредді одразу поїхав.

— Куди це вони? — спитав Джуніор Лінні.

— Не знаю, кудись.

— Як я повернуся додому?

— Вони приїдуть, пішли зі мною.

Вона привела його за руку в один із сараїв, хоча він намагався пручатися.

— Я приїхав лише на хвилину, — казав він. — Вони мали почекати.

— Джуніоре, припини, тебе можуть побачити!

Він здався і пішов за нею. Зачинивши за собою двері сараю, вона прошепотіла:

— Ходімо на сінник.

От це було неправильно. Там він точно опиниться у пастці.

— Ми можемо поговорити і тут, — сказав він. — Я не можу бути тут довго, мені потрібно додому. Ти впевнена, що близнючки приїдуть за мною? Навіщо ти їм розказала? Ти поклялася, що нікому не розповіси.

— Я нікому, окрім них не розповіла. Вони вважають, що це романтично, і вони справді за нас щасливі.

— Хай йому грець, Лінні.

— Ходімо, там комфортніше, там сіно.

Він, не слухаючи її, пішов у кінець сараю, по скрипучій, засипаній соломою підлозі.

— Не розумію, чому ти сьогодні такий впертий? — сказала Лінні.

Вона простягнула руку і увімкнула світло. У цих людей електрика є навіть у сараях! Джуніор побачив, що стоїть біля іржавого плугу, у кутку лежало стоптане сіно. Обличчя Лінні виглядало зморщеним при такому тусклому світлі, мабуть, і його обличчя теж. На ній була сукня з глибоким вирізом. Як мати дозволила їй одягнути таке? Лінні казала, що мати у неї суворя. Джуніор глянув на її груди, але зараз це на нього не діяло. Він дістав з кишені пачку сигарет.

— Про що ти хотіла поговорити? — знову запитав він.

— Тут не можна курити!

Він поклав сигарети до кишені.

— То кажи вже.

— Що казати?

— Навіщо ти мене сюди привела і що хотіла сказати.

— Джуніоре, я знаю, чому ти припинив зі мною зустрічатися. Ти вважаєш, що я занадто молода для тебе.

— Що? Чекай.

— Але вік — це лише дата у календарі, більше нічого. Ти ж бачиш, що я жінка. Хіба я *поводжуся* не як жінка? Хіба на *до-тик* я не жінка?

Вона взяла його руку і поклала собі на груди.

— Це все, що ти хотіла мені сказати?

— Так, я хотіла сказати, що це все забобони.

— Чорт, — сказав він. — То ти не вагітна?

— Вагітна? Звісно ні!

Він не знав, чому її це так здивувало, вони не завжди були обережні. Але після цих слів йому стало так легко, що він засміявся, а потім нахилився і поцілував Лінні у губи, рука ковзнула у виріз сукні. На ній не було бюстгальтеру, хоча, звісно, мав би бути. Він стиснув груди, і Лінні тихо скрикнула, не відриваючись від губ, він притис її до стіни сараю і уклав на сіно. Якось скинув чоботи, потім спецодяг і спідню білизну. Лінні саме намагалася стягнути білизну з себе, Джуніор хотів їй допомогти, але тут почувся навіть не крик, а рев.

— Господи Боже мій!

Джуніор скотився з неї і зірвався на ноги. Худий чоловік спробував схопити його за горло, але Джуніор встиг відскочити. Той перечепився через плуг, але швидко встав.

— Кліфорде! — закричав він. — Брендоне!!!

Здавалося, він намагається вгадати ім'я Джуніора. Але у відповідь прозвучало: «Тату?!».

— Швидко йдіть сюди і несіть гвинтівку!

— Тату, чекай, ти не розумієш! — закричала Лінні.

Але батько у цей час намагався задушити Джуніора. «Хоча б одягнутися дав, а то я у програшному становищі», — подумав Джуніор. Він без особливих зусиль прибрав руки містера Інмана зі свого горла і потягнувся за своїм одягом. Але чоловік схопив його знову. А потім хтось закричав:

— Стій де стоїш!

Джуніор обернувся і побачив двох хлопців із направленими на нього вінчестерами. Він завмер.

— Дайте мені, — сказав містер Інман.

Молодший син простягнув йому гвинтівку, містер Інман трохи відійшов, приставив дуло до Джуніора, звів курок і сказав:

— Розвернися.

Джуніор розвернувся обличчям до хлопців. Вони дивилися на нього швидше з інтересом, ніж із гнівом. Він відчував їхні погляди на своїй промежині. Чоловік ткнув його дулом у шию:

— Пішов геть, — сказав містер Інман.

— Добре, але можна я...

— Я сказав — пішов геть!

— Сер, можна я одягнуся?

— Ні, не можна! Він ще питає! Геть із мого сараю, геть із моєї землі, геть із цього штату, зрозумів? І якщо завтра вранці ти будеш до нас ближче ніж на два штати, то підеш під суд, клянуся. Я б і зараз це зробив, але не хочу ганьби для моєї сім'ї.

— Тату, але ж він голий, — сказала Лінні.

— А ти замовкни! — сказав їй містер Інман. На підтвердження слів він ще раз штовхнув Джуніора гвинтівкою. Той пішов, безпорадно дивлячись на свій одяг на сні, одна шкарпетка стирчала з чобота.

На подвір'ї було темно, але над задніми дверима висіла лампа, яка повністю освітила Джуніора.

На сходах почали збиратися люди, вони ахали і перемовлялися. Жінки, чоловіки, діти різного віку — усі дивилися на нього широко відкритими очима, малі хлопці пхали один одного ліктями.

Це було спасіння — вийти з-під світла і ступити у темряву. Містер Інман ще раз штовхнув його гвинтівкою і зупинився, Джуніор пошкандибав далі. Він не ходив босим ще зі школи, а тому кривився від кожного камінчика і гілки, на які наступав.

За двором Інманів починався ліс, хоч там було повно колючок і шипів — усе ж краще, ніж дорога, де вогні машин і ліхтарів повністю його освітили б. Він сховався за невеликим

деревом і спостерігав звідти за вікнами будинку Інманів. Сподівався, що Лінні принесе йому одяг.

Почали надокучати комарі, заквакали жаби, Джуніор тупцював на місці і відмахувався від комах. Нарешті серце припинило калатати.

Лінні так і не прийшла. Мабуть, її зачинили у кімнаті.

Тож він зняв сорочку, обв'язав її як фартух спереду і вийшов на дорогу. На узбіччі було каміння, тому він вийшов на асфальт, гладкий і теплий після сонячного дня, постійно прислуховуючись, чи не їде машина. Якщо це будуть Моффати, їх треба перехопити. Він уже уявляв, як близнючки перешіптуватимуться, кидаючи на нього погляди.

Почувся далекий звук машини, і Джуніор швидко стрибнув у кущі. Але на дорозі ніхто не з'явився, мабуть, десь повернули. Джуніор знову вийшов на асфальт.

А він точно впізнає машину Моффатів? Якщо він їх з кимось спілугає, люди побачать його без спіднього.

Саме про такі ситуації чоловіки, з якими він працював, розповідають байки. Але він цю історію навряд чи наважиться розказати. Почати лише з того, що дівчині було тринадцять. Уже з цього моменту було не надто смішно.

Де ж дорога Соєра? Невже він її пропустив? Точно ні. Він перейшов на інший бік дороги, щоб не пройти повз поворот. Десь вгорі почувся крик сови, і його це чомусь заспокоїло.

Набагато пізніше, ніж планував, він побачив нарешті дорогу Соєра і повернув. Ступати по гравію було нестерпно, але він ішов не зупиняючись. Він навіть відчував особливе задоволення від того, що його ступні були у порізах.

Він сподівався, що Лінні вже вийшла з будинку і тепер стоїть на подвір'ї, повторюючи: «Джуніоре? Джуніоре?». Усього їй найкращого! Більше вони з нею не зустрінуться. Якби його виставили без спіднього не при ній, то він, можливо, і пробачив би. Але після її фрази «Тату, він же голий!» усе те мізерне, що він до неї відчував, зникло назавжди.

Джуніор не знав, о котрій годині він нарешті дійшов до дороги Севенмайл. Він йшов прямо посередині, де асфальт був

гладким, але ноги були настільки порізані, що навіть це не рятувало його від болю. Додому він дійшов, коли почало світати. А може, це йому лише здалося, бо він, як нічний звір, уже звик до темряви. Він відпихнув сплячого собаку, відчинив двері і зайшов у будинок, де всі спали. У кімнаті він скинув свій фартух-сорочку, дістав з шухляди білизну, і, одягнувши її, відчув блаженство. Потім упав на ліжку і заплющив очі.

Але заснути він не міг. Усю дорогу він відчував втому і бажання спати, але зараз відчував себе цілком бадьоро. Перед очима з'являлися картинки сьогоденної ночі. Люди з вечірки стоять на сходах і дивляться на нього, його худі ноги без штанів, дурний вираз обличчя Лінні і її розкритий рот.

«Він же голий!»

Джуніор ненавидів її.

Під час першого місяця у Балтиморі ці картинки-спогади часто не давали йому спокою. Щоначі він крутився і стогнав у подушку, тряс головою, щоб викинути їх з голови. Звичайно, з часом стало легше, картинки втрачали яскравість. У нього тепер були інші думки, наприклад, як облаштувати своє життя. Розібратися, що тут до чого.

Він зважав до горизонтів нових країв, до будинків, розміщених близько один від одного, до відсутності гір, які раніше надавали йому затишок.

На той час Джуніор уже зрозумів, що містер Інман навряд чи розповість шерифові про події того дня. Він сам сказав, що не хоче ганьбити родину. Тому все, що вимагалось від Джуніора — триматися подалі і, можливо, кілька разів побитися з кимось, якщо опиниться у забороненому місці. Але він усе одно не збирався повертатися додому. Його самого дивувало те, як легко він зміг залишити свою родину. Найбільше він любив матір, але вона померла, коли Джуніорові виповнилося дванадцять. Батько відтоді став жорстоким, а з братами і сестрами Джуніор ніколи не ладнав, усі вони були набагато старші за нього. А може, він просто шукав виправдання, щоб не повертатися? Але набагато важливіше те, що він встиг зрозуміти,

що таке *справжня* робота, якою пишаєшся і заради якої вранці прокидаєшся з усмішкою на обличчі.

Шукаючи на дереворізні Трамбла, він у душі сподівався, що той візьме його працювати до себе. Працювати з Трамблом було цікаво, він ставився до теслярства дуже серйозно і прізвисько отримав не дарма.

Побачивши його вантажівку, робітники відразу починали по-доброму бурчати: зараз почне оглядати кожну дошку так, наче хоче з нею одружитися. Дерево мало бути без дірок, рівне і гладке. А все тому, що він робив хороші меблі. Спочатку чоловік працював на фабриці у Гайпойнт але потім облаштувався у Перрівіллі, звідки були родичі його дружини. Він часто казав на лісопилці, що збирається знову поїхати, тепер уже на північ, де кращий попит на його товар.

Наступного ранку після подій у сараї Джуніор пішки дійшов до будинку свого зятя — у чоботях, які надягав лише до церкви і у яких ноги ще більше боліли. Попросив, щоб його підвезли до дереворізні. Дізнавшись там про Балтимор, він знову сів у машину і вони із зятем поїхали до заправки на 80-му шосе.

— Скажи всім, що я надішлю листівку, коли облаштуюся, — сказав він і вийшов з машини.

Реймонд у відповідь махнув рукою і поїхав геть. Джуніор пішов на станцію, дізнатися, чи ніхто не їде на північ. Із собою у нього була торбинка з двома комплектами білизни, лезо для гоління і гребінець, а у кишені — 28 доларів.

Уже тоді він мав зрозуміти, що Трамбл не візьме його на роботу. Чоловік любив працювати один, та й грошей на помічника у нього, мабуть, не було. Джуніор витратив два дні на його пошуки, а чоловік не запропонував йому навіть склянки води, хоча і поводився люб'язно.

— Робота? — запитав він. — Ти маєш на увазі на дереворізні? — спитав він, не відриваючи очей від дверцят комода, над якими працював.

— Щось таке, де потрібні особливі навички. Я вмю працювати руками. І хочу виконувати роботу, якою зможу пишатися. Чоловік відірвався від свого заняття і глянув на Джуніора.

— Що ж, є один будівельник у цих краях, і, як на мене, непоганий. Його звати Клайд Ворд, іноді я роблю йому меблі у кабінет. Зараз розповім, як його знайти.

Також він запропонував Джуніорові місце, де можна зупинитися — пансіонат місіс Девіс. Джуніор був цьому дуже радий, адже він зупинився у готелі для моряків, які щовечора змушували його співати гімни.

Після цього він більше Трамбла не бачив. Але він усе ж таки зняв кімнату у триповерховому пансіонаті у Гемпдені і почав працювати у Клайда Ворда. Той був найвимогливішим будівельником, якого будь-коли зустрічав Джуніор. Саме він навчив його насолоджуватися гарно виконаною роботою.

Джуніор надіслав листівку своїй родині, як і обіцяв, але відповіді не отримав. Більше він не писав. Насправді він про них тут навіть не думав. Як і про Лінні Мей. Це був крихітний епізод його життя, про який він намагався забути, як і взагалі про колишнього себе. Колишній Джуніор витрачав гроші на сигарети, дівчат і віскі. Він не мав нічого спільного з новим Джуніором. У нового Джуніора був план: колись він відкриє власну справу. Його життя тепер нагадувало дорогу до мети, і за те, що він став на цю дорогу, мабуть, слід завдячувати Лінні Мей.

ПЕРШЕ, чим відзначилася Лінні у Балтиморі — зробила так, що їх виселили.

Джуніор прокидався вночі двічі. Спочатку у нього забилося серце через те, що він відчув присутність чужої людини у кімнаті, але потім усвідомив, що лежить на кріслі і подумав: «А-а, це ж просто Лінні!» — не найстрашніше у такій ситуації. Удруге він підскочив, раптом зрозумівши, що мала на увазі Лінні, говорячи про повноліття, — вона тепер може вийти заміж. «Наче мавпочка шарманщика, — подумав він, — вчепилась обома лапками за шию!» І після цього довго не міг заснути.

Тим не менше, прокинувся Джуніор рано: так звук, та й до ванної кімнати завжди зранку черги. Він одягнувся і пішов голитися, а коли повернувся, постукав по гострому плечу Лінні: — Вставай.

Вона повернулася і глянула на нього. Здавалося, вона вже давно прокинулася, широко розплющені очі дивились ясно.

— Тобі не можна тут залишатися, поки я на роботі, — сказав він. — Ти маєш піти, зранку сюди приходить прибиральниця.

— Добре, — відповіла вона.

Лінні сіла, скинула ковдру, спустила ноги на підлогу. Її нічна сорочка більше підходила для літа — тонка, біла, бавовняна і ледь прикривала коліна. Він уперше побачив її без зимового одягу і зрозумів, що вона змінилася набагато більше, ніж йому здалося спочатку. Залишилася такою ж худюю, але зникла незграбність, вона стала жіночною.

Лінні встала, Джуніор відвернувся, щоб вона переодяглася, і підійшов до столу, де стояла бляшана коробка від вівсянки. Він вийняв звідти хліб, який ховав від мишей, а потім підняв вікно і дістав молоко.

— Сніданок, — сказав він Лінні.

— Це твій сніданок? Невже твоя хазяйка не готує сніданок?

— Мені — ні. Іншим хлопцям, які можуть це собі дозволити, готує. А я не можу.

Він зачинив вікно, відкрив молоко і зробив ковток. Чомусь приємно було казати, що його не лякають злидні. Не повертаючись, він простягнув пляшку Лінні, відчув, як вона її взяла.

— А коли буде спека? — спитала вона. — Де ми тримати мемо молоко? Воно ж скисне.

Ми? Він знову відчув приступ паніки — мавпочка шарманщика! Але спокійно відповів:

— У спеку я п'ю маслянку, — відповів Джуніор. — З нею нічого не стається.

Пляшка торкнулася його ліктя. Він забрав її і простягнув хліб, дивлячись у вікно, за яким диміли труби. Клубки диму зависали у повітрі, неначе застигаючи від холоду, і не розсіювалися. Ввечері молоко треба залишити у кімнаті, інакше замерзне.

Судячи зі звуку, Лінні відкривала валізу. Джуніор склав свій шматок хліба учетверо, щоб з'їсти його швидше, і відкусив якомога більше, прислуховуючись до звуків за спиною. Раптом скригнули двері, і він різко повернувся — Лінні намагалася вийти з кімнати. Він миттю кинувся до неї і загородив двері. Лінні обережно відійшла назад, наче злякавшись, що він її вдарить. Він, звісно, цього не зробив би, але добре, що вона зрозуміла — це не жарти.

— Куди це ти зібралася?

— У туалет, — відповіла вона.

— Не можна. Тебе побачать.

— Але, Джуніоре, я дуже хочу в туалет.

— Напроти є кафе, а там туалет. Одягай мерщій пальто, ми вже йдемо. Я покажу тобі, де кафе, — сказав він.

Вона одяглася у літню сукню з поясом і короткими рукавами. У них там, що, зиму скасували? І знову ці туфлі на високих підборах.

— Одягни тепліші туфлі.

— У мене немає інших.

Господи, і чим вона лише думала?

— Добре, йди вже у цих, — сказав він. — У туалет зараз за-
надто ризиковано, зранку там повно людей.

Лінні почала дуже повільно одягати пальто, ніби хотіла на-
вмисне його подратувати, потім узяла з полички сумку. Джуні-
ор поки поставив молоко за вікно, накинув куртку і підійшов
до ліжка, де лежала розкрита валіза Лінні. Він закрив її і засу-
нув подалі до стіни під ліжко. Ще раз оглянув кімнату.

— Усе, можемо йти.

Він обережно визирнув із дверей, упевнився, що там ніко-
го немає, випустив першою Лінні і зачинив за собою двері. Во-
ни пройшли по коридору і вниз сходами, нікого не зустрівши.

Потім проминули вестибюль, найнебезпечнішу зону, на
щастя, двері у вітальню були зачинені. Звідти чувся брязкіт
посуду і запах кави.

Джуніор каву не любив, але від запаху йому теж хотілося
випити філіжанку.

А може й не кави хотілося, а просто поснідати разом з усі-
ма, і щоб промінь сонця падав на скатертину.

Холодне свіже повітря надворі спершу здалося блаженством.
На третьому поверсі завжди душно. Джуніор зупинився і по-
казав вивіску кафе на перехресті вулиці Датч.

— А якщо там ще зачинено? — запитала Лінні. Вона біль-
ше не намагалася говорити тихо, хоча вони стояли прямо під
вікном місіс Девіс.

— Там відчинено, це робочий район.

— А потім що? Куди мені йти?

— Це вже твоя справа, — відповів Джуніор.

— А можна мені піти з тобою на роботу? Я могла б допо-
могти. Я трохи вмю забивати цвяхи і пиляти.

— Ні, це погана ідея.

— Тоді можна я почекаю на тебе у машині? Я ж не можу про-
стояти на морозі цілий день.

Вона стояла дуже близько, піднявши до нього обличчя, і
він відчував її тепле дихання. Волосся не зачесане, ніс уже по-
червонів.

— Ти мала про це подумати, коли сюди їхала. Посидь на вокзалі чи ще десь. Покатайся на трамваї. Зустрінемося біля кафе о п'ятій.

— О п'ятій?

— Тоді і поговоримо про твої плани.

Із виразу обличчя Джуніор зрозумів, що вона подумала про їхні плани. Але пояснювати і заперечувати він не захотів.

Того тижня Джуніор працював у літньої пари з Гоумленда. Настилав підлогу на горищі і міняв вікна.

Він знайшов це замовлення, як і всі інші останнім часом: приїжджав у благополучний район і стукав людям у двері. З собою він возив рекомендаційний лист від Ворда, виданий після того, як закрилася його фірма, але люди зазвичай вірили Джуніору на слово. Він ретельно слідкував за собою: носив чистий одяг, щодня голився і намагався грамотно говорити. Отримавши замовлення, він їхав за матеріалами, йому відкрили кредитну лінію у будівельному магазині у Локаст-Пойнт. Загрузив свою машину і привозив усе замовникам. Як добре, що він купив той Essex! Багато робітників змушені були перевозити матеріали трамваєм, додатково платити за негабаритний багаж — довгі труби чи дошки і просити кондуктора прив'язати їх зовні. Але не Джуніор.

Конкретно ця робота була нецікавою, зате більш потрібною зараз, ніж вручну вирізані дошки для каміну чи вбудовані стелажі для різних дрібничок, якими він займався у містера Ворда. Дочка цієї літньої пари переїжджала до батьків із чотирма дітьми та чоловіком, який втратив роботу. На горищі мала бути дитяча кімната. До того ж, Джуніор знав, що колись ситуація покращиться, ці люди теж захочуть дошок для каміну і стелажів для дрібничок, і тоді вони обов'язково згадають про нього.

Люди у Гемпдені зазвичай були замкнутими, але сім'я, у якій він працював, виявилася досить доброзичливою. Іноді хазяйка залишала йому щось на обід. Сьогодні вона приготувала сандвіч з яйцем, розрізаний по діагоналі. Джуніор з'їв половину, а іншу загорнув у хустинку для Лінні. Так, він хотів її здихатися, але думати про те, що його хтось чекає, було приємно.

Якщо чесно, з дівчатами у Балтиморі Джуніорові не щастило. На півночі з ними складніше. Важкий характер, їх не просто розгадати.

Тож із роботи він пішов на півгодини раніше. Він припаркувався у середині кварталу за пансіоном місіс Девіс — от що значить приїжджати раніше. Поки ставив машину, випадково глянув на пансіон. І що ж він там побачив? Лінні Мей безсоромно сиділа просто на сходах у своєму величезному капелюсі і у куртці Джуніора. Він навіть не знав, що у цій ситуації було гіршим: те, що вона сиділа у всіх на очах чи те, що якимось чином вона роздобула капелюх, хоча зранку виходила без нього, і його куртку, що висіла у шафі, очікуючи теплої пори. Як їй це вдалося? Як вона потрапила у кімнату? Зламала замок, чи як?

Він грюкнув дверцятами машини і пішов до неї. Побачивши його, Лінні засяяла.

— Це ти! — вигукнула вона.

— Якого дідька, Лінні?

Вона встала, кутаючись у його куртку. З-під неї виглядало пальто.

— Джуні, будь ласка, не злися! — заблагала вона, коли він підійшов ближче.

— Ти повинна була чекати мене біля кафе.

— Я так і хотіла, але там не було де сісти.

Джуніор взяв її за лікоть, аж ніяк не ласкаво, і потягнув від входу. Вони зупинилися біля сусіднього будинку.

— Чому ти в моїй куртці? — спитав він.

— Гарзд, — сказала вона, — почну спочатку. Я пішла у те кафе, про яке ти говорив, але мене не впустили до вбиральні, бо я нічого у них не замовила. Тоді я сказала, що візьму гарячий шоколад після того, як вийду. Потім я сиділа і сиділа, пила його маленькими ковточками, мабуть, десь раз на півгодини. Але вони там такі нечемні, Джуніоре. Через якийсь час вони сказали, що я маю звільнити місце. Я вийшла і довго ходила вулицями, потім знайшла дерев'яну лавку, посиділа, розговорила з однією старенькою. Вона сказала, що за три вулиці звідти роздають безкоштовну їжу і запропонувала піти з нею,

чергу там треба займати раніше, бо їжа швидко закінчується. Була десь десята година чи пів на одинадцятю, але вона казала, що вже час бігти і займати місце. «Безкоштовна їжа? Благодійність?» — перепитала я, але все одно пішла. Подумала, що хоч там у теплі посиджу. Ми стояли у тій черзі вічність, а з нами — цілий натовп людей, багато хто з маленькими дітьми. Джуніоре, мої ноги замерзли, перетворилися на дві льодинки. А коли до нас дійшла черга, знаєш що трапилося? Вони не дозволили нам зайти, вийшли до нас і роздали всім по сандвічу, загорнутому у папір. Два шматочки хліба, а посередині сир. Я запитала у старенької: «А посидіти вони нам не дадуть?». «Посидіти? — сказала вона. — Ми маємо радіти, що нам дали їжу. Жебракам обирати не доводиться». Я подумала: «Так, ми і є жебраки». І ще подумала: «Я щойно стояла у черзі по безкоштовну їжу». І заплакала. Залишила ту стареньку і пішла сама не знаю куди. Я йшла, плакала і їла той сандвіч, сухий, як тирса. Я не розуміла де кафе, де твій пансіон, де ми з тобою домовилися зустрітись. Дуже хотілося пити, а ноги боліли так, наче їх лезом ріжуть. А потім раптом дивлюся — твій пансіон, і після всього він видався мені милим домом. Я згадала, як ти казав, що прибиральниця приходить зранку. Але вже був не ранок, тому...

Джуніор застогнав.

— ...Тому я зайшла всередину, а там було так тепло! Піднялася нагору, мене ніхто не побачив, підійшла до дверей і хотіла відчинити, але вони були зачинені.

— Ти ж бачила, як я зранку їх замкнув, — сказав Джуніор.

— Справді? Не пам'ятаю, мабуть, не помітила. Ти так поспішав. Ну і я подумала, що посиджу трохи під дверима, бо там було так тепло, — продовжувала Лінні.

Джуніор знову застогнав.

— І тут раптом: «Ой!» — мабуть, я заснула. «Ой» — скрикнули ще раз, я розплющила очі і побачила над собою темношкіру дівчину, яка перелякано дивилася на мене. Потім вона як закричить: «Місіс Девіс! Швидше сюди! Тут крадійка!». Хоча вона чудово бачила, що я пристойно одягнена. Прибігла

сходами місіс Девіс, уся захекана і каже: «Поясни, що ти тут робиш!». Я подумала, що все-таки вона жінка і повинна мати добре серце. Понадіялася на її милосердя. «Місіс Девіс, — сказала я, — скажу вам чесно: я приїхала до Джуніора, ми з ним кохаємо одне одного. Надворі страшенно холодно, а я за весь день лише випила чашечку гарячого шоколаду і з'їла маленький сандвіч для бідних, а зранку випила трохи молока у Джуніора».

— Лінні! — жажнувся Джуніор.

— А що я могла сказати? Я думала, якщо вона жінка... Ти б так не подумав? Я думала, вона скаже: «Бідолашна, ти, мабуть, дуже замерзла». Але вона повелася зі мною жахливо, я мала здогадатися з її фарбованого волосся, що вона зла. Вона закричала: «Геть звідси! Геть звідси обоє! Я ще думала, що Джуніор Вітшенк порядний і працьовитий молодий чоловік. Я могла брати з нього більше грошей, оскільки він харчується у кімнаті, але ж не стала! Я з ним по-християнськи — і оце така мені дяка? Геть! У мене тут не бордель!». Вона дістала ключі, відімкнула двері і наказала: «Збирай речі — свої і його — і йди звідси!».

Джуніор схопився за голову.

— Потім вона стояла наді мною, наче я злочинниця якась, і слідкувала, щоб я не забрала зайвого. Темношкіра дівчина теж стояла поруч і витріщалася на мене. І що я там могла вкрасти? І навіщо? Я не знайшла у тебе валізи, а тому дуже чемно попросила: «Місіс Девіс, ви не позичите мені картонну коробку? Я потім її поверну!», а вона мені: «Ха! Так я тобі і повірила!». Наче коробка — це щось дуже цінне. Тому я спакувала речі і обв'язала їх твоїми робочими штаньми, більше нічого не було.

— Ти точно спакувала усі мої речі?

— Так, усі. Я була схожою на жебрака з тим вузликом речей...

— Ти забрала банку від тютюну «Принц Альберт»?

— Я забрала все до дрібниць.

— І банку від тютюну «Принц Альберт»?

— Так, Джуніоре, я забрала твою банку «Принц Альберт».

Що у ній такого особливого? Я думала, ти куриш «Кемел»?

— Я зараз взагалі не курю, бо це дорого, — гірко сказав він.

— Тоді навіщо?..

— Так, давай прояснимо ситуацію: мені тепер немає де жити?

— Так, і мені теж. Уявляєш? Ти міг подумати, що вона поведеться так грубо? А до того ж я ще мала нести всі ті речі, свою валізу, твій вузлик, хліб... Ой! Джуніоре! Пляшка з молоком! Я забула молоко! Мені так жаль!

— *Цього* тобі жаль?

— Я куплю! Я проходила повз магазин і бачила, що воно коштує десять центів. Десять центів у мене точно є.

— Значить, сьогодні я сплю на вулиці, — сказав Джуніор.

— Ні, чекай, я ще не все розповіла. Тож я йшла по вулиці з усіма нашими пожитками, плакала і шукала вивіски «Здається кімната», але жодної не знайшла. Тоді постукала у двері до якоїсь жінки і сказала: «Вибачте, будь ласка, ми з чоловіком залишилися без житла і нам ніде переночувати».

— Таке нізащо не спрацювало б, — сказав Джуніор, вирішивши проігнорувати «чоловіка», — півкраїни у такому становищі.

— Ти правий, — відповіла Лінні, — це не спрацювало ні з цією леді, ні з наступною, ні з іще однією. Хоча вони були дуже милі і казали: «Вибач, люба, на жаль, ні». А одна жінка навіть запропонувала мені шматочок імбирного пряника, але я ще не була голодна після сандвічу. Потім я пройшла вулицю Датч і повернула наліво біля кафе — там, я, звісно, не питала, зважаючи на те, як вони повелися зранку. Але жінка у наступному будинку погодилася здати нам кімнату.

— Що?

— Це набагато краща кімната, ліжко більше і тобі не потрібно буде спати на крислі. Комоду немає, але є тумба біля ліжка і шафа. Жінка погодилася, бо її чоловіка звільнили, і вона вирішила переселити маленького сина до дочки, а його кімнату здавати за п'ять доларів на тиждень.

— П'ять доларів на тиждень? Чому так дорого?

— Це дорого?

— У місіс Девіс я платив чотири.

— Справді?

— Це з харчуванням?

— Ні.

Джуніор сумно поглянув на двері пансіону місіс Девіс. Може піднятися і подзвонити у двері? Раптом вдасться домовитися? Він завжди їй подобався, вона навіть просила звертатися до неї Бесс, але це було б занадто, їй вже за сорок. На минулі свята вона запросила його до себе у вітальню випити бокал чогось особливого, як вона сказала. Але вийшло незручно, і хоча йому не вистачало спілкування з людьми, з місіс Девіс він не зміг і двох слів зв'язати. Зробити вигляд, що прийшов віддати ключі, а потім розповісти, що він майже не знайомий з Лінні Мей (що по суті правда), що вона просто дівчина з його рідного міста, яку він прихистив через жалість на одну ніч?

Але саме тоді, коли він глянув на будинок, там різко закрили штори, і він зрозумів, що говорити вже немає сенсу. Тому він повернувся і пішов до авто. Лінні, підстрибуючи, побігла за ним.

— От побачиш, Кора Лі тобі сподобається, — сказала Лінні, — вона із Західної Вірджинії.

— То вона вже Кора Лі, це ж треба.

— Так. Вона каже, що це дуже сміливо з нашого боку поїхати так далеко від своїх родин.

— Лінні Мей! — сказав Джуніор, зупиняючись біля авто, — як ти могла сказати, що я твій чоловік?

— А що мені було казати, Джуніоре? Мені б не здали кімнату, якби я сказала, що ми не одружені. І взагалі, я *відчуваю* себе заміжною. Не було навіть помітно, що я щось вигадала.

— Тут це називають «брехати», — сказав Джуніор, — у цих краях прийнято називати речі своїми іменами.

— А я так не думаю, — сказала Лінні, — у нас слово «брехати» вважається дуже грубим, ну, ти сам знаєш, — і вона грайливо штовхнула Джуніора у бік. — У будь-якому випадку, — продовжила вона, — це не важливо — «брехати» чи «вигадувати» — я справді відчуваю, що ми з тобою завжди були чоловіком і дружиною, ще до народження.

Джуніор навіть не знав, що на це відповісти. Він підійшов до машини і сів за кермо, Лінні змушена була сама відкривати двері. Вона одна у світі знала, де всі його речі, а інакше — він із радістю залишив би її тут і зник.

Нова кімната у низенькому робочому будиночку у п'яти кварталах від пансіону місіс Девіс була не краща від старої. Вона була навіть менша. Односпальне ліжко з продавленим матрацом було більшим, але не набагато, а на стелі біля вікна виднілася пляма. Проте Кора Лі, повненька брюнетка трохи за тридцять — виявилася доволі милою.

— Ви кажіть, якщо щось не так, бо ми ніколи кімнату не здавали і не знаємо, як це робиться, — відразу сказала вона їм, показуючи помешкання.

— Ну, — сказав Джуніор, — на попередньому місці я платив чотири долари на тиждень. *Ми* платили чотири долари.

Із того, як закам'яніло її обличчя, Джуніор зрозумів, що Кора Лі твердо націлилася на п'ять доларів. Хтось хитріший усе ж поторгувався б, але Джуніор такого робити не вмів, тому він просто змінив тему і запитав про користування ванною кімнатою. Кора Лі знову повеселішала. Оскільки її чоловік тепер не працював, вона сказала, що Джуніор може займати ванну першим. Лінні у цей час вешталася по кімнаті, поправляючи час від часу покривало на ліжку. Говорити про гроші вона соромилася.

Коли хазяйка залишила їх, Лінні підійшла до Джуніора і міцно його обійняла, наче вони молодята, але він відхилився і почав перевіряти свої речі.

— Де моя банка «Принц Альберт»?

— Поряд із засобами для гоління.

Він дістав із полицки паперовий пакет. Справді, банка на місці, разом із відкладеними грошима. Він поклав його на місце.

— Нам треба купити щось на вечерю, — сказав він.

— Сьогодні ми вечеряємо у кафе. Я запрошую.

— Де саме?

— Бачив за рогом «Ідальню Сема та Девіда»? Кора каже, там чисто. Сьогодні у них страва дня — м'ясний рулет. Двадцять центів за порцію.

— Разом сорок центів, — підсумував Джуніор. — У магазині велика банка лосося коштує двадцять три центи, і мені вистачає її на півтижня.

Звичайно, двом на стільки не вистачить — зрозумів Джуніор і запанікував від думки про те, що тепер він має годувати двох, а не одного.

— Але я хочу відсвяткувати, — сказала Лінні, — наш перший вечір разом. Учора не рахується. І я хочу заплатити.

— Скільки у тебе грошей, Лінні?

— Сім доларів і п'ятдесят вісім центів! — гордо сказала Лінні.

— Тоді краще їх прибережи, — зітхнув Джуніор.

— Джуні, ну будь ласка, лише один раз, наш перший вечір разом.

— Ти не могла б, *будь ласка*, не називати мене Джуні? — попросив він, одягаючи куртку.

На вулиці безмежно радісна Лінні тримала Джуніора за руку і говорила про все на світі. Повідомила, що Кора Лі виділила їм половину полиці у льодовнику.

— Тобто, у холодильнику, — виправилася Лінні. — Ми можемо тримати там молоко, сир, а потім я попрошу якимось скористатися плитою. А після себе так її відмию, що Кора дозволить мені готувати. А потім ти й не помітиш, як у нас буде майже власна кухня. Я знаю, як усе влаштувати.

Джуніор легко міг у це повірити.

— І я піду працювати, — радісно торохтіла Лінні, — уже завтра знайду собі місце.

— Як ти збираєшся це зробити? — іронічно запитав Джуніор. — Надворі криза, сотні чоловіків намагаються знайти роботу.

— От побачиш, я щось вигадаю.

Джуніор відсторонився від неї і пішов окремо. Вона нагадувала йому іриску: відірвеш від одного пальця — прилипає до іншого. Але злитися не можна, кімната, яку знайшла Лінні, йому потрібна. Якщо, звісно, не вдасться переконати місіс Девіс прийняти його назад.

«Їдальня Сема та Девіда» виявилася маленькою, меню було написане крейдою на склі. Порція м'ясного рулету за 20 центів включала ще хліб і квасолу. Джуніор зрештою дозволив Лінні затягнути себе всередину. Там було всього чотири столики і барна стійка з шістьма стільцями. Лінні, звичайно,

обрала столик, хоча Джуніор віддав би перевагу барній стійці. За нею сиділи самотні чоловіки, а за столами — самі пари.

— Тобі не обов'язково замовляти м'ясний рулет, можеш обрати щось дорожче, — сказала Лінні.

— Дякую, але мене цілком влаштує рулет.

До них підійшла дівчина у фартуху і наповнила бокали водою. Лінні Мей привітно їй посміхнулася.

— Доброго вечора, я Лінні Мей, а це — Джуніор. Ми щойно сюди переїхали.

— Невже? — відповіла дівчина, — а я Берта, дружина Сема. Ви, мабуть, зупинилися у Мерфів?

— А як ви здогадалися?

— Кора Лі заходила і сказала. Вона була дуже щаслива, що взяла до себе привітну молоду пару, а я їй сказала, що це їм радіти треба, бо у нас в районі немає людей, кращих за Мерфів.

— Я відразу так і подумала, щойно побачила її миле привітне обличчя. Вона нагадала мені людей, як у нас вдома.

— Люба, ми всі тут, як люди у вас вдома. Бо ми всі тут вдома, — відповіла Берта. — Такий він, наш Гемпден.

— Чудово, нам тоді дуже пощастило!

Джуніор, поки вони розмовляли, вивчав ціни у меню.

Рулет виявився дуже смачним. Джуніор давно такого не їв. А поки вони їли, Лінні повідомила, що у неї є ідея, як знизити орендну плату.

— Ти подивись уважно, що у них є таке, що треба полагодити, — розповідала Лінні. — Може стіл хитається, петлі на дверях висять чи ще щось таке. А потім підійди до Кори і запитай: ви не проти, якщо я полагоджу? Але про гроші не згадувай.

— Не згадуй, — виправив її Джуніор.

Лінні миттю закрила рот.

— Припиняй розмовляти по-сільському, якщо хочеш тут освоїтися.

— Добре. А через кілька днів полагодь ще щось і вже не питай дозволу, просто візьми і полагодь. Вона почує звук молотка, прибіжить до тебе, а ти їй ввічливо: «Я помітив і не втримався,

ви ж не проти?». Звичайно вона буде не проти. Ти ж бачив пляму у нас на стелі, зрозуміло, що її чоловік нічого у домі не робить. А ти потім скажеш: «Я тут подумав, здається, вам потрібна людина, яка слідкувала б за будинком, ремонтувала якщо що. Ми можемо домовитися».

— Лінні, мені здається, що їм потрібна готівка, — сказав Джуніор.

— Готівка?

— Так. Хай той будинок хоч розвалиться, аби було що їсти.

— Як це? Їм же потрібен дах над головою. Дах, який не протікає.

— Лінні, скажи, людям в окрузі Янсі зараз важко живеться? — запитав Джуніор.

— Так, звичайно! Половину магазинів закрили, роботи ні у кого немає.

— Тоді чому ти не розумієш Мерфів? Може їм досить лише одного разу не заплатити за будинок — і його заберуть.

— Ой, — лише сказала Лінні.

— Зараз інші часи, — продовжував Джуніор, — про такі речі домовлятися важко. Роботу знайти теж стало важко. Ти витратиш свої сім доларів — і на цьому все закінчиться. Я не зможу тобі допомогти, навіть якщо захочу. Знаєш, що у моїй банці? Там сорок три долари — це все, що я зміг зібрати за своє життя. До кризи було сто двадцять. Я на всьому постійно економив, кинув курити, кинув пити, харчувався гірше від собак мого батька, а якщо вже помирав від голоду, ішов у магазин і купував огірок із діжки, це відбиває апетит. У місіс Девіс я жив довше від усіх. І не тому, що мені подобалося битися за ванну кімнату щоранку, а тому що в мене були амбіції. Я хотів відкрити свій бізнес. Мріяв будувати прекрасні будинки для тих, хто зміг би їх оцінити. Ніяких лінолеумів і руберойдів, лише справжня черепиця на даху, лише дерев'яна підлога. У мене були б хороші співробітники, скажімо, Дод МакДауел і Гарі Шерман з фірми Ворда, і я наклеїв би емблему своєї фірми на машину. Але для цього мені потрібні клієнти, яких зараз немає. І я розумію, що моя мрія не здійсниться.

— Обов'язково здійснився, Джуніоре Вітшенк! Думаєш, я не знаю, що ти закінчив середню школу на відмінно, допомагав батькові майструвати ще з дитинства, і на дереворізні всім було відомо, що до тебе можна звернутися з будь-якого питання? У тебе неодмінно все вийде!

— Ні, — відповів Джуніор, — тепер усе інакше. Тобі треба їхати додому, Лінні.

— Додому? — перепитала Лінні, відкривши рот.

— Ти середню школу закінчила? Ні?

Лінні гордовито підняла підборіддя, що і було відповіддю.

— І твої батьки хвилюються, де ти.

— Джуні, їм байдуже, — відповіла Лінні, — ти знаєш, що з мамою я ніколи не ладнала.

— Усе одно.

— А батько не розмовляє зі мною вже чотири роки і десять місяців.

Джуніор поклав виделку:

— Як? Ні слова?

— Ні слова, Джуніоре. Якщо потрібна була сіль, він звертався до мами: «Скажи їй, щоб передала сіль».

— Це дуже жорстоко, — сказав Джуніор.

— А ти як думав? Мене застали напівголою у сараї з хлопцем і наступного дня про це забули? Я тоді чекала, що ти по мене прийдеш. Уявляла, як це буде. Ти приїхав би на машині свого родича, відчинив би двері і сказав: «Сідай, я забираю тебе звідси». Потім я думала, що ти надішлеш мені листа з грошиками на квиток, і я збрала б речі за хвилину, повір. Зі мною не лише батько не говорив; усі відвернулися. Навіть брати почали ставитися по-іншому. А дівчата у школі хотіли зі мною подружитися лише для того, щоб дізнатися всі деталі. Я думала, що перейду у старші класи і почну все з нової сторінки. Але ні, і там уже знали, дівчата, які вчилися зі мною, усім розп'якали. «Дивіться, це Лінні Мей Інман! Це вона на вечірці на честь випускного свого брата розгулювала голою з хлопцем». На той час нашу історію розповідали так.

— Ти так кажеш, наче це моя вина, — сказав Джуніор, — а насправді ти сама все почала.

— Не сперечатимуся. Я поводилася погано. Але я була закохана. Я і досі закохана! І знаю, що ти також.

— Лінні... — почав Джуніор.

— Будь ласка, Джуніоре, — сказала вона усміхаючись, але очі невідомо чому були повні сліз. — Дай мені шанс. Можеш? Давай зараз не будемо про це говорити, давай насолоджуватися вечерею. Правда ж вона чудова? Рулет смачний?

— Смачний, — глянув на свою тарілку Джуніор.

Але виделки до рук більше не взяв.

* * *

Дорогою додому Лінні розпитувала про його життя: що він робить увечері і на вихідні, чи є у нього друзі. Джуніор окрім води нічого не пив, але відчував таке піднесення, ніби від алкоголю. Можливо це тому, що він нарешті міг виговоритися. У нього не було друзів з того часу, як фірма Вордів закрилася. Та і для дружби чоловікам потрібні гроші. На випивку, гамбургери і бензин, вони не могли просто сидіти і теревенити, як дівчата. Він зізнався Лінні, що нічого не робив увечері, хіба що іноді прав свої речі у ванній — і вона засміялася.

— Це правда, Лінні. А у вихідні я відсипаюся.

Джуніорові не було соромно за свої слова. Він розповідав, як є, нічого не прикрашаючи і не намагаючись справити враження. Вони зайшли у будинок Мерфів, пройшли повз зачинені двері вітальні, де грало радіо — якісь танцювальні мотиви — і сперечалися діти: «Ти підглядаєш! Ні, я не підглядала!». Чужа вітальня і цих дітей він навіть не бачив, але Джуніор почувався, як удома. Вони піднялися сходами і зайшли у свою кімнату, двері були без замка. Джуніор відразу захвилювався: і що далі? Сам він би ліг спати, оскільки рано прокидається щодня, але раптом Лінні не те подумає. Схоже, вона вже не те подумала, судячи з того, як сором'язливо вона зняла пальто і як акуратно його повісила. Потім зняла капелюха і поклала на полицю.

Волосся розтріпалося, і вона обережно розправила його кінчиками пальців, стоячи до нього спиною, наче готуючись. Але Джуніор, побачивши її бліду ніжну шию, відчув жалість.

Він відкашлявся і заговорив:

— Лінні Мей.

— Що? — повернулася вона. — Знімай куртку, ти чого? Ти ж удома.

— Слухай, давай по-чесному, — сказав він, — я хочу, щоб між нами не було жодних питань.

На лобі у неї з'явилася ледь помітна зморшка.

— Мені шкода, що тобі довелося стільки всього пережити вдома. Невесело тобі було, — сказав він. — Але якщо подумати, Лінні, як ми будемо разом? Ми ледь знаємо одне одного, ми зустрічалися менше місяця! Я сам тут ледь виживаю, а то вдвох. Удома у тебе хоча б родина. Вони не дадуть тобі голодувати, як би до тебе не ставилися. Тому я справді вважаю, що тобі треба повернутися.

— Ти так кажеш, бо все ще злишся на мене, — сказала вона.

— Що? Ні, я...

— Ти злишся, бо я не сказала, скільки мені років, але ти мене і не питав! Чому ти не питав, де я навчаюся чи працюю? І не питав, чим займаюся, коли я не з тобою. Чому ти мною не *цікавився*?

— Що? Я цікавився тобою, чесно!

— Ой, ми обоє знаємо, чим саме ти цікавився!

— Чекай, — сказав Джуніор. — Так не чесно. Може тобі нагадати, хто саме першим почав стягувати з себе одяг? Хто повів мене у сарай? Хто змусив торкатися тебе? *Тебе* цікавило, як я проводжу свій час?

— Так, цікавило, — відповіла Лінні. — І я питала. Але ти не відповідав, бо був дуже зайнятий, на спину намагався мене вкласти. Я казала: «Джуніоре, розкажи про себе, я хочу знати все». І що? Ти розповідав? Ні, у відповідь ти розстібав на мені гудзики.

Джуніор відчув, що програє у цій суперечці. Але він взагалі не збирався сперечатися, він хотів сказати зовсім інше.

— Добре, Лінні Мей, — Джуніор засунув руки у кишені і раптом відчув щось у лівій кишені. Дістав, подивився. Половина сандвіча, загорнута у хустинку.

— Що це? — спитала Лінні.

— Це... сандвіч.

— Який сандвіч?

— Здається, з яйцем.

— Де ти його взяв?

— Жінка дала, у якої я сьогодні працював, — відповів він. — Половину я з'їв, а половину хотів віддати тобі, але ти повела нас вечеряти.

— Джуніоре, це так мило з твого боку!

— Ні, я просто...

— Дуже мило, дякую! — Лінні підійшла і взяла з рук і сандвіч, і хустинку. На щоках з'явився рум'янець, і вона раптом зда-лася йому привабливою. — Мені дуже приємно, що ти приніс мені сандвіч, — вона розгорнула хустинку і довго дивилася на пом'ятий сандвіч, а потім підняла на Джуніора мокрі очі.

— Він трохи пом'явся, — сказав він.

— Мені байдуже! Мені приємно, що ти думав про мене на роботі. Джуніоре, мені було так самотньо всі ці роки! Ти навіть уявити собі не можеш! — Лінні із сандвічем у руках кину-лася на шию Джуніорові і заплакала. За мить Джуніор підняв руки і обійняв її у відповідь.

Роботу вона, звісно, не знайшла. Ця частина плану провали-лася. Але з кухнею усе вийшло. Лінні і Кора подружилися і ра-зом готували на кухні, базікаючи про все на світі. Досить скоро Джуніор і Лінні почали їсти разом із родиною Кори Лі. А ко-ли настало літо, у жінок з'явилась ідея купувати свіжі овочі та фрукти у фермерів, які привозили товар у Гемпден, і консерву-вати. Вони проводили цілий день на кухні, там майже все пала-ло. А потім Лінні набиралася сміливості і йшла продавати кон-сервацію сусідам. Звісно, заробили вони небагато, але хоч щось.

Джуніор справді відремонтував кілька речей у будинку, бо ніхто цього не зробив би. І не вимагав за це грошей чи змен-шення орендної плати.

І коли ситуація покращилася, і Джуніор з Лінні переїхали у будинок на вулиці Коттон, Лінні і Кора залишилися подругами.

Насправді Лінні дружила з усіма, як здавалося Джуніору. Мабуть, роки, проведені у самотності, так вплинули на неї, що вона постійно прагнула з кимось спілкуватися. Він повертався з роботи, і зустрічав на кухні натовп жінок, а їхні діти гралися на задньому дворі.

— Повечеряти мені дадуть? — питав він. І жінки розбігалися разом зі своїми дітьми.

Але Джуніор нізащо не назвав би Лінні ледачою. Ні! Вони з Корою продовжували займатися своїм маленьким бізнесом. А коли у Джуніора стало більше клієнтів, вона відповідала на його дзвінки і займалася рахунками. По суті, Лінні вміла краще домовлятися з клієнтами, ніж Джуніор, у неї завжди був час для розмови і вирішення їхніх проблем.

На той час Джуніор купив вантажівку, не нову, але у гарному стані. Мав кількох співробітників і чудовий набір якісних інструментів, які він скуповував у майстрів, коли фортуна від них відверталася. Це були справді якісні інструменти. Наприклад, пила з дерев'яною ручкою, на якій була вирізьблена гілка розмарину. Так, ручка потемнішала від поту чиїхось предків, але Джуніор усе одно нею пишався. Він завжди ретельно дбав про свої інструменти. І завжди сам їздив на лісопилку, щоб обрати найкраще дерево. «Хлопці, — казав він робітникам, — навіть не намагайтеся всунути мені якийсь непотріб. Мені не потрібні дошки з дірками, пліснявою чи погнуті».

— А що якби я був одружений? — через багато років спитав Джуніор у Лінні. — Якби ти приїхала до Балтимора, а у мене дружина і шестеро дітей?

— Ох, Джуніоре, — відповідала вона. — Такого не було б!

— Чому ти так впевнена?

— Ну по-перше, звідки візьмуться шестеро дітей за п'ять років?

— Ти розумієш, про що я.

Лінні лише всміхалася у відповідь.

Іноді вона поводитися так, ніби старша за нього, але у деяких питаннях залишилася тринадцятирічною — зухвалою, непокірливою і впертою. Його неприємно вразило те, з якою

легкістю вона порвала зв'язки з родиною. Це свідчило про її злопам'ятність, про яку він і не підозрював. Вона не виявляла бажання позбутися своєї сільської манери спілкування і продовжувала називала його «Джуні». У неї була звичка, що не ймовірно його дратувала — сміятися перед тим, як вона розповість щось смішне. Вона занадто близько до нього підходила, коли намагалася у чомусь переконати, і смикала за рукав, коли він розмовляв з іншими людьми.

Ах, цей тяжкий і виснажливий тягар — люди, які вважають нас своєю власністю.

І якщо Джуніор був таким диким і вільним, то як же вийшло, що у неприємності він потрапляв саме через Лінні Мей, із першого дня їхньої зустрічі?

Він був кістлявим, худим чоловіком без грама жиру й у їжі справжній аскет. Але іноді, коли він приходив додому і бачив, що Лінні говорить із сусідкою надворі, йшов до холодильника і їв усе, що у ньому було: свинячі відбивні, сардельки, картопляне пюре, холодний горошок і варені буряки. І навіть якщо він чогось не любив, усе одно з'їдав. Складалося враження, ніби він постійно голодував і не отримував того, чого насправді хотів. Потім Лінні запитувала:

— А куди подівся горошок? Ти не бачив?

Він мовчав у відповідь. А вона ж напевне все знала. Не думала ж вона, що маленькій Меррік раптом захотілося горошку? Але ніколи нічого не казала. Він був їй за це вдячний, але водночас і ображався. Милостиво приймає його слабкості? Думає, розкусила його?!

У такі моменти він прокручував у голові той вечір, коли їхав на вокзал, але цього разу робив усе інакше. Проїжджав темними вулицями, біля вокзалу повертав праворуч, потім ще раз праворуч на вулицю Чарлз і і їхав назад до пансіону. Заходив у свою кімнату, зачиняв за собою двері, скидав пальто і засинав — сам-самісінький.

Джуніор наказав Юджину відвезти гойдалку до братів Тілман, чия компанія розташовувалася біля порту. «Вітшенк Констракш» зазвичай відправляла туди віконниці клієнтів, занадто густо пофарбовані і від того схожі на напівз'їдену іриску. У братів Тілман був якийсь розчин, що роз'їдав фарбу до самого дерева.

— Передай їм, що гойдалка нам потрібна рівно за тиждень, — сказав Джуніор Юджину.

— Рівно за тиждень? Враховуючи сьогодні?

— Так.

— Але босе, така робота може зайняти у них цілий місяць. І вони дуже не люблять, коли їх підганяють.

— Скажи, що екстрена ситуація. Ми доплатимо за терміновість. У нас переїзд за два тижні, і я дуже хочу, щоб до того гойдалка вже висіла.

— Що ж, я спробую.

Джуніор бачив, що Юджин не розумів, навіщо стільки шуму заради якоїсь гойдалки, але у нього вистачало розуму мовчати. Взагалі Юджин був для Джуніора таким собі експериментом — перший темношкірий працівник, якого він найняв після того, як попереднього забрали на війну. Експеримент виявився вдалим, і минулого тижня Джуніор найняв ще одного.

Лінні Мей хвилювалася, що Джуніора теж заберуть на фронт. Він нагадав, що йому вже сорок два роки, але вона відповіла:

— То й що? Призовний вік можуть скоро підвищити. Та й раптом ти вирішиш піти добровольцем.

— Добровольцем? Я що, дурень, по-твоєму?

Іноді він думав, що його життя — це залізничний вагон, який дуже довго простояв на запасній колії: спочатку безглуздо

прожиті роки юності, а потім Депресія. Він занадто відстав, намагався наздогнати і нарешті вийшов на головну колію. Нізащо у світі він не дозволить якійсь європейській війні збити себе з цього шляху.

Гойдалку привезли зовсім чисту, саме лише дерево — жодного натяку на блакитну фарбу навіть у найдрібніших щілинках. Джуніор оглянув її, дивуючись дивовижному розчину братів Тілман.

— Господи, — сказав він Юджину, — страшно й подумати, що то за хімія.

Юджин посміхнувся.

— Хочете, щоб я покрив її лаком? — спитав він.

— Ні, я сам, — відповів Джуніор.

Юджин здивовано глянув на свого боса, але промовчав.

Разом вони перевернули гойдалку і поставили її на ганчірку, щоб Джуніор спочатку наніс лак знизу і дав йому висохнути. Був теплий сухий травневий день, і Джуніор вирішив, що може залишити гойдалку висихати на ніч, а наступного дня приїхати вранці і продовжити.

Як і більшість теслярів, він не любив фарбувати і знав, що не дуже вміє це робити. Але чомусь йому хотілося зробити це самому. Він наносив лак дуже повільно і обережно, хоча нижню частину гойдалки все одно ніхто б не побачив. Це заняття йому навіть подобалося. Сонячне світло пробиралося поміж дерев, приємно дув свіжий вітер, і в голові грала пісня Chattanooga Choo Choo:

*З Пенсильванії виїхав близько п'яти,
Журнал прочитав — і у Балтиморі ти.*

Покінчивши з цим, Джуніор почистив щітку, прибрав лак і розчинник і пішов додому вечеряти, надзвичайно пишаючись собою.

Зранку він приїхав завершити роботу. Лак справді висох, але нижня частина сидіння покрилася тонкою плівкою пилу. Він мав це передбачити! Не дивно, що він так ненавидить

фарбувати! Проклинаючи самого себе, він відтягнув ганчірку разом із гойдалкою на задню веранду. Там у закритому приміщенні він розстелив ще одну ганчірку і поклав гойдалку на правий бік. Усе буде добре, бачить Бог. Він намагався не думати про те, що підлокітники здалися йому шорсткими, коли він піднімав гойдалку.

Юджин пофарбував веранду всередині зовсім недавно, тому від усіх запахів у Джуніора паморочилося у голові. Він водив пензлем по дереву, наче у тумані. Як цікаво: структура дерева наче розповідає свою історію — один візерунок переходить у інший.

Він уявляв, як одного дня на цій гойдалці хтось освідчиться Меррік, або діти Редкліфа так сильно розгойдаються, що їхня мати прибіжить спиняти її.

Зрозумівши, що може відчувати чоловік до своїх дітей, Джуніор затаїв гнів на свого батька: у нього було шестеро синів і дочка, а він забув їх швидше, ніж собака забуває своїх цуценят. Що старше ставав Джуніор, то менше він розумів батька.

Джуніор струсонув головою, відмахуючись від думок, і сконцентрувався на фарбуванні.

Медовий колір підкреслював текстуру дерева, додавав глибини. Усе, більше жодних блакитних гойдалок із рідних країв! Жодних зношених плетених килимів й іржавих металевих гойдалок! Жодних блакитних стель на ганку, ніби то небо; жодної сірої підлоги, як на бойових кораблях!

Джуніор уявляв, як у день переїзду Лінні підійде до будинку і вже на сходах помітить гойдалку. «Ох!» — скаже вона, прикривши рукою рот, — «Як так сталося?», а може, і нічого не скаже, вона вміє прикидатися, якщо треба. Але Джуніор, не подавши знаки, підніметься сходами, відкриє перед дружиною двері і скаже: «Заходь!».

Приємна картина, але все-таки чогось бракувало. Адже тоді Лінні так і не зрозуміє, що він відчув, побачивши блакитну гойдалку: шок, гнів, відчуття несправедливості, не зрозуміє, чого йому вартувало її переробити. Поїздка Юджина до братів Тілман, подвійна оплата, яку там попросили за терміновість, дві

поїздки Джуніора для того, щоб перефарбувати гойдалку і його останній візит у п'ятницю для закручування болтів і прикріплення мотузки до стелі — про все це вона не дізнається. Як, по суті, не знає і про все інше у їхньому спільному житті — скільки таємниць він ховає від неї, попри страшенне бажання у всьому зізнатися. Вона ніколи не дізнається, як усі ці роки він мріяв її позбутися і залишався з нею лише через те, що без нього вона б пропала. Як складно йому жити так день у день, розплачуючись за помилку молодості. Ні, Лінні щиро вірила, що він із нею через кохання. І якщо він зміг би її переконати, що насправді жертвує собою, її б це вбило, і його жертви виявилися б даремними.

Він водив пензлем по дереву, покриваючи лаком кожний виступ і щілинку:

*Смачнішого немає тієї вечери у ресторані —
Яйця і бекон, що у Кароліні подавали.*

У п'ятницю Джуніор приїхав, щоб повісити гойдалку на місце, і привіз із дому декілька коробок з речами і столик зі стільцями для дитячої кімнати. Він намагався перевезти все якомога швидше. Джуніор припаркувався біля заднього входу і заніс речі через кухню нагору. А потім вирішив ще раз насолодитися своїми володіннями. Він стояв нагорі і дивився на сяючий коридор, зайшов у спальню і ще раз порадив її розмірам і просторості. Ліжка ще минулого тижня доставили Шофери — два окремі ліжка, схожі на ті, що були у Бріллів. Лінні не розуміла, чому вони не можуть і далі спати на своєму одному двоспальному ліжку. Але Джуніор сказав:

— Так краще, згадай, як я постійно перевертаюся уві сні.

— Але я не маю нічого проти, — відповідала Лінні.

— Давай принаймні спробуємо. Ми ж не викидаємо наше старе ліжка, у разі чого — перенесемо його з кімнати для гостей.

Хоча насправді Джуніор не збирався його повертати. Йому подобалася ідея окремого ліжка, такий собі голлівудський шик. До того ж, усе своє дитинство він змушений був ділити ліжка з братами.

У дальньому кінці кімнати стояла велика шафа Бріллів, яку він теж вважав надзвичайно розкішною.

— Місіс Брілл, — сказав він, — я чув, ви не збираєтеся забирати у нову квартиру свій шафанер, я можу його у вас викупити.

— Мій..? — перепитала вона.

— Ваш шафанер у спальні. Ваш син сказав, що він великий для вашої квартири.

— А, так, звичайно! Джиме, Джуніор запитує, чи може він купити наш шифоньєр?

Лише тоді Джуніор зрозумів свою помилку. І розгнівався на місіс Брілл, що вона стала свідком його ганьби, хоча і повелася тактовно.

Саме тактовність найбільше і дратувала.

Завжди, завжди було так: «ми» і «вони». Міські діти у старшій школі чи багатії із парку Роланд — завжди хтось вказував, що йому тут не місце, що він до них не дотягує. Причому було зрозуміло, що він сам у цьому винен — він живе у країні, де теоретично можна було б і дотягнути, нічого не заважало. Але ні, завжди щось заважало. Якась маленька деталь — щось у його одязі чи манері спілкування — видавала, що йому до них не дорівнятися.

Дурня. Досить. Тепер у нього є великий кедровий гардероб, винятково лише для речей із вовни.

Шпалери привезені із самої Франції, а вікна такі величезні, що коли підійти до одного з них, то з вулиці тебе буде видно аж до колін.

Але у цю мить Джуніор помітив, що у кутку підвіконня облупилася фарба. Мабуть, Брілли залишили відкритим вікно під час дощу. Або це через конденсат, тоді взагалі погано.

І на шпалерах під вікном помітний шов. А на стику з підвіконням в одному місці ще й трохи відклеїлося.

Щосуботи він зазвичай їздив оцінювати майбутню роботу, у цей день якраз чоловіки були вдома. Тож у новий будинок він не заїжджав.

Але з усіма справами він покінчив раніше, оскільки наступного дня вони мали переїжджати. Повернувся додому близько

третьої і зайшов через кухню. Там Лінні діставала з помаранчевої коробки під рукомийником мийні засоби.

Вона стояла на колінах на підлозі, і Джуніор побачив брудні підшви її ніг.

— Я вдома, — сказав він.

— О, добре! Можеш дістати з холодильника ось ту тарілку? Ледь про неї не забула!

Він потягнувся за тарілкою, зняв, поставив на стіл.

— Може, з'їздити до будинку і відвезти речі, поки не стемніло? — сказав він їй. — Уранці буде легше.

— Та не треба, ти втомишся! Почекай до завтра. Дод і інші тобі допоможуть.

— Я не братиму багато речей, лише кілька коробок.

Вона не відповіла. Хоч би витягнула голову з-під мийки і глянула на нього! Але вона була дуже зайнята, тому він вийшов.

У вітальні діти будували щось із порожніх коробок. Точніше, будувала Меррік, Редкліф був занадто малий і сам нічого не вмів. Але він був дуже щасливий, що Меррік раптом дозволила гратися з нею, і ходив навколо неї, ставлячи коробки там, де вона казала. Килим уже склали, а тому дітям на голій підлозі було дуже зручно.

— Тату, подивися, який у нас замок, — сказала Меррік, а Джуніор відповів:

— Дуже гарний.

Потім він пішов у кімнату переодягнутися. Вартість робіт він завжди їздив оцінювати у костюмі.

Потім він повернувся на кухню. Лінні складала засоби для прибирання у картонну коробку.

— Сьогодні чоловік місіс Еббот відмовився від половини того, що запланувала його дружина, — почав Джуніор. — Як почав буркотіти: «Чому це так дорого? А це?». Якби він раніше сказав! Я стільки часу витратив на підрахунки.

— Шкода, — відповіла Лінні, — може, вона потім умовить його і він передумає.

— Ні, вона з усім погоджувалася. Лише сумно охала щоразу, коли він викреслював якийсь пункт.

Джуніор глянув на Лінні, чекаючи від неї реакції, але вона мовчки загортала пляшку аміаку у кухонний рушник. Джуніор хотів, щоб вона на нього подивилася, він вже почувався ніяково.

Лінні Мей була не з тих жінок, які кричать і б'ють посуд, коли щось не так.

Ні, вона просто переставала на нього дивитися. Звісно, могла глянути на нього, але не *розглядати*. Вона чемно розмовляла, усміхалася і поводитися, як завжди, але здавалося, що вся її увага зайнята чимось іншим.

У такі моменти Джуніор сам дивувався, наскільки йому потрібен її погляд. Він раптом усвідомлював, як звук до того, що вона його розглядає, впивається очима, насолоджується його виглядом.

Джуніор гадки не мав, через що вона могла на нього злитися. Це він мав би злитися, що він зрештою і робив. Але йому не подобалася ця невизначеність. Він підійшов і став перед нею, їх розділяла лише коробка із засобами.

— Хочеш повечеряти сьогодні у кафе?

Вони рідко ходили у кафе, лише з особливої нагоди. Але Лінні і зараз на нього не подивилася.

— Думаю, ми просто змушені. Я перевезла всю їжу у новий дім.

— Справді? Як так?

— Ну, з дітьми сиділа Доріс, щоб я встигла зібратися, і я подумала: чому б мені самій не з'їздити у новий будинок. Ти ж знаєш, я ж ні разу цього так і не зробила. Тому я збрала дві торби з їжею і пішла на трамвай...

— Але ми могли завезти їжу завтра вранці, — думки скакали у його голові: «Чи бачила вона гойдалку? Мабуть, так». — Чому ти вирішила, що маєш сама все перевозити? — обережно сказав Джуніор.

— Я подумала: все одно їду, то візьму хоч щось із собою, — відповіла вона. — А так ми зможемо спокійно поснідати у новому будинку самі, без робітників.

Лінні зосереджено вклала банку з порошком для чищення у куток коробки.

— Ну добре, то як тобі будинок?

— Нормально, — відповіла вона і поставила щітку з великою ручкою в інший куток. — Правда, двері заїдають.

— Двері?

— Так, вхідні двері.

Значить, вона заходила через передні двері, звісно, якщо вона йшла від трамвайної зупинки.

— Двері не заїдають!

— Я натиснула на засув, а двері не піддалися. Спершу я подумала, що неправильно їх відімкнула, але коли потягнула двері на себе і *потім* натиснула, вони прочинилися, — сказала Лінні.

— Це ущільнювач для дверей, — відповів Джуніор, — через це вони так відчиняються. Але не заїдають.

— Мені так здалося.

— Ні, точно не заїдають.

Джуніор чекав. І вже майже запитав. Отак просто: «А ти помітила гойдалку? Здивувалася, що вона знову лакована? Хіба так не краще?». Але не запитав.

Це означало видати себе, показати, що його цікавить її думка. Точніше, дозволити їй думати, що його цікавить.

А раптом вона сказала б, що гойдалка має дурнуватий вигляд? Що відразу помітно: чоловік з усіх сил намагався зробити, як у багатіїв, хотів видати себе за того, ким він не є насправді?

Тому він лише сказав:

— Узимку ти оціниш двері і подякуєш мені за ущільнювач.

Лінні, не дивлячись на нього, поклала мило поруч з порошком. Джуніор не витримав і вийшов з кімнати.

Коли вони у сутінках йшли вечеряти, усі сусіди — знайомі і незнайомі — з ними віталися.

— Сподіваюся, у новому районі з нами теж так вітатимуться.

— Звичайно, — відповів Джуніор.

На плечах Джуніор ніс Редкліфа, а Меррік мчала попереду на своїй дитячій дерев'яній машинці, швидко перебираючи ногами. Машинка була для неї замалою, але вони не могли купити їй триколісний велосипед через дефіцит гуми.

— Пам'ятаєш, як ця місіс Брілл завжди казала «моя» бакалія і «моя» аптека? — почала Лінні. — Наче вони належали їй. Коли вона привезла нам святковий кошик на Різдво, то сказала, що купила омелу у «свого флориста», — розповідала вона. — А я собі думала: чи знає той флорист, що він «ваш»? Я сподіваюся, наші нові сусіди не будуть такими.

— Мені здається, що вона мала на увазі зовсім інше, — сказав Джуніор, а потім зробив два великих кроки, розвернувся і пішов задки, дивлячись Лінні в обличчя. — Вона хотіла сказати, що її флорист продає омелу, а у *нашого* її немає.

Лінні засміялася.

— *Наш* флорист! — повторила вона. — Можеш собі уявити?

Але дивилася вона на старого містера Ерлі, який поливав сад. Лінні махнула йому рукою і гукнула:

— Як справи, містере Ерлі?

Джуніор здався. Він повернувся і просто пішов поруч.

Найдовше вона не дивилася на нього тоді, коли хотіла дитину, а він був проти.

Вона вже давно хотіла дитину, а він вигадував відмовки: немає грошей, не найкращий час — і Лінні спершу сприймала це. А потім він зізнався:

— Лінні Мей, насправді я просто не хочу мати дітей.

Вона була вражена. Плакала, сперечалася, казала, що він так думає через історію з матір'ю — вона померла під час пологів разом із дитиною.

Але до чого тут вони! А потім Лінні перестала з обожнюванням на нього дивитися. Джуніор одразу помітив, що йому почало чогось не вистачати.

Він завжди знав без слів, що Лінні вважала його привабливим. Не те щоб його це хвилювало! Але він усвідомлював це, і тепер у нього наче щось украли.

Того разу першим здався він. Протримався всього тиждень, а потім сказав:

— Слухай, якщо у нас будуть діти... — і раптом вона подивилася на нього своїми очима. Він відчув себе засохлою рослиною, яку щойно полили.

За вечерею Джуніор розповідав Редкліфу і Меррік, що у них тепер будуть окремі кімнати. Редкліф у цей час був зайнятий квасолею, а Меррік сказала:

— Це чудово! Не можу дочекатися! Я більше не можу жити з Редкліфом, від нього пахне сечею.

— Припини, — втрутилася Лінні, — ти теж колись так пахла.

— Я? Ніколи!

— Коли була малою дитиною.

— Редкліф — дитина! — проспівала Меррік. Сам Редкліф віддушчував ще одну квасолину.

— Хто хоче морозива? — запитав Джуніор.

— Я! — крикнула Меррік.

— Я! — сказав Редкліф.

— Лінні Мей? — запитав Джуніор.

— Не відмовлюся, — відповіла Лінні і повернулася до Редкліфа, допомагаючи йому відривати шкірку з квасолі.

У них склалася традиція щовечора слухати радіо після того, як діти ляжуть спати. Лінні у цей час зашивала якісь речі, а Джуніор складав робочий план на наступний день. Але сьогодні у вітальні був страшенний безлад, та і радіо було спаковане.

— Що ж, я піду спати, — сказала Лінні.

— Я прийду за хвилину, — відповів Джуніор.

Він зібрав свої папери, загасив світло і пішов нагору. Лінні вже була одягнена у нічну сорочку, але досі не лягла. Вона виїмала речі з комоду та ставила наверх.

— Тобі потрібно завести будильник? — запитала вона Джуніора.

— Ні, я так прокинуся, — відповів Джуніор. Він роздягнувся і повісив свою сорочку у шафу, хоча зазвичай вішав усе на спинку стільчика, щоб уранці швидко одягнути.

— Наша остання ніч у цьому будинку, Лінні Мей, — сказав Джуніор.

— Угу, — вона дістала шарф із шухляди і поклала на комод.

— Наша остання ніч на цьому ліжку, — продовжив він.

Вона підійшла до шафи і забрала всі вільні вішалки.

— Але я зможу *відвідувати* тебе у новому ліжку, — сказав він і грайливо торкнувся її, коли вона проходила повз.

Вона відійшла від нього і поклала гачки у шухляду комода.

— Джуніоре, — сказала вона, — скажи мені правду: звідки у будинку Бріллів з'явився мішок з інструментами крадіїв?

— Що? Ти про що?

— Про той мішок, який знайшла місіс Брілл на веранді.

— Звідки ж я знаю, — відповів Джуніор, а потім швидко ліг у ліжко, повернувся до стіни і заплющив очі.

Він чув, як Лінні знову підійшла до шафи і збрала решту вішалок. Десь на вулиці проїхала машина — стара модель, судячи зі звуків. Потім вона лягла поряд, він відчув, як хитнулося ліжко, вимкнула нічну лампу зі своєї сторони і повернулася від нього в інший бік.

Цікаво, як вона відреагувала, коли побачила перефарбовану гойдалку? Охнула, скрикнула чи просто закліпала очима?

Він уявив, як вона йде по вулиці з двома сумками їжі: Лінні Мей Інман у своєму солом'яному капелюсі і бавовняній сукні з короткими рукавами, з-під яких визирають худі бліді руки. І Джуніорові стало боляче.

Боляче за неї. Вона сама йде вгору між величезними деревами по доріжці до ганку. Це ж вона сама знайшла необхідний трамвай, яким досі не їздила, сама зрозуміла, у яку сторону йти. А підходячи до будинку, гордо підняла голову — раптом за нею сусіди стежать.

Джуніор розплющив очі і повернувся на спину.

— Лінні Мей, — сказав він у стелю, — ти не спиш?

— Ні.

Він повернувся до неї і обійняв ззаду. Лінні не відсторонилася, але напружено завмерла. Він глибоко вдихнув її солонуватий, димний запах.

— Пробач мені, — сказав він.

Лінні мовчала.

— Я так стараюся, Лінні. Здається, аж *занадто* стараюся. Щоб бути не гіршим. Я лише хочу, щоб усе було як треба, більше нічого.

— Джуніоре! — сказала Лінні і повернулася до нього. — Джуні, коханий, я знаю, я бачу твої старання. Я *знаю* тебе, Джуніоре Вітшенк, — Лінні поклала обидві руки йому на обличчя.

У темряві Джуніор не знав, чи дивилася на нього Лінні, але відчував, як вона провела пальцями по його обличчю і торкнулася своїми вустами його губ.

* * *

Додд МакДауел, Генк Лотіан і новий робітник мали приїхати о восьмій. Джуніор дозволяв у вихідний день починати працювати пізніше. А о сьомій він сам відвіз сім'ю до нового будинку, прихопивши із собою декілька коробок.

За планом, Лінні мала залишитися з дітьми і розпаковувати речі, а Джуніор — повернутися назад і допомагати робітникам завантажувати речі.

Коли вони виїжджали на вулицю, із сусідського будинку вибігла попрощатися Доріс Ніверс. У руках вона тримала великий горщик із квіткою.

Лінні відчинила вікно і крикнула:

— Доброго ранку, Доріс!

— Ох, намагатимуся не заплакати, — сказала Доріс, — без тебе квартал стане зовсім іншим! Я знаю, що ця квітка не у твоєму стилі, але вона цвістиме через декілька тижнів і подає тобі чудові цинії.

«Зинії» — вимовила вона на балтиморський манір. Доріс віддала горщик через вікно, і Лінні двома руками взяла його. Вона занурила ніс у рослину, наче вона вже цвіла і пахла.

— Я не буду дякувати, щоб не наврочити і щоб квітка не зав'яла, — відповіла Лінні, — але ти знай: щоразу, як я дивитимуся на цю квітку, згадуватиму тебе.

— Добре. Бувайте, дітки, бувай, Джуніоре, — сказала Доріс, відступила від машини і помахала їм услід.

— Бувай, Доріс, — відповів Джуніор.

Діти, які буди дуже сонні, навіть не звернули уваги на жінку, але Лінні махала за всіх і виглядала з вікна, аж поки вони не повернули, і Доріс не зникла з поля зору.

— Мені її бракуватиме, — сказала Лінні. Вона поставила рослину під ноги. — Таке відчуття, наче сестру втратила.

— Але ти її не *втратила*, ти переїздиш лише на два квартали! Ти можеш запрошувати її, коли заманеться.

— Ні, я знаю, як це буде, — відповіла Лінні і витерла сльози. — Скажімо, я запрошу її на обід, — говорила вона, — її і Кору Лі. Приготую щось вишукане, а вони вирішать, що я задираю ніс. А якщо приготую те, що і завжди, то вони подумують, що я вважаю їх нижчим класом. І вони не запросять мене до себе у гості; вони вважатимуть, що їхній дім мені не підходить. А потім вони відмовлятимуться приходити до мене, і це буде кінець.

— Лінні Мей, — сказав Джуніор, — переїжджати у кращий будинок — це не злочин.

Але Лінні вже витягала з кишені хустинку. Коли Джуніор під'їхав до парадного входу вона спитала:

— Може, під'їдемо ззаду? У нас стільки речей.

— Думаю, спершу ми повинні поснідати, — відповів чоловік.

Звісно, вони могли зайти у будинок з того виходу, але Джуніор хотів надати приїзду врочистості. Мабуть, Лінні це зрозуміла.

— Гм... От бачиш! Добре, що я привезла їжу вчора.

Поки Лінні шукала свою сумку і діставала рослину, Джуніор обійшов машину і відчинив для неї двері. Це її дуже здивувало. Вона протягнула йому Реда, а потім і сама вийшла з авто.

— Ходімо, діти, — сказав Джуніор, — наш урочистий переїзд розпочато.

Сім'я пішла вперед. Ранкові промені не пробивалися крізь затінок дерев, і будинок мав ще більш затишний вигляд. Медова гойдалка, ледь помітна через балюстраду, уже гріла серце Джуніора. Він ледь не сказав дружині: «Подивися, яка вона стала гарна!».

Однак тут його очі помітили щось блакитне. Спершу він подумав, що це ілюзія, відголосок нещодавнього жаху. Але потім придивився уважніше і заляк.

Сліди блакитної фарби тягнулися кам'яною доріжкою. Вони починалися на сходах і йшли по всій довжині доріжки,

доходячи до його ніг. Фарба лежала товстим шаром, здавалося, її можна відколупнути нігтем. І вона так виблискувала, що він інстинктивно прибрав ногу, але придивившись, помітив: фарба давно висохла. І будь-хто — а може, лише Джуніор? — міг відразу сказати, що фарбу розбризкали зі злості.

Лінні у цей час вивільнила руку і пішла за дітьми уперед.

— Чекай, Меррік, не спіши, Редкліфе! Вашому батькові ще треба відчинити двері!

Його робітникам знадобиться багато днів, щоб прибрати фарбу. А ще необхідні матеріали і хімікати, зараз навіть важко сказати, які саме. Шкребти, відтирати і довбати — це може зайняти тижні, але ж якісь сліди все одно залишаться. Маленькі цятки блакитного будуть тут вічно! Може, для когось вони будуть непомітні, але для Джуніора — очевидні.

У нього перед очима промайнули ніби кадри зі стрічки: він пробує один метод за іншим, консультується з експертами, не спить уночі, як божевільний намагається знайти хитрі рішення. Закінчиться тим, що він вирішить покласти заново всю доріжку. А інакше він назавжди залишиться позначеним цим клеймом — блакитним кольором шведського відтінку.

Лінні йшла до будинку, гордо вирівнявши спину і піднявши голову. Мала такий невинний і безтурботний вигляд. Навіть не обернулася подивитися, що там із ним.

Чому він не залишив її на вокзалі тієї ночі? Вона впоралася б і без нього! Чудово влаштувалася б де завгодно.

Вона хотіла отримати його — і їй вдалося це без особливих зусиль. Вона сама витримала п'ять років публічного приниження. Без проблем проїхала потягом довгий шлях із величезною кількістю пересадок і знайшла його у місті за дві секунди. Він бачив, як вона витягує шию в очікуванні пікапу; бачив, як дзвонить у двері жінкам із валізою і його вузликом; бачив, як сміється на кухні з Корою Лі. Вона схопила і витягла його життя, як светр із води після прання, — розклала і заново надала форми. Мабуть, він має бути вдячний.

Редкліф впав, але сам піднявся, Меррік бігла вперед.

— Почекайте, — крикнув Джуніор.

Усі зупинилися і повернулися до нього. Він прискорив кроки, щоб наздогнати їх. Співали пташки, літали маленькі метелики, і сонце світило на них. Він підійшов до Лінні і міцно взяв її за руку. Учотирьох вони піднялися сходами і пройшли через ганок. Джуніор відкрив двері — і вони увійшли до будинку. Їхнє життя починалося тут.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ШПУЛЬКА БЛАКИТНИХ НИТОК

БАГАТО років тому, коли діти були ще маленькими, Еббі за-початкувала традицію: кожного жовтня вивішувати уздовж ґанку привидів. Їх було шість — із головами з білих гумових м'ячиків, обтягнутих прозорою марлею, що звисала майже до підлоги і колихалася від вітру. Через це фасад будинку виглядав містично, здавалося, ніби він літає над землею. У Геллоу-ін дітям, які приходили за цукерками, доводилося відбиватися від прозорої тканини. Старші діти сміялися, а молодші лякалися, особливо у вітряний вечір, коли марля піднімалася, кружляла і обмотувалася навколо них.

Діти Стіма просили повісити привидів і цього року, але Нора сказала: «Геллоуін аж у середу, до того часу нас тут уже не буде».

Вітшенки виїжджали з будинку у неділю — у цей день звільнялася квартира Реда. Планувалося, що до початку робочого тижня вони всі облаштуються на нових місцях.

Але Ред почув і вигукнув:

— Та чого, повивішуйте тих привидів, якщо діти просять! Це ж востаннє! А у понеділок робітники їх познімають.

— Ура! — зраділи хлопці.

Нора розсміялася і, прийнявши поразку, розвела руками.

Привидів дістали з горища, де вони лежали у коробках з-під паперових рушників, а потім Стім заліз на драбину і розвісив їх на гачки на ґанку. Зблизька привиди були замурзаними. Настав час змінити «одяг», але зараз ніхто не мав на це часу.

Те, що забирали з будинку Аманда і Дженні, їхні чоловіки вже перевезли, а речі Стіма стояли у кутку в їдальні. Коробку Денні віднесли до нього в кімнату, але він заявив, що зможе взяти її з собою у потяг.

— Відправимо поштою, — вирішила Дженні.

— Або, може, хтось із вас забере, — сказав Денні.

Тож поки її ніхто не чіпав.

Деякі речі ще залишилися на горищі і у підвалі (більшість із них потрібно було викинути), а у цілому будинок був таким порожнім, що луна йшла. Диван і крісло стояли на голій підлозі у вітальні, вони переїжджали разом із Редом у нову квартиру. Обідній стіл віддали у комісійку, а кухонний, маленький і простенький, поки стояв на своєму місці — його теж забрав Ред. Меблі великого розміру виносили через передні двері (через кухню це було важко зробити), і щоразу для цього прибирали довгі хвости двох центральних привидів і закріплювали збоку. Але все одно Денні, чи Стім, чи хтось інший, хто виносив меблі, потрапляв у пастку — заплутувався у марлі і лаявся, намагаючись вивільнитися: «Якого дідька розвісили зараз...». Але зняти їх ніхто не пропонував.

* * *

Останнім часом уся сім'я постійно говорила про те, який хороший помічник Денні — і що ж він зробив? У суботу ввечері повідомив, що вранці їде.

— Вранці? — здивовано запитала Дженні. Мешканці будинку на вулиці Боутон вечеряли у неї вдома, оскільки весь посуд був уже спакований. Дженні щойно поставила буженину перед Г'ю, щоб він її розрізав. Вона плюхнулася на стілець, не знімаючи рукавиць.

— Але тато вранці переїжджає!

— Так, і мені дуже шкода, — відповів Денні.

— А Стім увечері!

— А що я можу зробити? — сказав Денні всім. — Наближається ураган, і це все змінює.

Сім'я була здивована. Про ураган постійно говорили у новинах, але очікувалося, що він їх не зачепить і піде на північ.

— Зазвичай люди тікають від урагану, а не їдуть до нього, — сказав Г'ю, чоловік Дженні.

— Так, але мені потрібно переконатися, що вдома все гаразд, — сказав Денні.

На мить усі приголомшено замовкли і у повітрі зависла тиша. Слово «дім» для них усіх не в'язалося з Нью-Джерсі, і, як вони вважали досі, і для Денні теж. Дженні закліпала і відкрила рот, щоб щось сказати, але слів поки не знаходила. Ред обвів усіх здивованим поглядом, було незрозуміло, чи він почув, що сказав Денні. Першою заговорила Деббі.

— Дядьку Денні, ти казав, що твої речі складені у гаражі.

— Так, — відповів Денні, — у моєї хазяйки у гаражі. Але вона самотня жінка, і я не можу залишити її напризволяще у складний час.

— А ти можеш побути тут хоча б до того, доки тато не переїде?

— Канал погоди передає, що потяги можуть зупинити завтра ввечері, і тоді я тут застрягну.

— Застрягнеш? — ображено повторила Дженні.

— Передають, що можуть перекрити залізничне сполучення на всьому північно-східному коридорі.

— Добре, — сказав Ред і глибоко зітхнув, — я правильно зрозумів: ти плануєш вранці поїхати?

— Саме так.

— До того, як я переїду у нову квартиру?

— Боюся, що так.

— Як же тоді бути з моїм комп'ютером? — запитав Ред.

— А що з ним? — не зрозумів Денні.

— Я думав, ти налаштуєш мені Wi-Fi. Ти ж знаєш, я у цьому зовсім не тямлю. Що як у мене не вийде під'єднатися? Раптом мій комп'ютер завередує і не захоче працювати у новій квартирі? І на екрані висвітиться: «Підключення до мережі відсутнє» і з'явиться цей дурний м'ячик, що крутиться, крутиться і не зникає? Що як воно не підключиться?

Ред звертався не лише до Денні, а до всіх, дивлячись на них переляканими очима.

— Тату, послухай, — сказав Денні, — Г'ю Аманди розбирається у комп'ютерах краще від мене.

— Хто? Я? — здивовано озвався Г'ю.

Ред усе ще стривожено дивився на них. Тоді Нора взяла його за руку і сказала:

— Батьку Вітшенк, ми про все подбаємо, я обіцяю.

Ред подивився на неї і заспокоївся. Усі вирішили промовчати про те, що у Нори немає навіть власної електронної скриньки.

— Це просто чудово, — із сарказмом сказала Дженні, звертаючись до Денні. Вона вже зняла рукавиці і поклала їх біля тарілки. — Ти з'являєшся і зникаєш, коли тобі заманеться — усе як наш пан забажає. Ми всі красно дякуємо, що ти побув із нами так довго. І ми неймовірно щасливі від того, що ти дозволив нам насолоджуватися твоєю присутністю.

— Блудний син, — спокійно промовила Нора і всміхнулася сину Піту, — правда ж?

Але Піт думав про ураган.

— Дядьку Денні, а раптом ураган тебе підніме і забере, як ту злу сусідку із книжки «Чарівник країни Оз»? Як думаєш, таке може статися? — запитав Піт.

— Усе може бути, — сказав Денні, взяв булочку і весело підкинув її перед тим, як покласти собі на тарілку.

У неділю небо затягнуло зловісними хмарами, що нікого і не дивувало. Навіть якщо ураган не зачепить їхній регіон, усе ж можливий дощ і сильний вітер, і, як наслідок, відключення електрики у місті. Тож поки погода не погіршилася, Дженні та Аманда привезли у будинок своїх чоловіків, щоб вони забрали важкі речі, а потім Аманда завезла хлопців і їхнього собаку до себе додому, щоб вони не заважали. Дженні мала відвезти Реда у його нову квартиру разом із кухонним приладдям і потім допомогти йому влаштуватися. Реду зовсім не потрібно було спостерігати за остаточним розбиранням будинку. Але він усе відтягував свій від'їзд: зазвичай намагався не вередувати, але сьогодні почав вимагати яєчню, хоча яйця вже поклали у сумку-холодильник, а пательня була на дні коробки.

— Тату... — хотів заперечити Стім, але Нора його зупинила.

— Нічого страшного, я швидко приготую.

А потім Ред дуже довго їв. Дженні довелося чекати, приховуючи роздратування, і дивитися, як батько повільно, шматочок за шматочком, кладе виделкою у рот яєчню і задумливо

жує, спостерігаючи за Стімом і обома Г'ю, які переносили його коробки з вітальні у машину Дженні.

— Вона постійно каже, що мусила зрозуміти, яка я людина, коли дізналася, що я не сортую сміття, — жалівся Г'ю Стіму. — Цікаво, а що мусив подумати про неї я, коли вона написала таку записку?

Дженні дзенькнула ключами.

— Тату, — нетерпляче сказала вона, — нам час їхати.

— Минулої ночі мені приснилося, що будинок згорів, — сказав Ред.

— Що? Цей будинок?

— Я бачив голі балки і стійки, яких не бачив відтоді, як батько його будував.

— Що ж, — сказала Дженні і повернулася до Нори з болісною гримасою. — Цілком зрозуміло, чому, — і запитала: «Денні нормально поїхав?».

— Ні, — відповів Ред, — він ще у ліжку.

— У ліжку?

— Я постукала до нього трохи раніше, і він сказав, що прокинувся. Може, знову заснув, — сказала Нора.

— Йому ж так не терпілося поїхати звідси першим!

— Та заспокойся, — сказав Денні, — я вже встав.

Він стояв у дверях одягнений у куртку, на обох плечах висіло по спортивній сумці, третя лежала біля ніг. — Доброго ранку всім.

— Нарешті, — сказала Дженні.

— Бачу, дощу поки немає.

— Нам пощастило, — відповіла Дженні, — я думала, ти поспішаєш.

— Я проспав.

— І запізнився на потяг?

— Ні, ще є час, — Денні глянув на батька, який зосереджено колупався у ячні. — Тату, як ти почувашся?

— Добре.

— Хвилюєшся через переїзд?

— Ні.

— Хочеш кави? — запропонувала Нора.

— Дякую, я куплю на станції, — відповів Денні. Він почекав хвилину. — То мені викликати таксі, чи як?

Він дивився на Дженні, але відповіла Нора:

— Я можу тебе відвезти.

— Здається, ти дуже зайнята, — сказав Денні і знову подивився на Дженні.

— А я не можу. Моя машина повністю завантажена, — нервово відповіла Дженні.

— Мені не складно, — сказала Нора.

— Готовий, тату? — ще раз запитала Дженні.

— Це якось неправильно — взяти і поїхати, залишивши на хлопців усю роботу, — Ред відклав виделку і витер обличчя серветкою.

— Але нас чекає купа роботи у твоєму новому домі. Ніхто, крім тебе, не скаже, куди покласти твої шпателі.

— Чи мені не байдуже, де вони лежатимуть? — занадто голосно відказав Ред. Але все-таки піднявся зі стільця. Нора поцілувала свекра у щоку.

— Побачимося ввечері, — сказала вона. — Не забудьте, ви обіцяли прийти до нас сьогодні на вечерю.

— Я пам'ятаю, — відповів Ред, зняв куртку зі стільця і почав одягатися. Раптом зупинився і повернувся до Денні:

— Слухай, а той хлопець з валторною — то була твоя робота?

— Що? — здивувався Денні.

— Це ти тоді все влаштував? Уявляю собі: ти платиш йому купу грошей, він вмикає музику, і всі ми починаємо сумувати за тобою.

— Тату, я не розумію, про що ти?

Ред посміхнувся сам до себе і похитав головою.

— Так, це справді було б божевіллям, — сказав Ред. — І все таки, хіба часто зустрінеш накачених хлопців у спортивних майках, які слухають у машині класичну музику?

Денні здивовано подивився на Дженні, але вона ніяк не відреагувала.

— Ти все забрав, тату? — запитала вона.

— Ні, — відповів Ред, — але решту привезуть.

Потім він підійшов до Денні і поклав руку йому на спину: чи то обійняв, чи то поплескав.

— Щасливої тобі дороги, сину.

— Дякую, — відповів Денні, — сподіваюся, тобі сподобається у новій квартирі.

— Ага, я теж.

Ред вийшов з їдальні разом із Дженні та Норою. Денні підняв сумку і вийшов за ними.

— Побачимося, — сказав Ред обом Г'ю у коридорі. Вони саме поверталися до будинку з порожніми руками.

— Ви вже зараз їдете чи я встигну покласти ще одну коробку? — запитав у Дженні чоловік.

— Та ні, віднесеш уже у вантажівку, — сказала вона. — Я хочу якомога швидше поїхати.

Дженні поспішила за батьком, наче хвилювалася, що він утече. Разом вони продерлися крізь марлевих привидів на ґанку. Стім почекав, поки вони пройдуть.

— Ми приїдемо за годину, — сказав він Реду, але батько не відповів.

На останній сходинці Ред зупинився і обернувся, щоб поглянути на будинок.

— Насправді то був не зовсім сон, — сказав Ред.

— Ти про що, тату? — запитала Дженні.

— Коли мені приснилося, що будинок згорів, то був *несправжній* сон. Скоріше, просто одна з картинок, що блимають перед очима, коли ти засинаєш. Я лежав у ліжку, і раптом з'явилася ця картинка, зі згорілим каркасом. Але потім я подумав: «Ні, ні, не треба про це думати. З будинком усе буде гаразд і без нас».

— Так, тату, усе буде добре, — сказала Дженні.

Ред повернувся і пішов кам'яною доріжкою, а Дженні почекала Денні з Норою. Коли з будинку вийшов Денні, вона потягнулася до нього через усі сумки, обійняла і сказала:

— Попрощайся з будинком, Денні.

— Прощавай, будинку, — сказав той.

* * *

— Востаннє я пропустила церкву тоді, коли народжувала Піта, — сказала Нора Денні під час дороги на вокзал.

— То тепер ти потрапиш у пекло?

— Ні, — серйозно відповіла Нора, — але це так дивно, — вона увімкнула поворот. — Можливо, піду на вечірню службу, якщо ми встигнемо з переїздом.

Денні мовчки дивився у вікно на будинки, що змінювали один одного, а лівою рукою відбивав на коліні власний ритм.

— Мабуть, ти радий, що повернешся до викладання? — запитала Нора після паузи.

— Що? А, так, звичайно.

— Ти продовжуватимеш заміняти чи плануєш сам стати викладачем?

— Для цього мені потрібно брати більше навантаження, — відповів він, але було помітно, що думки його десь далеко.

— Мені здається, ти чудово ладнаєш зі старшокласниками.

— Ні, — відповів Денні і перевів погляд на Нору. — Як виявилось, мене це страшенно дратує. Насправді, дуже депресивне заняття. Усе, чого ти їх навчаєш — лише крапля у морі, і зовсім не потрібне у реальному житті. Я думаю, мені варто спробувати щось інше.

— Що, наприклад?

— Ну, скажімо, виготовлення меблів.

— Меблів... — повторила Нора.

— Тобто робота, на якій я міг би створювати щось... видно, розумієш? Те, що можна показати у кінці дня. Та і нікуди правди діти — я із сім'ї робітників.

Нора кивнула, наче сама собі, і Денні знову повернувся до вікна.

— Та історія з валторною, — запитав Денні, дивлячись на автобус, що проїжджав повз, — ти не знаєш, що батько мав на увазі?

— Ні, — відповіла Нора.

— Сподіваюся, він не втратить глузд.

— Із ним усе буде добре, — сказала Нора. — Ми наглядатимемо за ним.

Вони доїхали до вулиці Сент-Пол, далі пряма дорога на південь до станції Пен. Нора зручніше вмостилася у крісло, ледь торкаючись керма. Навіть керуючи машиною, вона неначе пливла.

— Я хотіла сказати тобі, Денні, — заговорила Нора, — ми з Дугласом вдячні за твою допомогу і твій приїзд. Це мало велике значення для твоїх батьків, я сподіваюся, ти це розумієш.

— Дякую. Тобто, будь ласка, — сказав Денні, і знову глянув на Нору, — Звертайтеся. Спасибі *вам* обом.

— І це гарно з твого боку, що ти не розповів про матір Стіма.

— Насправді це нікого не стосується.

— Я мала на увазі, що ти не розповів Дугласу, коли він був малим.

— А.

Знову мовчання.

— Знаєш, що зі мною сталося? — раптом запитав Денні. У його голосі чулося здивування, наче він заговорив проти своєї волі. — Пам'ятаєш, як я зашивав сорочку батька?

— Так.

— Цю його дашіки?

— Звісно.

— Я думав, що не знайду ниток такого відтінку, яскраво-блакитного кольору. Я підійшов до шафи з білизною, де мама тримала коробку з шиттям, відчинив шухляду і не встиг ще відкрити коробку, як звідкілясь просто у руку мені викотилася шпулька блакитних ниток.

Вони зупинилися на світлофорі, і Нора уважно подивилася на Денні.

— Звичайно, це легко пояснити, — продовжив він. — Зрозуміло, що у мами *мали* бути нитки такого кольору, адже це вона пошила ту сорочку, а нитки не викидають, у них немає терміну придатності. Чому шпулька була не у коробці? Мабуть, випала раніше, коли я пришивав гудзик. А викотилася вона через те, що я різко відчинив двері. Зробив протяг чи щось таке, не знаю.

Загорівся зелений, і Нора знову поїхала.

— Але на мить, до того як я це все зрозумів, — сказав Денні, — мені здалося, що це вона мені їх протягнула. Неначе подала таємний знак. Дурня якась, правда?

— Ні, — відповіла Нора.

— Я подумав: «Вона каже, що вибачає мені». А потім узяв сорочку і пішов у свою кімнату зашивати. Сів на ліжко, і невідомо звідки у мене промайнула інша думка: «Або вона каже, що знає, що я вибачив їй». І раптом мені стало дуже легко на душі.

Нора кивнула і знову увімкнула поворот.

— Хоча хто розбере, що тут до чого? — спитав Денні у будинків за вікном.

— Я думаю, ти все правильно зрозумів, — відповіла Нора.

Вона повернула на станцію Пен, припаркувалася і відкрила багажник.

— Не зникай, — сказала вона Денні.

— Звісно ні. Я ніколи просто так не зникаю. Я потрібен їм для драми.

Нора посміхнулася, на її щоках з'явилися ямочки.

— Мабуть, що так. Це правда, — вона підставила Денні щоку для поцілунку і привітно помахала услід, коли він пішов.

Хмари над головою стали темно-сірими, наче хтось розмішав воду в озері і підняв з дна мул. У приміщенні вокзалу вітражі на стелі — зазвичай калейдоскоп блідих прозорих відтінків морської хвилі — стали темними. Денні пройшов повз автомати для продажу квитків, куди тягнулися величезні черги, і підійшов до кас. Перед ним у черзі було десять-дванадцять людей. Він поставив сумки на підлогу і штовхав їх ногою вперед щоразу, коли черга просувалася. Відчувалося, як у натовпі наростало роздратування. За ним стояла пара, яка, очевидно, не бронювала квитки. Дружина панічно повторювала:

— О, Господи, нам не вистачить квитків. Точно не вистачить.

— Вистачить, — відповідав їй чоловік, — не хвилюйся.

— Я так і знала, що треба було зателефонувати і забронювати квиток. Усі тікають від урагану, — сказала жінка прокуреним голосом і з балтиморським акцентом.

— Не буде квитків на цей потяг — візьмемо на наступний.

— Наступний? Наступного не буде! Після цього потяга дорогу перекриють!

Чоловік роздратовано фиркнув, але Денні був на боці дружини. Він квиток забронював, але все одно хвилювався. Раптом вони перекриють проїзд ще до того, як прийде його потяг? Йому доведеться повертатися на вулицю Боутон, і він застрягне зі своєю родиною, вросте, як ніготь на нозі.

Чоловік перед Денні пройшов до віконця, і він штовхнув свої сумки вперед. Денні вже уявляв, як якийсь підстаркуватий

чоловік із грубим виразом обличчя скаже йому: «Вибачте, сер...», без жодного суму у голосі.

Але ні, йому дісталася весела афроамериканка, після підтвердження номеру бронювання вона сказала: «Та ви щасливчик!». Денні радісно забрав свій квиток, без звичного буркотіння щодо ціни, подякував, узяв сумки і пішов до Dunkin' Donuts купити кави і якоїсь випічки, щоб відсвяткувати від'їзд. Усе-таки йому вдалося вибратися звідси.

Столики були зайняті, так само як і лави для очікування. Тож Денні їв стоячи біля колони, поставивши сумки на підлогу. На вокзалі було дуже багато людей, більше ніж на Різдва та у День Подяки, і всі були роздратованими.

— Ні, не можна купити цукерку, — прикрикнула мати на свого сина. — Стій ближче до мене, а інакше заблукаєш.

Милозвучний жіночий голос оголошував прибуття потягу на платформу Б. «Б — як Бубба», — оголошував голос. Денні таке оголошення здалося дивним, і дівчині поряд із ним теж — привабливій красуні з яскраво-рудим волоссям і засмаглою шкірою, що дуже рідко трапляється у рудих. Вона грайливо подивилася на Денні, запрошуючи посміятися разом.

Іноді глянеш на жінку, і вона подивиться на тебе, і виникає невловиме впізнавання, взаєморозуміння, при якому будь-що можливо. Або ж не виникає. Денні відвернувся і викинув склянку у смітник.

Потяг, який прибував на платформу «Б — як Бубба», їхав у напрямку Вашингтона, куди відправлятися ніхто не хотів. Проте коли оголосили про прибуття північного потягу Денні, до сходів ринув натовп. Денні згадав слова Г'ю, чоловіка Дженні: люди мають їхати *від урагану*, а не йому назустріч. Але на півночі, очевидно, їхній дім, і їх тягне туди, наче перелітних птахів. Люди штовхалися на сходах, винесли Денні на платформу, і ледве не витиснули його на колії. У нього запаморочилося у голові, і тому він швидко вирвався вперед і пішов до вагонів. Проте Денні не хотілося, щоб вагон був порожнім, він не любив тихі вагони. Йому подобалося сидіти разом із людьми, які говорили по мобільному телефону; йому подобався майже домашній затишок перехресних розмов.

Здалеку дугою до них наближався потяг, темно-сірий, майже непомітний на фоні неба. Перед Денні проповзли вагони, а потім потяг зупинився. Вагони порожніми точно не будуть. Денні зайшов у найближчі двері і сів на перше вільне сидіння поряд із підлітком у шкіряній курці — сісти подалі все одно не вийде. Спочатку він помістив свій багаж нагорі і лише потім спитав у хлопця, чи вільне було місце. Той лише незрозуміло стеноу плечима і продовжив дивитися у вікно. Денні плюхнувся на сидіння, потім поклав квиток до внутрішньої кишені куртки.

Завжди відчуваєш полегшення, коли нарешті влаштуєшся у потязі. А вже за мить після цього думаєш: «Швидше б приїхати». Але поки Денні був цілком задоволений.

Пасажири шукали і не могли знайти вільних місць. Утворився затор, люди штовхали одне одного рюкзаками, знервовано кричали: «Діно? Куди ти пішла?», «Сюди, мамо». «Шановні, є вільні місце!» — крикнув кондуктор спереду.

Потяг рушив, і ті, хто ще стояв, похитнулися, намагаючись втримати рівновагу. Немолода жінка, яка, очевидно, вважала, що їй треба поступатися місцем, нависала над Денні якийсь час. Але він зосереджено вивчав свій квиток, поки її не покликали.

За вікном повільно зникали похмурі ряди будинків, їхні задні вікна були або завішені фіранками, або обклеєні паперовими фігурками, ганки заповнені грилями для барбекю і сміттєвими баками, а на дворах були складені старі іржаві прибори. Шум у вагоні нарешті стих. Сусід Денні продовжував дивитися у вікно. Денні обережно витягнув із кишені мобільний телефон, натиснув виклик і зігнувся майже вдвоє — він не хотів, щоб його розмову хтось почув.

— Привіт, це Елісон, — сказав автовідповідач. — Мене немає вдома, або я дуже зайнята, але ви завжди можете залишити мені повідомлення.

— Еллі, візьми слухавку, — сказав Денні, — це я.

На іншому кінці проводу було тихо, а потім щось клацнуло.

— По-твоєму, якщо ти скажеш: «Це я», то я все залишу і прибіжу? — відповіла жінка.

Раніше він сказав би: «А хіба ні?». Три місяці тому він саме так і сказав би, але зараз промовив:

— Ну, можна хоча б помріяти.

Вона мовчала.

— Як твої справи? — запитав він нарешті.

— Готуюсь до Сенді.

— *Хто* такий Сенді?

— Не хто, а що, дурню. Сенді — це ураган. Хіба не чув?

— А.

— У новинах показували, як закладати двері мішками з піском. Але де їх купують, ці мішки?

— Я приїду і все зроблю, — сказав він, — я вже у потязі.

Знову тиша. Денні напружено завмер. Жінка сказала:

— Денні.

— Що?

— Я ще не сказала: «Так».

— Я розумію, — відповів він занадто швидко, поки вона не забрала назад слово «ще». — Але, сподіваюся, коли ти побачиш мене, магія спрацює.

— Та невже?

Він зажмурих очі і чекав.

— Ми вже говорили про це, — сказала Еллі, — нічого не змінилося. Нізачо у світі я не продовжуватиму так, як було раніше.

— Я знаю, — відповів він.

— Я втомилася. У мене немає сил. Мені вже тридцять три, Денні.

Підійшов кондуктор, Денні швидко випрямився і віддав свій квиток.

— Мені потрібна людина, на яку я можу розраховувати, — сказала Еллі, — мені потрібен чоловік, який не змінюватиме роботу частіше, ніж люди міняють спортзали, або який їде кудись без жодних причин і попереджень, або сидить удома цілий день і курить траву. І більше за все — мені не потрібна людина, у якої швидко змінюється настрій, без жодних причин.

Денні знову нахилився вперед.

— Еллі, послухай, — сказав він, — ти завжди запитувала, що зі мною не так, але хіба ти не розумієш, що я і сам не знаю? Я сам запитую себе все життя. Щоночі я прокидаюся і

запитую себе. Як я міг так усе спаскудити? Іноді я дивлюся з боку на свою поведінку і сам не можу пояснити.

На тому кінці дроту стало дуже тихо, і Денні злякався, що вона відключилася.

— Еллі?

— Що?

— Ти тут?

— Тут.

— Мій батько каже, що пам'ятає про те, що мами більше немає навіть уві сні.

— Це сумно, — за кілька секунд сказала Еллі.

— Але я теж! — сказав він. — Я пам'ятав, що тебе немає, кожен секунду, поки був у від'їзді.

Мовчання.

— Тому я хочу повернутися додому, — сказав він, — я хочу, щоб цього разу все було інакше.

Знову мовчання.

— Еллі?

— Гм... Мабуть, ми можемо спробувати. А потім побачимо, як вийде.

Денні полегшено видихнув.

— Ти не пошкодуєш, — сказав він.

— Хтозна. Може і пошкодую.

— Не пошкодуєш, Богом клянуся.

— Але ти будеш на випробувальному терміні, зрозумів?

— Так, звичайно. Без питань, — сказав він. — Можеш вигнати мене за першу провину.

— Господи, чому я така безхарактерна?!

— Мої речі все ще у тебе в гаражі? — запитав Денні.

— Були там, коли я востаннє дивилася.

— То... я можу їх знову перенести до будинку?

Вона відповіла не одразу, Денні міцніше стиснув телефон.

— Це не обов'язково, — сказав він. — Якщо ти вважаєш, що для початку я маю знову пожити якийсь час у гаражі — я зрозумію.

— Думаю, навряд чи нам треба починати аж настільки спочатку, — відповіла Еллі.

Його рука, що тримала телефон, розслабилася.

Дві дівчини позаду Денні сміялися і не могли зупинитися. Вони хихикали, верещали і пирскали. Цікаво, що у їхньому віці здається таким смішним? Інші пасажири читали, слухали музику, клацали у комп'ютері, а ці двоє щось говорили, а потім знову заходилися сміхом.

Денні повернувся до свого сусіда-підлітка, мовляв, і як йому ці смішки, але з жахом виявив, що хлопець плаче. Причому він не тихенько плакав, ні, він здригався від ридань, розтягнувши рот у гримасі і судомно стискаючи коліна. Денні не знав, що робити. Спробувати втішити чи не звертати уваги? Зробити вигляд, що нічого не бачиш — безсердечно. Якщо він так відкрито показує своє горе, то, мабуть, очікує допомоги? Денні глянув по сторонах, здавалося, ніхто не помічав, що відбувається. Він перевів погляд на спинку переднього сидіння, подумки благаючи, щоб це скінчилося.

Усе як тоді, коли Стім щойно з'явився в їхньому будинку. Щоночі він гірко плакав, а Денні мовчки лежав і дивився у стіну, намагаючись не слухати.

Або як він сам пізніше, у школі закритого типу, чекав на відбій, щоб нарешті притиснутися до подушки і поплакати. Без жодної на те причини: Бог свідок — він був радий піти з родини, і вони були щасливі його позбутися. На щастя, інші хлопці нічого не помічали.

На цій останній думці Денні зрозумів, що робити зі своїм сусідом, — нічого. Вдавати, що не помічає, дивитися крізь нього у вікно, зосередитися на пейзажі, який, до речі, змінився. Тепер це була сільська місцевість, залишилися позаду будинки, вокзал із важкими свинцевими хмарами, порожні вулиці серед дерев, що тягнулися на північ, і будинок на вулиці Боутон, де танцюють привиди на ганку, але немає кому на них дивитися.